

**TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ
TEPGE**

**SANAYİLİK SEBZE ÜRETİMİNİN BENİMSENMESİNDE GIDA, TARIM
HAYVANCILIK İL MÜDÜRLÜĞÜ ve TARIMA DAYALI SANAYİLERİN ROLÜ
(TOKAT İLİ MERKEZ İLÇE ÖRNEĞİ)**

**Zir.Y.Müh. Çiğdem ÖZYURT
Doç. Dr. Nuray KIZILASLAN**

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi ABD'nda
yürütülmüş
“Yüksek Lisans Tezi” dir

ISBN 978-605-4672-36-3

TEPGE YAYIN NO 211

ÖZET

Bu araştırma Tokat ili merkez ilçede sanayilik sebze üretiminin benimsenmesinde Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün ve sanayilik sebze işleyen sanayi kuruluşlarının etkinliğini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla üretici, yayım elemanı ve sanayicilerle anket çalışması yapılmıştır. Araştırma kapsamında merkez ilçede en fazla sanayilik sebze yetiştiriciliği yapılan 8 köy gayeli örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Araştırma verileri bu köylerde sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen 72, benimsemeyen 105 üretici ile görüşülerek elde edilmiştir. Ayrıca araştırmada 30 yayım elemanı ve Tokat ilinde bulunan 5 sanayi kuruluşu ile görüşülmüştür. Araştırmada sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticiler arasında gerek sosyo-ekonomik özellikler gerekse yetiştiricilik açısından bir farklılık olup olmadığını ortaya koymak amacıyla Khi-Kare analizi yapılmıştır. Analizlerin sonucunda üreticilerin sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemelerinde aile şekli, gazete okuma sıklığı, yenilik karşısındaki tutumları, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nün ücretsiz tohum dağıttığından haberdar olma durumu, yayım elemanlarının ilgili olma durumu, yayım elemanlarının bilgi düzeyi, sanayi kuruluşlarıyla iletişim düzeyi, gelir kaynağı ve sanayiye ürün pazarlama durumunun etkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca iki grup ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemede kullanılan t testi sonucuna göre sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin toplam gelirleri, brüt üretim değerleri, tarım ürünleri satış tutarları, kiralık arazi miktarları, kuru arazi miktarları bakımından grup ortalamaları arasındaki fark önemli bulunmuştur. Sonuçta tarımsal yayımda etkin kuruluş Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün yayım çalışmaları ile Tokat ilinde sanayilik sebzelerin yetiştiriciliği önemli oranda benimsenmiştir. Sanayi kuruluşlarının tam kapasite sağlayamadıkları sanayilik sebzelerin benimsenmesi ve sözleşmeli üretimle ilgili üreticilere yönelik eğitim ve yayım faaliyetleri bulunmamaktadır. Ayrıca, Tokat ilinde bulunan üretici örgütleri yetersiz sayıda olup faal durumda olanlar üretim ve pazarlama aşamasında pasiftir. Üretimin yönlendirilmesi, üretim planlamasının yapılması için kamu yayım çalışmaları sürdürülmeli ve özel yayım çalışmalarıyla da desteklenmelidir. Sanayi kuruluşlarında sözleşmeli üretim daha da yaygınlaştırılmalıdır. Üreticilerin daha güçlü olabilmeleri için üretici örgütleri üretim ve pazarlama aşamalarında daha aktif hale gelmelidir.

Anahtar Kelimeler: Yenilik, Benimseme süreci, Sanayilik Sebze Yetiştiriciliği, Sanayi Kuruluşları, Tarımsal Yayım, Sözleşmeli Üretim, Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Üretici Birliği, Araştırma Kuruluşları .

ABSTRACT

This research was carried out to demonstrate the effectiveness of Provincial Directorate of Ministry Of Food, Agriculture and Livestock and the industry organizations processing vegetable for industry, in adopting vegetable production in Tokat province central district. For this purpose, survey was conducted with the producers, extension personnel and industrialists. Within this research eight villages growing more vegetables in the central districts; were selected via purposeful sampling method. Research data was obtained in these villages in consultation with 72 producers who adopted vegetable growing for industry and with 105 producers who did not adopt. In order to obtain the data related to Provincial Directorate of Ministry Of Food, Agriculture and Livestock; 30 extension staff were interviewed ; the effects of adopting were examined. To determine the role of adopting of Agro Industries, five industrial companies stated in Tokat province were interviewed. Chi-square analysis was performed with the research in order to reveal whether there is a difference in terms of agriculture and socio-economic characteristics between the producers adopting and not adopting the cultivation of vegetables for industry. It was found out in the result of the analysis that, family type, frequency of newspaper reading, attitudes toward innovation, being informed of the situation Provincial Directorate of Ministry Of Food, Agriculture and Livestock distribute free seeds, extension staff to be interested the knowledge level of extension staff, communication level with the industrial companies, the situation of source of income and marketing product to industry; were found to be effective in the producers to adopt vegetable growing for industry. In addition; according to the result of 't' test which was used in determining whether the averages of the two groups meaningful 'satisfactory or not' the total income of the producers adopting and not adopting vegetable growing , sale amounts of the agricultural products, the amount of leased land, dry land amounts; the difference between the group averages was found significant in terms of the quantities. In the conclusion; with the extension studies of effective organizations in agriculture Provincial Directorate of Ministry Of Food, Agriculture and Livestock , growing vegetables for industry in Tokat province was adopted in substantial proportion. The vegetables for industry which can't be provided full capacity by the industrial companies aren't adopted and there aren't training and extension activities for the producers about the contracted production. Also, the producer organizations in Tokat province are insufficient, the active ones are passive in the production and marketing phase. Public extension activities should be maintained and should be supported by the special extension studies for directing the production and marketing production planning. Contact manufacturing should be enhanced more in the industrial organizations. Producer organizations should become more active in the production and marketing stages in order the producers to be more powerful.

Key words: Innovation, adoption process, vegetable growing for industry, industry organizations, agricultural extension, contract manufacturing, Provincial Directorate of Ministry Of Food, Agriculture and Livestock, Producer Association, Research Organizations.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	
ABSTRACT	
İÇİNDEKİLER.....	i
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	iv
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	vi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	vii
1. GİRİŞ.....	1
2. LİTERATÜR ÖZETLERİ	3
3. METOT VE MATERYAL	8
3.1. Metot.....	8
3.1.1. Verilerin Toplanmasında İzlenen Yöntemler	8
3.1.2. Analiz Aşamasında Kullanılan Yöntemler	9
3.2. Materyal.....	11
4. KURAMSAL ÇERÇEVE	12
4.1. Türkiye’de Sanayilik Sebze Üretimi ve İşleme Durumu.....	12
4.1.1. Türkiye’de Sanayilik Sebze Üretimi	12
4.1.2. Türkiye’de Sanayilik Sebze İşleme Sanayi	15
4.1.3. Türkiye’de Sanayilik Sebze İşleme Sanayinin Sorunları	16
4.2. Tokat İlinde Sanayilik Sebze Üretim Durumu ve İşleme Sanayi.....	17
4.2.1. Tokat İlinde Sanayilik Sebze Üretimi	17
4.2.2. Tokat İli Sanayilik Sebze İşleme Sanayi	21
4.2.3. Tokat İli Sanayilik Sebze İşleme Sanayinin Sorunları	21
5. ARAŞTIRMA BULGULARI	23
5.1. Üreticilerin Sosyo-Ekonomik Özellikleri.....	23
5.1.1. Sosyal Faktörler.....	23
5.1.1.1. Yaş.....	23
5.1.1.2. Eğitim Düzeyi.....	24
5.1.1.3. Mesleki Deneyim.....	25
5.1.1.4. Aile Şekli	25
5.1.1.5. Hanehalkı Büyüklüğü	26
5.1.1.6. Kitle Haberleşme Araçlarını Kullanma Düzeyi.....	27
5.1.1.6.1. Üreticilerin Televizyon İzleme Durumu.....	28
5.1.1.6.2. Üreticilerin Radyo Dinleme Durumu	29
5.1.1.6.3. Gazete Okuma Durumu	31
5.1.1.6.4. Dergi Okuma Durumu	32
5.1.1.7. Dış Kültüre Açılım Düzeyi.....	33
5.1.1.7.1. Şehre Gitme Durumu	33
5.1.1.7.2. Büyük kentlere Gitme Durumu	34
5.1.1.7.3. Tarımsal Kuruluşlara Gitme Durumu	34
5.1.1.8. Sosyal Katılım Düzeyi.....	35
5.1.1.9. Üreticilerin Yenilik Karşısındaki Tutumları.....	36
5.1.1.10. Üreticilerin Tarımsal Yenilikleri Öğrenme Kaynakları.....	37
5.1.1.11. Üreticilerin Uyguladıkları Modern Tarımsal Teknikler	38
5.1.1.12. Tarımsal Bilgi Kaynakları	39
5.1.1.13. Üreticilerin Tarımda Karşılaştığı Sorunlar	39
5.1.1.14. Sanayilik Sebze Yetiştiriciliği Bilinç Düzeyi.....	41
5.1.1.15. Sözleşmeli Üretim Bilinci	42
5.1.1.16. Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ile İlişkiler	43

5.1.1.16.1. Üreticilerin Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ile İletişim Düzeyleri.....	43
5.1.1.16.2. Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'ne Başvurma Nedenleri	44
5.1.1.16.3. Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünden Bilgi Alınan Konular..	45
5.1.1.16.4. Üreticilerin Yayım Elemanları Tarafından Ziyaret Edilme Durumu.....	45
5.1.1.16.5. Üreticilerin Yayım Elemanları Tarafından Ziyaret Edilme Sıklığı	46
5.1.1.16.6. Yayım Elemanlarının İlgisi	47
5.1.1.16.7. Yayım Elemanlarının Bilgi Düzeyi.....	47
5.1.1.17. Sanayi Kuruluşlarıyla İlişkiler	48
5.1.1.17.1. Üreticilerin Sanayi Kuruluşlarıyla İletişim Düzeyi	48
5.1.1.17.2. Üreticilerin Sanayiye Ürün Pazarlama Durumu	49
5.1.1.18. Bayilerle İlişkiler.....	49
5.1.1.18.1. Üreticilerin Bayilerle İletişim Düzeyi.....	49
5.1.1.18.2. Üreticilerin Bayilerden Tohum Alma Durumu	50
5.1.1.19. Araştırma Kuruluşlarıyla İlişkiler	50
5.1.1.20. Üretici Örgütleriyle İlişkiler.....	51
5.1.1.20.1. Üreticilerin Sebze Üreticileri Birliği'ne Üyelik Durumu	52
5.1.1.20.2. Üreticilerin Sebze Üreticileri Birliği'nin Faaliyetlerini Bilme Durumları	52
5.1.1.20.3. Sebze Üreticileri Birliği ile İletişim Düzeyi	53
5.1.2. Ekonomik Faktörler	53
5.1.2.1. Üretim Faaliyeti	53
5.1.2.2. Toplam Gelir	54
5.1.2.3. Toplam Brüt Üretim Değeri (Gayri Safi Üretim Değeri)	55
5.1.2.4. Satış Tutarı	57
5.1.2.5. Tarım Alet ve Makine Varlığı.....	58
5.1.2.6. Toplam İşletme Genişliği	58
5.1.2.7. Mülkiyet Durumu.....	59
5.1.2.8. Arazi Niteliği.....	61
5.1.3. Sanayilik Sebze Yetiştiriciliğini Benimseyenlerin Tutum ve Davranışları	62
5.1.3.1. Yetiştiriciliği Benimseme Nedenleri.....	62
5.1.3.2. Benimsemeye Etkili Kişi ve Kuruluşlar.....	63
5.1.3.3. Yetiştiricilik Sonuçlarından Memnun Olma	63
5.1.3.4. Yetiştiriciliğe Devam Etme İsteği.....	63
5.1.3.5. Yetiştiricilik Hakkında Bilgili Olma Durumu	64
5.1.3.6. Yetiştiricilikle İlgili Eğitim Alma Durumu.....	64
5.1.3.7. Yetiştirdikleri Sanayilik Sebzeler	65
5.1.3.8. Ürünlerin Kullanılış Şekli	65
5.1.3.9. Ürünleri Pazarlama Durumu	65
5.1.4. Sanayilik Sebze Yetiştiriciliğini Benimsemeyenlerin Tutum ve Davranışları	67
5.1.4.1. Yetiştiriciliği Benimseme Aşamaları	67
5.1.4.2. Yetiştiriciliği Benimsememe Nedenleri.....	68
5.2. Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü	69
5.2.1. Yayımcıların Özellikleri	69
5.2.1.1. Yayımcıların Kişisel Özellikleri	70
5.2.1.2. Yayımcıların Mesleki Özellikleri.....	70
5.2.1.2.1. Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler.....	70
5.2.1.2.2. Mesleki Tatmin Düzeyi.....	71
5.2.1.2.3. Meslekte Çalışma Süresi	71
5.2.1.2.4. Mesleki Eğitim Yeterliliği	72

5.2.1.2.5. Mezun Olunan Bölüm İle Çalışma Alanının Uyumu	72
5.2.1.2.6. Yayım Biriminde Çalışma Süresi	72
5.2.1.2.7. Hizmet Öncesi Eğitim Alımı	73
5.2.1.2.8. Hizmet İçi Eğitime Katılma Durumu.....	73
5.2.2. Yayımçıların Benimsemeye Bakış Açıkları	74
5.2.3. Üreticilerle İletişim.....	75
5.2.3.1. Üretici Ziyaretlerinin Düzenliliği	75
5.2.3.2. Üretici Ziyaretlerinin Sıklığı	75
5.2.3.3. Üreticilere Verilen Bilgiler	75
5.2.3.4. Üreticilerin Yayım Faaliyetlerini Benimsemesi	76
5.2.4. Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün Yayım Olanakları.....	77
5.2.4.1. Ulaşım Olanaklarının Yeterliliği	77
5.2.4.2. Yayım Araç Gereçlerinin Yeterliliği ve Etkinliği	77
5.2.4.3. Yayım Programlarının İzlenme ve Değerlendirme Durumu	78
5.2.5. Sanayi Kuruluşlarıyla İletişim	78
5.2.6. Araştırma Kuruluşlarıyla İletişim	79
5.2.7. Konu Uzmanlarının Görüşleri	79
5.2.7.1. Sanayilik Sebze Yetiştiriciliği Bilgilendirme Faaliyetleri.....	80
5.2.7.2. Sebze Üreticileri Birliğiyle İletişim.....	80
5.2.7.3. Sanayi Kuruluşlarıyla İletişim	80
5.3. Sanayi Kuruluşları	81
5.3.1. Sanayicilerin Kişisel Özellikleri	81
5.3.2. Üreticilerle İletişim.....	81
5.3.3. Tarımsal Bilgi ve Faaliyetler	82
5.3.4. Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ile İletişim.....	83
5.3.5. Araştırma Kuruluşlarıyla İletişim	83
5.3.6. Sebze Üreticileri Birliği ile İletişim.....	83
5.3.8. Elde Edilen Ürün ve Pazarlama.....	84
5.3.9. Kapasite Kullanımı	85
6. SONUÇ ve ÖNERİLER	87
KAYNAKLAR.....	100

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 3.1. Sanayilik Sebze Yetiştiriciliğini Benimsemeyenler İçin Örneğe Giren İşletmelerin Tabakalara Göre Dağılımı, Her Tabakadan Örneğe Seçilen İşletme Sayısı.....	8
Çizelge 4.1. Türkiye'nin Yıllara Göre (2005-2011) Sanayilik Sebze Üretimi.....	12
Çizelge 4.2. Tokat İlinin Tarımsal Faaliyet Durumu.....	17
Çizelge 4.3. Sebze Ürünleri Ekiliş Alanları	18
Çizelge 4.4. Tokat İlinde Yetiştiriciliği Yapılan Belli Başlı Sanayilik Sebze Çeşitleri	18
Çizelge 5.1. Üreticilerin Yaş Durumu	23
Çizelge 5.2. Üreticilerin Eğitim Durumu	24
Çizelge 5.3. Üreticilerin Mesleki Deneyim Süresi	25
Çizelge 5.4. Üreticilerin Aile Şekli	26
Çizelge 5.5. Üreticilerin Hanehalkı Büyüklüğü	27
Çizelge 5.6. Üreticilerin Televizyon İzleme Sıklığı	28
Çizelge 5.7. Üreticilerin İzledikleri Televizyon Programları	29
Çizelge 5.8. Üreticilerin Radyo Dinleme Sıklığı.....	29
Çizelge 5.9. Üreticilerin Dinledikleri Radyo Programları.....	30
Çizelge 5.10. Üreticilerin Gazete Okuma Sıklığı	31
Çizelge 5.11. Üreticilerin Gazeteden Bilgilenme Oranları.....	31
Çizelge 5.12. Üreticilerin Dergi Okuma Sıklığı	32
Çizelge 5.13. Üreticilerin Şehre Gitme Sıklığı.....	33
Çizelge 5.14. Üreticilerin büyük kentlere gitme sıklığı.....	34
Çizelge 5.15. Üreticilerin Tarımsal Kuruluşlara Gitme Sıklığı	34
Çizelge 5.16. Üreticilerin Kuruluş Üyeliği.....	35
Çizelge 5.17. Üreticilerin Yenilikler Karşısındaki Tutumları	36
Çizelge 5.18. Üreticilerin Tarımsal Yenilikleri Öğrenme Kaynakları.....	37
Çizelge 5.19. Üreticilerin Uyguladıkları Modern Tarımsal Teknikler	38
Çizelge 5.20. Üreticilerin Tarımsal Bilgi Kaynakları.....	39
Çizelge 5.21. Üreticilerin Tarımda Karşılaştıkları Sorunlar.....	40
Çizelge 5.22. Üreticilerin İl Müdürlüğü'nün Ücretsiz Sanayilik Sebze Tohumu Dağıttığından Haberdar Olma Durumu	41
Çizelge 5.23. Üreticilerin Sanayilik Sebze Yetiştiriciliğinin Ekonomik Getirisinin Olduğuna İnanma Durumu.....	42
Çizelge 5.24. Üreticilerin Sözleşmeli Üretim Bilinci.....	43
Çizelge 5.25. Üreticilerin İl Müdürlüğü ile İletişim Düzeyleri	44
Çizelge 5.26. Üreticilerin İl Müdürlüğü'ne Başvurma Nedenleri	44
Çizelge 5.27. Üreticilerin İl Müdürlüğünden En Fazla Bilgi Aldıkları Konular	45
Çizelge 5.28. Yayım Elemanlarının Üretici Ziyareti Durumu	46
Çizelge 5.29. Yayım Elemanlarının Üreticileri Ziyaret Sıklığı.....	46
Çizelge 5.30. Yayım Elemanlarının İlgisi	47
Çizelge 5.31. Yayım Elemanlarının Bilgi Düzeyi	47
Çizelge 5.32. Üreticilerin Sanayi Kuruluşlarıyla İletişim Düzeyi	48
Çizelge 5.33. Üreticilerin Sanayiye Ürün Pazarlama Durumu.....	49
Çizelge 5.34. Üreticilerin Bayilerle İletişim Düzeyi	50
Çizelge 5.35. Üreticilerin Bayilerden Tohum Alma Durumu	50
Çizelge 5.36. Üreticilerin Araştırma Kuruluşlarıyla İletişim Düzeyi	51
Çizelge 5.37. Üreticilerin Sebze Üreticileri Birliği'ne Üyelik Durumu	52
Çizelge 5.38. Üreticilerin Sebze Üreticileri Birliğinin Faaliyetlerini Bilme Durumu	53
Çizelge 5.39. Sebze Üreticileri Birliğinin Üreticilerle İletişim Düzeyi.....	53
Çizelge 5.40. Üreticilerin Gelir Kaynakları.....	54
Çizelge 5.41. Üreticilerin İşletme Bazında Toplam Gelirleri.....	54
Çizelge 5.42. Üreticilerin Toplam Gelirleri ve Buna İlişkin Test Sonuçları	55
Çizelge 5.43. Üreticilerin Brüt Üretim Değerleri	56

Çizelge 5.44. Üreticilerin Gayri Safi Üretim Değerleri ve Buna İlişkin Test Sonuçları	56
Çizelge 5.45. Üreticilerin Toplam Satış Tutarı	57
Çizelge 5.46. Üreticilerin Tarım Ürünleri Yıllık Satış Tutarı ve Buna İlişkin Test Sonuçları.....	57
Çizelge 5.47. Üreticilerin Tarım Alet ve Makine Varlığı	58
Çizelge 5.48. Toplam İşletme Genişliği ve Buna İlişkin Test Sonuçları	59
Çizelge 5.49. Üreticilerin Arazi Mülkiyet Durumları	59
Çizelge 5.50. Özmülk Arazi Miktarı ve Buna İlişkin Test Sonuçları	60
Çizelge 5.51. Üreticilerin Kiralık Arazi Miktarı ve Buna İlişkin Test Sonuçları.....	60
Çizelge 5.52. Üreticilerin Arazi Niteliği	61
Çizelge 5.53. Üreticilerin Sahip Oldukları Sulu Arazi Miktarları ve Buna İlişkin Test Sonuçları	61
Çizelge 5.54. Üreticilerin Sahip Oldukları Kuru Arazi Miktarları ve Buna İlişkin Test Sonuçları	62
Çizelge 5.55. Üreticilerin Sanayilik Sebze Yetiştiriciliğini Benimseme Nedenleri.....	62
Çizelge 5.56. Sanayilik Sebze Yetiştiriciliğini Benimsemeye Etkili Faktörler.....	63
Çizelge 5.57. Sanayilik Sebze Yetiştiriciliğinin Sonuçlarından Memnuniyet Durumu	63
Çizelge 5.58. Sanayilik Sebze Yetiştiriciliğine Devam Etme İsteği	64
Çizelge 5.59. Sanayilik Sebze Yetiştiriciliği Hakkında Bilgili Olma Durumu	64
Çizelge 5.60. Sanayilik Sebze Yetiştiriciliği Hakkında Eğitim Alma Durumu	64
Çizelge 5.61. Üreticilerin Yetiştirdiği Sanayilik Sebze Çeşitleri	65
Çizelge 5.62. Ürünlerin Kullanılış Şekli	65
Çizelge 5.63. Üreticilerin Ürünleri Pazarlama Durumu.....	67
Çizelge 5.64. Yetiştiriciliği Benimseme Aşamaları	68
Çizelge 5.65. Üreticilerin Sanayilik Sebze Yetiştiriciliğinden Benimsememe Nedenleri	69
Çizelge 5.66. Yayım Elemanlarının Kişisel Özellikleri	70
Çizelge 5.67. Yayım Elemanlarının Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler	71
Çizelge 5.68. Yayım Elemanlarının Mesleki Tatmin Düzeyi	71
Çizelge 5.69. Yayım Elemanlarının Meslekte Çalışma Süresi.....	71
Çizelge 5.70. Yayım Elemanlarının Mesleki Eğitim Yeterliliği	72
Çizelge 5.71. Yayım Elemanlarının Mezun Oldukları Bölümle Çalıştıkları Alanın Uyumu.....	72
Çizelge 5.72. Yayım Elemanlarının Yayım Biriminde Çalışma Süresi	72
Çizelge 5.73. Yayım Elemanlarının Hizmet Öncesi Eğitim Alımı	73
Çizelge 5.74. Yayım Elemanlarının Yurt İçi Hizmet İçi Eğitimine Katılım Durumları	73
Çizelge 5.75. Yurtiçi Hizmet İçi Eğitimlerin Yararlılık Derecesi	73
Çizelge 5.76. Yayım Elemanlarının Yurt dışı Hizmet İçi Eğitimine Katılım Durumları	74
Çizelge 5.77. Yayım Elemanlarına Göre Benimsemeye Öncelik Verilecek Üreticiler.....	74
Çizelge 5.78. Yayım Elemanlarının Üreticilere Yaptıkları Ziyaretlerin Düzenliliği	75
Çizelge 5.79. Yayım Elemanlarının Üreticilere Yaptıkları Ziyaretlerin Sıklığı	75
Çizelge 5.80. Yayım Elemanlarının Üreticilere Verdikleri Bilgiler.....	76
Çizelge 5.81. Yayım Faaliyetlerinin Üreticiler Tarafından Benimsenme Durumu.....	76
Çizelge 5.82. Üreticilerde Benimsemeyi Olumsuz Etkileyen Faktörler	77
Çizelge 5.83. İl Müdürlüğü'nün Ulaşım Olanaklarının Yeterliliği	77
Çizelge 5.84. İl Müdürlüğünün Yayım Araç ve Gereçlerinin Yeterliliği.....	77
Çizelge 5.85. İl Müdürlüğünün Yayım Araç ve Gereçlerinin Etkin Kullanımı	78
Çizelge 5.86. İl Müdürlüğü'nün Yayım Programlarında İzleme ve Değerlendirme.....	78
Çizelge 5.87. İl Müdürlüğünün Sanayi Kuruluşlarıyla İletişim Yeterliliği.....	79
Çizelge 5.88. İl Müdürlüğünün Araştırma Kuruluşlarıyla İletişim Yeterliliği.....	79
Çizelge 5.89. Konu Uzmanları Tarafından Sanayilik Sebze Yetiştiriciliği Konusunda Üreticilere Verilen Eğitimler.....	80
Çizelge 5.90. Konu Uzmanları Tarafından Sanayi Kuruluşlarına İletilen Üretici Bilgileri	81
Çizelge 5.91. Sanayi Kuruluşlarının Üreticilerle Görüşme Nedenleri	82
Çizelge 5.92. Sanayi Kuruluşlarının Tarımsal Bilgi Edindikleri Kaynaklar	82
Çizelge 5.93. Tokat İlinde Sanayilik Sebze İşlemesi Yapan Sanayi Kuruluşlarının Hammadde, Kapasite, Elde Edilen Ürün Miktarı Durumları (2010 yılı)	86

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 5.1. Sanayilik sebzelerin pazarlama kanalları 66

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

Açıklama

TÜİK :	Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK),
KB :	Kalkınma Bakanlığı
İBP :	Ekonomi Bakanlığı İhracat Bilgi Platformu

1. GİRİŞ

Gelişmişlik düzeyleri ne olursa olsun, bütün ülkelerin ekonomilerinde tarımın özel bir yeri ve önemi bulunmaktadır. Türkiye ekonomisinde de tarımın oldukça önemli bir rolü bulunmaktadır. Türkiye'nin ekonomik gelişmesini en üst düzeyde gerçekleştirilebilmesi için, ekonominin çeşitli sektörlerindeki bilimsel ve teknolojik gelişmelerin topluma iletilmesi, toplum tarafından benimsenmesi ve uygulanması gerekmektedir.

Tarım, ülke nüfusunun beslenmesinin yanı sıra, üretici gelirlerinin artırılması ve istihdam kapasitesi yaratılması, kırsal kesimden göçün önlenerek kentsel nüfus artışının önüne geçilebilmesi açısından da önem taşımaktadır (Taluğ ve Torun, 2005).

Tarım sektörü, sanayi sektörüne işgücü ve sermayenin yanı sıra; hammadde sağlayarak katkıda bulunur. Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki emek-yoğun sanayiler, tarım kesiminden sağlanan ürünleri hammadde olarak kullanırlar. Bu ülkelerde sanayileşmenin ağırlık noktası tarımsal hammaddeleri işleme üzerine kuruludur. Ancak ülkeler yüksek düzeyde sanayileşseler bile, tarımsal ürünlere ve hammaddelere olan ihtiyaçları sürekli ve artma eğilimi gösterir (Özguven, 1977).

Tarım ürünlerini hammadde olarak kullanan, bunları değişik işleme, muhafaza, ambalajlama ve diğer pazarlama hizmetleri uygulayarak ürünlerin nitelik ve niceliklerini iyileştiren imalat sanayi dalına, tarıma dayalı sanayi denilmektedir. Gelişmiş ülkeler bugünkü gelişmişlik düzeyine tarıma dayalı sanayide başlattıkları atılımlarla ulaşmışlardır. Tarıma dayalı sanayi tarım ürünlerini en iyi şekilde üreticinin ürününe yeni pazarlar yaratarak onun gelirini arttırmaktadır. Bunun yanında önemli bir istihdam olanağı sağlamakta, tüketiciye kaliteli ürün üretmektedir (Gökçek, 2008).

Sebze işleme sanayi tarıma dayalı sanayilerin en önemli alt sektörlerinden birini teşkil eder. Sebzelelerin bir sınıflandırma işleminden sonra, bunların niteliklerini temelden değiştirerek daha karmaşık işlemlerin uygulandığı tüm sebze işleme tekniğine sebze işleme sanayi denir. İşleme sonucunda hammadde de yapılacak değişiklik ne kadar fazla ise, kurulacak tesisin yatırımı artmakta ve uygulanacak teknoloji kompleks özellikler taşımaktadır (Yaşar, 2003).

Türkiye çok yüksek sebze üretim potansiyeli olmasına karşın, sektörün talep ettiği tür, kalite ve miktarda sebze temininde zorluklar yaşanmaktadır. Hammadde temininde karşılan zorlukların ortadan kaldırılması (istenilen evsaf ve miktarda kaliteli ürün temini) amacıyla kaliteli tohum, fide ve fidan sağlanarak sözleşmeli üretime gidilmesi; hem ürün yetiştiricileri, hem de sektör için önemli bir gelişmedir. Sektörün bu konuya özen göstermesi, yeterli ve kaliteli ürün sağlayacak şekilde üretimi planlaması ve düşük kapasite ile çalışmayı önlemesi, üreticilerin karşı karşıya bulunduğu pek çok sorunun ortadan kaldırılmasına yardımcı olacağı gibi, daha fazla ihracat yapılmasına ve yurtiçi tüketimin artırılmasına imkân tanıyacaktır (Yaşar,2003).

Türkiye'de sebze işleme sanayinde kullanılan başlıca sebzeler; domates, biber, balkabağı, kabak, bamya, fasulye, patlıcan, hıyar, bezelye, enginar, kereviz, barbunya, karnabahar, patates, ıspanak, havuç, mantar, pırasa, soğandır. Sebze işleme sanayinde sebzeler konserve yapımında, kurutmada, salça yapımında, dondurulmuş gıda yapımında ve sebze suyu elde etmede kullanılmaktadır.

Türkiye tarımında gıda sanayinin ihtiyacı olan ürünlerin üretiminde coğrafik bir potansiyel bulunmaktadır. Tokat İli ise bu bakımdan sayılı üretim merkezlerinden birisidir. Tokat toprak yapısı ve sulanabilir arazilerin (Kazova ve Kelkit Ovası vb.) çokluğu, sulama suyu potansiyelinin (Yeşilirmak, Kelkit Irmağı ve Çekerek Irmağı vb.) fazlalığı, iklim elverişliliği ve yükselti farklılığı bakımından, tarım alanında gelişmiş ürün çeşidi bol ve zengin bitki örtüsüne sahip bir il karakteristiği arz etmektedir (Anonim,2008a).

Tokat İli Karadeniz Bölgesi ve İç Anadolu Bölgesi iklimi arasında geçit bölgesi iklimine sahip olup iklim, toprak ve ekolojik yapısı ile 230 metreden 1500 metre rakımlara kadar tarım yapılan zengin bir üretim desenine sahip tarımsal potansiyeli yüksek olan bir ildir (Anonim, 2008b).

Tokat ilinde tarım, hayvancılık ve tarıma dayalı sanayinin ekonomide önemli bir yeri olup sanayilik sebze işlemeye yönelik sanayi kuruluşları bulunmaktadır. Bu sanayi kuruluşları ihtiyaçları olan ürünleri ağırlıklı olarak il dışından temin etmekte, il dışında işlemektedirler. Bu illerin başında Ankara, Burdur, Konya, Bursa ve Afyon illeri gelmektedir. Tokat ili ise, Karadeniz Bölgesi, Orta, Doğu ve

Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin bağlantı noktası olarak tarım ürünlerinin önemli bir bölümünü bu bölgelere pazarlamaktadır.

Tokat ilinde hem ana üretim hem de ikinci üretim olarak sanayilik sebze üretimini geliştirmek amacıyla 2003 yılında Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü tarafından “Bir Köy Bir Ürün Projesi” kapsamında “II. Ürün Tarımını-Sanayilik Sebze Üretimini Geliştirme Alt Projesi” uygulamaya konulmuştur.

Bu proje ile alternatif ürün arayışlarına cevap bulunması, üreticilerin gelir seviyesinin artırılması, gıda sanayinde kapasite kullanım düzeyinin artırılması ve artan üretime bağlı olarak yeni işletmelerin kurulup yeni istihdam imkânlarının yaratılması hedeflenmiştir (Baş ve ark., 2003). Proje Tokat Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü tarafından desteklenmekte ve günümüzde de devam etmektedir. Proje havuç, kornişon ve salçalık biber tohumlarının dağıtımıyla başlamıştır. Sonraki yıllarda lahanaya ve brokolide tohumları dağıtılan sebze çeşitlerinden olmuştur.

Tokat domates, biber, fasulye, barbunya gibi sanayide kullanılan sebzelerin yıllardır üretiminin yapıldığı ve son yıllarda İstanbul, Ankara, Kayseri gibi büyük kentlerde de domates ve biber gibi ürünleriyle tanınan, isim yapmış olan bir ildir. Proje ile Tokat ilinde yetiştiriciliği ekonomik anlamda yapılmayan ve Tokat mutfağında da yoğun olarak kullanılmayan sanayilik sebze çeşitleri üretilmeye başlanmış ve üretim devamlı olarak ta desteklenmiştir (tohum dağıtımı devam etmektedir) Üretimle ilgili eğitim ve yayım çalışmalarlarıyla üreticiler bilinçlendirilmiş ve teşvik edilmiştir.

Bu çalışmanın amaçları şöyledir;

Tokat İli merkez ilçede sanayilik sebze üretiminin yoğun olarak yapıldığı köylerde sanayilik sebze yetiştiriciliğinin benimsenme ve yayılma durumunun incelenmesi,

- Yetiştiricilikte ve benimsemedeki belli başlı sorunların ortaya çıkarılması,
- Benimsenme ve yayılmada Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün payının belirlenmesi,
- Tokat ilindeki sebze işleyen sanayi kuruluşlarının bu konudaki yaklaşım ve sorunlarının incelenmesi, Tarıma dayalı sanayi kuruluşlarının işletme kapasitelerinin ortaya konulması, kapasite kullanımındaki eksikliklerinin, hammaddeye olan ihtiyaçlarının ve tarımsal yayım çalışmalarının incelenmesidir.

Çalışma, üretici-yayım elemanı-sanayici arasındaki ilişkinin üretime, benimsemeye ve yayıma olan etkilerini incelemeyi hedeflemiştir.

Bu kapsamda; Tokat ilinin sanayilik sebze üretimi, işleme sanayisi, sanayi kuruluşlarının faaliyet ve kapasite durumları, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin profili, Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün etkinliği, yayım elemanlarının genel profili ve yayımdaki etkinliği, ildeki üretici örgütü ve araştırma kuruluşlarının benimseme ve yayımdaki rolü ortaya çıkmıştır.

2. LİTERATÜR ÖZETLERİ

Doğanca (1975), “Ege Bölgesinde Seçilmiş Bir Kırsal Toplumda Modernleşme Açısından Tarımsal Yeniliklerin Yayılması ve Benimsenip Uygulanmasını Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörler Üzerine Bir Araştırma” konulu çalışmada araştırma bölgesi olarak Menemen’e bağlı bir köyü seçmiş ve inceleme sonucunda planlı ve disiplinli bir şekilde yayımı yapılan tarımsal yeniliklerin uygulanma oranını yüksek bulmuştur. Diğer yandan teknik olarak birbirine bağlı yeniliklerin benimsenip uygulanma dereceleri arasında dengesizlik olduğunu belirtmiş, bu sonucun yeniliklerden beklenen yararın sağlanmasında etkili olduğunu ileri sürmüştür. Sosyal faktörlerin yeniliklerin benimsenmesi açısından önemli olmadığını, önemli olan faktörlerin işletme genişliği, mülkiyet şekli, tarımsal ürünlerin yıllık satış tutarı gibi sosyo-ekonomik faktörler olduğunu belirtmiştir.

Tatlıdil (1978), “Konya-Ereğli İlçesinde Köy Kalkınma Kooperatiflerinin Yayılması ve Benimsenmesi Üzerine Bir Araştırma” konulu çalışmada kooperatiflerin sermaye yönünden güçsüz olduklarını, devletten yeterince parasal destek göremediklerini, kooperatif üyeleri arasından yabancı ülkelere işçi gönderip bu yolla parasal kaynak yarattıklarını saptamıştır. Bazı kooperatiflerde yatırım alanlarının yanlış seçildiğini, yöneticilerin eğitim düzeyinin düşük olduğunu, bu nedenle kooperatiflerin başarı düzeyinin düştüğünü tespit etmiştir. Kooperatif üyelerinin kooperatifçiliğe ilişkin basılı yayınları çok az, radyo ve televizyon programlarını ise daha fazla izlediklerini, kamu kuruluşlarıyla iletişimlerinin yetersiz olduğunu saptamıştır.

Armağan (1993), İzmir ili pamuk üretiminde yeniliklerin üreticiler arasında yayılma ve benimsenme durumunu araştırmıştır. Üreticilerin yaşı, meslek tecrübeleri ve eğitim süreleri bakımından yenilikçilik grupları arasındaki farkları önemli bulmamış olup toplam işlenen arazi ile pamuk ekim alanı yenilikçilik düzeyinin belirlenmesinde etkili bulmuştur. Üreticilerin kooperatif ve derneklerle olan ilişkilerinin yenilikçilik düzeyinin belirlenmesinde etkili olmadığını tespit etmiştir. Pamuk sapı imha yolları dışındaki bütün yeniliklerin ise uygulanma ve benimsenme süreleri bakımından yenilikçilik düzeyinin belirlenmesinde etkili olduğunu saptamıştır.

Yılmaz (1996), kütüphanecilikte halkla ilişkiler ve kitle iletişim araçlarını incelediği çalışmada; kütüphane yöneticilerinin %81,6’sının halkla ilişkilerin ne olduğu konusunda doğru bilgiye sahip olmadıklarını tespit etmiştir. Kütüphanelerde planlı halkla ilişkiler çalışmaları yapılmadığını faaliyetlerle ilgili ayrıntılı dosyaların oluşturulmadığını, özellikle kitle iletişim araçlarına yönelik dosyaların bulunmaması nedeniyle doğru bilgilerin verilemediğini belirtmiştir.

Şimşek (1996), iş örgütlerinde kapasite kullanımı, maliyet-verimlilik ilişkilerini irdelediği çalışmada işletmelerin kurulurken ön ve kesin proje etüdlerinin çok sağlıklı bir şekilde yapılmasının, ne gereğinden küçük ne de gereğinden büyük ölçüde kurulmamasının gerekliliğini tespit etmiştir. Maliyetlerin minimize edilmesi için optimum kapasitede üretim yapılması gerektiğini belirtmiştir. İşletmelerin çok iyi bir şekilde yönetilmesinin ve verimlilik kavramının işgörenlere benimsetilmesinin kaynakların doğru kullanılıp israfın engellenmesinde önemli bir etken olduğunu ifade etmiştir.

Almus (1999), “Tokat-Zile-Güzelbeyli Kasabasında Uygulanan Arazi Toplulaştırmasında Benimsemeyi Etkileyen Faktörlerin ve Çiftçi Eğilimlerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma” konulu çalışmada üreticilerin büyük bir kısmının arazi toplulaştırması hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını tespit etmiştir. Üreticilerin toplulaştırma ile ilgili kararlar alınmasında kendilerinin de düşüncelerinin sorulmasını istediklerini belirtmiş istekleri göz önünde bulunarak uygulanacak projelerin daha başarılı olacağını belirttiklerini ifade etmiştir. Üreticilere yönelik olarak kitle iletişim araçlarıyla daha fazla yayın yapılmasının, yayım elemanları tarafından üreticilere arazi toplulaştırmasıyla ilgili daha fazla kurs ve eğitim verilmesinin gerekliliği belirtilmiştir.

Özçelik ve ark (1999), “Türkiye’de Tarımın Pazara Entegrasyonunda Sözleşmeli Tarım ve Bu Modelin Sürdürülebilir Kaynak Kullanımı İle Üretici Geliri Üzerine Etkileri” konulu çalışmada sözleşmeli üretimin, sanayi ve ticaret firmaları ile üreticiler arasında üretimden önce yapılan, üreticinin belirli bir ekiliş alanı ve üretim sorumluluğunu yüklenmesine karşın, firmaların da elde edilecek ürünü belirli koşullarda almayı garanti ettiği anlaşmaya dayalı bir üretim modeli olduğunu

ifade etmiştir. Sözleşmelerin hem üretici, hem de alıcı veya iki taraf içinde karşılıklı sorumluluklar yükleyici, uygulamanın iyileştirilmesine yardımcı ve her iki tarafı da teşvik edici özellikte olmasını tespit etmiştir. Modelin başarılı olarak işletilebilmesinde, denetim mekanizmalarının kurulmasının, mevcut uygulamaların izlenmesinin ve model içindeki görevlerini yerine getirmeyen taraflara yaptırımların uygulanmasının yararlı olacağını belirtmiştir. Çalışmasında devletin sözleşmeli üretim modelini tarım ile sanayi ve ticaret kesimlerinin entegrasyonunda bir araç olarak kullanması gerektiğini saptamıştır.

Yavuz ve Gürbüz (2001), “Bursa İli Karacabey İlçesinde Arazi Toplulaştırması Yapılan Köylerde Sosyo-Ekonomik Yapı ve Yeniliklerin Benimsenmesi” konulu çalışmalarında, tarımsal yenilikleri ve teknik bilgiyi üreticilere ulaştırmada tarımsal yayım elemanlarının son derece önemli bir yere sahip olduğunu ortaya koymuşlardır.

Boyacı ve Karaturhan (2003), çalışmasında kuru üzüm üretimini ele alınarak, İzmir ve Manisa İllerinin seçilmiş ilçe ve köylerindeki ekolojik tarım ve yayım çalışmalarını incelemiştir. Sistemi, en önemli aktörler olan yurtdışındaki kuruluşların yönlendirdiğini ve tüketici, bilgi/teknoloji üreticisi, denetleyici gibi roller üstlendiklerini tespit etmiştir. Kamu yayım örgütünün, üniversite ve araştırma kuruluşlarının ekolojik tarım çalışmalarının ise istenen düzeyde olmadığını saptamıştır.

Köroğlu (2003), çalışmasında Avrupa Birliğinde ve Türkiye’de Tarımsal Örgütlenmeyi incelemiştir. AB genelinde tarımsal örgütlenmenin oldukça iyi işleyen bir mekanizma olduğunu, Türkiye’de ise kooperatifler, ziraat odaları, birlikler, vakıflar, dernekler gibi tarım alanında faaliyette bulunan pek çok örgüt bulunmasına rağmen, bu örgütlerin üreticilerin yenilikleri izleyebilecekleri, dayanışma içinde olabilecekleri ve haklarını koruyabilecekleri güçlü bir yapıya sahip olmadıklarını ifade etmiştir. Küçük tarım işletmelerinin hakim olduğu, dağınık bir tarımsal yapıya sahip olan Türkiye’de tarımın istihdamdaki payının çok yüksek buna karşılık milli gelirdeki payının oldukça düşük olduğunu, üreticilerin bir araya gelerek ortak çıkarlarını savunabilecekleri birlikler oluşturma konusunda çok geç kaldıklarını, bu nedenle üreticilerden çok aracı kesimin söz sahibi olduğunu belirtmiştir. Tarım sektöründe ürüne yüksek fiyatlar ödemek zorunda kalan tüketicilerle emeğinin karşılığını tam olarak alamayan üreticilerin zarar gördüğünü, Türkiye tarımının ise yeterince gelişemediğini saptamıştır.

Köksal ve Ceylan (2003), Tarımsal araştırma ve yayım ilişkisini irdelediği çalışmasının ana materyalini Ankara Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü’nde görev yapan araştırmacılar ile Konya, Karaman ve Çorum Tarım İl Müdürlükleri Çiftçi Eğitim Yayım Şubesinde görev yapan yayım elemanları oluşturmuştur. Araştırmasında, araştırma-yayım ilişkisinin zayıf bir düzeyde gerçekleştiğini, zayıf olma sebebinin; araştırmacıların ve yayım elemanlarının bireysel özelliklerinden değil daha çok kurumsal nedenlere bağlı olarak ortaya çıktığını saptamıştır.

Gül ve Köksal (2004), çalışmalarında üretici örgütlerinde yayım eğitimini incelemiştir. Türkiye’de üretici örgütleri tarafından yürütülen yayım faaliyetlerinin hiçbir zaman arzulanan düzeyde gerçekleşmediğini, bu sonucun alınmasında etkili olan (örgütlenme düzeyinin yetersizliği, örgütlerin etkinliklerinin sınırlı kalması ve devlet müdahalesi gibi) pek çok unsurun bulunduğunu belirtmiştir. Çalışmasında Türkiye’de kooperatifçiliğin henüz istenen düzeyde olmadığını ifade etmiş, bunun nedenlerini de yönetim, lider eksikliği, işletme sermayesinin noksan oluşu, iş hacminin sağlanamaması gibi ekonomik faktörler ile yasalarla ilgili sorunlar, eğitimsizlik, ortaklar arasında oluşan güvensizlik duygusu ve en önemlisi tarımsal yayım aracılığı ile kooperatif bilincinin tarıma iyi yerleştirilmemesi şeklinde sıralamıştır. Üreticilerin ister kooperatif ister birlik, çatısı altında bir araya getirilmelerinde kullanılacak et etkili aracın yayım olduğunu ifade etmiştir.

Kalanlar (2005), Ankara ili Ayaş ilçesinde bulunan sebze işletmelerinde damla sulamanın benimsenme ve yayılma durumunu araştırmıştır. Çalışmasında; damlama sulama yönteminin benimsenmesini olumsuz etkileyen faktörlerin başında gelir yetersizliğinin geldiğini belirtmiştir. Damlama sulama yöntemini benimsemeyi olumsuz etkileyen diğer faktörleri ise; ekipmanların pahalı olması, üreticilerin yaşlı olması, kiraladıkları araziye sistemi kurmak istememeleri, arazilerinin çok küçük ve parçalı olması şeklinde sıralamıştır. Üreticilerin gelir seviyelerinin iyi olması durumunda bu sistemi kurmayı istediklerini tespit etmiştir. Üreticilerin tamamının yetiştirdiği sebzeleri taze olarak sattıklarını, kendi ihtiyaçları için turşu, salça, kurutma yaptıklarını tespit etmiş, pazara yönelik üretim

yapmalarının desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir. Salça, kurutma tesisi ve soğuk hava deposu kurulması için kooperatifleşmenin sağlanması gerektiğini saptamıştır.

Alagöz (2005), çalışmasında Aşağı Seyhan Ovası'na, Adana Tarım İl Müdürlüğü yayım elemanlarınca götürülen yayım hizmetlerinin analizini yapmıştır. Çalışma sonuçlarına göre; üreticilerin bitkisel üretimle ilgili en önemli bilgi kaynaklarının sırasıyla tohum ve ilaç firmaları, komşu üreticiler ve özel ziraat mühendisleri olduğunu belirlemiştir. Üreticilerin hayvansal üretim konusundaki bilgi kaynaklarını ise; komşu üreticiler, özel veterinerler, tohum ve ilaç firmaları olarak sıralamıştır. Araştırmasında; üreticilerin son beş yıl içerisinde yalnızca %19'luk bir bölümünün bitkisel üretim konusunda, %8'lik bir bölümünün ise hayvancılık konusunda yayım elemanlarından bilgi aldığını tespit etmiştir. Adana Tarım İl Müdürlüğü yayım elemanlarının, kendilerini mesleki açıdan yeterli görmekle birlikte bürokrasinin yoğunluğu, kaynak yetersizliği ve genel olarak üreticilerin finansal ve pazarlama sorunları nedeniyle etkin yayım hizmeti veremediklerini bildirdiklerini ifade etmiştir.

Yılmazçoban (2006), Geleneksel Yayım Yaklaşımının uygulandığı Çorum ili ile Eğitim ve Ziyaret Yayım Yaklaşımından hareket edilerek geliştirilen Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projesinin uygulandığı Sivas ilinin karşılaştırmalı analizini yapmaya çalışmıştır. Çalışmasının sonucunda her iki ildeki yayım elemanları arasında incelenen konuların çoğunda farklılık olmadığını tespit etmiştir. Yayım elemanlarının tarımsal yayıma ait bazı kavramları algılamalarında ve yayım kuruluşlarının fiziki olanaklarında farklılıklar olduğunu saptamıştır.

Çavdar (2006), "Radyo ve Televizyonda Yayınlanan Tarım Programlarının Kırsal Alanda İzlenmesi ve Etkileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma" konulu çalışması Ankara ili Polatlı ilçesinde gayeli olarak seçilen 10 köyde, 69 denek üzerinde yapılmıştır. Deneklerin eğitim durumu, işletme arazisi genişliği ile televizyonda yayınlanan tarım programlarından öğrendikleri konuların uygulanma durumu arasında istatistiki bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Deneklerin işletme arazisi genişliği arttıkça televizyonda yayınlanan tarım programlarından öğrendikleri konuları uygulamayanların oranının arttığını saptamıştır. Eğitim seviyeleri arttıkça tarım programlarından öğrendikleri konuları uygulama durumlarının arttığını belirtmiştir. Araştırmasında; ele alınan deneklerin televizyonda yayınlanan tarım programlarında sırasıyla zirai krediler, hayvancılık, gübreleme, zirai mücadele, sulama, ürünlerin satılması, pazarlama, kooperatifçilik, el sanatları konusuna yer verilmesini istediklerini tespit etmiştir.

Kızılaslan (2006), "Kente Uzaklığın Kırsal Aile Yapısına Etkileri" isimli çalışmasında kente yakın olan köylerin kente uzak yaşayanlara göre bazı kentsel davranışlar ve düşünceler bakımından farklılıklar gösterdiğini, aile şekli, aile genişliği, başlık parası, eğitim, gelir, ulaşım, ürünlerin pazarlanması gibi faktörlerin uzak köylerin aleyhine geliştiğini tespit etmiştir. Çalışmasının sonucunda; kırsal alanda bir reform çalışmasının yapılmasının, ihtiyaç ve önceliklerin belirlenmesinin, alternatif istihdam alanlarının yaratılmasının her iki köy grubu için de gerekli olduğunu saptamıştır.

Bayav (2007), Isparta İlinde Elma İşletmelerinde Yeniliklerin ve Araştırma Sonuçlarının Benimseme Düzeyleri ve Etki Değerlendirmeleri" konulu çalışmasında araştırmacı, yayımcı ve üretici ilişkilerinin zayıf olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmacıların yapmış oldukları araştırmanın çıktılarının üretici ve yayımcıya zamanında ulaşmadığını, üreticilerin çoğunlukla araştırma ve kısmen de yayım faaliyetlerine katılımlarının sağlanamadığını tespit etmiştir. Bütün bu olumsuzluklara rağmen farklı yollardan üreticiye ulaşan Ar-Ge sonuçlarının üretici geliri ve dolayısıyla refah seviyesinde olumlu etkilerinin olduğunu saptamıştır.

Torun (2007), "ÇAYKUR Bünyesinde Çalışan Teknik (Yayım) Elemanların Mesleklerine Bakış Açısı ve Yararlandıkları Bilgi Kaynakları" isimli çalışmasında yayım elemanlarının süreli bir yayım takip etmediğini, yurtdışındaki çalışmaları görme şansına sahip olmadığını ve meslek içi eğitim almadığını tespit etmiştir. Elemanların mesleklerini sevme oranını da %50 olarak bulmuştur. Elemanların meslek seçiminde çok bilinçli olmadıkları sonucuna varmıştır.

Elmalı (2008), Tokat ili merkez ilçedeki bağcılıkla uğraşan işletmelerin üretim ve pazarlama problemlerini işlediği çalışmasında; üzüm üretiminde yapılan 1 YTL'lik harcamaya karşılık 2,96 YTL kar elde edildiğini, bu sonuca göre de üzüm üretiminin karlı bir üretim faaliyeti olduğunu tespit etmiştir. Ancak üretici-tüketici arasında yer alan aracılardan üreticilere göre daha yüksek gelir sağladıklarını, bu durumun üretici lehine değişmesi için, üretici-tüketici arasında oluşan pazarlama

zincirinin oldukça kısa olmasının ve üreticiler arasında etkin bir örgütlenme sağlanmasının gerekli olduğunu belirtmiştir.

Ceylan ve Kutlar (2008), yaptıkları araştırmada Antalya Tarım İl Müdürlüğü Bitki Koruma Şubesi'nin yürüttüğü "Entegre Mücadele Araştırma, Uygulama ve Eğitim" projesi kapsamında entegre mücadele yönteminin yayılması ve benimsenmesini etkileyen faktörleri incelemiştir. Bu kapsamda projeye katılan ve katılmayan üreticilerin sosyo-ekonomik özellikleri ve entegre mücadele yöntemi hakkındaki düşünceleri karşılaştırmalı olarak ortaya konulmuştur. Söz konusu proje 1994 yılından bu yana yürütülen bir proje olduğu halde, üreticilerin entegre mücadele yöntemi hakkında hala yeterli bilgiye sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Projeye katılan ve katılmayan üreticilerin tarımsal mücadelede uyguladıkları yöntemler bakımından önemli bir fark olmadığı belirlenmiştir.

Yılmaz (2008), Osmaniye ili Düziçi ilçesinde hayvancılık yapan tarım işletmelerinde yeniliklerin benimsenmesi ve yayılmasında kooperatiflerin rolünü araştırmıştır. İşletmelerin tarımsal yenilikleri benimsemesindeki en önemli sorunlarının bilgiye ulaşamamak ve uygulamada karşılaştıkları maddi problemler olduğunu tespit etmiştir. Üreticilerin bilgi kaynakları olarak veterinerleri ve diğer üreticileri tercih ettiğini, kooperatiflerin rolünün ise oldukça az olduğunu belirlemiştir.

Akın (2008), "Akşehir İlçesinde Organik Çilek Yetiştiriciliğinin Benimsenmesi ve Yayılması Üzerine Bir Araştırma" konulu çalışmada organik çilek yetiştiriciliği yapan deneklerin sosyoekonomik ve işletme özellikleri yanında enformasyon sistemine ilişkin durumlarını konvansiyonel çilek yetiştiriciliği yapan deneklerle karşılaştırmıştır. Organik çilek yetiştiriciliğinin yaygınlaştırılmasında organik ürün ticareti yapan firmaların çok büyük rolünün bulunduğunu, Akşehir'de organik çilek yetiştiriciliğinin benimsenme ve yayılmasının klasik benimsenme ve yayılma eğrisinden farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Çalışmasının sonucunda; sözleşmeli bir üretim modeli olan organik tarımın pazar ve gelir garantisi nedeniyle araştırma alanında devam edeceğini, kazanılan deneyimler neticesinde çilek yanında diğer tarımsal ürünlerde de organik tarıma geçilebileceğini saptamıştır. Organik yetiştiricilik yapan deneklerin teknik, pazarlama ve mevzuata ilişkin konularda konvansiyonel yetiştiricilere göre daha fazla bilgiye gereksinim duyduklarını tespit etmiştir.

Aydemir ve Pıçak (2008), Ekonomik gelişme sürecinde tarım-sanayi ilişkilerinin sektörler arası bütünleşmeye etkilerini araştırmıştır. Çalışmada Tarım ve sanayi sektörlerinin birbirine neden sonuç ilişkileri ile bağımlı olduğunu, hiçbir ülkede tarımsal faaliyetlerin sanayiden bağımsız olarak modern yöntemlerle sürdürülmesinin mümkün olmadığını, ekonomik gelişme sürecinde tarım ve sanayi sektörleri arasında bir paralellik sağlanamadığı taktirde hiçbir sektörün, en azından dünya piyasalarındaki konjonktürlerin karşısında bir anlam ifade edemeyeceğini belirtmiştir. Araştırmada ekonomik bütünleşmenin pazarın genişleyerek ticaret hacminin artması, üretimde verimliliğin artması, ürünlerin dış piyasadaki rekabet olanaklarının artması, yabancı sermaye yatırımlarının artması ve yeni iş alanlarının açılması gibi birçok avantajının olduğunu ifade etmiş, ekonomik bütünleşmenin organize edilmesine gerektiğine dikkat çekmiştir. Tarım sanayi bütünleşmesinde en önemli işlevi ise; tarımsal ticaretin (agribusiness), kırsal sanayilerin, kooperatiflerin ve sözleşmeli tarım yöntemlerinin yerine getirdiğini tespit etmiştir.

Kızılaslan (2009), "Çiftçilerin Tarımsal Yayım Konusundaki Tutum ve Davranışları (Tokat İli Yeşilyurt İlçesi Araştırması)" konulu çalışmada araştırma bölgesindeki üreticilerin yenilikleri kabul etme, yenilikleri uygulama, dış dünyaya açık olma, yayımcıya güven ve ilgi duyma, işbirliği düzeyleri bakımından orta düzeyde olduklarını tespit etmiştir. Yayımcılar tarafından önerilen girdi miktarlarının üreticiler tarafından çoğunlukla göz önünde tutulduğunu, yeniliklerin bazı zamanlar dikkate alındığını ve uygulandığını saptamıştır. Çalışmada bölgede yayımın etkin hale getirilmesi için yeniliklerin sınırlılıklarının ortadan kaldırılıp yöreye uygun olarak hazırlanması gerektiğine değinmiştir. Üreticilerin aktif ve sorumlu bireyler haline getirilmesinin, yayım elemanlarına duydukları güvenin artırılmasının olumlu gelişmelere neden olacağını ifade etmiştir.

Yılmaz ve ark. (2009), "Üreticilerin Kimyasal Gübre Kullanımında Bilgi Kaynaklarının Belirlenmesi ve Tarımsal Yayım Açısından Değerlendirilmesi" isimli çalışmada; araştırma bölgesinde etkin ve bilinçli gübreleme yapılmadığını, gübreleme konusunda genel eğilimin toprak analizi yaptırmadan toprağa gübre vermek şeklinde olduğunu belirlemiştir. Üreticilerin %78.57'sinin gübre ve gübreleme

ile ilgili her hangi bir üretici eğitim faaliyetine katılmadıklarını, gübre ve gübreleme konusunda ciddi bir eğitim ve yayım eksikliği yaşadıklarını tespit etmiştir.

Sezgin ve ark. (2010), “Tarımsal Yeniliklerin Benimsenmesinde Etkili Olan Faktörlerin Analizi: Erzurum İli Örneği” konulu çalışmada; tarımsal yeniliklerin benimsenmesinde üreticilerin yaşının, eğitim seviyesinin, gelir seviyesinin, işletmenin faaliyet amacının, yayım faaliyetlerine katılmanın, kitle iletişim araçlarından yararlanmanın ve tarımsal desteklerden faydalanma durumlarının önemli ölçüde etkili olduğunu tespit etmiştir. Yeniliklerin benimsenmesi çalışmalarında etkinliği önemli ölçüde artırılması için yayım faaliyetlerinin sürekli ve yoğun bir şekilde yapılmasının, kitle iletişim araçlarının diğer yöntemlerin yanında etkili bir şekilde kullanılmasının, yeniliğin belirli bir süre destekleme kapsamına alınmasının ve işletmelerin ticari amaçla üretim yapmalarının teşvik edilmesinin gerekli olduğunu belirtmiştir.

Geboloğlu ve ark. (2011), “Tokat İli Yaş Meyve ve Sebze Sektörü Rekabet Analizi” isimli çalışmaları “Tokat İli Yaş Meyve ve Sebze Sektörü Rekabet Analizi Çalışması” projesi sonuçlarından elde edilen bilgiler ışığında hazırlanmıştır. Tokat ilinde yaş meyve ve sebze sektörünün paydaşları dikkate alınarak Merkez, Erbaa, Niksar, Turhal, Pazar ve Zile ilçelerinde bulunan üreticiler, sanayi kuruluşları, komisyoncular, süpermarketlerin meyve ve sebze reyon sorumluları, sektöre girdi temin eden bayi yetkilileri, İl ve İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri, üretici örgütleri temsilcilikleri mercek altına alınmıştır. Üreticilerle yüz yüze görüşmek suretiyle anket çalışmaları yapılmıştır. Yaş meyve ve sebze tarımında söz sahibi rakip bölgelerle rekabet edebilmenin modern yetiştirme tekniklerinin bir bütün halinde ve yaygın şekilde uygulanmasına bağlı olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada işletmelerdeki teknik bilgi eksikliğinin ve bilgi kirliliğinin önüne geçilmesinin, örtü altı yetiştiriciliğinin geliştirilmesinin gerekliliğine, hasat sonrası ambalajlama, paketlenme, boylama, depolama ve benzeri işlemlerin gerçekleşmesi için gerekli altyapının eksikliğine değinilmiştir. Araştırma sonucunda birim alandan alınacak ürün miktarının arttırılmasının, kaliteli üretimin teşvik edilmesinin, hasat dönemlerinin üretimin sınırlı olduğu dönemlere kaydırılmasının, ürün çeşitliliğini teşvik edici tedbirlerin alınmasının, ilçe, belde ve köylerde alım yapan kişilerin denetlenerek haksız kazançların önüne geçilmesinin, eğitim ve yayım çalışmalarının yapılmasının gelişmeye yönelik ilk adımlar olacağı ifade edilmiştir.

3. METOT VE MATERYAL

3.1. Metot

3.1.1. Verilerin Toplanmasında İzlenen Yöntemler

Verilerin toplanması aşamasında ilk adım olarak konu ile ilgili daha önce yapılmış olan araştırmalar incelemeye alınarak konu daha iyi kavranmış, sorunları belirlemek amacı ile hangi verilerin gerektiği, bu verilerin elde edilmesinde ve analizinde hangi yöntemlerin uygulanmasının doğru olacağı ortaya konulmuştur.

Öncelikle Tokat İli Merkez ilçeye bağlı köylerden en fazla sanayilik sebze üretimi yapan 31 köy ve bu köylerdeki üreticilerin arazi miktarları Tokat Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü kayıtlarına bakılarak tespit edilmiştir. Sanayilik sebze üretimini yoğun olarak yapan bu 31 köyün % 25'i olan 8 köy (Kızılköy, Büyükyıldız, Güryıldız, Çöreğibüyük, Kılıçlı, Gözova, Çerçi, Emirseyit) gayeli örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Bu köylerde sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen 249, benimsemeyen 690 üretici tespit edilmiştir. Seçilen köylerde bulunan sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsememiş üreticilere ait arazi miktarları heterojen bir dağılım gösterdiğinden tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Benimsemeyen üreticiler için örnek hacminin belirlenmesinde NEYMAN tarafından önerilen formülden yararlanılmıştır. Dolayısıyla bu formülde her tabakaya düşen örnek sayısının belirlenmesinde tabakanın standart sapmasının ağırlığı dikkate alınmıştır. Neyman Yönteminde; (Yamane,1967)

$$n = \frac{\sum(Nh \cdot Sh)^2}{N^2 \cdot D^2 + \sum Nh \cdot Sh^2}$$

formülleri kullanılmıştır.

Burada;

$D=d/Z$

d : Ortalamadan belli bir yüzde sapma

z : Serbestlik derecesine göre tablo değeri

Nh : Tabakalardaki işletme sayısı

Sh : Tabakanın standart sapması

Sh² : Tabakaların varyansı

N : Populasyon hacmi

n : Örnek hacmi

Araştırma kapsamında yer alan sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyen işletmeler için örnek hacminin belirlenmesinde % 95 güven sınırı içinde % 5 sapma ile çalışılmıştır. Elde edilen verilerin formüle uygulanması sonucunda örnek hacmi 105 olarak belirlenmiştir. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenler için populasyonu oluşturan işletmelerin tabakalara göre dağılımı ve her tabakadan örneğe seçilen işletme sayısı Çizelge 3.1' de verilmiştir.

Çizelge 3.1. Sanayilik Sebze Yetiştiriciliğini Benimsemeyenler İçin Örneğe Giren İşletmelerin Tabakalara Göre Dağılımı, Her Tabakadan Örneğe Seçilen İşletme Sayısı

Tabaka No	Arazi Genişliği (da)	Tabakadaki İşletme Sayısı (Adet)	Örnek Ortalaması	Standart Sapma	Örneğe Çekilen İşletme Sayısı (Adet)
1	1-15	336	7,88	4,06	25
2	16-50	282	28,32	9,56	50
3	51 ⁺	72	74,06	21,90	30

Böylece işletmelerin seçiminde kullanılan bu yöntem sayesinde daha az bir örnek hacmi ile populasyon temsil edilmiştir. Kullanılan yöntemin sağladığı avantajlar ile araştırmada zaman ve maddi kaynakların daha etkin kullanılması mümkün olmuştur.

Araştırma kapsamında yer alan ve sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen işletmeler için ise örnek hacminin belirlenmesinde % 95 güven sınırı içinde % 10 sapma ile çalışılmıştır. Sanayilik sebze yetiştiriciliği yapılan arazi miktarları baz alınmış, varyasyon katsayısına bakılarak arazi miktarlarının homojen bir dağılım gösterdiği görülmüştür. Bunun için örnekleme yöntemlerinden Basit Tesadüfi Örnekleme Yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen verilerin formüle uygulanması sonucunda örnek hacmi 72 olarak belirlenmiştir. Basit Tesadüfi Örnekleme Yönteminde populasyonu oluşturan tüm birimlerin örneğe girme şansı eşittir. Bu yönü ile yöntem kısıtsız örnekleme diye de isimlendirilmektedir. Örnek istatistiklerinin hesaplanmasında her birimin ağırlığı eşit alınmaktadır. Populasyon birimlerinin dar bir alanda olması ve normal bir dağılım göstermesi halinde pratik olarak kullanılabilen bir yöntemdir.

Bu yöntemde;

$$n = \frac{N \sigma^2}{N-1D^2 + \sigma^2}$$

n= örnek hacmi

N= populasyondaki birim sayısı

σ^2 = standart sapma

$$D = \left(\frac{d}{t} \right)^2 = \frac{\sigma^2}{n} \left(\frac{N-n}{N-1} \right) \text{ dir.}$$

$$n = \frac{249.(0,913)^2}{248.0,0082+(0,913)^2} = 72,4$$

İkinci adım olarak çalışmanın yayım boyutunun incelenmesi açısından Tokat Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünde eğitim ve yayımdan sorumlu 30 konu uzmanıyla anket yapılmıştır. Bu aşamada Tam sayım metodu tercih edilmiştir.

Üçüncü adım olarak ise Tokat merkez ilçede üretilen sanayilik sebzeleri işleyen toplam 5 tarıma dayalı sanayi kuruluşuyla anket yapılmıştır. Böylece tarıma dayalı sanayi kuruluşlarının da benimsemedeki rolü, etkinliği incelenmiştir.

Anket formunun hazırlanmasında, daha önce yapılmış araştırmalarla ilgili hazırlanmış olan anket formlarından faydalanılmıştır. Projenin amaçları dikkate alınarak, gerekli tüm konuların anket formunda yer almasına dikkat edilmiştir.

3.1.2. Analiz Aşamasında Kullanılan Yöntemler

Araştırma kapsamında yer alan köylerde üreticilerle yapılan, Tokat Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünde yayım elemanlarıyla yapılan, sanayi kuruluşlarıyla yapılan anketler tek tek incelenerek, gerekli kontrol, tamamlama ve düzenleme işleri yapılmış, daha önceden hazırlanmış olan döküm tablolarına aktarılmıştır. Daha sonra elde edilen veriler değerlendirmeye alınarak çizelgeler hazırlanmıştır. Bu çizelgelerde yüzde hesaplarına yer verilmiştir. Ayrıca khi-kare testinden ve t testinden yararlanılmıştır. Araştırma bölgesindeki üreticilerin yaş, cinsiyet, eğitim durumu gibi sosyal özellikleri, üretim faaliyetleri, gelir kaynakları, gelir durumları gibi ekonomik özellikleri, yenilikler karşısındaki tutumları, benimseme-benimsememe nedenleri, yayım elemanları ile olan iletişimleri, sanayi kuruluşlarıyla ilgili görüşleri vs. irdelenmiş ve yorumlanmıştır. Araştırma bölgesindeki sanayi kuruluşlarının bölgede hammadde bulmadaki durumları, üretici ile olan iletişimleri, Gıda, Tarım ve

Hayvancılık Müdürlüğünden beklentileri, kapasite kullanımındaki durumları, sıkıntıları, önerileri vs. ortaya konulmuştur. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğündeki konu uzmanlarının ise üreticilere herhangi bir yeniliğin benimsetilmesi ve yayılmasındaki yöntemleri, yayım faaliyetleri, sıkıntıları, konuya yaklaşımları, görüşleri ve önerileri vs. irdelenmiş ve yorumlanmıştır. Bu yorumlama ve değerlendirme aşamasında Khi-kare ve t testinden faydalanılmıştır.

Khi-kare testine kodlanmış yani sayılamayan değişkenler için uygun bir analiz yöntemi olduğundan başvurulmuştur. Test uygulaması sonucunda elde edilen Khi-kare testi tablolarının bazılarında beklenen değerlerden bir kaç beşten küçük olduğundan khi-kare değeri için yorum yapılamamıştır. Bu durumda khi-kare testi Yates düzeltilmeli olarak kullanılmıştır. Araştırmada gerekli durumlarda Yates düzeltilmeli khi-kare formülü kullanılmıştır. Yates düzeltilmeli khi-kare formülü (Düzgüneş,1975) ;

$$X^2 = \frac{[(f - f') - 0,5]^2}{f'}$$

Burada;

f = Gözlenen frekans değeri,

f' = Beklenen frekans değeri

Elde edilen khi-kare değerlerinden yorumlanması mümkün olanlar; khi-kare çizelge değeri ve khi-kare hesap değeri karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Khi-kare çizelge değerine bakılırken serbestlik derecesinden yararlanılmıştır.

Serbestlik derecesi;

$$Sd = (R-1) \times (K-1)$$

R = Khi-kare frekans tablosunda ki satır sayısı,

K = Khi-kare frekans tablosunda ki sütun sayısı

İki grup arasındaki farkın test edilmesinde, Karşılaştırmalı İki Populasyon Arasındaki Farkla İlgili Hipotez Testi Çiftler (Hypotesis Test About The Difference Between Two Population Means. Matched Pairs) adıyla anılan yöntem populasyonun varyansının bilinmediği durumlarda yaygın olarak kullanılmaktadır.

İki populasyon ortalamaları arasındaki farkın karşılaştırılmasında,

$$t_h = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2 (\mu_1 - \mu_2)}{S_{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}} \quad \text{veya} \quad t_h = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{S} * \sqrt{\frac{n_1 * n_2}{n_1 + n_2}}$$

Burada,

$\bar{X}_1 - \bar{X}_2$: İki Grup Ortalaması Arasındaki Fark

n_1 ve n_2 : Gruplardaki varyant sayısı

$S_{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}$: Grup ortalamaları arasındaki farkın standart hatası

$\mu_1 - \mu_2$: Gruplara ait populasyon ortalaması

S : Populasyona ait standart sapmasının tahmini bir değerini göstermektedir.

(Çağlayan, 1983)

İki grup ortalamasına ilişkin farkın standart hatası hesaplanırken, örnek sayıları eşit değilse ($n_1 \neq n_2$)

$$S^2 = \frac{(n_1 - 1) * S_1^2 + n_2 - 1 * S_2^2}{n_1 + n_2 - 2}$$

Ortak varyans kullanılarak ortalamalar arasındaki farkın standart hatası,

$$S_{\bar{x}_1 - \bar{x}_2} = S_2 \left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right)$$
 formülünden hesaplanmıştır.

Örnek sayıları eşit ise,

$n_1 = n_2 = n$ ise ;

$$S_{\bar{x}_1 - \bar{x}_2} = \frac{(S_1^2 + S_2^2)}{n}$$

formülü ile ortak varyans hesaplanmıştır. Burada;

S_1^2 ve S_2^2 : Gruplara ait varyanslar

n_1 ve n_2 : Gruplara ait varyans sayılarını göstermektedir.

Elde edilen verilerde t hesap formülünde yerine konularak t hesap değerine ulaşılmıştır. Ulaşılan t hesap değeri $n_1 + n_2 - 2$ serbestlik derecesine ve $p < 0,05$ önem düzeyinde karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

Bulunan t hesap değeri yukarıda belirtilen serbestlik derecesi ve önem düzeyinde t tablo değerinden küçükse sıfır hipotez olarak verilen ($H_0: \mu_1 = \mu_2$) ve her iki grup ortalaması arasındaki farkın önemli olduğuna dayanan ($H_1: \mu_1 \neq \mu_2$) hipotezi kabul edilmiştir. Bu yöntemle toplulaştırmayı benimseyen ve benimsemeyen üreticiler farklı yönlerden karşılaştırılmıştır.

Analizlerin yapılmasında SPSS istatistik programından yararlanılmıştır.

3.2. Materyal

Araştırmanın ana materyalini, Tokat İli Merkez İlçesinde sanayilik sebze üretimini yoğun yapan köylerdeki üreticiler, Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü yayım elemanları ve sebze işleyen sanayi kuruluşları ile yüz yüze görüşme yöntemiyle yapılan anketlerden elde edilen veriler oluşturmuştur. Konu ile ilgili ikincil veriler Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Kalkınma Bakanlığı (KB) ve Ekonomi Bakanlığı İhracat Bilgi Platformu'nun (İBP) istatistiksel verilerinden elde edilmiştir. Ayrıca konu ile ilgili ulusal ve uluslararası araştırma bulgularından yararlanılmıştır.

4. KURAMSAL ÇERÇEVE

4.1. Türkiye’de Sanayilik Sebze Üretimi ve İşleme Durumu

4.1.1. Türkiye’de Sanayilik Sebze Üretimi

Beslenmede önemli bir yere sahip olan sebzeler kendine özgü tat ve aromalarıyla zevkle tüketilmekte ve güzel görünüşleriyle sofraları süslemektedirler. Özellikle içerdikleri vitaminler ve mineral maddeler ile lif bakımından zengin olan sebzelerin bazılarının protein içerikleri de göz ardı edilemeyecek kadar fazladır.

Sebze tarımı birim alanda yarattığı yüksek verim ve sağladığı net gelir nedeniyle, her geçen gün daha fazla dikkat çekmekte; geleneksel sebze üreticilerine ek olarak, tarım alanında faaliyet gösteren diğer üreticilerin ve hatta sanayi, inşaat, turizm, ulaşım gibi tamamen başka sektörlerde iş yapan kişilerin ve şirketlerin ilgi odağı haline gelmektedir. Bu durum, sebzeçilik sektöründe geleneksel üretici görünümüne yeni bir boyut eklemiş ve ayrıca işletme şekillerinde de önemli yapısal değişiklikler meydana getirmeye başlamıştır (Abak ve ark.,2010).

Tarımın en karlı dallarından birisi olan sebze yetiştiriciliği hem açıkta üretim, hem örtü altı yetiştiriciliği, hem de mantarcılıkta olduğu gibi tamamen kapalı üretim sistemleri ile sürekli gelişme içindedir. Sebzelere olan talep giderek artmaktadır ve buna paralel olarak sebze fiyatları da tüm dünyada sürekli artış eğilimi göstermektedir. Bu boyutları ile sebzeçilik her geçen gün geleneksel yapısını yitirmekte ve endüstriyel bir görünüm kazanmaktadır. Bu bağlamda sebze üretimini; girdi sağlayan kanalları, üretimi, ürünlerin pazara hazırlanması, muhafazası, işlenmesi, soğuk zincirde dağıtımı ile bir bütün olarak değerlendirmek gerekmektedir. Türkiye bu sektörde, ekolojik özellikleri, üretim alışkanlıkları ve sebze üretim deneyimi ile oldukça avantajlıdır. Ayrıca Türkiye önemli alıcı ülkelerin pazarlarına yakın olan konumu nedeniyle de oldukça şanslıdır (Abak ve ark, 2010).

Türkiye’de sebze işleme sanayinde kullanılan başlıca sebzeler; domates, biber, balkabağı, kabak, bamy, fasulye, patlıcan, hıyar, bezelye, enginar, kereviz, barbunya, karnabahar, patates, ıspanak, havuç, mantar, pırasa, soğandır.

Çizelge 4.1’de Türkiye’nin yıllar itibariyle sanayilik sebze üretim miktarları incelenmiştir (2005-2010).

Çizelge 4.1. Türkiye’nin Yıllara Göre (2005-2011) Sanayilik Sebze Üretimi

Sanayilik Sebze Çeşidi	Türkiye’nin Yıllara Göre Sanayilik Sebze Üretimi (ton)						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Domates (salçalık)	2 983 000	2 942 132	2 973 393	3 565 541	3 539 611	2 878 812	3 430 002
Biber (salçalık)	685 000	673 981	674 788	690 531	700 038	782 173	730 493
Biber (dolmalık)	400 000	392 617	357 246	371 050	384 273	387 626	364 930
Biber (sivri)	744 000	775 577	725 192	734 596	752 692	816 901	879 846
Havuç	388 000	394 725	641 953	591 538	593 628	533 253	602 078
Karnabahar	117 000	136 098	135 145	150 843	157 051	158 579	162 134
Lahana	492 000	502 081	464 645	487 744	507 655	491 228	498 073
Turşuluk hıyar	128 000	134 412	146 456	158 671	152 614	145 347	143 855
Brokoli	8 500	16 178	17 360	19 890	20 541	26 493	29 076
Bezelye	122 000	89 632	87 743	88 828	95 046	90 191	103 787
Barbunya	54 000	55 837	58 710	59 392	69 051	70 614	78 871
Mantar	17 000	21 833	23 426	26 526	19 501	21 559	27 058
Kabak(sakız)	294 000	288 336	267 142	279 451	307 419	314 340	317 705
Balkabağı	74 000	76 632	70 740	80 915	82 552	89 368	93 099
Soğan	2 070 000	1 765 396	1 859 442	2 007 118	1 849 582	1 900 000	2 141 373

Sanayilik Sebze Çeşidi	Türkiye'nin Yıllara Göre Sanayilik Sebze Üretimi (ton)						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
İspanak	238 000	242 231	235 731	225 746	225 343	218 291	221 632
Enginar	36 000	35 007	33 807	36 320	34 859	29 070	33 460
Kereviz	21 000	15 593	15 348	16 537	16 890	14 758	14 659
Patates	4 060 000	4 366 180	4 227 726	4 196 522	4 397 711	4 513 453	4 613 071
Pırasa	326 000	320 091	256 397	252 286	251 120	244 812	246 144
Bamya	36 000	36 843	36 992	37 543	38 432	36 748	36 662
Fasulye	555 000	563 763	519 968	563 056	603 653	587 967	614 948
Patlıcan	930 000	924 165	863 737	813 686	816 134	846 998	821 770

Kaynak: Anonim, 2011a. TÜİK Bitkisel Üretim İstatistikleri.

Çizelgeden de görüldüğü üzere salçalık domates üretimi 2005 yılında 2 983 000 ton iken, 2008 yılındaki hızlı artışla 3 565 541 ton olmuş, 2010 yılında önemli düzeyde bir düşüş yaşanmıştır. (2 878 812 ton) Bu düşüşün nedeni bir zararlının (domates güvesi) İtalya, Yunanistan ve İspanya'dan sonra Türkiye'deki ürünlere de zarar vermesidir. Üretim 2011 yılında tekrar yükselmiş ve 3 430 002 tonu bulmuştur. Salçalık domates en fazla Ege, Marmara ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yetiştirilmektedir.

Ege, Marmara, Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz Bölgelerinde en fazla yetiştiriciliği yapılan salçalık biber 2005 yılında 685 000 ton üretilmiş iken, 2011 yılında 730 493 ton üretilmiştir. Türkiye'de dolmalık biber en fazla Akdeniz, Batı Karadeniz, Doğu Marmara ve Güneydoğu Anadolu'da yetiştirilmektedir. Dolmalık biber üretiminde yıllar itibariyle düşüş yaşanmış, 2005 yılında 400 000 ton olan üretim, 2011 yılına gelindiğinde 364 930 tona düşmüştür. Sivri biber ise en fazla Akdeniz, Batı Karadeniz, Ege ve Doğu Marmara'da yetiştirilmektedir. Sivribiber üretiminde yıllar itibariyle artış olmuş, üretim 2005 yılında 744 000 ton iken, 2011 yılında 879 846 ton olmuştur. Biber çeşitleri sanayide salça ve konserve yapılarak, kurutularak, dondurularak ve turşu yapılarak işlenmektedir (Anonim, 2011 a).

Havuç bir serin iklim bitkisi olup Türkiye'de en çok Ankara (Beypazarı), Konya (Ereğli, Çumra) Akdeniz Bölgesi, Ege Bölgesi ve Batı Marmara'da yetiştirilmektedir. Havuç konserve ve dondurulmuş gıda sanayide, garnitür, turşu yapımında ve cezerye üretiminde kullanılmaktadır. Havuç üretiminde ise 2005 yılında 388 000 ton olan üretim, yıllar itibariyle dalgalanmalar olsa da artmış, 2011 yılında 602 078 tonu bulmuştur (Anonim,2011 a).

Karnabahar Türkiye'de en fazla Ege, Akdeniz ve Doğu Marmara'da yetiştirilmektedir. 2005 yılında 117 000 ton olan karnabahar üretimi 2011 yılında 162 134 ton olmuştur. Sanayide dondurularak ve turşu yapılarak işlenmektedir (Anonim,2011 a).

Lahana Avrupa ülkelerinde yıl boyunca, Türkiye'de ise yılın bir iki ayı hariç bütün yıl boyunca pazarlanmakta ve değişik şekillerde sebze olarak tüketilmektedir. Türkiye'de lahanaların birçok değerlendirilme şekli olup, çiğ olarak tüketildiği gibi; salatası; kapuskası; etli ve zeytinyağlı sarması ve turşusu yapılmaktadır (Vural, 2008). Lahana en çok Karadeniz, Marmara ve Orta Anadolu'da yetiştirilmektedir. Türkiye'de lahana üretiminde fazla bir değişiklik olmamış olup 2005 yılında 492 000 ton olan üretim 2011 yılında 498 073 ton olmuştur (Anonim, 2011 a).

Turşuluk hıyar en fazla Ege ve Marmara Bölgelerinde yetiştirilmektedir. Turşuluk hıyar da üretimi artan sebzelerden olup, 2005 yılında 128 000 ton olan üretim 2011 yılına gelindiğinde 143 855 tonu bulmuştur. Hıyar sanayide en fazla turşu yapımında kullanılmaktadır (Anonim, 2011 a).

Türkiye'de brokoli ağırlıklı olarak Ege ve Akdeniz Bölgesinde yetiştirilmektedir. Brokoli son yıllarda üretimi en fazla artan ürünlerden olmuştur. 2005 yılında 8 500 ton olan üretim yıllar itibariyle düzenli olarak artmış 2011 yılında 29 076 tonu bulmuştur. Son yıllarda brokoli Türk mutfağında da daha fazla yer almaya başlamıştır. Sanayide daha çok dondurularak ve turşu yapılarak kullanılmaktadır (Anonim, 2011a).

Bezelye üretiminde gerileme yaşanmış olup 2005 yılında 122 000 ton olan üretim 2011 yılına gelindiğinde 103 787 tona düşmüştür. Bezelye en fazla Doğu Marmara, Akdeniz ve Ege Bölgelerinde yetiştirilmektedir. Sanayide konserve edilerek ve dondurularak kullanılmaktadır (Anonim, 2011a).

Barbunya üretiminde 2005 yılında 54 000 olan üretim yıllar itibariyle artmış, 2011 yılında 78 871 tonu bulmuştur. Batı Karadeniz, Ege ve Doğu Marmara Bölgeleri en fazla barbunya yetiştirilen bölgelerdir (Anonim, 2011a).

Mantar Türkiye’de en fazla Akdeniz, Doğu Marmara ve Batı Anadolu’da yetiştirilmektedir. Mantar üretiminde 2005 yılında 17 000 ton olan üretim 2011 yılına gelindiğinde 27 058 tona yükselmiştir. Sanayide kurutulmuş, dondurularak ve konserve edilerek işlenmektedir (Anonim, 2011 a).

Kabak yazlık bir sebze olup, Türkiye’de yazlık kabak üretimi son yıllarda örtü altında yapılan yetiştiricilik ile kış ayları da dahil olmak üzere bütün yıl boyunca yapılmaktadır. Akdeniz, Ege ve Marmara kabağın yetiştiriciliğinin en fazla yapıldığı bölgelerdir. Kabak (sakız kabağı) üretimi 2005 yılında 294 000 ton iken yıllar itibariyle dalgalanmalar yaşanmış olup 2011 yılında 317 705 tona yükselmiştir. Kabak sanayide türlü, konserve yapımında, dondurularak ve kurutulmuş olarak işlenmektedir (Anonim, 2011 a).

Balkabağı ise kabak çeşitlerinden olup kışlık kabak olarak isimlendirilmektedir. Türkiye’de en fazla Doğu Marmara, Batı Karadeniz ve Batı Anadolu’da yetiştirilmektedir. Balkabağı da üretimi artan sebzelerden olup 2005 yılında 74 000 ton olan üretim 2011 yılına gelindiğinde 93 099 tonu bulmuştur (Anonim, 2011a).

Kuru soğan üretiminde yıllar itibariyle iniş ve çıkışlar yaşanmış olup 2005 yılında 2 070 000 ton olan üretim 2011 yılında 2 141 373 ton olmuştur. Kuru soğan ağırlıklı olarak Batı Karadeniz, Batı Anadolu, Akdeniz ve Doğu Marmara’da yetiştirilmektedir. Sanayide kurutulmuş ve dondurularak işlenmektedir (Anonim, 2011a).

Ispanak Türkiye’de en çok Ege, Batı Karadeniz, Batı Anadolu (Ankara, Konya, Karaman) ve Doğu Marmara Bölgelerinde yetiştirilmektedir. Ispanak üretiminde az da olsa düşüş olmuş, 2005 yılında 238 000 ton olan üretim, 2011 yılına gelindiğinde 221 632 tona gerilemiştir. Ispanak sanayide kurutulmuş ve dondurularak işlenmektedir (Anonim, 2011 a).

Enginar yetiştiriciliği Türkiye’de en çok Ege, Doğu Marmara ve Akdeniz bölgelerinde yapılmaktadır. Enginar üretimi ise 2005 yılında 36 000 ton iken yıllar itibariyle azalmış 2011 yılında 33 460 tona düşmüştür. Sanayide kurutulmuş, dondurularak ve konserve edilerek işlenmektedir (Anonim, 2011a).

Kereviz Türkiye’de en fazla Ege ve Marmara Bölgelerinde yetiştirilmektedir. 2005 yılında 21 000 olan kereviz üretiminde azalma olmuş 2011 yılına gelene kadar üretim 14 659 tona düşmüştür. Kereviz kurutma sanayide ve turşu yapımında kullanılmaktadır (Anonim, 2011a).

Patates üretiminde 2005 yılında 4 060 000 ton olan üretim 2011 yılında 4 613 071 tona ulaşmıştır. Patates en fazla Orta Anadolu, Ege, Doğu Marmara ve Batı Anadolu Bölgelerinde yetiştirilmektedir. Patates sanayide garnitür hazırlamada, cips, dondurulmuş patates kızartması yapımında kullanılmaktadır (Anonim, 2011 a).

Pırasa yetiştiriciliği Akdeniz, Ege, Batı Karadeniz Bölgelerinde daha fazladır. Pırasa üretimi 2005 yılında 326 000 ton iken yıllar itibariyle üretim azalmış, 2011 yılında 246 144 tona kadar düşmüştür. Sanayide kurutulmuş ve dondurularak kullanılmaktadır (Anonim, 2011a).

Ilık ve sıcak iklim bitkisi olan bamya en çok Ege, Akdeniz ve Marmara Bölgelerinde yetiştirilmektedir. Üretimi 2005 yılında 36 000 iken 2011 yılında 36 662 ton olmuştur. Sanayide kurutulmuş, konserve edilerek ve dondurularak işlenmektedir (Anonim, 2011a).

Türkiye’de çok tüketilen sebzelerden olan fasulye daha çok Batı Karadeniz, Akdeniz ve Ege Bölgelerinde yetiştirilmektedir. 2005 yılında 555 000 ton olan üretim, 2011 yılında 614 948 tonu bulmuştur. Fasulye sanayide dondurularak, konserve ve turşu yapılarak işlenmektedir (Anonim, 2011a).

Soğuğa dayanıksız bir sebze olan patlıcan daha çok Akdeniz, Ege ve Marmara Bölgelerinde yetiştirilmektedir. Türkiye’de patlıcan üretimi 2005 yılında 930 000 ton iken 2011 yılında 821 770 ton

olmuştur. Patlıcan sanayide kurutulularak, dondurularak, konserve yapılarak, turşu ve reçel yapılarak işlenmektedir (Anonim, 2011a).

Bu veriler Türkiye’de sebze üretiminde Ege, Akdeniz ve Marmara Bölgeleri’nin önde geldiğini, İç Anadolu ve Doğu Anadolu, kısmen de Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin sebze üretimi bakımından yetersiz olduğunu göstermektedir.

4.1.2. Türkiye’de Sanayilik Sebze İşleme Sanayi

Dünyada ve Türkiye’de sağlıklı ve dengeli beslenmeye yönelik, sebze tüketimine olan talebi artırmaktadır. Bunun yanında kadınların çalışma hayatına girişi ile birlikte hazır gıdaya da büyük bir yönelme vardır. Bu da işlenmiş sebzelere olan talebi yükseltmektedir. İşlenmiş ürünlerin kullanımları daha kolay ve hazırlanmaları daha çabuktur. Türkiye’nin sebze potansiyeli göz önüne alındığında, tarım ürünlerini işleyen gıda sanayi bakımından da büyük bir avantaj dikkati çekmektedir. Gıda maddelerinin üretimi ve gıda endüstrisi, birbirini tamamlayan ve ekonomik gelişmeye birlikte katkı sağlayan faaliyet alanlarıdır. Ancak Türkiye’de tarım ürünlerini işleme sanayi mevcut kapasitesini yeterince iyi kullanmamaktadır (Abak ve ark, 2010).

Sebze işleme sanayi TÜİK ve KB sınıflandırmalarına göre;

Sebze konserve sanayi

Salça sanayi

Sebze suyu ve konsantresi sanayi

Dondurulmuş sebze sanayi

Kurutulmuş sebze sanayi

Diğer sanayiler (turşu, reçel vb..) şeklindedir (Anonim, 2007a; Anonim 2010a).

Türkiye’ de sebze işleme sanayinin bir kolu olan konservecilikte ilk fabrika Osmanlı döneminde 1904 yılında Selanik ve İstanbul’da kurulmuştur. (Anonim, 2007b) Türkiye’de sebze konserve üretimi 483 252 tondur (Anonim, 2010a). Konserve sektöründe faaliyet gösteren firmalar küçük ve orta büyüklükteki işletmelerdir.

Konserve üretim tesisleri, sanayinin ihtiyaç duyduğu hammaddelerin daha bol ve kaliteli yetiştikleri Ege ve Marmara Bölgeleri’nde sayı ve kapasite olarak yoğunlaşmaktadır. Kullanılan hammaddenin aşağı yukarı tamamı yurt içinden temin edilmektedir. Sektörde ABD, Fas, İsviçre, İtalya, Hollanda, Yunanistan, Almanya, Fransa ve Japonya gibi ülkelerden yabancı sermayeli kuruluşlar bulunmaktadır. Dünya konserve meyve sebze tüketimi ve ticareti dondurulmuş meyve ve sebzelerin rekabetine karşın giderek artmaktadır (Somuncuoğlu, 2010). Türkiye’de konserve işleme sanayi ağırlıklı olarak bezelye, fasulye, bamyaya ve karışık sebze işlemektedir.

Turşu grubu içinde en önemli ürün kornişon turşusudur ve dış ticarete önemli bir yere sahiptir (Somuncuoğlu, 2010). 2009 verilerine göre Türkiye’de 82 348 ton turşu üretilmiştir (Anonim, 2010a). Türkiye’nin en önemli pazarları Almanya, Hollanda, Irak, İngiltere ve ABD’dir.

Türkiye’de ilk domates salçası üretim tesisi 1955 yılında Bursa’da kurulmuştur. Bugün 60’ın üzerinde işletme ve tesiste konserve sanayinin diğer ürünleri, reçel marmelat, turşu vb. mamullerin yanısıra, ağırlıklı olarak domates salçası üretilmektedir. Sektör üretiminin hammaddeye bağlı olması nedeniyle üretimde kimi yıllar dalgalanmalar görülebilmektedir. Bu dalgalanmalarda birinci derecede iklim faktörü, ikinci derecede de dünya piyasalarındaki gelişmeler etkili olmaktadır (Sarısacılı, 2010).

Türkiye’ de işlenen toplam 2 878 812 ton salçalık domates miktarının % 80’i salça, % 15’i konserve domates imalatı için, kalan kısım ise ketçap, domates suyu vb. domates ürünlerinin imalatı için kullanılmaktadır. Domates yetiştiriciliği Türkiye’nin tümünde mümkün olmakla birlikte, sanayi tipi domates üretimi iklimin domates üretimi için çok daha uygun olduğu Marmara ve Ege Bölgelerinde özellikle de Balıkesir, Bursa ve Çanakkale illerinde yoğunlaşmıştır. Türkiye’de 2009 yılında 215 bin ton domates salçası üretilmiştir (Anonim,2010 a).

Modern yöntemlerle meyve-sebze suyu üretimine 1965’li yıllarda başlanmış, 1970- 1990 yılları arasında modern teknoloji ile çalışan çok sayıda işletme kurulmuştur (Anonim, 2007b). Meyve-sebze suyu sektöründe üretim yapan kuruluşların bazıları sadece meyve ve sebzelerden konsantre ve püre işleyip aynı zamanda dolum yaparken, diğer bir kısmı ise diğer firmalardan elde ettikleri konsantre ve püreden meyve ve sebze ve meyve nektarı hazırlayıp tüketici ambalajlarına dolum yapmaktadır. 2009 yılı verilerine göre Türkiye’de 853 668 ton sebze-meyve suyu üretilmiştir (Anonim, 2010a).

Dondurulmuş meyve ve sebze üretimi için ilk kez 1973’te Kayseri’de tamamen dış pazara yönelik bir tesis kurulmuştur. 1980’li yıllardan sonra dış talebin artarak devam etmesiyle hızlı bir gelişme göstermiştir (Anonim, 2007b). Dondurulmuş meyve ve sebze sanayinde işlenen başlıca ürünler; sebzelerden patates, yeşil ve kırmızı biber, domates, pırasa, bezelye ve fasulyedir. Sektörde işlenmeye uygun hammadde çeşitlerinin sağlanması amacıyla sözleşmeli üretim yöntemine de başvurulmaktadır. Genel olarak kullanılan hammaddenin %30-40’ı sözleşmeli üretim ile karşılanmakta, geri kalanı ise küçük üretici ve yerel toptancılardan sağlanmaktadır. Sözleşmeli tarım daha çok Marmara Bölgesinde kırmızı biber, yeşil biber, brokoli ve brüksel lahanası üretiminde uygulanmaktadır (Aydın, 2011).

Son yıllarda tüketiciler tarafından giderek daha fazla tercih edilmeye başlanan dondurulmuş sebzelere olan talebin; sanayileşme süreci ve Türkiye’deki sebzenin çeşit ve miktar yönünden zenginliği dikkate alındığında hammaddenin bolluğu bir avantaj olarak kullanılarak daha da artacağı düşünülmektedir. Ayrıca, dünyada ve Türkiye’de kadınların iş dünyasının aktif birer üyesi olması ve yalnız yaşayan bireylerin sayısındaki artış bu ürünlere olan talebin de artmasına yol açmıştır (Aydın, 2011). Bu eğilimler sektördeki yatırımların artmasına yol açmıştır. 2009 yılı verilerine göre; 83 914 ton dondurulmuş sebze üretilmiştir (Anonim, 2010a).

Türkiye’de, dondurulmuş meyve ve sebze üretiminin yaklaşık %70’i ihraç edilmektedir. Başlıca ihraç pazarımız Avrupa Birliği ülkeleridir. Dünyanın önde gelen tüketicileri arasında yer alan ABD, Avustralya, Kanada, Japonya ve bazı Orta Doğu ülkeleri ise diğer önemli alıcılarımız arasında yer almaktadırlar. Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerine, Balkanlara, Türk Cumhuriyetlerine ve Uzak Doğu ülkelerine de son yıllarda ihracat yapılmaya başlanmıştır (Aydın, 2011).

Sebze ve meyvelere uygulanan diğer yöntem ise kurutmadır. Bilinen en eski muhafaza yöntemi güneşte kurutmadır. Gelişen teknoloji ile meyve ve sebze kurutma sanayinde sağlıklı ve standartlara uygun buharlı kurutma fırınlarından yararlanılmaktadır (Anonim, 2007b). Türkiye’de üretilen kurutulmuş sebzelerin pek çok çeşidi Avrupa Birliği, ABD başta olmak üzere pek çok ülkede gıda sanayinde kullanılmaktadır.

Kurutulmuş sebzeler; hazır çorbalar, soslar, hazır yemekler, bebek mamaları, çeşitli et, balık ve süt ürünleri gibi çok farklı ürünlerde kullanılmaktadır. 2009 yılı verilerine göre Türkiye’de 18 244 ton kurutulmuş sebze üretilmiştir (Anonim, 2010 a).

4.1.3. Türkiye’de Sanayilik Sebze İşleme Sanayinin Sorunları

Türkiye’de sebze işleme sanayinin talep ettiği hammadde de, miktar, kalite, tasnif ve standardizasyon eksikliği bulunmaktadır. Birçok sebze ürünüde alım zamanı fiyat istikrarsızlıkları yaşanmaktadır. Türkiye’de tarım işletmelerinin küçük olması ve mekanizasyonun bulunmaması gibi nedenler ürün rekoltesine bağlı olarak fiyat dalgalanmalarına neden olmaktadır.

Taze sebzelerin topraktan fabrikaya kadar olan aşamalarda fiziksel kayıplara uğramaktadır. (1/4 oranında zayıf olmaktadır) Bu da işletmelerin kalite kaybına neden olmaktadır. Birçok sebzelerin işlemeye alınmadan mikrobiyolojik bozulmalarından kaynaklanan kalite kayıpları vardır. Bu kayıplar; işletme yer seçimindeki hatalar, nakliye koşullarının zorluğu ve uygun nakliye araçlarının kullanılmamasından kaynaklanmaktadır. Bölgesel tarım ürünleri alanlarının eksik planlamaları yıllar itibarıyla ürünlerde aşırı rekolte, kıt üretim sezonları görülmektedir (Özkara, 2006).

Sebze yetiştiriciliğinde kullanılan pestisitlerin zamanında, uygun dozajda ve doğru olarak kullanılmaması kalıntı laboratuvarlarına olan gereksinime, maliyet artışına ve son üründe bulunma riskine neden olmaktadır. Sebzeler yetiştiği mevsimde ve genellikle kısa bir dönemde işlenebilmektedir. Ham maddenin mevsim özelliği nedeni ile fabrika kısa sürede fazla miktarda ham madde işleyecek kapasitede kurulmaktadır. Örneğin; salça fabrikası en uygun yerde kurulmuş olsa bile

en çok 3 ay çalışmakta 9 ay devre dışı kalmaktadır. Kapasiteden tam olarak yararlanamamak maliyetin yükselmesine neden olmaktadır (Anonim, 2007b).

Ham maddenin mevsime bağımlılığı ve belli bir süre içerisinde işlenmesi nedeniyle kısa süre içerisinde fazla miktarda işletme sermayesine ihtiyaç duyulması da bir başka sorundur. Örneğin, yaz sezonunda 2-3 ay içinde işlenen ürünlerin satışı ancak 7-8 ayda gerçekleştirilebilmektedir. Yani sermaye uzun zamanda geri dönmektedir (Anonim, 2007b).

Genellikle üretim öncesi pazar belli olmakla beraber üretimdeki aksaklıklar, istenen şartlarda üretim yapılamaması pazarlama ve satış sorunu yaratmaktadır.

Tarıma dayalı sanayide dünya standartlarındaki kaliteyi yakalamak konusu çok önemlidir. Bu kaliteyi yakalamada en önemli etken hammaddenin özelliğidir. Sanayiye yönelik hammadde iyileştirmeleri için tohumculuğu teşvik etme, kaliteli ürüne prim verme, ürün standardını uygulamaya koyma gibi konularda önlemler alınabilir. Bu hususlarda başarılı olabilmek için üreticilerin bilgilendirilmeleri, bunun içinde eğitim- yayım faaliyetlerine ağırlık verilmesi ve üretici örgütlerinin oluşturulmaları noktasında teşvik edilmeleri gerekmektedir.

Ayrıca tarıma dayalı sanayide yapısal değişimlerin hızlandırılması için tarım ve gıda sektörü entegrasyonunu yaygınlaştırıcı, hammadde üretimini artırıcı ve çeşitlendirici, gıda kontrol uygulamalarını etkinleştirici, hileli rekabeti önleyici ve yaratıcı rekabeti geliştirici, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeleri (KOBİ) teknolojik yenilenme, kalite sistemleri, ürün geliştirme ve pazarlama teknikleri açısından güçlendirici bir politika izlenmesi zorunludur (Anonim 2007c).

4.2. Tokat İlinde Sanayilik Sebze Üretim Durumu ve İşleme Sanayi

4.2.1. Tokat İlinde Sanayilik Sebze Üretimi

Tokat ili, 35°27'-37°39' doğu boylamları ile 39°52'- 40° 55' kuzey enlemleri arasındadır. Karadeniz Bölgesi'nin Orta Karadeniz Bölümü'nün iç kesiminde yer alan ilin kuzeyinde Samsun, kuzeydoğusunda Ordu, güney-güneydoğusunda Sivas, güneybatısında Yozgat, batısında Amasya illeri yer almaktadır. İlin yüzölçümü 1.000.018 ha'dır. Karadeniz Bölgesindeki toplam 17 İl içerisinde, yüzölçümü bakımından 4'üncü büyük ildir. Türkiye topraklarının % 1,3'ünü kaplar. Tokat il merkezinin rakımı 623 m'dir (Anonim, 2010 b).

Tokat ekonomisinde tarım, hayvancılık ve sanayinin rolü büyüktür. Başta gıda sanayi olmak üzere, taş ve toprağa dayalı sanayi, orman ürünleri sanayi ve son yıllarda tekstil dokuma ve konfeksiyon sektörü, Tokat ekonomisinin bel kemiğini oluşturmaktadır (Anonim, 2012 a).

Tokat ili tarımsal potansiyeli çok yüksek olan bir çok meyve, sebze ve hayvansal ürünlerin üretildiği, işlendiği ve tüketildiği bir yerdir. Çizelge 4.2' de Tokat ilinin tarımsal faaliyet dağılımı oransal olarak incelenmiştir.

Çizelge 4.2. Tokat İlinin Tarımsal Faaliyet Durumu

Tarımsal Faaliyetler	Ekiliş (Ha)	Ekiliş (%)
Tarla	260 858	68,2
Nadas	31 227	8,1
Sebze	15 410	4,1
Meyve	8 469	2,2
Bağ	5 988	1,6
Kavak ve Söğütlük	1 761	0,5
Tar. Elv. Boş Alan	58 642	15,3
Genel Toplam	382 355	100

Kaynak: Anonim, 2011 b. Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü İstatistik Kayıtları.

Çizelgeden elde edilen sonuçlara göre tarımsal faaliyetler içerisinde tarla ekiliş alanı % 68,2 oranında iken nadasa bırakılan alan % 8,1, sebze ekiliş alanı % 4,1, meyve ekiliş alanı % 2,2, bağ ekiliş alanı % 1,6, kavak ve söğütlük % 0,5, tarıma elverişli boş alan ise % 15,3 oranındadır.

İlde ağırlıklı olarak domates, taze fasulye, karpuz, biber, hıyar ve lahana yetiştiriciliği yapılmaktadır. Özellikle Kazova’da sırk domates yetiştiriciliği son yıllarda büyük ilerleme kat etmiştir. İlin ekolojik şartları ürün çeşitliliğine, ikinci ürün ve kışlık sebze yetiştiriciliğine imkan tanımaktadır. Tokat ili bazı tarım ürünlerinde gen kaynağı ve üretim merkezi konumundadır. Bu ürünlerin (kuşburnu, bağ yaprağı, madımak, domates, biber, vişne vs.) sertifikalandırılarak Türkiye çapında tanıtılmaları ilin ticaret hacmini daha da artıracaktır.

Çizelge 4.3’de sebze ürünleri gruplandırılmış, oransal olarak incelenmiştir.

Çizelge 4.3. Sebze Ürünleri Ekiliş Alanları

Ürün Grubu	Ekiliş (Ha)	Ekiliş (%)
Meyvesi Yenenler	12 177	70,89
Baklagiller	3 352	19,51
Yaprağı Yenenler	1 514	8,81
Yumrusu Yenenler	121	0,70
Diğer Ürünler (mantar, brokoli, karnabahar)	16	0,09
Genel Toplam	17 180	100

Kaynak: Anonim, 2011 b. Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü İstatistik Kayıtları.

Bu sonuçlara göre meyvesi yenen sebzeler % 70,89’luk orana sahipken, baklagiller % 19,51, yaprağı yenen sebzeler % 8,81, yumrusu yenen sebzeler % 0,70, diğer sebzeler ise % 0,09’luk orana sahiptir.

Çizelge 4.4’de ise Tokat ilinde yetiştiriciliği yapılan belli başlı sanayilik sebze çeşitleri yıllar itibariyle incelenmiştir.

Çizelge 4.4. Tokat İlinde Yetiştiriciliği Yapılan Belli Başlı Sanayilik Sebze Çeşitleri

Sanayilik Sebze Çeşidi	Tokat İlinin Yıllara Göre Sanayilik Sebze Üretimi (ton)								
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Domates (salçalık)	-	-	36116	42 320	90 516	37 312	42 440	50 315	53 718
Biber (salçalık)	22	685	1 358	1 045	1 210	2 176	3 299	2 969	3 035
Biber (dolmalık)	8 792	8 621	8 850	6 974	7 999	9 934	10 123	11 252	11 883
Biber (sivri)	4 424	5 540	6 160	6 491	7 533	8 573	7 981	10 434	11 226
Havuç	120	160	200	85	27	28	33	40	34
Karnabahar	-	60	100	160	150	180	222	210	180
Lahana	9 961	10 450	11 563	10 187	8 500	8 272	8 736	8 178	8 147
Turşuluk hıyar	-	-	220	658	350	515	480	501	530
Brokoli	-	-	90	811	237	87	155	142	192
Barbunya	5 984	4 384	4 284	3 684	4 250	5 010	5 965	5 897	5 877
Mantar	-	-	-	-	7,5	2	4	4	4
Kabak(sakız)	3 901	5 357	9 833	9 813	5 362	6 114	7 948	6 797	7 832
Balkabağı	989	1 168	1 488	1 178	1 105	1 107	1 390	1 205	1 254
Soğan (kuru)	49 453	55 345	157 765	154 992	139 227	130 362	129 293	125 590	128 804
Ispanak	4 764	5 360	6 286	8 666	10 667	9 586	10 323	10 186	10 005
Patates	83 710	49 870	50 460	64 475	49 955	51 490	67 471	73 075	79 916
Pırasa	6 840	6 565	6 390	7 823	8 122	8 221	8 345	8 100	7 076
Bamya	702	722	952	829	767	817,5	810	841	882
Fasulye	26 026	27 994	26 936	27 828	32 118	31 732	37 568	39 057	41 697
Patlıcan	2 494	2 844	3 024	3 279	3 440	4 175	4 408	5 655	6 562
Madımak	-	-	-	80	-	-	63	63	63
Brüksel Lahanası	-	-	-	-	10	-	-	-	-

Kaynak: Anonim, 2011 b. Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü İstatistik Kayıtları.

Tokat ilindeki tarıma dayalı sanayi için çok önemli bir ürün olan salçalık domates üretimi ile ilgili 2003 ve 2004 yıllarına ait istatistiki veriler TÜİK sınıflamalarında olmadığından Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü kayıtlarında da bulunmamaktadır. Salçalık domates ve sofralık domates verilerinde ayırım olmamıştır. 2005 yılında 36 116 ton olan üretim yıllar itibariyle artmış, 2011 yılında 53 718 ton olmuştur. Salçalık domates fiyatları 2006 yılında arttığından 2007 yılında üretimde patlama olmuştur. Üretim fazlalığından fiyatlarda düşme olmuştur. 2008 yılında üretim önemli ölçüde azalmıştır. 2009 yılından itibaren ise artarak devam etmiştir. Salçalık domates en fazla Niksar ve Erbaa'da yetiştirilmekte ve sanayi kuruluşları tarafından işlenmektedir (Anonim, 2011b).

Biber çeşitlerinden salçalık biber de üretim 2003 yılında Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü tarafından "Bir Köy Bir Ürün Projesi" kapsamında uygulamaya konulan "II. Ürün Tarımını-Sanayilik Sebze Üretimini Geliştirme Alt Projesi" ile artmıştır. 2004 yılında tohum dağıtımı başlamış olup 22 ton olan üretim 685 tona yükselmiştir. Yıllar itibariyle üretim giderek daha da artmış, 2011 yılında 3 035 tona ulaşmıştır. Bu artışta Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün rolü büyüktür.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü tarafından 2003 yılında 19,5 da, 2004 yılında 704,5 da, 2005 yılında 942 da, 2006 yılında 726 da, 2007 yılında 606 da, 2008 yılında 328 da, 2009 yılında 975 da, 2010 yılında ise 625 da'lık salçalık biber tohumu dağıtılmıştır (Anonim, 2012b).

Tokat'ta sanayilik sebze işleyen sanayi kuruluşları açısından salçalık biber çok önemli bir ürün olup, hammadde yetersizliğinden dolayı ilde işlenmemektedir. İl dışından (Bursa) hammadde temin edilmekte ve il dışında (Bursa-Karacabey) işlenmektedir. İlde işleme sanayisi olan bu ürünün üretim artışı önceki yıllara nazaran çok iyi olmakla beraber sanayi kuruluşlarının kapasitesi açısından yeterli durumda değildir.

Diğer biber çeşitlerinden ise; sivri biber 2003 yılında 4 424 ton iken 2011 yılında 11 226 tona, dolmalık biber 2003 yılında 8 792 ton iken 2011 yılında 11 883 tona yükselmiştir. Sivri biber ve dolmalık biber en fazla Erbaa ve Pazar ilçelerinde salçalık biber ise merkez ilçeye bağlı köylerde yetiştirilmektedir (Anonim, 2011b).

Tokat ilinde havuç üretimi 2003 yılında 120 ton olan üretim 2005 yılında Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün proje kapsamındaki tohum dağıtımıyla 200 tona yükselmiş 2005 yılından itibaren de giderek düşmüştür. Verimde ve üretimde sorun yaşanmamasına rağmen, hasat döneminin sonbahar ve kış dönemine denk gelmesi havuç üretiminin benimsenmesini olumsuz yönde etkilemiştir. (Söküm ve yıkamanın zor olması nedeniyle) Pazarlamada yaşanan sıkıntılarda benimsememe oranının artmasına sebep olmuştur. Havuç üretimi 2011 yılında 34 tona kadar düşmüştür.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü tarafından 2003 yılında 182 da, 2004 yılında 40 da, 2005 yılında 60,5 da'lık ekiliş yaptırılmıştır (Anonim, 2012 b). Havuç en fazla Niksar ve Erbaa ilçelerinde yetiştirilmektedir.

Karnabahar üretimi ise artarak devam etmiş olup üretim en fazla merkez ilçede gerçekleşmektedir. 2011 yılı üretimi 180 tondur (Anonim, 2011b).

Lahana üretimi 2003 yılında 9 961 ton iken yıllar itibariyle azalış ve yükselişler olmuş 2011 yılında 8 147 tona düşmüştür (Anonim, 2011b). Lahana en fazla merkez ilçeye bağlı mahallelerde, Niksar ve Erbaa da yetiştirilmektedir.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü tarafından lahana çeşidi olarak II. Üretime uygun, erkenci, daha ekonomik, sanayilik bir çeşidin yayımı yapılmıştır. Önceden Tokat ilinde yerli geleneksel çeşitler yetiştirilmekte olup bunlar II. üretime uygun değildiler.

İl Müdürlüğü üreticilere 2006 yılında 367 da, 2007 yılında 175 da, 2008 yılında 143 da, 2009 yılında 150 da, 2010 yılında 100 da, 2011 yılında 80 da'lık ekiliş yaptırılmış olup tohum dağıtımı devam etmektedir (Anonim, 2012 b).

Turşuluk hıyar üretimiyle ilgili istatistiki veriler 2003 ve 2004 yıllarına dair bulunmamaktadır. (TÜİK sınıflandırmalarında olmadığından istatistiki verileri yoktur.) Söz konusu yıllarda ve daha öncesinde de turşuluk hıyar üreticilerin bahçesinde deneme ve aile tüketimine yönelik olarak 1-2 karık şeklinde yapılmakta idi. Bu proje ile yetiştiricilik dekar bazında yapılmaya başlanmıştır. Yetiştiricilik en fazla

merkeze bağı köylerde yapılmaktadır. 2005 yılında 220 da olan turşuluk hıyar yetiştiriciliği 2011 yılına gelindiğinde 530 da'a ulaşmıştır(Anonim, 2011b).

Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü proje kapsamında üreticilere 2004 yılında 101 da, 2005 yılında 375 da, 2006 yılında 563 da, 2007 yılında 137 da, 2008 yılında 193 da, 2009 yılında 107 da, 2010 yılında 150 da, 2011 yılında 100 da'lık turşuluk hıyar ekilişi yaptırılmıştır ve tohum dağıtımı devam etmektedir (Anonim, 2012b).

Brokoli üretimiyle ilgili istatistiki veriler 2003 ve 2004 yıllarına dair bulunmamaktadır. (TÜİK sınıflandırmalarında olmadığından istatistiki verileri yoktur.) Turşuluk hıyarda olduğu gibi brokoli de kayda değer bir miktarda üretilmeyen, hatta damak tadı olarak Tokat halkı tarafından tanınmayan bir sebze idi. Bu proje hem bu sebzenin Tokat ilinde tanınmasını sağlamış hem de dekar bazında yetiştiricilik başlamıştır. 2005 yılında 90 ton olan brokoli üretiminde yıllar itibariyle dalgalanmalar yaşanmış olup 2011 yılında 192 ton olmuştur (Anonim, 2011b).

İl Müdürlüğü tarafından 2005 yılında 85 da, 2006 yılında 283 da, 2007 yılında 95 da, 2008 yılında ise 12 da.'lık brokoli ekilişi yaptırılmıştır (Anonim,2012b). Brokoli en fazla merkez ilçeye bağı köylerde yetiştirilmektedir.

Tokat ilinde barbunya üretiminde yıllar itibariyle dalgalanmalar söz konusu olmuş 2003 yılında 5984 ton olan üretim 2011 yılında 5 877 ton olmuştur (Anonim, 2011b). Barbunya yetiştiriciliği en fazla Erbaa, Niksar ve merkez ilçeye bağı köylerde yapılmaktadır.

Mantar üretiminde ise önemli gelişmeler yaşanmamıştır. 2007 yılında 7,5 ton olan üretim 2011 yılında 4 ton olmuştur (Anonim, 2011b). Almus ilçesinde ufak çapta üretim gerçekleşmektedir. Isıtma, hastalık ve zararlıların neden olduğu olumsuzluklar, pazarlamada yeterli sirkülasyonunun olmaması yetiştiricilik yapan üreticilerin de devam etmemesine neden olmuştur. Mantar yetiştiriciliği oldukça karlı olmasına rağmen Tokat ilinde üretici tarafından ekonomik anlamda karlılığı görülmediğinden benimsenmemiştir.

Sakız kabağı üretiminde ise hafif düşüş ve yükselişler olmuştur. Üretim 2003 yılında 3 901 ton iken, 2011 yılında 7 832 tona ulaşmıştır (Anonim, 2011b). Sakız kabağı daha çok merkeze bağı köylerde yetiştirilmektedir.

Balkabağı Tokat ilinde ekonomik anlamda fazla önem arz eden bir ürün olmayıp üretim miktarında önemli değişiklikler olmamıştır. 2003 yılında 989 ton olan üretim 2011 yılında 1 254 ton olmuştur (Anonim, 2011b). Yetiştiriciliği en fazla Erbaa ve merkeze bağı köylerde yapılmaktadır.

Tokat ilinde kuru soğan üretimi 2003 yılında 49 453 ton iken yıllar itibariyle artmış, 2011 yılında 128 804 tonu bulmuştur (Anonim, 2011b). Kuru soğan en fazla Zile, merkez ilçe, Erbaa ve Niksar'da yetiştirilmektedir.

Ispanakta yıllar itibariyle hafif artış ve düşüşler yaşamış bir sebze çeşidi olup 2003 yılında 4 764 ton olan üretim 2011 yılında 10 005'e ulaşmıştır (Anonim, 2011b). Merkez ilçe, Erbaa ve Turhal ilçeleri üretimin daha fazla gerçekleştiği yerlerdir.

Tokat ilinde patates üretimi en fazla Niksar ve Erbaa ilçesinde yapılmakta olup 2003 yılında üretim 83 710 ton iken 2011 yılında 79 916 tondur (Anonim, 2011b).

Pırasa üretiminde ise yıllar itibariyle önemli düşüş ve artışlar yaşanmamış olup 2003 yılında 6 840 ton olan üretim 2011 yılına gelindiğinde 7 076 ton olmuştur. Üretim en fazla merkez ilçeye bağı köylerde gerçekleşmektedir.

Bamya Tokat ilinde yaygın olarak yetiştirilmemekte, 2003 yılında üretim 702 ton iken, 2011 yılında 882 ton olmuştur (Anonim, 2011b). Bamya üretimi Erbaa ilçesinde gerçekleştirilmektedir.

Fasulye Tokat ilinde yetiştirilen önemli ürünlerden olup 2003 yılında 26 026 ton olan üretim yıllar itibariyle artmış 2011 yılında 41 697 tona ulaşmıştır (Anonim, 2011b). En fazla Erbaa, Niksar ve Merkez ilçeye bağı bazı köylerde üretilmektedir.

Patlıcan yetiştiriciliğinde ise Tokat kendine yeterli bir il olup üretimde yıllar itibariyle artış olmuştur. 2003 yılında 2 494 ton olan üretim 2011 yılında 6 562 tona yükselmiştir (Anonim, 2011b). En fazla Erbaa, Turhal ve merkez ilçeye bağlı köylerde patlıcan yetiştiriciliği yapılmaktadır.

Tokat'a özel yöresel bir sebze olan madımak ise merkez ilçede yetiştirilmektedir. 2011 yılı üretimi 63 tondur (Anonim, 2011b).

Brüksel lahanası 2007 yılında 10 ton yetiştirilmiş olup pazarlama sorunu yaşandığından üretim devam etmemiştir.

Tokat ilinde sanayilik sebze çeşitlerinden yurt içine ve yurt dışına ürün pazarlanmaktadır. Sofralık domates en çok pazarlanan ürün olmakta olup, sanayilik sebzelerden salçalık biber ve diğer biber çeşitleri, fasulye ve barbunya yurt içi ve yurt dışına pazarlanan diğer ürünlerdir. Sebzeler Doğu ve Güneydoğu illerine, (Van, Diyarbakır, Batman, Şanlıurfa, Gaziantep, Kahramanmaraş ve Mardin) Ankara, İstanbul gibi büyükşehirilere ve Karadeniz illerine pazarlanmaktadır.

4.2.2. Tokat İli Sanayilik Sebze İşleme Sanayi

Tokat ilinde sanayilik sebze işleyen 5 sanayi kuruluşu bulunmaktadır. Bu kuruluşlardan üçü Tokat merkez ilçede, biri Niksar ilçesinde, biri de Zile ilçesinde bulunmaktadır.

Niksar'da bulunan sanayi kuruluşu 1972 yılında 12 000 metrekare kapalı, 110 000 metre kare deneme üretim arazisi üzerine kurulmuş olup salça (biber, domates), kuşburnu, salamura bağ yaprağı üretimi yapmaktadır. Hammaddeyi en çok Niksar ve Erbaa'dan almakta olup bazı yıllar az miktarda merkez ilçeye bağlı köylerden de sözleşmeli olarak alım gerçekleşmektedir. Tokat'ta biber salçası işleme yapmamakta hammaddeyi Bursa'dan alıp orda işleme yapmaktadır. Salçalık domatesin ise bir kısmını burada bir kısmını yine Bursa'dan alınan hammaddeyle Bursa'da işlemektedir. Kuşburnuyu da pulp ve marmelat gibi ürünler haline getirip Türkiye ve dünya piyasasına tanıtılmaktadır. Ankara, İstanbul, Antalya, Kayseri, Urfa, Kütahya ve birçok ilde bayilikleri bulunmaktadır (Anonim, 2012 c).

Zile ilçesinde bulunan sanayi kuruluşu ise domates salçası, pekmez (üzüm, dut), kuşburnu pulp ve marmelatı, alıç marmelatı üretimi yapmaktadır. Hammaddeyi sözleşmeli olarak Turhal ve Pazar ilçelerine bağlı köylerden temin etmektedir (Anonim, 2012 d).

Tokat merkez ilçede madımak konservesi üretimi yapan bir sanayi kuruluşu bulunmakta olup % 50 kapasite ile üretim yapmaktadır. Bu kuruluş 1989 yılından beri üretim yapmakta olup reçel, marmelat, püre, salamura yaprak, karpuz turşusu üretimi yapılan diğer ürünlerdir (Anonim, 2012 e).

Merkez ilçedeki diğer bir kuruluş ta 2002 yılında kurulmuş olup, domates salçası, biber salçası, turşu, salamura yaprak, kuşburnu marmelatı, pekmez, köme üretimi yapılmaktadır. Biber salçası üretimini Bursa'dan alınan hammaddeyle Bursa'da gerçekleştirmektedir. Tokat merkez ilçeye bağlı köylerden, Turhal ve Pazar ilçelerine bağlı köylerden sözleşmeli olarak aldığı hammadde ile domates salçası üretimini gerçekleştirmektedir (Anonim, 2012 f).

Tokat merkez ilçede esas üretimi meyve suyu olan sanayi kuruluşu Tokat'ın köklü kuruluşlarından olup sanayilik sebzelerden domates ve havuç işlemektedir. Domates il içinden havuç ise il dışından (Konya) sağlanmaktadır. Yurt içine ve yurt dışına pazarlama yapmaktadır (Anonim, 2012 g).

4.2.3. Tokat İli Sanayilik Sebze İşleme Sanayinin Sorunları

Tokat ilindeki sanayi kuruluşlarının en büyük sorunu hammadde teminidir. Bu sorunun nedenlerini de; sözleşmeli üretimin yapılmaması, ekim planı darlığı, makineli hasadın yapılmayıp, hammadde çeşitliliğinin az olması, coğrafi konumun yetersizliği olarak sıralamışlardır.

Kuruluşların % 60'ı sözleşmeli üretim yapmakta olup sözleşmeli üretimin en fazla yapıldığı ürün salçalık domatestir. Bu modelin önündeki en büyük engel sözleşme yapılan üreticilerin ürün fiyatları artınca ürünü sanayi kuruluşlarına değil de tüccara vermeleridir.

Sanayilik sebze işleyen kuruluşların tamamı tam kapasite çalışmamaktadır. Hammadde yetersizliği bütün kuruluşlarca tam kapasite çalışmama nedeni olarak gösterilmiştir. Sanayi kuruluşları tam

kapasite çalışmak için il dışından malzeme almak istediklerinde sezon uyumsuzluğu ve maliyet artışları gibi olumsuzluklarla karşılaşmaktadırlar.

Tokat ilindeki sanayi kuruluşlarının hepsi ürünlerini yurt içine pazarlamakta olup bazı kuruluşlar yurt dışına da pazarlama yapmaktadır. Yurt içinde en fazla ürün gönderilen şehirler; İstanbul, Ankara, Doğu Karadeniz illeri ve bayilik verilmiş olan Türkiye'nin diğer illeridir.

Yurt dışında ise ürünlerin pazarlandığı ülkeler; başta Avrupa ülkeleri olmak üzere Amerika, Rusya, Ortadoğu ülkeleri, Afrika ülkeleri, Uzakdoğu ülkeleridir. Pazarlama sorunu en çok yaşanan ürün turşudur. Pazar sıkıntısı nedeniyle her yıl üretim yapılmamaktadır.

Çalışmanın ileriki bölümlerinde sanayi kuruluşları ayrıntılı olarak irdelenmiş olup, sayısal verilerle bu kuruluşların durumları ortaya konulmuştur.

5. ARAŞTIRMA BULGULARI

5.1. Üreticilerin Sosyo-Ekonomik Özellikleri

5.1.1. Sosyal Faktörler

5.1.1.1. Yaş

Böğürtlen, Tarımsal faaliyette bulunan üreticilerin yaş durumu üretim sonuçlarını çeşitli şekillerde etkilemektedir (Karlı ve Çelik 2003). Bu sebeple üreticilerin yaş durumlarının incelenmesi ve ortaya konulması önemlidir.

Üreticilerin yaş grupları aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır:

*Genç Üreticiler (< 35)

*Orta Yaşlı Üreticiler (36 – 50)

*Yaşlı Üreticiler (51 – +)

Çizelge 5.1’de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin yaşları incelenmiştir.

Çizelge 5.1. Üreticilerin Yaş Durumu

Yaş	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Genç (<35)	30	41,67	41	39,05	71	40,11
Orta Yaşlı (36-50)	20	27,78	43	40,95	63	35,60
Yaşlı (51+)	22	30,55	21	20,00	43	24,29
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00
SD = 2 $X^2_{h=}$ 4,115 $X^2_{t=}$ 4,61 P < 0,10 Yaş ile benimseme arasında bağımlılık yoktur.						

Elde edilen sonuçlara göre üretici genelinde genç nüfus (35 yaş altı) % 40,11 iken sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 41,67, benimsemeyenlerde ise % 39,05’dir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin % 27,78’i orta yaşlı nüfus olup (36-50 yaş arası) benimsemeyenlerin % 40,95’ i tüm üreticilerin ise % 35,60’ı orta yaşlıdır.

Tüm üreticilerin % 24,29’u yaşlı nüfus iken (51 yaş ve üstü), sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin % 30,55’ i, benimsemeyenlerin ise % 20,00’ si yaşlıdır.

Çizelgeden de görüldüğü gibi genç nüfus benimsemeye daha isteklidir. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerde orta yaşlı nüfus daha fazladır. Yapılacak yayım çalışmalarında bu gruba daha fazla önem verilmelidir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseme düzeyleri ile üreticilerin yaş durumları arasında yapılan khi-kare testi sonucunda bağımlılık olmadığı belirlenmiştir.

Yapılan bir çalışmada pamuk üretiminde yeniliklerin üreticiler arasında yayılması ve benimsenmesi incelenmiş, üreticilerin yaşı ile yeniliklerin benimsenmesi arasında önemli bir ilişki olmadığı ortaya konulmuştur (Armağan,1993).

Almus (1999)’un yaptığı çalışmada Tokat-Zile-Güzelbeyli kasabasında uygulanan arazi toplulaştırmasında genç ve orta yaşlı grubun benimsemeye daha erkenci olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Yapılan khi-kare analizi sonuçlarına göre gruplar arasındaki farklılık düzeyi istatistiksel anlamda önemsiz bulunmuştur.

5.1.1.2. Eğitim Düzeyi

Eğitim toplumsal yapı içerisinde yatay mobilitiyi artırdığı için, kapalı toplumların dışa açılmasını sağlar. Eğitim, bireyleri çevreleri konusunda daha duyarlı hale getirir, onları geleneklere bağlı olmaktan kurtarır. Gerek kentsel, gerekse kırsal toplumlarda eğitim, toplumsal değişimin aracı olmaktadır. Eğitim geniş kuşakların bilgi ve birikimini yeni kuşaklara aktarırken, aynı zamanda yeni değer yargılarını, bilgi ve becerileri geliştirir, bunları yayar. Eğitilmiş birey, toplumsal değişmeye açıktır ve bağımsız hareket eder. Bu nedenle bir toplumun eğitim düzeyi toplumsal değişimin en belirgin göstergesidir (Akin, 1983).

Çizelge 5.2’de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin eğitim durumları incelenmiştir.

Çizelge 5.2. Üreticilerin Eğitim Durumu

Eğitim Düzeyi	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Okur-Yazar Değil	1	1,38	2	1,90	3	1,70
Okur-Yazar	3	4,17	3	2,86	6	3,39
İlkoku	36	50,00	44	41,90	80	45,20
Ortaokul	17	23,61	24	22,86	41	23,16
Lise	12	16,67	21	20,00	33	18,64
Yüksek Okul	3	4,17	11	10,48	14	7,91
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00
SD = 5 $X^2_h = 3,317$ $X^2_t = 9,24$ $P < 0,10$ Eğitim ile benimseme arasında bağımlılık yoktur.						

Çizelge 5.2’de görüldüğü üzere tüm üreticilerin % 1,70’i okuma yazma bilmemektedir. Bu oran sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 1,38 iken, benimsemeyenlerde % 1,90’dir.

Üreticilerin % 3,39’u resmi eğitim görmemiş okuma yazma bilenlerden oluşmaktadır. Bu oran sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 4,17 iken benimsemeyenlerde % 2,86’dir.

Tüm üreticilerde ilkokul mezunu olanların oranı % 45,20’dir. Bu oran sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 50,00 olup benimsemeyenlerde % 41,90’dır. Ortaokul mezunu olanların oranı genelde % 23,16 iken bu oran sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 23,61, benimsemeyenlerde ise % 22,86’dır. Tüm üreticilerde lise mezunu olanların oranı % 18,64 olup bu oran sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 16,67 iken benimsemeyenlerde % 20,00’dir.

Yüksek okul mezunlarının oranı genelde % 7,91 olup, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde bu oran % 4,17 iken benimsemeyenlerde ise % 10,48’dir.

Bu sonuçlara göre her iki grupta da eğitim düzeyinin düşük olduğu görülmektedir. Benimsemeyenlerde eğitim düzeyinin daha yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Eğitim düzeyi daha yüksek olan üreticilerin tarım dışı alanlarda çalışmalarının ve meslek edinmelerinin benimsememe davranışına neden olabileceği kanaatine varılmıştır.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin eğitim düzeyleri bakımından aralarında farklılığın söz konusu olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan Khi-Kare analizinde; gruplar arasındaki farklılık düzeyinin istatistiksel anlamda önemsiz olduğu saptanmıştır.

Yapılan bir araştırmada benimseme ile eğitim düzeyi arasında olumlu bir ilişki ortaya çıkmış çalışma konusu olan arazi toplulaştırmasını benimseyenlerde eğitim düzeyinin daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir (Almus,1999).

Osmaniye ili Düziçi ilçesinde hayvancılık yapan tarım işletmelerinde yapılan çalışmada üreticilerin büyük çoğunluğunun eğitim düzeyinin düşük olduğu saptanmıştır. Yılmaz (2008)’e göre düşük eğitim

düzeyi yeniliklerin benimsenmemesi ve kooperatiflere bakış açılarının olumsuz etkilenmesi sonucunu doğurabilmektedir.

Antalya ili merkez ilçesinde entegre mücadele yönteminin yayılması ve benimsenmesi üzerine yapılan bir araştırmada “Entegre Mücadele Araştırma, Uygulama ve Eğitim” projesine katılan ve katılmayan üreticiler arasında bir ilişkinin olduğu ortaya konulmuş, projeye katılan üreticilerin eğitim düzeyinin katılmayanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (Ceylan ve Kutlar, 2008).

5.1.1.3. Mesleki Deneyim

Her alanda olduğu gibi, tarımsal alandaki deneyim de üreticilerin işlerini daha kolay, çabuk, düzenli ve zamanında yapmasında önemli bir faktördür. Tarımsal deneyimi daha fazla olan üreticilerin daha az deneyime sahip olanlara göre işlerinde başarı şansı daha fazladır (Akın,2008).

Üreticilerin, üreticilikle ilgili mesleki deneyimleri aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır.

*Yeni Üretici: 1-10 yıldan beri tarımla uğraşanlar

*Orta Düzeyde Deneyimli Üretici : 11-20 yıldan beri tarımla uğraşanlar

*Deneyimli Üretici: 20 yıldan fazla senedir tarımla uğraşanlar

Çizelge 5.3. Üreticilerin Mesleki Deneyim Süresi

Mesleki Deneyim Süresi	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yeni Üretici (1-10 yıl)	18	25,00	28	26,67	46	25,99
Orta Düzeyde Deneyimli Üretici (11-20 yıl)	17	23,61	25	23,81	42	23,73
Deneyimli Üretici (20-+)	37	51,39	52	49,52	89	50,28
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00

SD = 2 $X^2_h = 0,076$ $X^2_t = 4,61$ $P < 0,10$
Mesleki deneyim süresi ile benimseme arasında bağımlılık yoktur.

Çizelge 5.3’de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin mesleki deneyimlerini göstermektedir. Buna göre tüm üreticilerin % 25,99 ‘u yeni üretici iken bu oran sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 25,00, benimsemeyenlerde ise % 26,67’dir. Orta düzeyli deneyimli üretici genelde % 23,73 olup, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 23,61, benimsemeyenlerde ise % 23,81’dir. Tüm üreticilerin % 50,28’ i deneyimli üretici olup bu oran sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 51,39, benimsemeyenlerde ise % 49,52’dir.

Bu sonuçlar irdelendiğinde sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üretici gruplarının mesleki deneyimlerinin aynı düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. Her iki grupta da deneyimli üreticilerin oranının yaklaşık olarak % 50’dir. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin mesleki deneyimleri bakımından aralarında farklılık söz konusu olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan Khi-Kare analizinde; gruplar arasındaki farklılık düzeyinin önemli olmadığı saptanmıştır.

Armağan (1993), İzmir ilinde pamuk üretiminde yeniliklerin üreticiler arasında yayılması ve benimsenmesi üzerine yaptığı çalışmada yıl olarak ölçülen meslek tecrübesi ile yenilikçilik grupları arasındaki farkı önemsiz bulmuştur.

5.1.1.4. Aile Şekli

Aile şekli günlük ve geleceğe yönelik olarak değişen otorite deseni içinde kararların alındığı bir ünite niteliğinde olup, kalkınma projelerinin başarıya ulaşmasında, yeni kurumların desteklenmesinde belirleyici rol oynar. Geniş aile şeklinin hakim olduğu toplumlarda yeni düşünce ve teknikleri benimseme, kuruluşlara katılma gibi kararlar ailenin mutlak hakimi olan aile reisi tarafından alınır. Bu

nedenle aile şekli kalkınma projelerinin başarısını engelleyici veya kolaylaştırıcı olabilir (Doğanca, 1983).

Bu araştırmada aile şekli, geniş aile ve çekirdek aile şeklinde ele alınmıştır.

Erel (1989)'e göre; Çekirdek aile, karı koca ve evlenmemiş çocuklardan oluşur. Bu aile formunda bireyler karı-koca, anne-baba, anne-oğul gibi, ilişkilerle etkileşim halinde oldukları gibi aile dışındaki birey ya da gruplarla da ilişki içindedirler (Kızılaslan, 2006).

Geniş aile; aynı aile birimi içinde birkaç kuşağın yatay, dikey ve hem yatay hem de dikey olarak genişlediği ve birden fazla evli çiftin bir arada yaşadığı aile tipidir. Geniş aile, yatay olarak, tüm erkek kardeşleri ve eşlerini, bunların evli erkek çocuklarını ve torunlarını kapsar. Dikey olarak da baba, evli oğullar ve torunların aynı evde oturması söz konusudur. Bu aile formu geleneksel aile olarak adlandırılmaktadır (Anonim,1989).

Çizelge 5.4 Üreticilerin Aile Şekli

Aile Tipi	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çekirdek aile	38	52,78	77	73,33	115	64,97
Geniş aile	34	47,22	28	26,67	62	35,03
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00

SD = 1 $X^2_h = 7,93$ $X^2_t = 2,71$ $P > 0,10$ Aile tipi ile benimseme arasında bağımlılık vardır. Bağımlılık katsayısı 0,21'dir.

Çizelge 5.4'de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin aile tipi yapısı incelenmiştir. Tüm üreticilerde çekirdek aile yapısı oranı % 64,97 olup geniş aile oranı % 35,03 tür.

Çekirdek aile tipi sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 52,78 iken, benimsemeyenlerde % 73,33 tür. Geniş aile tipi ise sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 47,22 olup, benimsemeyenlerde % 26,67'dir.

Elde edilen bulgular ışığında sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde de benimsemeyenlerde de çekirdek aile tipi oranı daha yüksek olmakla beraber bu oran benimsemeyenlerde(% 73,33) benimseyenlere nazaran (% 52,78) daha yüksektir. Benimsemeyen üretici grubunun yetiştiriciliğe olan ilgilerinin az olması aile iş gücünün daha az olması ile bağdaştırılabilmektedir.

Yapılan Khi-Kare analizinde ise; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin aile şekli bakımından aralarındaki farklılık düzeyinin önemli olduğu tespit edilmiştir.

Almus (1999)' un çalışmasında ise; çekirdek aile yapısına sahip olan üreticilerin arazi toplulaştırmasını daha yüksek oranda benimsediği sonucu ortaya çıkmıştır. Yapılan khi-kare analizi sonucu gruplar arasındaki fark istatistiksel anlamda önemsiz bulunmuştur.

5.1.1.5. Hanehalkı Büyüklüğü

Teknolojik ve ekonomik kökenli bir değişimin egemen olduğu bir ortamda, herhangi bir toplumsal kurumun bu değişimden etkilenmemesi düşünülememektedir. Yeni teknolojinin getirdiği bu evrenselleşme sürecinin de katkısıyla aile içi ilişkilerin daha yumuşak, hoşgörülü ve hatta demokratik bir nitelik kazanmaya başladığı yadsınamaz (Tolan, 1990). Bununla birlikte; ailede görülen çözümlerin teknolojik gelişmeyle arttığı söylenebilir. Bu durumda aile genişliği gittikçe küçülmektedir.

Ancak, Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde, erkek çocuk sahibi olma, erkek çocuk sayısını artırmanın bir çeşit sosyal güvence ve ailenin saygınlığı olarak görülmesi özellikle kırsal toplumda yaşayan insanların aile nüfusunun artmasına neden olmaktadır (Soysal ve Ark.,1992).

Araştırmada;

Az bireyli aile: 1-3 kişi

Orta bireyli aile: 4-5 kişi

Çok bireyli aile: 6 ve üstü kişi sayısına sahip aileler ise çok bireyli aile olarak sınıflandırılmıştır.

Çizelge 5.5. Üreticilerin Hane halkı Büyüklüğü

Birey Sayısı	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Az Bireyli Aile (1-3 kişi)	12	16,67	29	27,62	41	23,16
Orta Bireyli Aile (4-5 kişi)	28	38,89	43	40,95	71	40,11
Çok Bireyli Aile (6 + Kişi)	32	44,44	33	31,43	65	36,73
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00
SD = 2 $X^2_h = 4,228$ $X^2_t = 4,61$ $P < 0,10$ Birey sayısı ile benimseme arasında bağımlılık yoktur.						

Çizelge 5.5’de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyenlerde hane halkı büyüklükleri verilmiştir.

Üreticilerin geneli incelendiğinde az bireyli aile oranı % 23,16’dır. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde bu oran % 16,67 iken benimsemeyenlerde % 27,62’dir. Orta bireyli ailelerin oranı üretici genelinde % 40,11’dir. Bu oran sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 38,89 iken benimsemeyenlerde % 40,95’dir. Bütün üreticilerde çok bireyli aile oranı % 36,73’dir. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde bu oran % 44,44 olup benimsemeyenlerde ise % 31,43 dür.

Çizelgeden de görüldüğü üzere sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde çok bireyli aileler ağırlıkta olup, az bireyli ailelerin oranı daha azdır. Benimsemeyenlerde ise benimseyenlere nazaran az bireyli aileler daha fazla olup, orta bireyli aileler (4-5 kişi) daha ağırlıktadır. Ailedeki birey sayısı fazlalığının tarımsal anlamda emek-yoğun bir faaliyet olan sebze yetiştiriciliğinin yapılmasında olumlu etkisinin söz konusu olduğu görülmektedir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin hane halkı büyüklüğü bakımından aralarında farklılığın söz konusu olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan Khi-Kare analizinde; gruplar arasındaki farklılık düzeyinin istatistiksel anlamda önemli olmadığı saptanmıştır.

Kalanlar (2005), Ankara ili Ayaş ilçesi sebze işletmelerinde damla sulamanın benimsenmesi ve yayılmasıyla ilgi yapmış olduğu çalışmada damla sulama uygulayan üreticilerin hane halkı büyüklüğünün diğer üreticilere göre daha az olduğunu ortaya koymuştur.

Entegre mücadele yönteminin yayılması ve benimsenmesi üzerine yapılan bir araştırmada “Entegre Mücadele Araştırma, Uygulama ve Eğitim”; projesine katılan ve katılmayan işletmeler arasında ailedeki fert sayısı bakımından ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre projeye katılan işletmelerin, projeye katılmayan işletmelere göre ailedeki fert sayısı bakımından daha küçük bir aileye sahip olduğu saptanmıştır (Ceylan ve Kutlar, 2008).

5.1.1.6. Kitle Haberleşme Araçlarını Kullanma Düzeyi

İnsanlar arası iletişimi kolaylaştırıp geliştiren kitle iletişim araçları yazılı (kitap, dergi, gazete), sözlü (radyo) ve görsel-işitsel (televizyon, video, sinema filmi) olmak üzere üç grup altında toplanmaktadır. Gerek gelişmiş ve gerekse gelişmekte olan ülkelerde; gazete, radyo, televizyon, film, kitap, dergi, tiyatro vb. gibi kitle iletişim araçlarının toplumlar üzerindeki güçlü etkisi, bugün artık tartışılmamaktadır. Haber verme, kamuoyu oluşturma, eğitim, reklam, eğlendirme gibi çeşitli işlevleri üstlenen bu araçlar, kişilerin yaşam biçimlerini, beğenilerini, tüketim konusundaki tercih ve alışkanlıklarını, çocukların duyarlılık ve davranışlarını etkilemektedir (Ayhan,1991).

5.1.1.6.1. Üreticilerin Televizyon İzleme Durumu

Televizyon toplumun geneline veya belli bir bölümüne bir mesaj iletileceği zaman ilk akla gelen araçtır. Hem göze hem de kulağa hitap ettiği için iletişim açısından çok büyük bir etkiye sahiptir. İnsanların % 50'si gördüklerini hatırlayabilirken, % 10'u duyduklarını hatırlayabilmektedir. Görme ve duyma duyuları bir arada olduğunda mesajın etkisi büyük oranda artmakta, böylece insanlar daha iyi hatırlayabilmektedirler. Kimi zaman en büyük işlevi, eğlenceye yönelik programlar sunma olarak değerlendirilen televizyonun mal ve hizmetlerin tanıtılmasını sağlama, haber verme, eğitme ve aydınlatma gibi son derece önemli işlevleri de bulunmaktadır (Aziz,1982).

Çizelge 5.6. Üreticilerin Televizyon İzleme Sıklığı

TV Seyretme	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç seyretmeme	2	2,78	2	1,90	4	2,26
Arada sırada seyretme	14	19,44	20	19,05	34	19,21
Haftada 1-2 kez seyretme	2	2,78	2	1,90	4	2,26
Her gün seyretme	54	75,00	81	77,15	135	76,27
Toplam	72	100,00	105	100	177	100

SD = 3 $X^2_h = 0,317$ $X^2_t = 6,25$ $P < 0,10$
TV seyretme ile benimseme arasında bağımlılık yoktur.

Çizelge 5.6'da sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin televizyon seyretme sıklığı incelenmiştir.

Bu sonuçlara göre sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin % 2,78'i hiç televizyon seyretmemekte, % 19,44'ü arada sırada seyretmekte, % 2,78'i haftada 1-2 kez seyretmekte, % 75,00'i ise her gün seyretmektedir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerin ise; % 1,90'ı hiç televizyon seyretmemekte, % 19,05'i arada sırada seyretmekte, % 1,90'ı haftada 1-2 kez seyretmekte, % 77,15'i ise her gün seyretmektedir.

Tüm üreticilere bakıldığında; televizyon seyretmeyenler %2,26, arada sırada seyredenler % 19,21 , haftada 1-2 kez seyredenler %2,26, her gün seyredenler ise %76,27'lik bir orana sahiptir.

Bu sonuçlar televizyon izleme sıklığı bakımından üretici grupları arasında fazla farklılık olmadığını, benimsemeyen grubun daha sık televizyon izlediğini göstermektedir.

Yapılan Khi-Kare analizinde ise; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin TV izleme sıklığı açısından aralarındaki farklılığın önemli olmadığı tespit edilmiştir.

Damlama sulamanın benimsenmesi üzerine yapılan bir çalışmada damlama sulamayı benimseyen üreticilerin, benimsemeyen üreticilerden daha fazla televizyon seyrettikleri anlaşılmıştır. Ancak yapılan khi-kare analizinde televizyon izleme sıklığı ile damla sulamanın benimsenmesi arasında istatistiksel anlamda bir bağıntının olmadığı ortaya çıkmıştır (Kalanlar, 2005).

Çizelge 5.7'de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin izledikleri televizyon programları incelenmiştir.

Çizelge 5.7. Üreticilerin İzledikleri Televizyon Programları

TV Programları*	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Haberler	52	72,22	75	71,43	127	71,75
Eğlence programları	29	40,28	30	28,57	59	33,33
Filmler	40	55,56	48	45,71	88	49,72
Tarımsal Programlar	40	55,56	35	33,33	75	42,37
Belgeseller	23	31,94	31	29,52	54	30,51
Dini Yayınlar	25	34,72	15	14,28	40	22,59
Spor	15	20,83	20	19,05	35	19,77

*Üreticiler bu soruya birden fazla yanıt vermişlerdir.

Tüm üreticiler incelendiğinde; haberler % 71,75'lik bir izlenme programına sahipken, eğlence programları % 33,33, filmler % 49,72, tarımsal programlar % 42,37, belgeseller % 30,51, dini yayınlar % 22,59, spor % 19,77'lik bir izlenme oranına sahiptir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde bu oranlar; haberler % 72,22, eğlence programları % 40,28, filmler % 55,56, tarımsal programlar % 55,56, belgeseller % 31,94, dini yayınlar % 34,72, spor % 20,83 dür.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerde, haberler % 71,43, eğlence programları % 28,57, filmler % 45,71, tarımsal programlar % 33,33, belgeseller % 29,52, dini yayınlar %14,28, spor programları % 19,05'lik bir izlenme oranına sahiptir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde tarımsal programların daha fazla izlenmesi dikkat çekicidir. Kitle iletişim araçlarından olan televizyonun tarımsal yeniliklerin benimsenmesindeki olumlu etkisi burada ortaya çıkmaktadır.

5.1.1.6.2. Üreticilerin Radyo Dinleme Durumu

Ertekin (1986) e göre; kitle iletişim alanında çok etkili bir araç olan radyo ise sese ek olarak ortaya bir de görüntü getiren televizyonun yanında daha etkisiz görünmekte ise de radyonun da televizyona göre bir takım üstünlükleri bulunmaktadır. Ucuz olduğu kadar hızlı ve yaygın bir iletişim aracı olmakla beraber televizyonun az bulunduğu az gelişmiş ülkelerde başlıca haber ve müzik kaynağıdır. İnsanlar yemek yerken ya da bir takım ev işlerini yaparken aynı zamanda radyo dinlemeyi de sürdürebilirler (Yılmaz, 1996).

Çizelge 5.8'de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin radyo dinleme sıklığı incelenmiştir.

Çizelge 5.8. Üreticilerin Radyo Dinleme Sıklığı

Radyo Dinleme	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç dinlememe	21	29,17	31	29,52	52	29,38
Arada sırada dinleme	42	58,33	55	52,38	97	54,80
Haftada 1-2 kez dinleme	4	5,56	8	7,62	12	6,78
Her gün dinleme	5	6,94	11	10,48	16	9,04
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00

SD = 3 $X^2_h = 1,136$ $X^2_t = 6,25$ $P < 0,10$

Radyo dinleme ile benimseme arasında bağımlılık yoktur.

Elde edilen bulgular ışığında; üretici genelinde radyo dinlemeyenler % 29,38’lik bir orana sahipken, arada sırada dinleyenler % 54,80, haftada 1-2 kez dinleyenler % 6,78, her gün dinleyenler % 9,04 lük dinleme oranına sahiptir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde radyo dinlemeyenlerin oranı % 29,17’dir. Arada sırada dinleyenler % 58,33, haftada 1-2 kez dinleyenler % 5,56, her gün dinleyenler % 6,94 oranında dinlemektedir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerde radyo dinlemeyenlerin oranı % 29,52 olup, arada sırada dinleyenler % 52,38, haftada 1-2 kez dinleyenler % 7,62, her gün dinleyenler % 10,48 oranında radyo dinlemektedir.

Bu sonuçlardan görülüyor ki; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenler daha sık radyo dinlemektedir. Benimsemeyen grubun televizyon ve radyoyu daha fazla izlemesi ve dinlemesi tarımsal nitelikli programların daha ilgi çekici olması durumunda bu grubunda yararlanacağı sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin radyo dinleme sıklığı bakımından aralarında farklılığın söz konusu olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan Khi-Kare analizinde; gruplar arasındaki farklılık düzeyinin istatistiksel anlamda önemli olmadığı saptanmıştır.

Tatlıdil (1978), köy kalkınma kooperatiflerinin yayılması ve benimsemesi üzerine yaptığı çalışmada köy kalkınma kooperatiflerinin benimseyenlerin daha çok radyo dinlediğini ortaya koymuştur. Radyo dinleme sıklığı bakımından, köy kalkınma kooperatiflerini benimseyen ve benimsemeyen gruplar arasındaki farkın önemli olduğunu saptamıştır.

Kalanlar (2005) in damlama sulamanın benimsenmesi üzerine yaptığı araştırmada ise üreticilerin tamamının radyo dinlemedikleri televizyon izlemeyi tercih ettikleri ortaya çıkmıştır.

Çizelge 5.9. Üreticilerin Dinledikleri Radyo Programları

Radyo Programları	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Haberler	25	34,72	30	28,57	55	31,07
Eğlence programları	24	33,33	39	37,14	63	35,59
Spor	6	8,33	8	7,62	14	7,90
Tarım Programları	10	13,89	17	16,19	27	15,25
Dini Yayınlar	10	13,89	14	13,33	24	13,56

*Üreticiler bu soruya birden fazla yanıt vermişlerdir.

Çizelge 5.9’da sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin dinledikleri radyo programları incelenmiştir.

Üretici genelinde; haberler % 31,07’lik bir dinlenme oranına sahipken, eğlence programları % 35,59, spor programları % 7,90, tarım programları % 15,25, dini yayınlar % 13,56’lık bir dinlenme oranına sahiptir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde bu oranlar; haberler % 34,72, eğlence programları % 33,33, spor programları % 8,33, tarım programları % 13,89, dini yayınlar % 13,89 dur. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerde ise haberler % 28,57, eğlence programları % 37,14, spor programları % 7,62, tarım programları % 16,19 dini yayınlar % 13,33 dür.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerde benimseyenlere nazaran tarımsal programların daha fazla dinlendiği görülmektedir. Bu bulgulardan; tarımsal yeniliklerin benimsenmesinde işitsel bir yayım materyali olan radyonun etkinliğinin görsel-işitsel bir materyal olan televizyona oranla daha az olabileceği kanaatine varılmıştır.

5.1.1.6.3. Gazete Okuma Durumu

Gazeteler milyonlarca insan tarafından okunmakta olup en etkin temel iletişim araçlarından biridir. Kamuoyunda büyük etki sağlamaktadır. Gazeteler değişik bölümleri veya türleri ile her düzeyden ve meslekten farklı merakları olan okuyucu gruplarına hitap etmektedirler (Yılmaz,1996).

Çizelge 5.10. Üreticilerin Gazete Okuma Sıklığı

Gazete Okuma	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç okumama	18	25,00	25	23,81	43	24,30
Arada sırada eline geçtikçe okuma	47	65,28	54	51,43	101	57,06
Haftada 1-2 kez okuma	5	6,94	19	18,09	24	13,56
Her gün devamlı okuma	2	2,78	7	6,67	9	5,08
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00

SD = 3 $X^2_h = 6,648$ $X^2_t = 6,25$ $P > 0,10$ Gazete okuma sıklığı ile benimseme arasında bağımlılık vardır. Bağımlılık katsayısı 0,19 dur.

Çizelge 5.10'da sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin gazete okuma sıklığı incelenmiştir.

Bu sonuçlara göre sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin % 25,00'ı gazete okumamakta, % 65,28' i arada sırada okumakta, % 6,94'ü haftada 1-2 kez okumakta, % 2,78'i ise her gün okumaktadır.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerin ise; % 23,81'i gazete okumamakta, % 51,43'ü arada sırada okumakta, % 18,09' u haftada 1-2 kez okumakta, % 6,67' si ise her gün okumaktadır.

Tüm üreticilere bakıldığında; gazete okumayanlar % 24,30'luk bir orana sahipken, arada sırada okuyanlar % 57,06, haftada 1-2 kez okuyanlar %13,56, her gün okuyanlar ise % 5,08'lik bir okuma oranına sahiptir.

Her iki gruba bakıldığında sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerin daha fazla gazete okuduğu tespit edilmiştir. Eğitim düzeyi ile doğru orantılı olan gazete okuma alışkanlığının benimsemeyen grupta daha fazla olması doğal bulunmuştur. Yapılan khi-kare analizinde ise gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu ortaya çıkmıştır.

Tatlıldil,(1978) in çalışmasına göre; kök kalkınma kooperatifini benimseyen üreticiler benimsemeyen üreticilere oranla daha fazla gazete okumaktadırlar. Gazeteden faydalanma ile köy kalkınma kooperatifini benimseme davranışı arasındaki bağıntı anlamlıdır.

Çizelge 5.11'de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin gazeteden bilgilenme oranı incelenmiştir.

Çizelge 5.11. Üreticilerin Gazeteden Bilgilenme Oranları

Gazeteden Bilgilenme	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	35	48,61	73	69,52	108	61,02
Hayır	37	51,39	32	30,48	69	38,98
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00

Elde edilen bulgulara göre üreticilerin tümüne bakıldığında % 61,02 si gazetelerden bilgilenmekte olup bu oran sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 48,61 benimsemeyenlerde %

69,52'dir. Üreticilerin genelinde gazeteden bilgilenmeyenlerin oranı % 38,98 iken, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 51,39 benimsemeyenlerde ise % 30,48'dir.

Çizelge 5.10 ve Çizelge 5.11 den görüldüğü üzere sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyen grup gazeteyi daha sık okumakta ve bilgi edinme açısından daha çok faydalanmaktadır.

5.1.1.6.4. Dergi Okuma Durumu

Dergiler politika, bilim, sanat gibi çeşitli alanlarda, genellikle düşünsel nitelikli yazıların yer aldığı, belirli aralıklarla çıkarılan süreli yayınlardır. Dergiyi gazeteden ayıran başlıca özellik, sınırlı bir okura seslenmesi ve bu sınırlı sayıda okuru ilgilendiren araştırma, inceleme türü yazılara yer vermesidir. Belirli bir konunun ayrıntılı olarak incelendiği bir iletişim aracıdır. Gazetelerde gerektiği gibi incelenmeyen, atlanan bilgilerin daha yoğun bir şekilde verilmesi söz konusudur. Dergilerin en belirgin özelliği, yöneldikleri belirli bir okuyucuyu kitlesinin olmasıdır. Dergiler, gazeteler gibi günlük yayımlanmayıp, periyodik olarak haftalık, aylık, üç aylık vb. aralarla yayınlanmaktadır. Dergiler değişik hedef kitlelere yönelmektedir (Anonim, 2012 h).

Çizelge 5.12'de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin dergi okuma sıklığı incelenmiştir.

Çizelge 5.12. Üreticilerin Dergi Okuma Sıklığı

Dergi Okuma	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç okumama	26	36,11	41	39,05	67	37,85
Arada sırada eline geçtikçe okuma.	42	58,33	52	49,52	94	53,11
Haftada 1-2 kez okuma	3	4,17	10	9,53	13	7,34
Her gün devamlı okuma	1	1,39	2	1,90	3	1,70
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00

$SD = 3$ $X^2_h = 2,457$ $X^2_t = 6,25$ $P < 0,10$
Dergi okuma sıklığı ile benimseme arasında bağımlılık yoktur.

Elde edilen sonuçlara göre; üretici genelinde dergi okumayanlar % 37,85'lik bir orana sahipken, arada sırada okuyanlar % 53,11, haftada 1-2 kez okuyanlar %7,34, her gün okuyanlar ise % 1,70'lik bir okuma oranına sahiptir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin % 36,11' i dergi okumamakta, % 58,33' ü arada sırada okumakta, % 4,17' si haftada 1-2 kez okumakta, 1,39' u ise her gün okumaktadır.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerin ise; % 39,05' i dergi okumamakta, 49,52' si arada sırada okumakta, % 9,53' ü haftada 1-2 kez okumakta, % 1,90' ı ise her gün okumaktadır. Çizelgeden de görüldüğü üzere sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenler benimseyenlere oranlara daha sık dergi okumaktadır.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin dergi okuma sıklığı bakımından aralarında farklılığın söz konusu olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan Khi-Kare analizinde; gruplar arasındaki farklılık düzeyinin istatistiksel anlamda önemli olmadığı saptanmıştır.

Pamuk üretiminde yeniliklerin benimsenmesi ve yayılması üzerine yapılan bir araştırmaya göre; yenilikleri benimseyenler benimsemeyenlere oranla basılı yayınlardan (gazete, dergi vs..) daha fazla faydalanmaktadır (Armağan, 1993).

5.1.1.7. Dış Kültüre Açılım Düzeyi

Bireyin içinde yaşadığı sosyal sistemin dışına çıkarak diğer sistemlerle ilişki kurması, o sistemin özelliklerini algılaması ve öğrenmesi, dış kültüre açılma süreci olarak belirtilebilir. Özellikle kırsal toplumların sosyo-ekonomik yönden gelişmesinde dış kültüre açılmanın önemi büyüktür. Ulaşım olanaklarının artması ile birey çevresindeki diğer kırsal ve kentsel sosyal sistemlerle diğer bir deyişle yerleşim merkezleri ve hizmet sunan kamu kuruluşlarıyla ilişki kurmaktadır. O sistemdeki yaşam tarzını, yenilikleri görüp, içinde bulunduğu koşulların ve sorunların önemini kavramaktadır. Dış kültürü tanıma fırsatını bulan bireyler, diğer sosyal sistemlerdeki teknolojik değişim ve örgütlenmeler konusundaki gelişmeleri izlerler ve kendi toplumlarında bunları uygulayacak güç haline gelirler. Böylece kendi toplumlarındaki her türlü gelişme ve örgütlenme ile ilgili girişimlere katılıp görev almaktadırlar (Almus,1999).

Çalışmada üreticilerin kırsal toplum dışındaki sosyal sistemle olan ilişkileri il merkezi, büyük şehirler ve tarım kuruluşları ile olan ilişkileri irdelenerek ortaya konulmuştur.

5.1.1.7.1. Şehre Gitme Durumu

Çizelge 5.13’de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin şehre gitme sıklığı incelenmiştir.

Çizelge 5.13. Üreticilerin Şehre Gitme Sıklığı

Şehre Gitme Sıklığı	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Her gün gitme	14	19,44	18	17,14	32	18,08
Haftada 2-3 kez gitme	22	30,56	34	32,38	56	31,64
Haftada 1 kez gitme	22	30,56	36	34,29	58	32,77
On beş günde bir gitme	9	12,50	7	6,67	16	9,04
Ayda bir kez gitme	5	6,94	9	8,57	14	7,91
Yılda bir kez gitme	-	-	1	0,95	1	0,56
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00
SD = 5 $X^2_{h=}$ 2,788 $X^2_{t=}$ 9,24 P < 0,10 Şehre gitme sıklığı ile benimseme arasında bağımlılık yoktur.						

Bu sonuçlara göre her gün şehre gidenlerin oranı tüm üreticilerde % 18,08 iken, haftada 2-3 kez gidenler %31,64, haftada 1 kez gidenler %32,77, on beş günde bir gidenler % 9,04, ayda 1 kez gidenler % 7,91, yılda bir kez gidenler % 0,56’dır.

Araştırma sonuçlarına göre, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerden her gün şehre gidenler % 19,44 lük bir paya sahipken, haftada 2-3 kez gidenler %30,56, haftada 1 kez gidenler % 30,56, on beş günde bir gidenler % 12,50, ayda 1 kez gidenler % 6,94 lük bir paya sahiptir. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerden her gün şehre gidenlerin oranı % 17,14 iken, haftada 2-3 kez gidenler %32,38, haftada 1 kez gidenler % 34,29, on beş günde bir gidenler % 6,67, ayda 1 kez gidenler % 8,57, yılda 1 kez gidenler ise % 0,95’dir. Bu bulgular sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin daha sık şehre gittiğini göstermektedir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin şehre gitme sıklığı bakımından aralarında farklılığın söz konusu olup olmadığını test etmek amacıyla Khi-Kare analizi yapılmıştır. Gruplar arasındaki farklılık düzeyinin istatistiksel anlamda önemli olmadığı saptanmıştır.

5.1.1.7.2. Büyük kentlere Gitme Durumu

Çizelge 5.14'de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin büyük kentlere gitme sıklığı incelenmiştir.

Çizelge 5.14. Üreticilerin büyük kentlere gitme sıklığı

Büyük Kentlere Gitme Sıklığı	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ayda birkaç kez gitme	3	4,17	6	5,71	9	5,08
Yılda birkaç kez gitme	21	29,17	34	32,38	55	31,07
Yılda bir kez gitme	14	19,44	24	22,86	38	21,47
2-3 yılda bir kez gitme	26	36,11	29	27,62	55	31,08
Hiç gitmeme	8	11,11	12	11,43	20	11,30
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00

Elde edilen sonuçlara göre; üretici genelinde büyük kentlere ayda birkaç kez gidenlerin oranı % 5,08 iken, yılda birkaç kez gidenler % 31,07, yılda bir kez gidenler % 21,47, 2-3 yılda bir kez gidenler %31,08, hiç gitmeyenler ise % 11,30'luk paya sahiptir. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde ayda birkaç kez gidenlerin oranı % 4,17 iken, yılda birkaç kez gidenler % 29,17, yılda bir kez gidenler % 19,44, 2-3 yılda bir kez gidenler %36,11, hiç gitmeyenlerin oranı ise % 11,11'dir.

Bu oranlar sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerde; ayda birkaç kez gidenler % 5,71 iken, yılda birkaç kez gidenler % 32,38, yılda bir kez gidenler % 22,86, 2-3 yılda bir kez gidenler %27,62, hiç gitmeyenler ise % 11,43 dür.

Bu bulgular sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerin büyükşehirlerde daha sık gittiğini ortaya koymaktadır.

5.1.1.7.3. Tarımsal Kuruluşlara Gitme Durumu

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin tarımsal kuruluşlara gitme sıklığı Çizelge 5.15'de irdelenmiştir.

Çizelge 5.15. Üreticilerin Tarımsal Kuruluşlara Gitme Sıklığı

Tarımsal Kuruluşlara Gitme Sıklığı	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç gitmeme	5	6,94	14	13,33	19	10,74
Çok önemli bir sorun olunca gitme	37	51,39	59	56,19	96	54,24
Şehre gittiğinde bazen gitme	21	29,17	28	26,67	49	27,68
Şehre gittiğinde çoğu kez gitme	6	8,33	3	2,86	9	5,08
Şehre her gittiğimde gitme	3	4,17	1	0,95	4	2,26
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00

$SD = 4$ $X^2_h = 6,374$ $X^2_t = 7,78$ $P < 0,10$

Tarımsal kuruluşlara gitme sıklığı ile benimseme arasında bağımlılık yoktur.

Üretici genelinde; tarımsal kuruluşlara gitmeyenlerin oranı % 10,74 iken, önemli bir sorun olunca gidenlerin oranı % 54,24, şehre gidince bazen gidenlerin oranı % 27,68, şehre gidince çoğu kez gidenlerin oranı % 5,08, şehre her gittiğinde gidenlerin oranı ise % 2,26'dır.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerden tarımsal kuruluşlara gitmeyenlerin oranı % 6,94 iken, önemli bir sorun olunca gidenlerin oranı % 51,39, şehre gidince bazen gidenlerin oranı % 29,17, şehre gidince çoğu kez gidenlerin oranı % 8,33, şehre her gittiğinde gidenlerin oranı ise % 4,17'dir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerden tarımsal kuruluşlara gitmeyenlerin oranı % 13,33 olup, önemli bir sorun olunca gidenlerin oranı % 56,19, şehre gidince bazen gidenlerin oranı % 26,67, şehre gidince çoğu kez gidenlerin oranı % 2,86, şehre her gittiğinde gidenlerin oranı ise % 0,95'dir.

Çizelgeden de görüldüğü üzere sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen grup benimsemeyen gruba göre tarımsal kuruluşlara daha sık gitmektedir. Bu bulgular üreticilerin ihtiyaç duydukları bilgi, teknik ve yöntemlere ulaşmalarında ve yenilikleri benimsemelerinde tarımsal kuruluşların etkinliğini ve aktif rolünü ortaya çıkarmaktadır.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin tarımsal kuruluşlara gitme sıklığı bakımından aralarında farklılığın söz konusu olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan Khi-Kare analizinde; gruplar arasındaki farklılık düzeyinin istatistiksel anlamda önemli olmadığı tespit edilmiştir.

Trakya Bölgesindeki sulama yatırımlarına üreticilerin katılım düzeyinin belirlenmesi üzerine yapılan bir araştırmada tarımsal kuruluşlara gitme sıklığı ile sulama yatırımlarına katılım arasında anlamlı bir ilişki çıkmamıştır (Aydın,2006).

5.1.1.8. Sosyal Katılım Düzeyi

Türkiye'deki yaygın ve çok dağınık olan kırsal yerleşim yapısı, küçük üreticilerin ürün fiyatı belirlemede söz sahibi olmasını engellemekte ve pazar koşullarına direnemeyen üreticiler ürünlerini düşük fiyatla pazarlamak zorunda kalmaktadır. Ayrıca, uzayan üretici-tüketici zincirinde tüketici fiyatları çok yükselmesine rağmen, bu zincirdeki dağıtım payı büyük ölçüde aracılara kalmakta ve üreticinin eline ancak maliyetlerine karşılama yetecek çok düşük miktarlar geçmektedir. Tüm bu nedenler, Türkiye'de tarım ürünleri üreticilerin mevcut yapı içerisinde yenilikleri izleyebilecekleri, dayanışma içinde olabilecekleri ve haklarını koruyabilecekleri güçlü bir örgütlenmeyi gerekli kılmaktadır (Yazgan, 1999).

Kuruluş amacı ne olursa olsun, üretici örgütlerinin tarımsal gelişme sürecine olan katkıları, ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre değişmektedir. Gelişmiş ülkelerde tarımsal gelişmenin esas unsuru üretici örgütleridir (Ceylan, 2001).

Çizelge 5.16. Üreticilerin Kuruluş Üyeliği

Kuruluş Üyeliği*	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kooperatif	33	45,83	36	34,29	69	38,98
Dernek	1	1,39	1	0,95	2	1,13
Birlik	22	30,56	19	18,09	41	23,16
Ziraat Odası	47	65,28	65	61,90	112	63,28

*Üreticiler birden fazla kuruluşa üyedirler.

Çizelge 5.16'da sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin kuruluş üyeliği incelenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre; üreticilerin tümünde kooperatif üyesi üreticiler % 38,98'lik paya sahip iken, bu oran sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 45,83, benimsemeyenlerde ise % 34,29 dur. Dernek üyesi olanlar genelde %1,13 olup, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde 1,39, benimsemeyenlerde ise % 0,95'dir. Tüm üreticilerde birlik üyesi olanlar % 23,16 iken, sanayilik

sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 30,56, benimsemeyenlerde % 18,09'dır. Ziraat odası üyesi olanlar genelde % 68,28'lik bir paya sahipken sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 65,28, benimsemeyenlerde ise % 61,90'lık paya sahiptir.

Elde edilen bulgulardan sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde kuruluş üyeliğinin daha fazla olduğu görülmektedir. Benimsemeyenlerde üyeliği olmayan üreticilerde bulunmaktadır. Benimseyen grupta da benimsemeyen grupta da ziraat odası üyeliğinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

5.1.1.9. Üreticilerin Yenilik Karşısındaki Tutumları

Bireyin yeniliği ilk kez duymasından onu benimsemesine kadar geçen sürece yenilikleri benimseme süreci denir. Kişiler genellikle bir yeniliği duyar duymaz benimsemezler. Benimseme kararı ancak zaman içinde oluşan bazı etki ve incelemelerin bir sonucudur. Gerçekten yayılma araştırmacıları bir kişinin herhangi bir yeniliğe ilişkin benimseme kararının tür anlık bir davranış ya da eylem olmadığını saptamışlardır. Kişinin benimseme kararı bir anlık eylemden çok, bir dizi eylemi içeren ve belirli bir zaman periyodundan sonra oluşan bir süreçtir (Tatlıdil,1997).

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin yenilikler karşısındaki tutumları Çizelge 5.17'de irdelenmiştir.

Çizelge 5.17. Üreticilerin Yenilikler Karşısındaki Tutumları

Yenilik Tutumları	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hemen kabul etme	8	11,11	24	22,86	32	18,08
Köydeki üreticilerin çoğunun kabul etmesini bekleme	28	38,89	41	39,05	69	38,98
Herkes kabul ettikten sonra en son kabul etme	34	47,22	26	24,76	60	33,90
Kabul etmeme	2	2,78	14	13,33	16	9,04
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00
SD = 3 $X^2_h = 14,881$ $X^2_t = 7,81$ $P > 0,05$ Yeniliklere karşı gösterilen tutumlar ile benimseme arasında bağımlılık vardır. Bağımlılık katsayısı 0,278'dir.						

Elde edilen bulgulara göre sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde yenilikleri hemen kabul edenler % 11,11'lik bir paya sahipken, benimsemeyenler % 22,86'lık paya sahiptir. Tüm üreticilerde bu oran % 18,08'dir.

Köydeki çoğunluğun kabul etmesini bekleyenlerin oranı üretici genelinde % 38,98 olup, bu oran sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 38,89, benimsemeyenlerde ise % 39,05'dir.

Yenilikleri herkes kabul ettikten sonra kabul edenlerin oranı benimseyen grupta % 47,22 olup, benimsemeyenlerde % 24,76, üretici genelinde % 33,90'dır.

Kabul etmeyenlerin oranı ise; benimseyenlerde % 2,78, benimsemeyenlerde % 13,33 üretici genelinde ise % 9,04'dür.

Araştırmadan elde edilen sonuçlardan sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyen üreticilerin yenilikleri reddetme oranının daha fazla olduğu, benimseyen grubun da yenilikleri kabul etmeye karşı çekingen bir tutum sergiledikleri görülmektedir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin yeniliklere karşı sergiledikleri tutumlar açısından aralarında farklılığın söz konusu olup olmadığını test etmek amacıyla Khi-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre; gruplar arasındaki farklılık düzeyinin istatistiksel anlamda önemli olduğu tespit edilmiştir.

5.1.1.10. Üreticilerin Tarımsal Yenilikleri Öğrenme Kaynakları

Üreticilerin yenilikleri öğrenme kaynakları, yenilikleri uygulama düzeyleri, yayım çalışmalarına katılımları ve yayımcılardan beklentileri yayım hizmetleri konusundaki tutum ve davranışlarının bir göstergesi olarak kabul edilebilir (Kızılaslan, 2009).

Çizelge 5.18’de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin tarımsal yenilikleri öğrendikleri kaynaklar incelenmiştir.

Çizelge 5.18. Üreticilerin Tarımsal Yenilikleri Öğrenme Kaynakları

Tarımsal Yenilik Kaynakları*	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Tarım Kuruluşlarından	44	61,11	58	55,24	102	57,62
Üretici örgütlerinden	12	16,67	11	10,48	23	12,99
Köydeki diğer üreticilerden	49	68,06	54	51,43	103	58,19
Akrabalardan	17	23,61	16	15,24	33	18,64
Diğer (gazete, dergi, internet vs..)	2	2,78	5	4,76	7	3,95
SD = 4 $X^2_h = 2,043$ $X^2_t = 7,78$ $P < 0,10$ Tarımsal yeniliklerin öğrenildiği kaynaklar ile benimseme arasında bağımlılık yoktur.						

*Üreticilerden birden çok cevap alınmıştır.

Bu sonuçlara göre tüm üreticilerin kaynak olarak tarım kuruluşlarını görme oranı % 57,62 iken, bu oran sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 61,11, benimsemeyenlerde ise % 55,24 dır. Tarımsal yenilik kaynağı olarak üretici örgütlerini görenler üretici genelinde %12,99 olup, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde %16,67, benimsemeyenlerde % 10,48’dir. Köydeki diğer üreticileri kaynak olarak gösteren üreticiler genelde % 58,19 iken, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde 68,06, benimsemeyenlerde ise % 51,43 dır.

Tüm üreticilerde akrabalarını kaynak olarak gösterenlerin oranı % 18,64 olup, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 23,61, benimsemeyenlerde ise % 15,24’ dır. Yenilikleri başka kaynaklardan (gazete, dergi, internet vs.) öğrendiklerini belirtenlerin oranları ise; genelde %3,95, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde %2,78, benimsemeyenlerde % 4,76’ dır.

Bu sonuçlara göre sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenler kaynak olarak birinci sırada köylerindeki diğer üreticileri göstermektedir. Tarım Kuruluşları ikinci sırada yer almaktadır. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerin sıralamasında Tarım Kuruluşları birinci sırayı alırken köylerindeki diğer üreticiler ikinci sırayı almaktadır. Tarım kuruluşlarını ilk kaynak olarak gören sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyen üreticilerin, yoğun yayım faaliyetleri yapılması durumunda ön yargılarından kurtulmalarının mümkün olacağı görülmektedir.

Yapılan Khi-Kare analizinde; gruplar arasındaki farklılık düzeyinin istatistiksel anlamda önemli olmadığı saptanmıştır.

Akın (2008)’ in Akşehir ilçesinde organik çilek yetiştiriciliğinin benimsenmesi üzerine yaptığı araştırmada benimsemede en çok firmaların etkili olduğu belirtilmiştir. Firmaları sırasıyla tarım kuruluşları ve komşular izlemektedir.

Yılmaz (2008) çalışmasında hayvancılık işletmelerinde yeniliklerin benimsenmesinde kooperatiflerin rolünü araştırmış, tarımsal yeniliklerden haberdar olma konusunda üreticilerin en fazla diğer üreticileri (% 38,1) ve veterinerleri (%30,1) tercih ettiklerini saptamıştır.

5.1.1.11. Üreticilerin Uyguladıkları Modern Tarımsal Teknikler

Günümüzde büyük bir hızla değişen ve gelişen teknoloji tarım sektörünü de etkilemiş, tarımsal faaliyetin yeniden şekillenmesine yol açmıştır. Bu değişimi fark eden ülkeler tarımsal potansiyellerini daha etkin kullanmak için ortaya çıkan yeni teknolojileri ve uygulamaları tarım sektöründe kullanmaya başlamışlardır. Buna rağmen, ortaya çıkan yeniliklerin üreticiler tarafından uygulamaya konulması ülkeden ülkeye bazen de ülke içinde bölgeden bölgeye değişiklik göstermektedir (Özçatalbaş ve Gürgen 1998).

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin uyguladıkları modern tarımsal teknikler Çizelge 5.19’da irdelenmiştir.

Çizelge 5.19. Üreticilerin Uyguladıkları Modern Tarımsal Teknikler

Uygulanan Tarımsal Teknikler	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Açıkta büyükbaş hayvan yetiştiriciliği	2	2,78	35	33,33	37	20,90
Süt sağım teknikleri ve ahır hijyeni	6	8,33	10	9,52	16	9,04
Tarım Sigortası	1	1,39	6	5,71	7	3,95
Örtü altı yetiştiriciliği	17	23,61	5	4,76	22	12,43
Organik Tarım	3	4,17	5	4,76	8	4,52
İyi Tarım Uygulamaları	4	5,56	4	3,81	8	4,52
Merkezi Lider (Central Leader) Terbiye Sistemi Uygulaması	2	2,78	3	2,86	5	2,82
Meyvecilikte yeni çeşitlerin yetiştirilmesi. Elmada: Fuji, Braeburn, Red chief, Jonagold,Gala, Jersey mac, Vistabella,Summer red Bağcılıkta: Yalova incisi, Royal, Hamburg misketi, Alfons Lavella, İtalya, Hafızali	10	13,89	13	12,38	23	12,99
Düşük Basıncılı Sulama Sistemleri (Damlama Sulama)	32	44,44	29	27,62	61	34,46

Elde edilen sonuçlara göre tüm üreticilere bakıldığında; açıkta büyükbaş hayvan yetiştirenler % 20,90, süt sağım ve ahır hijyenine dikkat edenler % 9,04, tarım sigortası olanlar %3,95, örtü altı yetiştiriciliği yapanlar % 12,43, organik tarım yapanlar % 4,52, iyi tarım uygulamalarını bilenler % 4,52, merkezi sistem terbiye sistemini uygulayanlar % 2,82, meyvecilikte yeni çeşitler yetiştirenler % 12,99, damlama sulama yapanlar % 34,46’lık bir dilimi kapsamaktadır.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde; açıkta büyükbaş yetiştiriciliği yapanlar % 2,78 iken , süt sağım ve ahır hijyenine dikkat edenler % 8,33, tarım sigortası olanlar %1,39, örtü altı yetiştiriciliği yapanlar % 23,61, organik tarım yapanlar % 4,17, iyi tarım uygulamalarını bilenler % 5,56, merkezi sistem terbiye sistemini uygulayanlar % 2,78, meyvecilikte yeni çeşitler yetiştirenler % 13,89, damlama sulama yapanlar % 44,44 dür.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerin ise % 33,33’ü açıkta büyükbaş yetiştiriciliği yapmakta olup, % 9,52’ si süt sağım ve ahır hijyenine dikkat etmekte, % 5,71 ’sinin tarım sigortası olmakta, % 4,76’sı örtü altı yetiştiriciliği yapmakta, % 4,76’sı organik tarım yapmakta, % 3,81’ i iyi tarım uygulamalarını bilmekte, % 2,86’sı merkezi sistem terbiye sistemini uygulamakta, % 12,38’i meyvecilikte yeni çeşitler yetiştirmekte, % 27,62’si damlama sulama yapmaktadır. Her iki üretici grubunda da mantar yetiştiriciliği yapan üretici yoktur.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üretici grubunda bitkisel üretim tekniklerinin daha çok benimsendiği, benimsemeyen üretici grubunda ise hayvansal üretim tekniklerinin daha fazla benimsendiği görülmektedir. Bu da üretici tercihlerini göstermekte olup benimsememe nedenini de açıkça göstermektedir.

5.1.1.12. Tarımsal Bilgi Kaynakları

Tarım kesiminde bilginin elde edilmesi, geliştirilmesi, paylaşılması ve kullanımını birlikte incelemek için tarımsal bilgi sistemi kavramından yararlanılmaktadır. Bilgi sisteminin başlıca öğelerini; mevcut bilgi birikimi, bilginin genişletilmesi ve geliştirilmesi, bilgiye erişim iletişim ve eğitim, bilginin kullanımı olarak belirtilmektedir (Taluğ, 1990).

Çizelge 5.20'de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin tarımsal bilgi kaynakları incelenmiştir.

Çizelge 5.20. Üreticilerin Tarımsal Bilgi Kaynakları

Tarımsal Bilgi Kaynakları	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İl Müdürlüğü	57	79,17	72	68,57	129	72,88
Köydeki üreticiler	49	68,05	52	49,52	101	57,06
Kooperatifler	7	9,72	6	5,71	13	7,34
Ziraat Odası	6	8,33	2	1,90	8	4,52
Birlikler	3	4,17	1	0,95	4	2,26
Dernekler	1	1,39	1	0,95	2	1,13

SD = 5 $X^2_n = 4,448$ $X^2_t = 9,24$ $P < 0,10$ Tarımsal bilgi kaynakları ile benimseme arasında bağımlılık yoktur.

Araştırma sonuçlarına göre tüm üreticilerin % 72,88' i tarımsal bilgi kaynağı olarak Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nü göstermekte iken, bu oran sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 79,17, benimsemeyenlerde ise % 68,57'dir.

Köydeki diğer üreticileri bilgi kaynağı olarak gören üreticiler genelde % 57,06, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 68,05, benimsemeyenlerde ise % 49,52'dir. Tüm üreticilere bakıldığında kooperatifleri bilgi kaynağı olarak bildirenlerin oranı % 7,34 olup, bu oran sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 9,72, benimsemeyenlerde % 5,71'dir. Ziraat odasını tüm üreticilerin % 4,52'si, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin % 8,33'ü, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerin % 1,90'ı bilgi kaynağı olarak göstermektedir. Birliklerde ise oranlar; üretici genelinde ise % 2,26, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 4,17, benimsemeyenlerde % 0,95'dir. Üretici genelinde dernekleri bilgi kaynağı olarak gösterenlerin oranı tüm üreticilerde % 1,13 iken benimseyenlerde % 1,39, benimsemeyenlerde ise % 0,95'dir.

Çizelgeden de görüldüğü üzere; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerde benimsemeyen üreticilerde tarımsal bilgi kaynağı olarak birinci sırada Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nü görmektedirler. Benimseyen grupta bu oran daha fazladır. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen grubun Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nü birinci sırada görmesi yeniliklerin benimsenmesinde İl Müdürlüğü'nün etkisini ortaya koymaktadır.

5.1.1.13. Üreticilerin Tarımda Karşılaştığı Sorunlar

Tarımda karşılaşılan en önemli sorunların başında toprak yetersizliği ve dağınıklığı gelmektedir. Kırsal kesimde topraksız ailelerin geçiminin tarımdan olması önemli bir sorundur. Topraksız aileler; ya köyden kente göç etmekte ya da kırsal alanda sınırlı olan tarım dışı faaliyetlerde çalışmakta ya da tarım işçisi, kiracı-ortakçı olarak tarımsal faaliyetlerini sürdürmektedirler (Gün, 2003).

Tarımsal yapının diğer bir sorunu tarım işletmelerinin küçük ve parçalı bir yapıya sahip olmalarıdır. Tarım işletmeleri; artan nüfusun tarımda kalması, tarım topraklarının mirasçılar arasında eşit paylaşımını düzenleyen yasal sistem, tarım topraklarının alım satımında yasal bir denetimin olmayışı nedenleri ile parçalanmakta ve küçülmektedir (Gün, 2006).

Tarımsal üretimde; üretim, pazar, finansman, teknoloji, politika ve iklim koşullarından kaynaklanan risk ve belirsizlikler söz konusudur. Ürün için uygun olan zamanda yağışın olmaması, ürün fiyatlarının ürün satışından sonra artması, gerekli zamanda yeterli işgücü bulunamaması, tarımsal araç gereçlerin beklenmeyen durumlarda arızalanması, hükümet politikalarındaki değişkenlik vb. faktörler risk ve belirsizliği ortaya çıkarmaktadır. Bütün bu faktörler tarımda gelir dalgalanmasına neden olmaktadır (Akçaöz ve ark.,2006).

Türkiye’de tarımsal yapıdaki bozukluklar, tarımsal ürünlerin pazarlama organizasyonuna da yansımakta ve genellikle çok sayıda aracının yer aldığı uzun pazarlama kanalları ile pazarlama hizmetlerinin yetersiz yerine getirildiği, yüksek pazarlama marjlarının görüldüğü bir pazarlama sistemi ortaya çıkmaktadır. Ayrıca standardizasyon, ambalajlama, etiketleme, kalite yönetim sistemleri ve gıda güvenliği gibi konularda bilgi yetersizliği, yasal altyapı ve uygulamalardan kaynaklanan önemli sorunlar bulunmaktadır (Tüfekçi, 2006).

Yalırık ve Dinler (2003)’e göre gelişmiş ülkelerde tarım sigortalarındaki amaç üreticinin gelir kaybının finansmanı ve düşük oranlarda olan tarım nüfusunun kaybının önlenmesi iken, aralarında Türkiye’nin de bulunduğu gelişmekte olan ülkelerdeki amaç; kıt kaynakların kullanılarak üreticinin kaybının belirli oranlarda telafisi ve üretime devamının sağlanması şeklinde değerlendirilmektedir. Bugüne kadar üreticinin gelir düzeyinin hızla düşmesi, tarım sigortaları için uzun yıllar bir devlet politikasının oluşmamış olması, tarım ve sigorta sektörlerindeki bilgi ve ilgi eksikliği tarım sigortalarının gelişmesini önleyen faktörlerin başında gelmiştir (Dinler ve ark.,2005).

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin tarımda karşılaştıkları belli başlı sorunlar Çizelge 5.21’de incelenmiştir.

Çizelge 5.21. Üreticilerin Tarımda Karşılaştıkları Sorunlar

Tarımda Karşılaşılan Sorunlar	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Toprak yetersizliği ve dağılımı	38	52,78	39	37,14	77	43,50
Ürünü değer fiyattan satamama	54	75,00	72	68,57	126	71,19
Belirsizlik	48	66,67	39	37,14	87	49,15
Bilginin eksik olması	30	41,67	28	26,67	58	32,77
Ürününe pazar bulamamak	43	59,72	40	38,09	83	46,89
Ekeceği ürünün fiyatını önceden bilememek	45	62,50	46	43,81	91	51,41
Sigorta güvencesinin az olması	32	44,44	27	25,71	59	33,33
Diğer (İlaçlama vs..)	3	4,17	6	5,71	9	5,08

Araştırma sonuçlarına göre sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin %52,78’inin toprak yetersizliği ve dağılımından, % 75,00’inin ürününe değer fiyattan satamamaktan, % 66,67’sinin belirsizlikten, % 41,67’ sinin bilgi eksikliğinden, % 59,72’sinin pazar bulamamaktan, % 62,50’sinin ekeceği ürünün fiyatını önceden bilememekten, % 44,44’ünün sigorta güvencesinin az olmasından, % 4,17 sinin ise diğer sorunlardan şikayetçi olduğu tespit edilmiştir. Benimsemeyenlerin ise; %37,14’ünün toprak yetersizliği ve dağılımından, % 68,57’sinin ürününe değer fiyattan satamamaktan, % 37,14’ünün belirsizlikten, % 26,67 sinin bilgi eksikliğinden, % 38,09’unun pazar bulamamaktan, % 43,81’inin ekeceği ürünün fiyatını önceden bilememekten, % 25,71’inin sigorta güvencesinin az olmasından, % 5,71’inin ise diğer sorunlardan şikayetçi olduğu görülmüştür.

Üretici genelinin ise; % 43,50'sinin toprak yetersizliği ve dağınıklığını , % 71,19'unun ürününü değer fiyattan satamamayı, % 49,15'inin belirsizliği , % 32,77'sinin bilgi eksikliğini, % 46,89'unun pazar bulamamayı, % 51,41'inin ekeceği ürününün fiyatını önceden bilememeyi, % 33,33'ünün sigorta güvencesinin az olmasını , % 5,08'inin ise diğer faktörleri (İlaçlama vs..) sorun olarak gördüğü tespit edilmiştir.

Elde edilen bulgular ışığında her iki üretici grubunun da tarımdaki en büyük sorun ürünü değer fiyattan satamamaktır. Bu sorunu benimseyen grupta belirsizlik, benimsemeyen grupta ise ekeceği ürünün fiyatını önceden bilememek izlenmektedir.

5.1.1.14. Sanayilik Sebze Yetiştiriciliği Bilinç Düzeyi

Yaş sebze sektörü; başta bu ürünlerin üretimi ile uğraşan üreticileri, üretici birlikleri ve kooperatifleri, taşıyıcıları, aracı ve komisyoncuları, toptan ve perakende çalışan tüccarları, dışsatımcı ve dış alımcıları, yerel ve merkezi kamu örgütünü ve en önemlisi bu ürünlerin tüketicisi konumundaki geniş bir kitleyi çok yakından ilgilendirmektedir.

Türkiye uygun iklim koşulları nedeni ile önemli sebze üretici ülkelerden birisi olma özelliği yanında, nüfus artışı ve yapısı nedeniyle talep bakımından da önemli ülkelerden biridir. Ayrıca, hem dünyada hem de Türkiye'de sağlıklı beslenmeye yönelik nedeni ile taze sebze tüketimine olan talep artışı ve kadınların ekonomik hayata girişi ile hazır gıdaya yönelik ise, işlenmiş sebze olan talebi de artırmaktadır. İşlenmiş ürünlerin daha fazla katma değer yaratması ve uzun süre muhafaza edilebilmesi ise özellikle yaş sebze gibi çabuk bozulan ve taze muhafazası mümkün olmayan ürünlerin ticareti için önem taşımaktadır (Hekimoğlu ve Altındağ, 2007).

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin İl Müdürlüğü'nün ücretsiz sanayilik sebze tohumu dağıttığından haberdar olma durumu Çizelge 5.22' de irdelenmiştir.

Çizelge 5.22. Üreticilerin İl Müdürlüğü'nün Ücretsiz Sanayilik Sebze Tohumu Dağıttığından Haberdar Olma Durumu

İl Müd. nün Ücretsiz Tohum Dağ. Haberdar Olması	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	53	73,61	55	52,38	108	61,02
Hayır	19	26,39	50	47,62	69	38,98
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00
SD = 1 $X^2_h = 8,093$ $X^2_t = 3,84$ $P > 0,05$ İl Müdürlüğünün ücretsiz tohum dağıtımından haberdar olma düzeyi ile benimseme arasında bağımlılık vardır. Bağımlılık katsayısı: 0,209 dur.						

Elde edilen bulgulara göre Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün ücretsiz sanayilik sebze tohumu dağıttığını bilenlerin oranı tüm üreticilerde % 61,02 iken, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde bu oran % 73,61, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerde ise % 52,38'dir.

Tüm üreticilerin % 38,98' i Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünün ücretsiz tohum dağıtımını bilmemektedir. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde ise bu oran % 26,39, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerde % 47,62'dir.

Elde edilen bu sonuç Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün sanayilik sebze tohumu dağıttığından sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üretici grubunun daha fazla haberdar olduğunu ve bu faaliyetin de benimseme üzerinde pozitif etki yarattığını göstermektedir. Bu faaliyetlerin daha çok yayımı yapılarak ücretsiz tohum dağıtımına devam edilmelidir.

Yapılan Khi-Kare analizinde sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen gruplar arasındaki farklılık İl Müdürlüğü'nün ücretsiz tohum dağıtımından haberdar olmaları bakımından istatistiksel anlamda önemli bulunmuştur.

Çizelge 5.23’de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin sanayilik sebze yetiştiriciliğinin ekonomik getirisinin olduğuna inanma durumu incelenmiştir.

Çizelge 5.23. Üreticilerin Sanayilik Sebze Yetiştiriciliğinin Ekonomik Getirisinin Olduğuna İnanma Durumu

Sanayilik Sebzenin Ekonomik Getirisi	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	44	61,11	23	21,90	67	37,85
Hayır	6	8,33	25	23,81	31	17,52
Bilmiyorum	22	30,56	57	54,29	79	44,63
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00

Üretici genelinin % 37,85’ i, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin % 61,11’i, benimsemeyenlerin ise % 21,90’ı sanayilik sebze yetiştiriciliğinin ekonomik getirisinin olduğuna inanmaktadır. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin ekonomik getiri hakkında daha olumlu düşünceleri yetiştiricilikle ilgili memnuniyetlerini de göstermektedir. Benimsemeyenlerin % 23,81’ i, benimseyenlerin % 8,33’ü, tüm üreticilerin ise % 17,52’si sanayilik sebze yetiştiriciliğinin ekonomik getirisinin olmadığı inancındadır.

Üretici genelinin % 44,63’ü konuyu bilmediklerini ifade ederken, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin % 30,56’sı, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerin ise % 54,29’ u, konuyu bilmediklerini ifade etmişlerdir.

Elde edilen sonuçlara göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğinin ekonomik getirisinin olduğuna benimseyen grup benimsemeyen gruba oranla daha fazla inanmaktadır. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerde bilgi yetersizliğinin daha fazla olması bu gruba eğitim ve yayım çalışmaları yapılması gerekliliğini göstermektedir.

5.1.1.15. Sözleşmeli Üretim Bilinci

Sözleşmeli tarım, firmalar ile üreticiler arasında ürünün ekimi, dikimi veya üretiminden önce yapılan, üreticinin belirli bir ekiliş alanı ve üretimi gerçekleştirme sorumluluğunu yüklenmesine karşın, firmaların da elde edilecek ürünü belirli koşullarda almayı garanti ettiği anlaşmaya dayalı üretim ve pazarlama modeli olarak tanımlanabilir.

Glover (1984)’e göre; üreticiler ile firmalar arasında yapılan sözleşmeler ile söz konusu firma, üreticilere ayni ve nakdi kredi ve teknik yardım sağlayabilmektedir. Böyle küçük üreticiler, ulusal ekonomi ile bir ölçüde entegre olabilmekte, teknoloji transferi hızlanmakta ve tarımsal kalkınma için önemli bir potansiyel sağlanmaktadır. Bu sistem ile küçük işletmelerde aile işgücünü rasyonel olarak değerlendirebilen, dikkatli bakım isteyen ve birim başına yüksek gelir sağlayan sebze ve meyvelerin üretimi başarılı olabilmektedir. Küçük işletmelere yardımcı hizmetlerin götürülebilmesi de önemli bir avantajdır. Küçük üreticilerin bireysel olarak temin edemeyecekleri makine ve geliştirilmiş yeni çeşitler, ilgili firmaca sağlanabilmektedir (Özçelik ve ark.,1999).

Çizelge 5.24’de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin sözleşmeli üretim hakkındaki düşünceleri incelenmiştir.

Çizelge 5.24. Üreticilerin Sözleşmeli Üretim Bilinci

Sözleşmeli üretim bilinci	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç duymama	24	33,33	50	47,62	74	41,81
Duyup sözleşmeli üretim yapmayı istememe	31	43,06	36	34,29	67	37,85
Duyup, sözleşmeli üretim yapmayı isteme	15	20,83	12	11,43	27	15,26
Sözleşmeli üretim yapıyor olma	2	2,78	7	6,66	9	5,08
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00

Elde edilen sonuçlara göre; sözleşmeli üretimden tüm üreticilerin % 41,81'i haberdar olmayıp , % 37,85'i duyduğu halde yapmayı istememekte, % 15,26'sı duyup yapmayı istemekte, % 5,08' i ise yapmaktadır.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde ise % 33,33' ü haberdar olmayıp , % 43,06'sı duyduğu halde yapmayı istememekte, % 20,83' i duyup yapmayı istemekte, % 2,78'i ise yapmaktadır. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerin % 47,62'i konudan habersiz olup, % 34,29'u duyduğu halde yapmayı istememekte, % 11,43'ü duyup yapmayı istemekte, % 6,66'sı ise yapmaktadır.

Bu sonuçlara göre sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin konu hakkında daha fazla bilgi sahibi olup, yönlendirilmeye ihtiyaç duydukları ortaya çıkmıştır. Benimsemeyenlerde ise bilgi yetersizliğinin giderilmesi için gerekli eğitim ve yayım faaliyetleri yapılmalıdır.

5.1.1.16. Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ile İlişkiler

Türkiye'nin gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ekonomik gelişmesinin en üst düzeyde gerçekleştirilebilmesi için, ekonominin çeşitli sektörlerindeki bilimsel ve teknolojik gelişmelerin topluma iletilmesi, toplum tarafından benimsenmesi ve uygulanması gerekmektedir. Bu gelişmelerin üreticilere iletilmesinde (teknik elemanların) tarımsal yayım elemanlarının rolü büyüktür. Yayım elemanlarının rolü; üretici sorunlarını ve üretici güçlüklerini belirlemek, yeni teknolojiye ilişkin yararlı bilgileri yaymak, üretimi ve gelirleri artırmak için bu bilgileri başarılı bir biçimde kullanmayı üreticilere öğretmektir (Torun, 2007).

Çalışmanın bu kısmında üreticilerin Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü yayım elemanları ile iletişim düzeyleri irdelenmiş olup, başvuru nedenleri, bilgi aldıkları konular, yayım elemanlarınca ziyaret edilme sıklıkları ve üretici nezdinde yayım elemanlarının ilgi ve bilgi düzeyleri incelenmiştir.

5.1.1.16.1. Üreticilerin Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ile İletişim Düzeyleri

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ile olan iletişim düzeyleri Çizelge 5.25'de incelenmiştir.

Çizelge 5.25. Üreticilerin İl Müdürlüğü ile İletişim Düzeyleri

İl Müdürlüğü İle İletişim	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çok iyi	6	8,33	4	3,81	10	5,65
İyi	33	45,83	34	32,38	67	37,85
Orta	20	27,78	35	33,33	55	31,07
Zayıf	8	11,11	20	19,05	28	15,82
Çok zayıf	5	6,95	12	11,43	17	9,61
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00

SD = 4 $X^2_h = 6,608$ $X^2_t = 7,78$ $P < 0,10$
 Tarım İl Müdürlüğüyle iletişim düzeyi ile benimseme arasında bağımlılık yoktur.

Araştırma sonuçlarına göre sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin % 8,33' ü Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ile iletişimlerinin çok iyi olduğunu, % 45,83' ü iyi olduğunu, % 27,78' i orta düzeyde olduğunu, % 11,11' i zayıf olduğunu, % 6,95'i ise çok zayıf olduğunu bildirmişlerdir. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyen üreticilerin ise % 3,81'i İl Müdürlüğü ile iletişimlerinin çok iyi olduğunu, % 32,38'i iyi olduğunu, % 33,33'ü orta düzeyde olduğunu, % 19,05'i zayıf olduğunu, % 11,43' ü ise çok zayıf olduğunu ifade etmişlerdir.

Üretici geneli incelendiğinde ise; % 5,65' i iletişimin çok iyi olduğunu, % 37,85'i iyi, % 31,07' si orta düzeyde, % 15,82'si zayıf, % 9,61'i çok zayıf olduğunu bildirmişlerdir.

Bu sonuçlar sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyen üreticilerin Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ile olan iletişimi daha zayıf ve yetersiz bulduklarını göstermektedir.

Yapılan khi-kare analizine göre; gruplar arasındaki farklılığın istatistiksel anlamda önemli olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

5.1.1.16.2. Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'ne Başvurma Nedenleri

Çizelge 5.26'da sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'ne başvurma nedenleri incelenmiştir.

Çizelge 5.26. Üreticilerin İl Müdürlüğü'ne Başvurma Nedenleri

İl Müdürlüğü'ne Başvuru Nedenleri	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Tarımsal bilgi almak ve yapılanları yerinde görmek için	34	47,22	51	48,57	85	48,02
Tarımsal girdi temini için	11	15,28	3	2,86	14	7,91
Destekler için	58	80,56	69	65,71	127	71,75
Diğer (ziyaret vs..)	-	-	5	4,76	5	2,82

Tarımsal bilgi almak ve yapılanları yerinde görmek için İl Müdürlüğü'ne gidenlerin oranı üretici genelinde % 48,02 iken, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 47,22, benimsemeyenlerde ise % 48,57'dir. Tarımsal girdi almak için İl Müdürlüğü'ne başvuranlar ise tüm üreticilerde % 7,91'lik bir orana sahip olup, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde bu oran % 15,28, benimsemeyenlerde ise % 2,86'dır. Destek başvurularında ise başvuru oranları; üretici genelinde % 71,75, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 80,56, benimsemeyenlerde ise % 65,71'dir. Diğer nedenlerden dolayı (ziyaret vs..) başvuranlar ise genelde % 2,82, sanayilik sebze

yetiştiriciliğini benimsemeyenlerde % 4,76'dır. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde böyle bir başvuru nedeni bulunmamaktadır.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde tarımsal girdi temini için başvurunun daha fazla olduğu görülmektedir. Bu da benimsemede Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün önemli olan rolünü ortaya çıkarmaktadır. Her iki üretici grubunda da destekler için yapılan başvuru oranının fazla olması üreticilerin Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'ne olan bakış açılarını anlama açısından dikkat çekicidir.

5.1.1.16.3. Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünden Bilgi Alınan Konular

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin İl Müdürlüğü'nden en fazla bilgi aldıkları konular Çizelge 5.27'de incelenmiştir.

Çizelge 5.27. Üreticilerin İl Müdürlüğünden En Fazla Bilgi Aldıkları Konular

İl Müdürlüğünden En Çok Bilgi Alınan Konular*	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Gübreleme	21	29,17	27	25,71	48	27,12
Zirai Mücadele	53	73,61	62	59,05	115	64,97
Ürün Fiyatları	9	12,50	7	6,67	16	9,04
Sulama	6	8,33	7	6,67	13	7,34
Yetiştiricilik	27	37,50	35	33,33	62	35,02
Hayvancılık	16	22,22	15	14,29	31	17,51
Desteklemeler	56	77,78	47	44,76	103	58,19
Tarımsal konuda yeni duyduğu bir konuyu	15	20,83	19	18,09	34	19,21

* Üreticiler birden fazla yanıt vermişlerdir.

Bu sonuçlara göre sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin, % 29,17'si gübreleme, % 73,61' i zirai mücadele, % 12,50'si ürün fiyatları, % 8,33'ü sulama, % 37,50'si yetiştiricilik, % 22,22'si hayvancılık, % 77,78'i desteklemeler, % 20,83' ü ise yeni olan bir konu hakkında bilgi almaktadır.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerin ise; % 25,71' i gübreleme, % 59,05'i zirai mücadele, % 6,67'si ürün fiyatları, % 6,67'si sulama, % 33,33'ü yetiştiricilik, % 14,29'u hayvancılık, % 44,76'sı desteklemeler, % 18,09'u ise yeni duyduğu bir konuyu öğrendiğini bildirmektedir.

Üretici genelinde bilgi alınan konular ve oranları; % 27,12'si gübreleme, % 64,97'si zirai mücadele, % 9,07'si ürün fiyatları, % 7,34'ü sulama, % 35,02'si yetiştiricilik, % 17,51'i hayvancılık, % 58,19'u desteklemeler, % 19,21'i ise yeni konulardır.

Elde edilen sonuçlardan görülüyor ki; her iki üretici grubu da Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünden en çok zirai mücadele ve desteklemeler konusunda bilgi almaktadır.

5.1.1.16.4. Üreticilerin Yayım Elemanları Tarafından Ziyaret Edilme Durumu

Çizelge 5.28'de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nde çalışan yayım elemanları tarafından ziyaret edilme durumları incelenmiştir.

Çizelge 5.28. Yayım Elemanlarının Üretici Ziyareti Durumu

Yayım Elemanlarının Üretici Ziyareti Durumları	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	54	75,00	60	57,14	114	64,41
Hayır	14	19,44	37	35,24	51	28,81
Tanımiyorum	4	5,56	8	7,62	12	6,78
Toplam	72	100,00	105	100,00	178	100,00

Elde edilen sonuçlara göre; İl Müdürlüğü'nde görev yapan yayım elemanları tarafından ziyaret edildiğini bildirenler üretici genelinde % 64,41 iken, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 75,00 benimsemeyenlerde ise % 57,14 'dür.

Tüm üreticilerde ziyaret edilmediğini ifade edenlerin oranı % 28,81 olup, bu oran sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 19,44, benimsemeyenlerde ise % 35,24'dir.

İl Müdürlüğü'nde görev yapan yayım elemanlarını tanımadıklarını ve ziyaret edilmediklerini bildirenler üretici genelinde % 6,78 iken, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 5,56, benimsemeyenlerde ise % 7,62'dir.

Bu çizelgeden görüldüğü üzere sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenler yayım elemanları tarafından daha çok ziyaret edildiklerini ifade etmektedirler. Bu da yayım elemanlarının benimsemeyen üretici grubunu daha sık ziyaret etmeleri gerektiği sonucunu doğurmaktadır.

5.1.1.16.5. Üreticilerin Yayım Elemanları Tarafından Ziyaret Edilme Sıklığı

İl Müdürlüğünde görevli olan yayım elemanlarının üretici ziyaretleri sıklığı Çizelge 5.29' da incelenmiştir.

Çizelge 5.29. Yayım Elemanlarının Üreticileri Ziyaret Sıklığı

Yayım Elemanları Ziyaret Sıklığı	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
4-6 ayda bir	47	65,27	77	73,33	124	70,06
1-2 ayda bir	17	23,61	24	22,86	41	23,16
15 günde bir	3	4,17	2	1,90	5	2,82
Haftada 2-4 kez	3	4,17	1	0,95	4	2,26
Haftada 1 kez	2	2,78	1	0,95	3	1,69
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00

Elde edilen sonuçlara göre üretici genelinin % 70,06'sı yayım elemanları tarafından 4-6 ayda bir ziyaret edildiğini bildirirken bu durum sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 65,27, benimsemeyenlerde ise % 73,33 dür. Tüm üreticilerde 1-2 ayda bir ziyaret edildiğini bildirenlerin oranı % 23,16 iken, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde bu oran % 23,61, benimsemeyenlerde ise % 22,86'dır. Üretici genelinin % 2,82'si 15 günde bir ziyaret edildiğini ifade etmiş olup, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde bu oran % 4,17, benimsemeyenlerde ise % 1,90'dır. Tüm üreticilerde haftada 2-4 kez ziyaret edildiğini bildirenler % 2,26'lık bir paya sahip olup sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerde % 0,95, benimseyenlerde ise % 4,17'lik bir pay söz konusudur. Yayım elemanları tarafından haftada 1 kez ziyaret edildiğini bildirenler üretici genelinde % 1,69, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 2,78, benimsemeyenlerde ise % 0,95'dir.

Çizelgen görüldüğü üzere yayım elemanları tarafından ziyaret edilme sıklığı benimseyen grupta daha fazladır.

5.1.1.16.6. Yayım Elemanlarının İlgisi

Çizelge 5.30'da sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nde çalışan yayım elemanlarını ilgili bulup bulmadıkları irdelenmiştir.

Çizelge 5.30. Yayım Elemanlarının İlgisi

Yayım Elemanlarının İlgisi	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	44	61,11	49	46,67	93	52,54
Hayır	28	38,89	56	53,33	84	47,46
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00

SD = 1 $X^2_h = 3,574$ $X^2_t = 2,71$ $P > 0,10$ Yayım elemanlarının ilgi düzeyi ile benimseme arasında bağımlılık vardır. Bağımlılık katsayısı: 0,141'dir.

Tüm üreticilerin % 52,54'ü yayım elemanlarının ilgili davrandıklarını düşünürken, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde bu oran % 61,11, benimsemeyenlerde ise % 46,67'dir. Üretici genelinde yayım elemanlarını ilgisiz bulanlar % 47,46'lık bir paya sahipken, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 38,89, benimsemeyenlerde ise % 53,33' lük paya sahiptir.

Görüldüğü üzere sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen grupta yayım elemanlarının ilgi düzeyinden memnuniyet oranı daha fazladır. Bu sonuç benimsemeye etkili faktörlerin anlaşılması açısından önem arz etmektedir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin yayım elemanlarının ilgisini yeterli bulma açısından aralarında farklılığın söz konusu olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan Khi-Kare analizinde; gruplar arasındaki farklılık düzeyinin istatistiksel anlamda önemli olduğu tespit edilmiştir.

5.1.1.16.7. Yayım Elemanlarının Bilgi Düzeyi

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nde görevli olan yayım elemanlarının bilgi düzeyini yeterli bulup bulmadıkları Çizelge 5.31'de incelenmiştir.

Çizelge 5.31. Yayım Elemanlarının Bilgi Düzeyi

Yayım Elemanlarının Bilgisi	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	47	65,28	55	52,38	102	57,63
Hayır	25	34,72	50	47,62	75	42,37
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00

SD = 1 $X^2_h = 2,909$ $X^2_t = 2,71$ $P > 0,10$ Yayım elemanlarının bilgi düzeyi ile benimseme arasında bağımlılık vardır. Bağımlılık katsayısı: 0,127'dir.

Elde edilen bulgulara göre; yayım elemanlarının bilgi düzeyini yeterli bulan üreticilerin oranı genelde % 57,63 iken, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde %65,28, benimsemeyenlerde ise % 52,38'dir.

Yayım elemanlarının bilgi düzeyini yetersiz bulanlar ise üretici genelinde % 42,37'lik bir orana sahipken, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde %34,72, benimsemeyenlerde ise % 47,62'dir.

Bu sonuçlara göre sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin yayım elemanlarının ilgisinden ve de bilgisinden daha memnun oldukları görülmektedir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin yayım elemanlarının bilgi düzeyini yeterli bulma bakımından aralarında farklılığın söz konusu olup olmadığını test etmek amacıyla Khi-Kare analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre; gruplar arasındaki farklılık düzeyinin istatistiksel anlamda önemli olduğu saptanmıştır.

5.1.1.17. Sanayi Kuruluşlarıyla İlişkiler

Tarım ve sanayi sektörleri birbirine neden sonuç ilişkileri ile bağımlıdır. Hiçbir ülkede tarımsal faaliyetlerin sanayiden bağımsız olarak modern yöntemlerle sürdürülmesi mümkün değildir. Ekonomik gelişme sürecinde tarım ve sanayi sektörleri arasında bir paralellik sağlanamaz ise yalnız başına hiçbir sektör, en azından dünya piyasalarındaki konjonktürlerin karşısında bir anlam ifade edemez.

Ekonomik bütünleşme, pazarın genişleyerek ticaret hacminin artması, üretimde verimliliğin artması, ürünlerin dış piyasadaki rekabet olanaklarının artması, yabancı sermaye yatırımlarının artması ve yeni iş alanlarının açılması gibi birçok avantaj sağlayabilir. Ekonomide bütünleşme kendiliğinden ortaya çıkmamakta, bu sürecin organize edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, tarım-sanayi bütünleşmesinde en önemli işlevi tarımsal ticaret (agribusiness), kırsal sanayiler, kooperatifler ve sözleşmeli tarım yöntemleri yerine getirmektedir (Yılmaz ve Pıçak, 2008).

5.1.1.17.1. Üreticilerin Sanayi Kuruluşlarıyla İletişim Düzeyi

Çizelge 5.32'de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin sanayi kuruluşlarıyla iletişim düzeyleri irdelenmiştir.

Çizelge 5.32. Üreticilerin Sanayi Kuruluşlarıyla İletişim Düzeyi

Sanayi Kuruluşlarıyla İletişim Düzeyi	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çok iyi	3	4,16	2	1,91	5	2,82
İyi	21	29,17	10	9,52	31	17,52
Orta	27	37,50	31	29,52	58	32,77
Zayıf	10	13,89	49	46,67	59	33,33
Çok zayıf	11	15,28	13	12,38	24	13,56
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00

SD = 4 $X^2_h = 25,043$ $X^2_t = 14,86$ $P > 0,01$ Sanayi kuruluşlarıyla iletişim düzeyi ile benimseme arasında bağımlılık vardır. Bağımlılık katsayısı: 0,352'dir.

Bu sonuçlara göre sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin % 4,16'sı sanayi kuruluşları ile iletişimin çok iyi olduğunu belirtirken % 29,17' si iyi, % 37,50' si orta, % 13,89'u zayıf ve % 15,28'i de çok zayıf olduğunu ifade etmiştir. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyen üreticilerde ise bu durum; % 1,91 çok iyi, % 9,52 iyi, % 29,52 orta, % 46,67 zayıf, % 12,38 ise çok zayıftır.

Üretici genelinin ise % 2,82' si iletişimi çok iyi, % 17,52' si iyi, % 32,77 'si orta, % 33,33' ü zayıf, % 13,56' sı ise çok zayıf olarak görmektedir.

Bu sonuçlar sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen grubun sanayi kuruluşlarıyla iletişim düzeyinin daha iyi olduğunu göstermektedir. Yapılan khi-kare analizi ise gruplar arasındaki farklılığın istatistiksel anlamda önemli olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır.

5.1.1.17.2. Üreticilerin Sanayiye Ürün Pazarlama Durumu

Tarımsal pazarlama tarımsal ürünün üreticiden tüketiciye ulaştırılmasına kadar olan aşamaların tümünü içine alan bir sistemdir. Tarım ürünleri genellikle, üretimden sonra çeşitli kanallardan geçerek tüketiciye ulaşır. Pazarlama kanalları olarak tarif edilen bu yolda devlet alımlarının yanı sıra, kooperatif alımları ile çok sayıda aracı tüccar, komisyoncu, dağıtıcı, toptancı, perakendeci, simsar gibi değişik isimler altında faaliyet gösteren aracılar bulunmaktadır. Bunların sayıları arttıkça pazarlama kanalları uzamakta, ürün fiyatları artmakta diğer bir anlamda pazarlama marjı genişlemektedir (Yılmaz, 2008).

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin sanayi kuruluşlarına ürün pazarlama durumları Çizelge 5.33’de incelenmiştir.

Çizelge 5.33. Üreticilerin Sanayiye Ürün Pazarlama Durumu

Sanayiye Ürün Pazarlama	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	36	50,00	31	29,52	67	37,85
Hayır	36	50,00	74	70,48	110	62,15
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00
SD = 1 $X^2_h = 7,612$ $X^2_t = 2,71$ $P > 0,10$ Sanayiye ürün pazarlama ile benimseme arasında bağımlılık vardır. Bağımlılık katsayısı: 0,203 tür.						

Tüm üreticilerin % 37,85’i sanayi kuruluşlarına ürün pazarlıyorken, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin %50,00’si benimsemeyenlerin ise % 29,52’si ürün pazarlamaktadır. Üretici genelinde pazarlamayanların oranı % 62,15 iken, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin % 50,00’si, benimsemeyenlerin ise % 70,48’i pazarlamamaktadır.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin sanayiye ürün pazarlama oranlarının benimsemeyenlere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin sanayiye ürün pazarlama durumları bakımından aralarında farklılığın söz konusu olup olmadığını test etmek amacıyla Khi-Kare analizi yapılmış olup gruplar arasındaki farklılık düzeyinin istatistiksel anlamda önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

5.1.1.18. Bayilerle İlişkiler

Yoğun rekabet ortamında müşterilerin tüm süreçlerin odak noktası haline gelmiş olması, gerek mal gerekse hizmet üreten firmaları, müşterilerin istek ve gereksinimlerini doğru tespit eden ve bunları karşılayan bir yapı kazanmaya zorlamaktadır. Bu noktada, müşteri istek ve gereksinimlerini belirleyen, onlarla her türlü iletişimi sağlayan kanalların etkin şekilde yönetilmesi, firmaları rakipleri karşısında avantajlı hale getirmektedir (Baysal, 2008). Bu bağlamda bayiler çok önemli bir rol üstlenmektedir.

5.1.1.18.1. Üreticilerin Bayilerle İletişim Düzeyi

Çizelge 5.34’de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin bayilerle olan iletişim düzeyi irdelenmiştir.

Çizelge 5.34. Üreticilerin Bayilerle İletişim Düzeyi

Bayilerle İletişim Düzeyi	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çok iyi	3	4,17	4	3,81	7	3,95
İyi	29	40,28	28	26,67	57	32,20
Orta	22	30,55	29	27,62	51	28,81
Zayıf	9	12,50	26	24,76	35	19,78
Çok zayıf	9	12,50	18	17,14	27	15,26
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00

SD = 4 $X^2_h = 6,450$ $X^2_t = 7,78$ $P < 0,10$ Bayilerle iletişim düzeyi ile benimseme arasında bağımlılık yoktur.

Elde edilen bulgulara göre; tüm üreticilerin % 3,95' i iletişimi çok iyi bulup, % 32,20' si iyi, % 28,81' i orta, % 19,78' i zayıf, % 15,26' s' i ise çok zayıf bulmaktadır. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde bu oranlar, % 4,17 çok iyi, % 40,28 iyi, % 30,55 orta, % 12,50 zayıf, % 12,50 çok zayıftır. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerde ise % 3,81 çok iyi, % 26,67 iyi, % 27,62 orta, % 24,76 zayıf, % 17,14 ise çok zayıftır.

Bu sonuçlar incelendiğinde sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin benimsemeyenlere oranla bayilerle iletişimlerinin daha iyi olduğu görülmektedir. Yapılan khi-kare analizine göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin bayilerle iletişim düzeyleri bakımından aralarında farklılığın önemli olmadığı sonucuna varılmıştır.

5.1.1.18.2. Üreticilerin Bayilerden Tohum Alma Durumu

Çizelge 5.35' de üreticilerin bayilerden tohum alıp almadıkları irdelenmiştir.

Çizelge 5.35. Üreticilerin Bayilerden Tohum Alma Durumu

Bayilerden Tohum Alma	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	44	61,11	23	21,90	67	37,85
Hayır	28	38,89	82	78,10	110	62,15
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00

Çizelge 5.35' den görüldüğü üzere üretici genelinin % 37,85' i bayilerden tohum aldığını belirtirken, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin % 61,11' i , sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerin ise % 21,90' ı almaktadır.

Tüm üreticilerin % 62,15' i, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin % 38,89' u, benimsemeyenlerin ise % 78,10' u bayilerden tohum almamaktadır.

Çizelge 5.34 ve Çizelge 5.35' den elde edilen sonuçlar sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin benimsemeyen üreticilere kıyasla bayilerle daha iyi bir iletişim içinde olduklarını ve daha fazla tohum aldıklarını göstermektedir.

5.1.1.19. Araştırma Kuruluşlarıyla İlişkiler

Tarım, insanların yeterli ve dengeli beslenmesindeki önemi nedeni ile gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun; tüm toplumların vazgeçemeyeceği bir sektör olma konumunu sürdürmektedir. Türkiye' nin ekolojik özellikleriyle sosyal ve ekonomik yapısının gelişmiş ülkelerinkinden farklı olması, bu

ülkelerden yapılacak teknoloji transferini sınırlamakta ve Türkiye şartlarına uygun teknolojilerin ve yeni çeşitlerin Türkiye’de üretilmesini zorunlu kılmaktadır (Köksal ve Ceylan 2003).

Tarım kesiminin giderek artan bilgi gereksinmesini karşılayacak yeni bilgiler, tarımsal araştırmalar yoluyla üretilirler. Türkiye’de yeni teknolojik bilgilerin ve üstün nitelikli materyalin üretilmesine yönelik uygulamalı tarımsal araştırmalar ağırlıklı olarak kamu tarafından yürütülmektedir (Taluğ, 1982).

Çizelge 5.36. Üreticilerin Araştırma Kuruluşlarıyla İletişim Düzeyi

Araştırma Kuruluşlarıyla İletişim	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çok iyi	1	1,39	2	1,90	3	1,69
İyi	17	23,61	10	9,52	27	15,26
Orta	19	26,39	32	30,48	51	28,81
Zayıf	22	30,56	42	40,00	64	36,16
Çok zayıf	13	18,05	19	18,10	32	18,08
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00

SD = 4 $X^2_h = 6,925$ $X^2_t = 7,78$ $P < 0,10$ Araştırma kuruluşlarıyla iletişim düzeyi ile benimseme arasında bağımlılık yoktur.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin araştırma kuruluşlarıyla olan iletişim düzeyleri Çizelge 5.36’ da incelenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin % 1,39’u iletişimin çok iyi olduğunu belirtirken benimsemeyenlerin % 1,90’ı çok iyi bulmaktadır. Bu oran üretici genelinde ise % 1,69 dur.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin % 23,61’i iletişimi iyi bulup, benimsemeyenlerin % 9,52’ si, üretici genelinin % 15,26’sı iyi bulmaktadır. İletişimi orta düzeyde bulanlar sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 26,39, benimsemeyenlerde % 30,48, üretici genelinde % 28,81’dir. İletişimi zayıf bulanlar sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 30,56, benimsemeyenlerde % 40,00, üretici genelinde ise % 36,16’dır. Çok zayıf olduğunu düşünenler ise sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 18,05, benimsemeyenlerde ise % 18,10 dur.

Elde edilen sonuçlar sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin benimsemeyenlere oranla araştırma kuruluşlarıyla iletişim düzeylerini daha iyi bulduklarını göstermektedir. Yapılan Khi-kare analizi sonucunda ise; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin araştırma kuruluşlarıyla iletişim düzeyleri bakımından aralarındaki farklılık istatistiksel anlamda önemsiz bulunmuştur.

5.1.1.20. Üretici Örgütleriyle İlişkiler

Tarım hemen her ülkede diğer sektörlerin hakimiyeti altında varlığını sürdüren bir sektör olmuştur. Üreticilerin kırsal kesimde dağınık yaşamaları, alıcı ve satıcılar karşısında güçsüz olmaları, ekonomik ve mesleki çıkarlarını korumak amacıyla meslek odaları, kooperatifler, sendikalar, dernekler gibi farklı amaçlı örgütler kurmaya yöneltmiştir (Kardik, 1999).

Tokat ilinde sebzeçilik alanında faaliyet gösteren bir dernek (Yaş Meyve Sebze Üreticileri Derneği) ve birde üretici birliği (Sebze Üreticileri Birliği) bulunmaktadır. Bu alanda faaliyet gösteren kooperatif bulunmamaktadır. Derneklerin faaliyet alanı daha çok sosyal ve mesleki alanlar olduğundan çalışmada daha çok piyasa mekanizması içerisinde tarımsal girdi ve ürün fiyatlarının oluşumunda daha etkin rol oynayabilecek olan Sebze Üreticileri Birliği irdelenmiştir.

Birlikler belirli bir ürün veya ürün grubu bazında olmak üzere, en az ilçe seviyesinde ve asgarî on altı tarımsal üretici tarafından, gönüllülük esasına dayanılarak kurulurlar.

Üretici Birliklerinin başlıca görevleri şunlardır:

- Üyelerinin ürettikleri ürünlerle ilgili piyasa araştırmaları yapmak ve yaptırmak.
- Üyelerinin ürünlerine pazar bulmak, ürünlerin pazara arzını düzenlemek.
- Üyelerine üretim teknikleri, hasat, depolama, paketleme konularında teknik destek sağlamak.
- Üyelerine girdi temininde yönlendirici yardımlarda bulunmak.
- İç pazara ve ihracata uygun çeşitlerin üretilmesini sağlamak.
- Eğitim ve yayım hizmeti vermek, danışmanlık hizmeti sağlamak.
- Ürün kalitesini iyileştirici tedbirler almak ve ürün standartlarını uygulamak.
- Çiftlik düzeyinde yapılan tarımsal uygulamaları izlemek, kayıtlarını tutmak ve belge düzenlemek.
- Paket ve ambalajlarla ilgili standartların uygulanmasını sağlamak.
- Çevreyle uyumlu üretim tekniklerini yaygınlaştırmak.
- Üyeleri adına ürün depolanmasına, gerektiğinde bu amaçla depo kiralanmasına yardımcı olmak.
- Ürünlerin tanıtımıyla ilgili faaliyetlerde bulunmak.
- Ürünlerle ilgili her türlü kaydı tutmak.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin kabul ettiği uluslararası ürün veya ürüne özgü ortak piyasa düzenlemelerinin gerektirdiği görevleri yürütmek.
- Sözleşmeli üretim kapsamında, üyeleri adına örnek tip sözleşmeler düzenlemek ve bununla ilgili faaliyetleri koordine etmek (Anonim, 2004).

Tokat ilinde merkezde 1, ilçelerde 3 olmak üzere toplam 4 Sebze Üreticileri Birliği bulunmaktadır. Çalışmanın bu kısmında üreticilerin üyelik durumları, birliğin faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları ve iletişim düzeyleri incelenmiştir.

5.1.1.20.1.Üreticilerin Sebze Üreticileri Birliği'ne Üyelik Durumu

Çizelge 5.37'de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin Sebze Üreticileri Birliği'ne üyelik durumları irdelenmiştir.

Çizelge 5.37. Üreticilerin Sebze Üreticileri Birliği'ne Üyelik Durumu

Sebze Üretici Birliğine Üyelik Durumu	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	7	9,72	6	5,71	13	7,34
Hayır	65	90,28	99	94,29	164	92,66
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00

Sebze Üreticileri Birliği'ne üye olma oranı sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 9,72 iken, benimsemeyenlerde % 5,71, üretici genelinde ise %7,34 dür. Üye olmayanların oranı sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 90,28, benimsemeyenlerde % 94,29, üretici genelinde ise % 92,66'dır.

Elde edilen sonuçlardan sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde üyeliğin daha fazla olduğu görülmekte olup üyelik oranı her iki grupta da düşük bulunmuştur. Üyelik oranının düşük olmasının nedenleri arasında üreticilerin birliklerin faydalılığına inanmaması ve birliklerin de bu alanda özendirici faaliyetlerinin olmaması, pasif kalmaları yer almaktadır.

5.1.1.20.2.Üreticilerin Sebze Üreticileri Birliği'nin Faaliyetlerini Bilme Durumları

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin Sebze Üreticileri Birliği'nin faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olma durumu Çizelge 5.38'de incelenmiştir.

Çizelge 5.38. Üreticilerin Sebze Üreticileri Birliğinin Faaliyetlerini Bilme Durumu

Sebze Üretici Birliğinin Faaliyetleri Hakkında Bilgi	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	16	22,22	8	7,62	24	13,56
Hayır	56	77,78	97	92,38	153	86,44
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00

Elde edilen bulgulara göre sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin % 22,22'si Sebze Üreticileri Birliğinin faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olduklarını bildirirken bu oran benimsemeyenlerde % 7,62, üretici toplamında ise % 13,56'dır. Bilgi sahibi olmadıklarını ifade edenler ise sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 77,78, benimsemeyenlerde % 92,38, tüm üreticilerde ise % 86,44 dür.

5.1.1.20.3. Sebze Üreticileri Birliği ile İletişim Düzeyi

Çizelge 5.39'da sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin Sebze Üreticileri Birliği ile iletişim durumları irdelenmiştir.

Çizelge 5.39. Sebze Üreticileri Birliğinin Üreticilerle İletişim Düzeyi

Birlikle İletişim Yeterliliği	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet yeterli	7	9,72	7	6,67	14	7,91
Hayır yeterli değil	65	90,28	98	93,33	163	92,09
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00

SD = 1 $X^2_{h=}$ 0,547 $X^2_{t=}$ 2,71 $P < 0,10$ Sebze Üreticileri Birliğiyle iletişim düzeyi ile benimseme arasında bağımlılık yoktur.

Birliğin iletişimini yeterli bulanlar sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 9,72 iken benimsemeyenlerde % 6,67 üretici genelinde ise % 7,91'dir. Yeterli bulunmayanlar ise sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 90,28, benimsemeyenlerde %93,33, tüm üreticilerde ise % 92,09 dur.

Çizelgelerden elde edilen sonuçlara göre Sebze Üreticileri Birliği'nin üreticilerle iletişimi ve bilgilendirme durumu yetersiz bulunmuştur. İletişim ve bilgilendirme oranının sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde daha yüksek olduğu görülmüş olup geliştirilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

Yapılan khi-kare analizi sonucunda; gruplar arasındaki farklılığın istatistiksel anlamda önemli olmadığı tespit edilmiştir.

5.1.2. Ekonomik Faktörler

5.1.2.1. Üretim Faaliyeti

Kırsal toplumdaki tarım işletmeleri geçimlerini tarımdan ve tarım dışından olmak üzere iki kaynaktan sağlamaktadırlar. Bazı üreticiler, yalnız tarımla geçimlerini sağlarken bazıları da bunun yanında tarım dışındaki işlerde çalışarak daha iyi bir yaşam standardına ulaşabilmenin yollarını aramaktadırlar.

Tarımla uğraşan bireylerin, gelirlerinden önemli bir pay alan tarımsal gelirin artırılması tarımsal üretimde verimliliğin artırılmasına da bağlıdır. Ürünlerine yapılacak üretim masraflarının en aza indirilmesi, girdilerin kolayca temin edilebilmesi ve pazara arz edilmesinde kolaylıklar işletmelerde gelir artışını doğurabilecektir (Adıgüzel, 2006).

Çizelge 5.40'da sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin gelir kaynakları irdelenmiştir.

Çizelge 5.40. Üreticilerin Gelir Kaynakları

Gelir Kaynağı	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bitkisel üretim, hayvansal üretim ve tarım dışı gelir	11	15,28	11	10,48	22	12,43
Bitkisel üretim ve tarım dışı gelir	8	11,11	18	17,14	26	14,69
Hayvansal üretim ve tarım dışı gelir	1	1,38	4	3,81	5	2,82
Bitkisel üretim	40	55,56	30	28,57	70	39,55
Hayvansal üretim	12	16,67	42	40	54	30,51
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00
SD = 4 $X^2_h = 18,222$ $X^2_t = 13,28$ $P < 0,10$ Gelir kaynağı ile benimseme arasında bağımlılık vardır. Bağımlılık katsayısı: 0,30'dur.						

Bu sonuçlara göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin; % 15,28'i bitkisel üretim, hayvansal üretim ve tarım dışı gelir, % 11,11'i bitkisel üretim ve tarım dışı gelir, %1,38'i hayvansal üretim ve tarım dışı gelir, % 55,56'sı bitkisel üretim, % 16,67'si hayvansal üretim yapmaktadırlar.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyen üreticilerin; % 10,48'i bitkisel üretim, hayvansal üretim ve tarım dışı gelir, % 17,14'ü bitkisel üretim ve tarım dışı gelir, %3,81'i hayvansal üretim ve tarım dışı gelir, % 28,57'si bitkisel üretim, % 40'ı hayvansal üretim yapmaktadırlar.

Tüm üreticilerin ise; % 12,43'ü bitkisel üretim, hayvansal üretim ve tarım dışı gelir, % 14,69'u bitkisel üretim ve tarım dışı gelir, % 2,82'si hayvansal üretim ve tarım dışı gelir, % 39,55'i bitkisel üretim, % 30,51'i hayvansal üretim yapmaktadırlar.

Araştırma sonuçlarına göre sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üretici grubunun gelirini en çok bitkisel üretimden, benimsemeyen üretici grubunun ise ağırlıklı olarak hayvansal üretimden elde ettiği ortaya çıkmıştır.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin gelir kaynakları bakımından aralarında farklılığın söz konusu olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan Khi-Kare analizinde; gruplar arasındaki farklılık düzeyinin istatistiksel anlamda önemli olduğu saptanmıştır.

5.1.2.2. Toplam Gelir

Tarımsal faaliyet geliri ile tarım dışı gelirin toplamı, toplam aile gelirini meydana getirmektedir. Bu gelir, üretici ve ailesinin geçimi, işletme masraflarının karşılanması ve yatırımlar için üreticinin eline geçen para miktarını göstermektedir (Açıl, 1980). Bu çalışmada toplam gelir üreticilerin tarım ve tarım dışı elde ettikleri gelirleri kendilerine sorularak hesaplanmıştır.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin toplam gelirleri incelenmiş ve Çizelge 5.41'de düzenlenmiştir.

Çizelge 5.41. Üreticilerin İşletme Bazında Toplam Gelirleri

Toplam Gelir	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	İşletme sayısı	%	İşletme sayısı	%	İşletme sayısı	%
1000-25 000	26	36,11	51	48,58	77	43,50
25 001-50 000	20	27,78	27	25,71	47	26,55
50 001>	26	36,11	27	25,71	53	29,95
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00

Çizelgeye göre sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerden 1000- 25000 TL arası toplam gelirleri olanların oranı % 36,1 iken benimsemeyenlerde bu oran %48,6, üretici genelinde ise % 43,5 tir. 25001- 50000 TL arası toplam geliri olanların oranı benimseyen grupta % 27,8 iken, benimsemeyenlerde %25,7, üretici genelinde ise %26,5 tur. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerden 50000 ve üzeri toplam geliri olanların oranı %36,1 olup, benimsemeyenlerin %25,7, üretici genelinin ise % 30 u bu gelir düzeyindedir.

Elde edilen sonuçlara göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen grupta geliri belirli bir düzeyin üzerinde olan (50 001>) üreticilerin oranı benimsemeyen gruba oranla daha fazladır. (Çizelge 5.41) Söz konusu grupta ortalama toplam gelirden daha fazla bulunmuştur. (Çizelge 5.42)

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin toplam gelir ortalamaları bakımından gruplar arasındaki farklılığın istatistiksel olarak önemli olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla t testi yapılmış ve Çizelge 5.42’de düzenlenmiştir.

Çizelge 5.42. Üreticilerin Toplam Gelirleri ve Buna İlişkin Test Sonuçları

Benimseme Durumu	İşletme Sayısı (adet)	Toplam Gelir (TL)	Ortalama Gelir (TL)	Ortalamalar Farkı (TL)	t Hesap Değeri
Benimseyenler	72	3 181 814,40	44 191,87	9 211,46	2,05
Benimsemeyenler	105	3 672 942,94	34 980,41		
$t_{hs} > t_{tab}$ $t_{2,05} > t_{1,96}$ Sonuç: n_1+n_2-2 Serbestlik Derecesi ve $P<0,05$ Önem Düzeyinde Önemlidir.					

Çizelgeden de görüldüğü üzere sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen grupta toplam gelir 3 181 814,40 TL olup ortalama gelir 44 191,87 TL bulunmuştur. Benimsemeyen grupta ise; toplam gelir 3 672 942,94 TL olup ortalama gelir 34 980,41 TL’dir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin benimsemeyen üreticilere göre ortalama toplam gelirlerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin ortalama toplam gelirleri arasındaki fark önemli bulunmuştur. Yani ortalama toplam gelirler arasında istatistiksel bir fark bulunmaktadır.

5.1.2.3. Toplam Brüt Üretim Değeri (Gayri Safi Üretim Değeri)

Gayrisafi üretim değeri, işletmelerin ürettikleri bitkisel ve hayvansal ürünlerin değerleri ile yıl içerisinde meydana gelen üretimin gayrisafi üretim değeri, bu üretim şubesinde tarımsal faaliyet sonucu elde edilen ürünlerin pazarlanabilir miktarlarının birim fiyatları ile çarpılması sonucu bulunana değere, söz konusu üretim faaliyetinde nebat ve hayvan sermayesindeki yıllık üretimin eklenmesiyle bulunmaktadır. İşletmenin gayrisafi üretim değeri, işletmede mevcut işletme şubelerinin gayrisafi üretim değerlerinin toplamıdır (Açıl, 1980).

Bu araştırmada Brüt Üretim Değerleri üreticilerin bitkisel ve hayvansal olarak ürettikleri ürünlerin üretim miktarları ve ürün fiyatlarının çarpılmasıyla bulunmuştur.

Yeniliklerin benimsenmesi açısından; gayrisafi üretim değeri yüksek olan üreticiler benimsemeye daha hevesli olabilirler. Tarımsal alanda bir yeniliğin benimsenmesi üreticiler için ekonomik anlamda bir risk olabilmektedir. Bu nedenle ekonomik kaygılar çok olduğu zaman benimseme hızı olumsuz yönde etkilenebilmektedir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin toplam brüt üretim değerleri incelenmiş ve Çizelge 5.43 hazırlanmıştır.

Çizelge 5.43. Üreticilerin Brüt Üretim Değerleri

Gayrisafi Üretim Değeri	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	İşletme sayısı	%	İşletme sayısı	%	İşletme sayısı	%
1000-25 000	30	41,67	56	53,33	86	48,59
25 001-50 000	16	22,22	22	20,95	38	21,47
50 001>	26	36,11	27	25,72	53	29,94
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00

Çizelgeye göre araştırma kapsamındaki üreticiler genel olarak incelendiğinde brüt üretim değeri 1000-25 000 TL arasında olanların oranı % 48,59 iken sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde bu oran % 41,67, benimsemeyenlerde ise % 53,33 tür.

25 001- 50 000 TL arası brüt üretim değerine sahip olan üreticilerin oranı üretici genelinde % 21,47 iken, benimseyenlerde bu oran % 22,22, benimsemeyenlerde ise % 20,95'dir.

Üretici genelinde 50 001 ve üzeri brüt üretim değerine sahip olan üreticiler % 29,94 lük bir orana sahipken, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde bu oran % 36,11, benimsemeyenlerde ise % 25,72'dir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin gayri safi üretim değerleri ortalamaları bakımından gruplar arasındaki farklılığın istatistiksel olarak önemli olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla t testi yapılmış ve Çizelge 5.44 düzenlenmiştir.

Çizelge 5.44. Üreticilerin Gayri Safi Üretim Değerleri ve Buna İlişkin Test Sonuçları

Gayrisafi Üretim Değeri	İşletme Sayısı (adet)	Toplam GSÜD (TL)	Ortalama GSÜD (TL)	Ortalamalar Farkı (TL)	t Hesap Değeri
Benimseyenler	72	2 942 401,84	40 866,69	9 263,50	2,01
Benimsemeyenler	105	3 318 335,27	31 603,19		

$t_{hs} > t_{tab}$
 $t_{2,01} > t_{1,96}$
Sonuç: n_1+n_2-2 Serbestlik Derecesi ve $P<0,05$ Önem Düzeyinde Önemlidir.

Çizelgede sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin benimsemeyen üreticilere göre ortalama brüt üretim değerlerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin ortalama brüt üretim değerleri arasındaki fark önemli bulunmuştur. Başka bir ifadeyle, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin ortalama brüt üretim değerleri arasında istatistiksel bir fark bulunmaktadır.

Çizelge 5.43 ve Çizelge 5.44'de görüldüğü üzere sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üretici grubunun Brüt Üretim Değerleri daha yüksektir.

5.1.2.4. Satış Tutarı

Kırsal toplumlarda tarımsal üretimin hem geçimlik hem de pazara yönelik olarak yapıldığı bilinmektedir. Özellikle tarımın gelişmeye başlamasıyla pazara yönelik üretim önem kazanmaktadır. Pazara arz edilen tarımsal ürünlerin yıllık satış tutarları gerek işletme bazında gerekse kırsal toplumlar bazında ekonomik bir göstergedir. Kırsal toplumların veya işletmelerin birbirleriyle olan karşılaşturmalarında kullanılan ekonomik bir faktör olarak ele alınabilir (Almus,1999).

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin toplam satış tutarları incelenmiş ve Çizelge 5.45 hazırlanmıştır.

Çizelge 5.45. Üreticilerin Toplam Satış Tutarı

Tarım Ürünleri Yıllık Satış Tutarı	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	İşletme sayısı	%	İşletme sayısı	%	İşletme sayısı	%
1000-25 000	30	41,66	60	57,14	90	50,85
25 001-50 000	21	29,17	26	24,76	47	26,55
50 001>	21	29,17	19	18,10	40	22,60
Toplam	72	100,00	105	100,00	177	100,00

Çizelgeye göre araştırma kapsamındaki üreticiler genel olarak incelendiğinde satış tutarı 1000-25 000 TL arasında olanlar % 50,85'lik bir orana sahipken, 25 001-50 000 TL arasında olanlar %26,55, 50 001 ve üstü olanlar ise % 22,60'lık orana sahiptir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerden 1000- 25 000 TL arasında satış tutarı olanlar % 41,66'lık bir orana sahipken, 25 001-50 000 TL arasında satış tutarı olanlar ve 50 001 ve üstü satış tutarı olanlar aynı orana sahiptir. (% 29,17)

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyen üreticilerden ise satış tutarı 1000-25 000 TL arasında olanlar % 57,14, 25 001-50 000 TL arasında olanlar % 24,76, 50 001 ve üstü olanlar ise % 18,10'luk orana sahiptir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin tarım ürünleri yıllık satış tutarı ortalamaları bakımından gruplar arasındaki farklılığın istatistiksel olarak önemli olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla t testi yapılmış ve Çizelge 5.46 düzenlenmiştir.

Çizelge 5.46. Üreticilerin Tarım Ürünleri Yıllık Satış Tutarı ve Buna İlişkin Test Sonuçları

Tarım Ürünleri Yıllık Satış Tutarı	İşletme Sayısı (adet)	Toplam Satış Tutarı (TL)	Ortalama Satış Tutarı (TL)	Ortalamalar Farkı (TL)	t Hesap Değeri
Benimseyenler	72	2 720 124,40	37 779,51	11 380,54	2,70
Benimsemeyenler	105	2 771 891,19	26 398,96		

$t_{hs} > t_{tab}$
 $t_{2,70} > t_{11,96}$
Sonuç: n_1+n_2-2 Serbestlik Derecesi ve $P<0,05$ Önem Düzeyinde Önemlidir.

Çizelgede görüldüğü üzere sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin toplam satış tutarları 2 720 124,40 olup, ortalama satış tutarları 37 779,51 TL'dir. Benimsemeyenlerin ise toplam satış tutarları 2 771 891,19 TL olup, ortalama satış tutarları 26 398,96 TL'dir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin ortalama toplam satış tutarları arasındaki fark istatistiksel anlamda önemli bulunmuştur.

Çizelge 5.45 ve Çizelge 5.46'da da görüldüğü üzere; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin ortalama satış tutarları ve satış tutarları yüksek işletme sayıları daha fazladır

5.1.2.5. Tarım Alet ve Makine Varlığı

Tarımsal Mekanizasyon, tarım alanlarını geliştirmek, her türlü tarımsal üretim yapmak ve tarımsal ürünlerin değerlendirilmesi işlemlerini yerine getirmek amacı ile kullanılan her türlü enerji kaynağı, mekanik araç ve gerecin tasarımı, yapımı geliştirilmesi, dağıtımı, pazarlaması, yayımı, eğitimi, işletilmesi ve kullanılması ile ilgili konuları içermektedir. Türkiye tarımında makineleşme 1950'li yıllarda başlamış ve hızla gelişmiştir (Kabaş, 2011).

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin tarım alet ve makina varlığı Çizelge 5.47' de incelenmiştir.

Çizelge 5.47. Üreticilerin Tarım Alet ve Makine Varlığı

Tarım Alet ve Makina Varlığı*	Benimseyen		Benimsemeyen		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Traktör	65	90,28	84	80,00	149	84,18
Römork	63	87,50	72	68,57	135	76,27
Mibzer	14	19,44	6	5,71	20	11,30
Pulluk	51	70,83	57	54,29	108	61,02
Kültüvatör	26	36,11	23	21,90	49	27,68
Dişli Tırmık	31	43,06	22	20,95	53	29,94
Çapa makinası	36	50,00	38	36,19	74	41,81
Batöz	16	22,22	18	17,14	34	19,21
Diğer (ızgara, tambur)	1	1,39	7	6,67	8	4,52

*Üreticiler birden fazla seçenek işaretlemişlerdir.

Elde edilen bulgulara göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin traktör varlığı % 90,28 iken bu oran benimsemeyenlerde % 80,00, üretici genelinde ise % 84,18 dir. Römork sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin % 87,50 sinde var olup, benimsemeyenlerin % 68,57 'sinde üretici toplamının ise % 76,27' sinde vardır.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin % 19,44' ünde mibzer bulunurken bu oran benimsemeyenlerde % 5,71, üretici toplamında ise % 11,30 dur. Pulluk sahibi olma oranı benimseyenlerde % 70,83 olup benimsemeyenlerin % 54,29'unda üretici genelinin ise % 61,02' sinde pulluk bulunmaktadır. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin % 36,11'i kültüvatör sahibi iken bu oran benimsemeyenlerde % 21,90, toplamda ise % 27,68'dir. Dişli tırmık sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin % 43,06'sında var olup, benimsemeyenlerin % 20,95 inde üretici toplamının ise % 29,94' ünde vardır.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin % 50,00 sinde, benimsemeyenlerin % 36,19'unda, üretici genelinin ise % 41,81'inde çapa makinası bulunmaktadır. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin % 22,22'si batöz sahibi iken bu oran benimsemeyenlerde % 17,14, toplamda ise % 19,21'dir. Diğer tarım alet ve makine (ızgara tambur vs..) varlığı oranı ise sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde % 1,39, benimsemeyenlerde % 6,67, üretici genelinde ise % 4,52'dir. Her iki üretici grubu da en çok traktör, römork, pulluk ve çapa makinesi sahibidirler.

5.1.2.6. Toplam İşletme Genişliği

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin sahip oldukları ortalama işletme genişliği bakımından söz konusu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla Çizelge 5.48 hazırlanmıştır.

Çizelge 5.48. Toplam İşletme Genişliği ve Buna İlişkin Test Sonuçları

Benimseme Durumu	İşletme Sayısı (adet)	Toplam İşletme Genişliği (da)	Ortalama İşletme Genişliği (da)	Ortalamalar Farkı (da)	t Hesap Değeri
Benimseyenler	72	929,00	12,90	0,26	0,13
Benimsemeyenler	105	1 327,30	12,64		
$t_{hs} < t_{tab}$ $t_{0,13} < t_{1,96}$ Sonuç: n_1+n_2-2 Serbestlik Derecesi ve $P<0,05$ Önem Düzeyinde Önemsizdir.					

Çizelgede görüldüğü üzere, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin ortalama işletme genişliği 12,90 da, benimsemeyenlerin ise 12,64 da'dır. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin ortalama işletme genişliğinin benimsemeyenlere göre daha büyük olduğu anlaşılmaktadır.

Yapılan t testi sonucunda; Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseme durumunun, ortalama işletme genişliği bakımından istatistiksel açıdan önemli olmadığı sonucuna varılmıştır.

5.1.2.7. Mülkiyet Durumu

Arazi tarımsal faaliyet için mutlaka olması gereken vazgeçilmez bir üretim faktörüdür. Bununla birlikte arazinin kıt ve çoğaltılamaz olması, ona olan talebin, nüfus artışına paralel olarak daha da yoğunlaşmasına, tarımsal üretimde arazi mülkiyetinin ve kullanma şeklinin önemini gittikçe artırmaktadır.

İşletmelerde üretime tahsis edilmiş olan toplam arazi ya da işletme arazisi; mülk arazi yanında kira ile tutulan, ortakçılıkla veya diğer şekillerde işletilen araziye kapsamaktadır (Karamürsel ve ark.,2003).

Toprağın egenim biçimi bu işle uğraşan üretici üzerinde büyük rol oynar. Araziye sahip olan üretici, mülkiyeti başkasına ait olan işletmelerde çalışan üreticiden daha verimli olmaktadır (Erkuş ve ark., 1995).

Toprak sahibi ile kiracı arasında düzenlenen, kiracının toprağı işleyip semerelerini almasını ve buna karşılık toprak sahibine önceden kararlaştırılan nakdi veya aynı veya hem nakdi hem aynı belirli bir miktarı kira olarak ödemesini öngören sözleşmeye dayanan işletme şekline kiracılık denir. Kiracılıkla işletme biçiminde işletmecinin toprak üzerinde mülkiyet hakkı bulunmamaktadır.

Toprağın işlenmesi sonucu elde edilecek ürünün belirli bir oranda toprak sahibi ile toprağı işleyen arasında paylaşılmasını öngören sözleşmeye dayanan işletme şekli ise ortakçılık olarak adlandırılmaktadır (Aksoy 1984).

Çizelge 5.49'da Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin arazilerinin mülkiyet durumları irdelenmiştir.

Çizelge 5.49. Üreticilerin Arazi Mülkiyet Durumları

Mülkiyet Durumu*	Benimseyen			Benimsemeyen			Toplam		
	Alan (da)	Sayı	%	Alan (da)	Sayı	%	Alan (da)	Sayı	%
Kendi Mülkiyeti	851	71	98,61	1179,80	97	92,38	2030,8	168	94,91
Kiralık Arazi	78	9	12,50	133,5	15	14,28	211,5	24	13,56
Ortakçılık	-	-	-	14	1	0,95	14	1	0,56

*Üreticiler birden fazla yanıt vermişlerdir.

Çizelgeden elde edilen sonuçlara göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin % 98,61'inin arazisi kendi mülkiyeti iken % 12,50'sinin kiradır. Benimsemeyenlerin ise % 92,38'inin arazisi kendisinin olup, % 14,28'inin kiradır. Ortakçılık oranı ise % 0,95'dir. Üretici genelinde ise kendi mülkiyetine sahip olan üreticilerin oranı % 94,91, kiraladıkları araziye kullananların oranı % 13,56, ortakçılık şeklinde anlaştığı araziye kullananların oranı ise % 0,56'dır.

Çizelgeden de anlaşıldığı üzere sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üretici grubunda toplam arazi varlığı içerisindeki mülk arazi varlığı oranı daha yüksektir. Bu durum yeniliklerin benimsenmesinde benimseme düzeyini olumlu yönde etkileyen bir durumdur.

Yapılan bir araştırmada yenilikçilik düzeyi ile pamuk üreticilerinin üretim yaptığı mülk arazi arasında yapılan varyans analizinde yenilikçilik düzeyinin belirlenmesinde mülk arazi varlığının önemli olduğu sonucu ortaya çıkmış, kendi arazisinde üretim yapan üreticilerin pamuk yetiştiriciliğini meslek edindiği ve yeniliklere karşı daha duyarlı oldukları gözlemlenmiştir (Armağan,1993).

Çizelge 5.50. Öz mülk Arazi Miktarı ve Buna İlişkin Test Sonuçları

Öz mülk Arazi Durumu	İşletme Sayısı (adet)	Toplam Öz mülk Arazi Miktarı (da)	Ortalama Öz mülk Arazi Miktarı (da)	Ortalamalar Farkı (da)	t Hesap Değeri
Benimseyenler	71	851,00	11,99	0,17	0,09
Benimsemeyenler	97	1179,80	12,16		
$t_{hs} < t_{tab}$ $t_{0,09} < t_{1,96}$ Sonuç: n_1+n_2-2 Serbestlik Derecesi ve $P<0,05$ Önem Düzeyinde Önemsizdir.					

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin sahip oldukları öz mülk arazi varlığı ortalamaları bakımından gruplar arasındaki farklılığın istatistiksel olarak önemli olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla t testi yapılmış ve Çizelge 5.50 düzenlenmiştir.

Çizelgede görüldüğü üzere sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin toplam öz mülk arazi miktarı 851 da olup, ortalama öz mülk arazi miktarı 11,99 da'dır. Benimsemeyenlerin ise toplam öz mülk arazi miktarı 1 179,80 olup, ortalama öz mülk arazi miktarı 12,16'dır.

Çizelgede sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyen üreticilerin benimseyen üreticilere göre ortalama öz mülk arazi varlığının daha fazla olduğu görülmektedir. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin ortalama öz mülk arazi varlığı ortalamaları arasında bir farklılık söz konusu değildir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin ortalama öz mülk arazi varlığı arasındaki fark istatistiksel anlamda önemsiz bulunmuştur.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin sahip oldukları ortalama kiralık arazi varlığı bakımından söz konusu farklılığın istatistiksel anlamda önemli olup olmadığını saptayabilmek amacıyla t testi yapılmış ve Çizelge 5.51 düzenlenmiştir.

Çizelge 5.51. Üreticilerin Kiralık Arazi Miktarı ve Buna İlişkin Test Sonuçları

Kiralık Arazi Durumu	İşletme Sayısı (adet)	Toplam Kiralık Arazi Miktarı (da)	Ortalama Kiralık Arazi Miktarı (da)	Ortalamalar Farkı (da)	t Hesap Değeri
Benimseyenler	9	78	8,67	0,23	0,05
Benimsemeyenler	15	133,5	8,90		
$t_{hs} < t_{tab}$ $t_{0,05} < t_{2,07}$ Sonuç: n_1+n_2-2 Serbestlik Derecesi ve $P<0,05$ Önem Düzeyinde Önemlidir.					

Çizelgede görüldüğü üzere sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin toplam kiralık arazi miktarı 78 da olup, ortalama kiralık arazi miktarı 8,67'dir. Benimsemeyen grubun ise toplam kiralık arazi miktarı 133,5 da iken, ortalama kiralık arazi miktarı 8,90'dır.

Çizelgede benimsemeyenlerin daha fazla ortalama kiralık arazi varlığına sahip oldukları görülmektedir. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin kiralık arazi ortalamaları arasında istatistiksel bakımdan bir farkın olduğu görülmüştür. Gruplar arasındaki fark anlamlıdır.

5.1.2.8. Arazi Niteliği

Çizelge 5.52'de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticiler sahip oldukları arazilerin niteliklerine göre gruplandırılmış ve incelenmişlerdir.

Çizelge 5.52. Üreticilerin Arazi Niteliği

Arazi Niteliği	Benimseyen			Benimsemeyen			Toplam		
	Alan (da)	Sayı	%	Alan (da)	Sayı	%	Alan (da)	Sayı	%
Kuru	114	9	12,50	186	13	12,38	300	22	12,43
Sulu	815	72	100,00	1 141,30	104	99,05	1 956,3	176	99,43

Çizelgeye göre üretici genelinde kuru araziye sahip olanların oranı % 12,43 iken benimseyen grupta bu oran % 12,50, benimsemeyen grupta ise % 12,38' dir.

Üretici genelinde sulu araziye sahip olanların oranı % 99,83 olup bu oran benimseyen grupta % 100,00, benimsemeyen grupta % 99,05'dir.

Çizelgeden de görüldüğü üzere her iki grupta da sulu arazi miktarı daha fazla olup sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde benimsemeyenlere nazaran daha fazladır.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin sahip oldukları ortalama sulu arazi varlığı bakımından söz konusu farklılığın istatistiksel anlamda önemli olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla t testi yapılmış ve Çizelge 5.53 düzenlenmiştir.

Çizelge 5.53. Üreticilerin Sahip Oldukları Sulu Arazi Miktarları ve Buna İlişkin Test Sonuçları

Sulu Arazi Durumu	İşletme Sayısı (adet)	Toplam Sulu Arazi Miktarı (da)	Ortalama Sulu Arazi Miktarı (da)	Ortalamalar Farkı (da)	t Hesap Değeri
Benimseyenler	72	815,00	11,32	0,35	0,22
Benimsemeyenler	104	1 141,30	10,97		
$t_{hs} < t_{tab}$ $t_{0,22} < t_{1,96}$ Sonuç: n_1+n_2-2 Serbestlik Derecesi ve $P<0,05$ Önem Düzeyinde Önemsizdir.					

Çizelgeden görüldüğü üzere sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin toplam sulu arazi miktarı 815 da olup ortalama sulu arazi miktarı 11,32'dir. Benimsemeyen grupta ise toplam sulu arazi miktarı 1 141,3 da olup ortalama sulu arazi miktarı 10,97 da'dır.

Çizelgede sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin benimsemeyenlere oranla daha fazla ortalama sulu araziye sahip oldukları görülmektedir. Bu sonuç sanayilik sebze yetiştiriciliğinin benimsenmesini olumlu yönde etkilemektedir. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin sulu arazi ortalamaları arasında istatistiksel bakımdan bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Gruplar arasındaki fark önemsizdir.

Çizelge 5.54'de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin sahip oldukları ortalama kuru arazi varlığı bakımından söz konusu farklılığın istatistiksel anlamda önemli olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla yapılan t testinin sonuçları verilmiştir.

Çizelge 5.54. Üreticilerin Sahip Oldukları Kuru Arazi Miktarları ve Buna İlişkin Test Sonuçları

Benimseme Durumu	İşletme Sayısı (adet)	Toplam Kuru Arazi Miktarı (da)	Ortalama Kuru Arazi Miktarı (da)	Ortalamalar Farkı (da)	t Hesap Değeri
Benimseyenler	9	114	12,67	1,64	0,32
Benimsemeyenler	13	186	14,30		
$t_{hs} < t_{tab}$ $t_{0,32} < t_{2,09}$ Sonuç: n_1+n_2-2 Serbestlik Derecesi ve $P<0,05$ Önem Düzeyinde Önemlidir.					

Çizelgeden de görüldüğü üzere sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde toplam kuru arazi miktarı 114 da olup, ortalama kuru arazi miktarı 12,67 da'dır. Benimsemeyen grupta ise toplam kuru arazi miktarı 186 da olup, ortalama kuru arazi miktarı 14,30 da'dır.

Çizelgede de görüldüğü üzere sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenler benimseyenlere oranla daha fazla ortalama kuru araziye sahiptir. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin kuru arazi varlığı ortalamaları arasında istatistiksel bakımdan bir farklılık söz konusu olmaktadır. Gruplar arasındaki fark önemli bulunmuştur.

5.1.3. Sanayilik Sebze Yetiştiriciliğini Benimseyenlerin Tutum ve Davranışları

Rogers (1995)'a göre bir yeniliğin ilk kez duyulmasından, uygulanmasına kadar geçen süreye "benimseme süreci" denilmektedir. Genellikle yeniliklerin benimsenmesi zaman alıcıdır. Yeniliklerin benimsenmesinin bir anlık bir davranış veya eylem olmaktan ziyade, bir dizi eylem içeren ve belirli bir zaman periyodunu gerektiren bir süreç olduğu tespit edilmiştir. Örneğin yeni bir tohum çeşidinin öğrenilir öğrenilmez ekime geçilmesi veya yeni bir ilacın duyulur duyulmaz satın alınması ve kullanılması beklenemez. Bunun için bir zaman gereklidir ve bazen bu çok uzun sürer (Değirmenci ve ark,2008).

5.1.3.1. Yetiştiriciliği Benimseme Nedenleri

Yeniliklerin benimsenmesinde yeniliğin benimseyene getireceği yararlılık derecesi arttıkça benimseme oranını da artmaktadır. Yararlılık bir anlamda bir yeniliğin benimsenmesi sonucu ortaya çıkan ceza ya da ödülün yoğunluğunu göstermektedir. Yararlılığın ekonomik karlılık, ilk maliyetin azalması riskin azalması, çalışma koşullarını iyileştirmesi, işgücü ve zamandan tasarruf ve ödülün yakın olması gibi bazı alt boyutları bulunmaktadır.

Çizelge 5.55'de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin benimseme nedenleri görülmektedir.

Çizelge 5.55. Üreticilerin Sanayilik Sebze Yetiştiriciliğini Benimseme Nedenleri

Benimseme Nedenleri	Benimseyen	
	Sayı	%
Tohum teminindeki kolaylık	35	48,61
Pazarlama imkanının olması	35	48,61
Getirisinin iyi olması	35	48,61
İşçiliğin kolay olması	20	27,78
Diğer (Yeni ürünü deneme İsteği)	3	4,17

* Üreticiler birden fazla yanıt vermişlerdir.

Araştırma sonuçlarına göre sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin yetiştiriciliği benimseme nedenlerinden kolay tohum temini, pazarlama imkanlarının iyi olması ve getirinin iyi olması aynı orana sahip iken (%48,61), işçiliğin kolay olması % 27,78, diğer nedenler ise (yeni ürünü

deneme isteği) % 4,17'lik bir orana sahiptir. Çizelgeden de görüldüğü üzere en önemli nedenler (tohum temini, pazarlama, ekonomik getiri) yararlılığın bir alt boyutu ekonomik yararlılığın kapsadığı nedenlerdir.

4.3.3.2. Benimsemede Etkili Kişi ve Kuruluşlar

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin yetiştiriciliği benimsemelerinde etkili olan faktörler Çizelge 5.56'da incelenmiştir.

Çizelge 5.56. Sanayilik Sebze Yetiştiriciliğini Benimsemede Etkili Faktörler

Benimsemeyi Etkileyen Kişi ve Kuruluşlar	Benimseyen	
	Sayı	%
İl Müdürlüğü Elemanları	43	59,72
Komşular	39	54,17
Akrabalar	20	27,78
Diğerleri (arkadaşlar vs..)	9	12,50
İldeki Sanayi Kuruluşları	6	8,33
Sebze Yetiştiricileri Birliği	-	-

* Üreticiler birden fazla yanıt vermişlerdir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerden % 59,72'si Gıda, Tarım İl ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nden, % 54,17'si komşulardan, % 27,78'i akrabalarından, % 12,50'si diğer faktörlerden, % 8,33'ü ise sanayi kuruluşlarından, (arkadaşlar vs.) etkilenip yetiştiriciliği benimsediğini bildirmiştir.

Araştırma sonucunda Sebze Yetiştiricileri Birliği'nin benimsemede rolünün olmadığı ortaya çıkmıştır. Benimsemede en çok İl Müdürlüğü ve köydeki komşuların etkinliği söz konusudur.

5.1.3.3. Yetiştiricilik Sonuçlarından Memnun Olma

Çizelge 5.57'de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin yetiştiriciliğin sonuçlarından memnun olup olmama durumları incelenmiştir.

Çizelge 5.57. Sanayilik Sebze Yetiştiriciliğinin Sonuçlarından Memnuniyet Durumu

Yetiştiricilik Sonuçlarından Memnuniyet	Benimseyen	
	Sayı	%
Evet	56	77,78
Hayır	16	22,22
Toplam	72	100,00

Elde edilen sonuçlara göre sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin % 77,78'i sonuçlardan memnunken, memnun olmayanların oranı % 22,22' dir.

5.1.3.4. Yetiştiriciliğe Devam Etme İsteği

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin yetiştiriciliğe devam etme istekleri Çizelge 5.58'de incelenmiştir.

Çizelge 5.58. Sanayilik Sebze Yetiştiriciliğine Devam Etme İsteği

Yetiştiriciliğe Devam Etme Durumu	Benimseyen	
	Sayı	%
Evet	61	84,72
Hayır	11	15,28
Toplam	72	100,00

Elde edilen bulgulara göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin % 84,72'si yetiştiriciliğe devam edeceğini, % 15,28'i ise devam etmeyeceğini bildirmiştir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin başlıca sorunları; emeğin karşılığını alamamak, pazarlama sorunları, arazinin küçük ve parçalı olması, ekonomi yetersizlik, fiyatlardaki belirsizlik, girdi masraflarının fazla olması, bilgisizlik, hastalık ve zararlılar, sözleşmeli üretimin olmaması, tecrübe eksikliği olarak sıralanmıştır.

5.1.3.5. Yetiştiricilik Hakkında Bilgili Olma Durumu

Çizelge 5.59'da sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin yetiştiricilik hakkında bilgi sahibi olma durumları incelenmiştir.

Çizelge 5.59. Sanayilik Sebze Yetiştiriciliği Hakkında Bilgili Olma Durumu

Yetiştiricilik Hakkında Bilgili Olma Durumu	Benimseyen	
	Sayı	%
Evet	45	62,50
Hayır	27	37,50
Toplam	72	100,00

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin % 62,50'si bilgi sahibi olduğunu belirtirken, % 37,50'si ise yeterli bilgiye sahip olmadığını ifade etmiştir. Üreticilerden yıllardır yetiştiricilik yapıp yeterli ilgiye ve öğrenme azmine sahip olmayanlar bulunmaktadır. Yapılacak eğitim ve yayım çalışmalarında bu özelliğe sahip üreticilerde düşünülmeli çalışmalar onlara da hitap etmelidir.

5.1.3.6. Yetiştiricilikle İlgili Eğitim Alma Durumu

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin yetiştiricilik hakkında eğitim alıp almama durumları Çizelge 5.60'da irdelenmiştir.

Çizelge 5.60. Sanayilik Sebze Yetiştiriciliği Hakkında Eğitim Alma Durumu

Yetiştiricilik Hakkında Eğitim Alma Durumu	Benimseyen	
	Sayı	%
Evet	25	34,72
Hayır	47	65,28
Toplam	72	100,00

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin % 34,72'si yetiştiricilikle ilgili kurs, toplantı vs.. eğitimlere katıldığını ifade ederken, % 65,28'i herhangi bir eğitime katılmadığını belirtmiştir. Benimseyen üreticilerin eğitim alma düzeyi düşük bulunmuş, bu alandaki çalışmalara ağırlık verilmesinin yetiştiricilikteki bilinç düzeyini arttıracığı kanaatine varılmıştır.

5.1.3.7. Yetiştirdikleri Sanayilik Sebzeler

Çizelge 5.61’de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin farklı üretim sezonlarında yetiştirdikleri sanayilik sebze çeşitleri incelenmiştir.

Çizelge 5.61. Üreticilerin Yetiştirdiği Sanayilik Sebze Çeşitleri

Yetiştirilen Ürünler*	Benimseyen	
	Sayı	%
Salçalık kırmızıbiber	53	73,61
Salçalık domates*	45	62,50
Turşuluk hıyar	16	22,22
Lahana	9	12,50
Brokoli	7	9,72
Havuç	7	9,72
Diğer (madımak vs..)	1	1,39

*Üreticiler birden fazla yanıt vermişlerdir.

*Salçalık domates proje kapsamında olan bir ürün olmayıp Tokat sanayisi açısından çok önemli bir ürün olduğundan incelemeye alınmış ve araştırılmıştır.

İnceleme sonuçlarına göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin % 73,61’i salçalık kırmızı biber, % 62,50’si salçalık domates, % 22,22’si turşuluk hıyar , % 12,50’si lahana, % 9,72’si brokoli, % 9,72’si havuç, % 1,39’u ise diğer sanayilik sebzeleri (madımak vs..) yetiştirdiğini belirtmiştir. Çizelge görüldüğü üzere araştırma kapsamındaki köylerde daha çok salçalık kırmızıbiber yetiştiriciliği yapılmaktadır.

5.1.3.8. Ürünlerin Kullanılış Şekli

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin yetiştirdikleri ürünlerin kullanılış şekilleri Çizelge 5.62’de incelenmiştir.

Çizelge 5.62. Ürünlerin Kullanılış Şekli

Ürünlerin Kullanılış Şekli	Benimseyen	
	Sayı	%
Geçimlik üretim ve pazarlama	50	69,44
Pazarlama	20	27,78
Geçimlik üretim	2	2,78
Toplam	72	100,00

Elde edilen sonuçlara göre; üreticilerin % 69,44’ü ürünleri geçimlik üretmekte ve pazarlamakta, % 27,78’i ise sadece pazarlamaya yönelik üretim yapmakta, % 2,78’i ise geçimlik üretim yapmaktadır.

5.1.3.9. Ürünleri Pazarlama Durumu

Sebze üreticileri ürünlerini bazı pazarlama kanalları yolu ile tüketiciye çeşitli şekillerde ulaştırılabilmektedir. Sebze üreticilerinin bir kısmı ürünlerini yol üstü pazarlarında veya tarlada (üretim yerinde) satarak tüketiciye ulaştırmaktadırlar. Bir kısım üreticiler direk market, bakkal ve pazarlara verirken, bazıları ise üretim yerinin pazara uzak olması veya nakliye masrafının ağır olması sebebiyle, üretim yerinde komisyonculara satmak yolu ile de ürünlerini pazarlayabilmektedir. Komisyoncu ise üreticilerden satın aldığı ürünleri perakendeci ve toptancı dağıtım kanallarına pazarlamakta ve buradan pazar, süper market, manav ve bakkallara aktararak tüketiciye

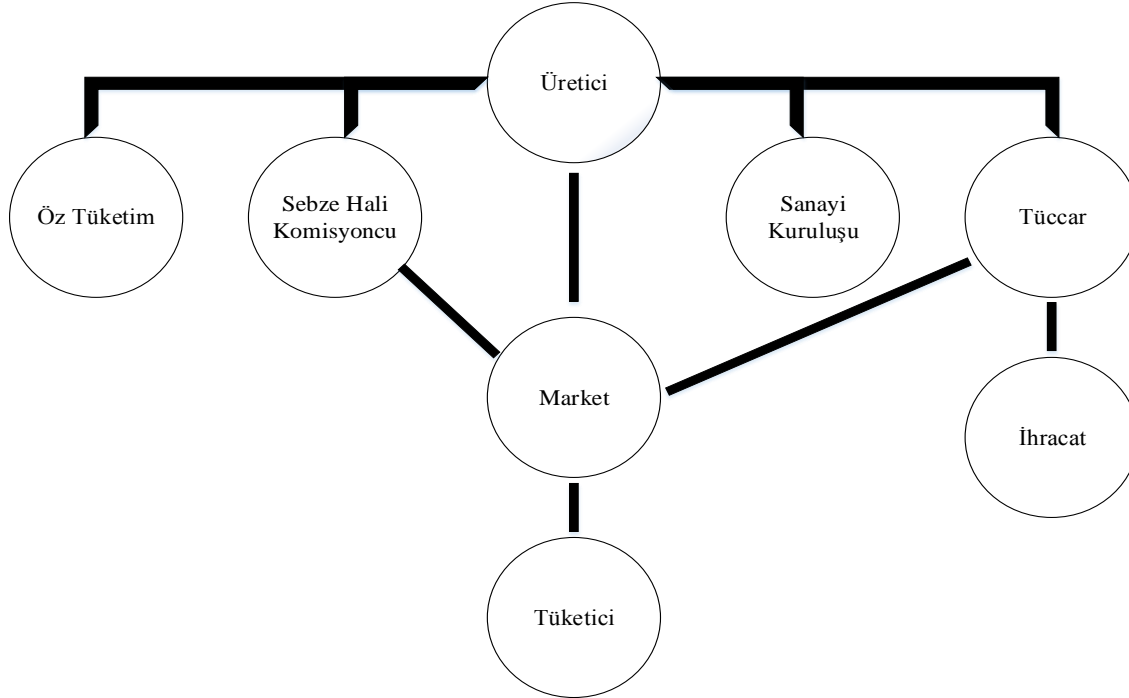
ulaştırılmaktadır. Üreticiler, tarım kooperatifleri ve ihracatçı firmalara da doğrudan ürünlerini pazarlayabilmektedir. Diğer bir pazarlama kanalı ise sebze üreticilerinin tarım kooperatifleri yoluyla perakendecilere ve oradan da tüketicilere ulaşmasıdır.

Sebze üreticileri ürünlerini tarıma dayalı sanayi işletmelerine de pazarlamaktadırlar. Üretim için gerekli hammaddeyi tarımsal ürünlerden sağlayan tarıma dayalı sanayi işletmeleri, gerekli hammaddeyi direkt üreticiden almaktadırlar. Daha sonra işlenen ürünler sebze suyu, konserve ve salça gibi çeşitli şekillerde iç piyasada toptancı ve bayilere, dış piyasada ise ihracatçı şirketlere pazarlanarak tüketiciye ulaştırılmaktadır.

Pazarlama kanallarının oldukça uzun olması ve fazla işgücü ihtiyacı nedeniyle diğer birçok ürüne göre sebze üreticileri satış değerinden çok az oranda pay alırken, tüketicilerde bu ürünlere yüksek bir fiyat ödemek zorunda kalmaktadırlar (Akbaş ve ark., 2005).

Tokat ilinde üretilen sebzelerin pazarlanmasında köylerde faaliyet gösteren komisyoncular, ilçe veya belde halleri, pazarlar, marketler ve sanayi kuruluşları gibi alıcılar faaliyet göstermektedir. Sanayilik sebzelerin pazarlama kanalları Şekil 5.1.'de verilmiştir.

Şekil 5.1. Sanayilik sebzelerin pazarlama kanalları

Pazarlamadaki sorunlar sadece pazar yokluğu veya yetersizliği ile alakalı olmayıp, yetiştirme tekniği, kalite, hasat sonrası uygulamalar, tanıtım, marka olamama ve benzeri birçok faktörden kaynaklanmaktadır. Pazarlamada ilin en önemli dezavantajı; ilde ürün hasadının başladığı tarihlerde Türkiye’de değişik bölgelerde de aynı ürünlerin hasadının başlamasıdır. Rakip bölgelere göre ürünlere artı özelliklerin kazandırılmaması pazarda rekabet gücünün azalmasına neden olmaktadır. (Geboloğlu ve ark., 2011)

Çizelge 5.63’de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin yetiştirdikleri ürünleri pazarlama durumları verilmiştir.

Çizelge 5.63. Üreticilerin Ürünleri Pazarlama Durumu

Ürünü Pazarlama Durumu*	Benimseyen	
	Sayı	%
Komisyonculara veriyorum	54	75,00
Pazarda satıyorum	34	47,22
Sanayi kuruluşlarına veriyorum	32	44,44
Köy içinde pazarlıyorum.(Komşulara vs..)	12	16,67
Marketlere veriyorum	7	9,72
Sebze Üreticileri Birliği	1	1,39

*Üreticiler birden fazla yanıt vermişlerdir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerden ürününü komisyonculara verenlerin oranı % 75,00 iken, pazarlara verenler % 47,22, sanayi kuruluşlarına verenler % 44,44, köy içinde pazarlayanlar % 16,67, ürününü marketlere verenler % 9,72, Sebze Üreticileri Birliği'ne verenler ise % 1,39'luk bir orana sahiptir. Üreticilerden bakkala ürün pazarlayanlar bulunmamaktadır.

İnceleme sonuçlarından üreticilerin ürünlerini en çok komisyonculara pazarladıkları görülmekte olup, bunu pazar ve sanayi kuruluşları izlemektedir.

5.1.4. Sanayilik Sebze Yetiştiriciliğini Benimsemeyenlerin Tutum ve Davranışları

5.1.4.1. Yetiştiriciliği Benimseme Aşamaları

Araştırmanın bu kısmında sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenler benimsemeye olan yatkınlıkları ve benimsememe nedenleri açısından incelenecektir.

Tarımda yeniliklerin yayılması ve benimsenmesi ile ilgilenen araştırmacılar, benimseme sürecini birbirini izleyen safhalar evreler ya da basamaklar halinde incelemektedirler. Bu safhaların sayıları ve isimleri üzerinde kesin bir görüş birliği olmamıştır (Tatlidil, 1997). En yaygın olanı, benimseme sürecinin beş safha halinde incelenmesidir;

Haberdar olma : Bireyin yeniliği ilk kez duyması safhasıdır. Bu ilk aşamada yeniliğin varlığından haberdar olunmakta ve bazı genel bilgiler (ön bilgiler) elde edilmektedir. Ancak bu bilgiler eksiktir.

İlgi duyma: Bu safhada birey haberdar olduğu yeniliğe ilgi duymaktadır. Yeniliğin yararları ve uygulanmasına ilişkin bilgi aramaktadır. Yenilikle ilgili bazı şeyler dinlemek, okumak ve öğrenmek istemektedir. Bu safha bilgi safhası olarak da adlandırılmaktadır.

Değerlendirme: Bireyin, daha önce edindiği genel bilgileri kendi özel durumu için eleştirdiği safhadır. Daha açık bir ifadeyle; bireyin sözkonusu yeniliğin kendi koşullarında uygulanabilirliğini ve kendisine neler kazandırabileceğini, elde ettiği bilgilerin ışığında zihinsel olarak değerlendirdiği safhadır.

Deneme : Yeniliğin değerlendirmesini kendi özel koşulları için olumlu bulan birey, yeniliği tümüyle benimsemeden önce onu sınamak gereksinmesini duymaktadır. Örneğin, üretici bu safhada eğer imkanı varsa, yeniliği önce işletmenin küçük bir bölümünde uygulamaktadır.

Benimseme : Bireyin yeniliği benimseme kararını verdiği safhadır. Yani üretici tarımsal yeniliği tümüyle ve sürekli olarak uygulamaya geçmektedir. Bu karara ulaşmada deneme safhasında elde edilen sonucun büyük etkisi vardır. Eğer deneme safhasında üreticinin elde ettiği sonuç olumsuz ise, bundan sonra ya yeniliği reddetmeye karar verecektir ya da yeniliğe ilişkin bazı ek bilgiler arayacaktır (Tatlidil, 1997).

Çizelge 5.64. Yetiştiriciliği Benimseme Aşamaları

Yetiştiriciliği Benimseme Aşamaları	Benimsemeyenler	%
Haberdar Olma		
Haberdar Olanlar	59	56,19
Haberdar Olmayanlar	46	43,81
Toplam	105	100,00
İlgilenme		
İlgilenenler	30	50,85
İlgilenmeyenler	29	49,15
Toplam	59	100,00
Değerlendirme		
Değerlendirenler	13	43,33
Değerlendirmeyenler	17	56,67
Toplam	30	100,00
Deneme İsteği		
Denemek İsteyenler	13	100
Denemek İstemeyenler	-	0
Toplam	13	100,00

Çizelge 5.64'den de görüldüğü üzere sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyen üreticilerin % 56,19'u yetiştiricilikten haberdar olduğunu belirtirken, % 43,81'i yetiştiricilikten haberdar olmadığını ifade etmiştir. Haberdar olan üreticilerden % 50,85'i yetiştiricilikle ilgilendiğini, % 49,15'i ilgilenmediğini belirtmiştir. İlgilenen üreticilerden % 43,33'ü yetiştiriciliği değerlendirdiğini ifade ederken % 56,67'si değerlendirmedini belirtmiştir. Değerlendiren üreticilerin tamamı yetiştiriciliği denemek istemektedirler.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyen üreticilerin yetiştiricilik konusunda haberdar olma kaynakları incelendiğinde; üreticilerin % 57,63'ü İl Müdürlüğünü, % 40,68'i komşularını, % 11,86'sı akrabalarını, % 6,78'i sanayi kuruluşlarını, % 1,69'u ise Sebze Üreticileri Birliği'ni kaynak olarak göstermiştir.

5.1.4.2. Yetiştiriciliği Benimsememe Nedenleri

Bir yeniliğin benimsenmesine olan direncin azaltılması için yeniliğin amaçlarını belirlerken hedef kitlenin katılımının sağlanması gerekmektedir. Yeniliğin kitle tarafından nasıl algılandığı tespit edilmeli, direnç kaynakları harekete geçmeden önce bu kaynaklara hitap edilmelidir. Yeniliğin uzun vadeli yararları gösterilmeli, doğabilecek ani sorunların çözümü gösterilmelidir.

Çizelge 5.65'de sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyen üreticilerin yetiştiriciliği benimsememe nedenleri irdelenmiştir.

Çizelge 5.65. Üreticilerin Sanayilik Sebze Yetiştiriciliğinden Benimsememe Nedenleri

Yetiştiriciliği Benimsememe Nedenleri	Benimsemeyen	
	Sayı	%
Bu konuda bilgim olmadığı için	30	28,57
Pazarlama imkanı olmadığı için	30	28,57
Yeterli arazim olmadığı için	30	28,57
Yeterli alet ekipmanım olmadığı için	25	23,81
Ekonomik olmadığı için	13	12,38
Yetiştirdim ama beğenmediğim için	5	4,76
Hastalık ve zararlı mücadelesi zor olduğu için	4	3,81
Diğer (zaman yetersizliği vs.)	4	3,81
Tohuma ulaşamadığım için	1	0,95

*Üreticiler birden fazla seçenek işaretlemişlerdir.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyen üreticilerin benimsememe nedenlerinden yetiştiricilik hakkındaki bilgi yetersizlikleri, pazarlama imkanlarının olmaması ve yeterli araziye sahip olmamaları aynı orandadır. (% 28,57) Üreticilerin % 23,81'i alet ve ekipman yetersizliğinden, % 12,38'i ekonomik olduğunu düşünmediğinden, % 4,76'sı deneyip beğenmediğinden, % 3,81'i hastalık ve zararlılardan dolayı, % 3,81'i başka etkenler nedeniyle (zaman yetersizliği vs.), % 0,95'i ise tohuma ulaşamadığından sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemediğini ifade etmiştir.

Elde edilen bulgulardan; üreticilerin en çok bilgi eksikliği, arazi yetersizliği ve pazarlama imkanlarının olmamasından yetiştiriciliği benimsemedikleri ortaya çıkmıştır.

5.2. Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü

5.2.1. Yayımçıların Özellikleri

Çalışmanın bu bölümünde yapılan anketler 2010 yılında yapılmıştır. Mülga Tarım İl Müdürlüğü Çiftçi Eğitim ve Yayım Şubesinde görev yapan toplam 30 yayım elemanı ile görüşülmüştür. Yayım elemanlarının tamamı Ziraat Fakültesi, Ziraatla ilgili yüksek okul yada lise mezunlardır. Mülga Çiftçi Eğitim ve Yayım Şubesinde toplam 7 birim bulunmakta idi. Bunlar; Bağ-bahçe Birimi, Sulama Birimi, Tarla Birimi, Ekonomi Birimi, Mekanizasyon Birimi, Bayan Eğitimi Birimi, Enformasyon Birimidir.

Araştırmada şubede görev yapan bütün yayım elemanlarıyla anket yapılmış olup konu uzmanlarıyla da ayrıca görüşülmüş konuya bakış açıları irdelenmiştir.

08/06/2011 tarih ve KHK/ 639 sayılı kanun hükmünde kararname ile Tarım Bakanlığı yeniden yapılmış ve Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı olmuştur (Anonim, 2011c). Bu kapsamda Tarım İl Müdürlüğü, Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Çiftçi Eğitim ve Yayım Şubesi ise Koordinasyon ve Tarımsal Veriler Şubesi adı altında faaliyet göstermeye başlamıştır. Şubenin faaliyet alanları değişmiş, yayım faaliyetleri önceden sadece bu şubede toplanmış iken tüm kuruma yayılmış, her şube kendi yayım faaliyetlerinden sorumlu tutulmuştur.

Çalışmada anket yapılan yayım elemanları şu an çalışma konuları ile ilgili yeni oluşan şubelerde görev yapmakta olup eğitim ve yayım faaliyetlerinden sorumludurlar.

5.2.1.1. Yayımcıların Kişisel Özellikleri

Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünde görev yapan yayım elemanlarının yaş, cinsiyet, görev, eğitim ve medeni durumları Çizelge 5.66'da irdelenmiştir.

Çizelge 5.66. Yayım Elemanlarının Kişisel Özellikleri

Kişisel Özellikler	Eleman Sayısı	%
Yaş		
18-30	-	-
31-45	24	80,00
46-65	6	20,00
Cinsiyet		
Kadın	13	43,33
Erkek	17	56,67
Görev		
Ziraat Teknisyeni	4	13,33
Ziraat Teknikeri	8	26,67
Ziraat Mühendisi	13	43,33
Ziraat Yüksek Mühendisi	5	16,67
Medeni Durum		
Evli	25	83,33
Bekar	5	16,67
Eğitim Durumu		
Lise	1	3,33
Yüksekokul	11	36,67
Lisans	13	43,33
Lisansüstü	5	16,67

Yayım elemanlarının % 80,00'i 31-45 yaş aralığında olup, 46-65 yaş aralığında olanların oranı % 20,00'dir. 18-30 yaş aralığında yayım elemanı bulunmamaktadır. Çizelge 5.66 ya göre yayım elemanlarının % 43,33'ünün kadın, % 56,67 sinin erkek olduğu görülmektedir.

Yayım elemanlarının görev durumlarına ilişkin verilerde ise, % 13,33'ünün ziraat teknisyeni, % 26,67'sinin ziraat teknikeri, % 43,33'ünün ziraat mühendisi, % 16,67 sinin ise ziraat yüksek mühendisi olduğu görülmektedir.

Çizelgeye göre yayım elemanlarının % 83,33'ünün evli, % 16,67 sinin bekar olduğu görülmektedir.

Swanson ve ark,1990'a göre yayım programlarının başarısında etkili olan temel faktör mevcut yayım elemanlarının kalitesidir. Bu kalitenin belirlenmesinde en önemli ölçüt yayım personelinin eğitimsel nitelikleridir (Özçatalbaş, 1994).

Yayım elemanlarının eğitim durumlarına ilişkin verilerde ise, % 3,33'nün lise, % 36,67 sinin yüksekokul, % 43,33'ünün lisans, % 16,67'sinin lisansüstü eğitim mezunu olduğu görülmektedir.

5.2.1.2. Yayımcıların Mesleki Özellikleri

5.2.1.2.1. Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler

Herhangi bir iş kolunda başarının sağlanmasında, çalışanların mesleklerini sevmeleri gerekmektedir. Bir mesleğin başarıyla yürütülmesinde, bilinçli olarak, isteyerek ve severek yapılmasının önemli bir etken olduğu söylenebilir (Torun, 2007).

Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nde görev yapan yayım elemanlarının meslek seçiminin etkileyen faktörler Çizelge 5.67'de incelenmiştir.

Çizelge 5.67. Yayım Elemanlarının Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler

Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler	Eleman Sayısı	%
Aile etkisiyle seçme	13	43,33
Tesadüfen seçme	6	20,00
Kendi isteğiyle seçme	11	36,67
Toplam	30	100,00

Ailesinin etkisiyle mesleğini seçenlerin oranı % 43,33 iken, tesadüfen seçenlerin oranı % 20,00, kendi isteğiyle seçenlerin oranı % 36,67'dir. Bu sonuçlar yayım elemanlarından mesleğini kendi isteğiyle seçenlerin oranının düşük olduğunu, ailelerin ise meslek seçiminde oldukça etkili olduğunu göstermektedir. Tesadüfen meslek seçiminde bulunan yayım elemanlarının oranı da azımsanmayacak derecededir.

5.2.1.2.2. Mesleki Tatmin Düzeyi

Çizelge 5.68'de, yayım elemanlarının mesleki tatmin düzeyleri incelenmiştir.

Çizelge 5.68. Yayım Elemanlarının Mesleki Tatmin Düzeyi

Mesleki Tatmin Düzeyi	Eleman Sayısı	%
Evet	12	40,00
Hayır	12	40,00
Kısmen	6	20,00
Toplam	30	100

Mesleğinden memnun olup tatmin olduğunu ifade edenlerle olmadıklarını ifade edenlerin oranı eşit olup % 40,00'dir. Kısmen tatmin olanların oranı ise % 20,00'dir. Yayım elemanlarının mesleki tatmin düzeyi düşük bulunmuş olup motivasyon artırıcı çalışmalar, yeni düzenlemelerle memnuniyet derecesi arttırılmaya çalışılmalıdır.

5.2.1.2.3. Meslekte Çalışma Süresi

Yayım elemanı için deneyimin önemi bir çok mesleğe göre daha fazladır. Çünkü yayım elemanı, çok sayıda değişkene bağımlı bir ortamda görev yapmaktadır (Kumuk, 1996).

Yayım elemanlarının meslekte çalışma süresi Çizelge 5.69'da verilmiştir.

Çizelge 5.69. Yayım Elemanlarının Meslekte Çalışma Süresi

Meslekte Çalışma Süresi	Eleman Sayısı	%
1-10 yıl	2	6,67
11-20 yıl	15	50,00
21-35 yıl	13	43,33
Toplam	30	100,00

Çizelge 5.69'da 1-10 yıl arası çalışanların %6,67'lik, 11-20 yıl arası çalışanların % 50,00'lik, 21-35 yıl arası çalışanların % 43,33 lük bir paya sahip olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar yayım elemanlarının mesleki deneyimlerinin yeterli derecede olduğunu göstermektedir.

5.2.1.2.4. Mesleki Eğitim Yeterliliği

Yayım elemanlarının rolü; üretici sorunlarını ve üretici güçlüklerini belirlemek, yeni teknolojiye ilişkin yararlı bilgileri yaymak, üretimi ve gelirleri artırmak için bu bilgileri başarılı bir biçimde kullanmayı üreticilere öğretmektir. Kısacası yayım elemanı bir iletişimci ve eğitimcidir. Bu nedenle, bu elemanların mutlaka alanlarıyla ilgili eğitimi almış olmaları gerekmektedir (Torun, 2007).

Çizelge 5.70. Yayım Elemanlarının Mesleki Eğitim Yeterliliği

Mesleki Eğitim Yeterliliği	Eleman Sayısı	%
Yeterli bulma	13	43,33
Yetersiz bulma	17	56,67
Toplam	30	100,00

Çizelge 5.70’de yayım elemanlarının okudukları bölümde aldıkları mesleki eğitimi yeterli bulup bulmadıkları irdelenmiştir. Yayım elemanlarının % 43,33’ü aldıkları mesleki eğitimi yeterli bulurken, % 56,67’ si yetersiz bulmaktadır. Çizelgeden de görüldüğü üzere aldığı eğitimi yetersiz bulan yayım elemanlarının oranı daha fazladır. Eğitim kurumlarında verilen eğitimlerin yeterli olmasının sağlanması ve teorinin yanı sıra pratiğe de önem verilmesi durumunda memnuniyet oranının artacağı kanaatine varılmıştır.

5.2.1.2.5. Mezun Olunan Bölüm İle Çalışma Alanının Uyumu

Yayım elemanlarının mezun oldukları bölümle çalıştıkları alanın uyumlu olup olmadıkları Çizelge 5.71’ de incelenmiştir.

Çizelge 5.71. Yayım Elemanlarının Mezun Oldukları Bölümle Çalıştıkları Alanın Uyumu

Mezun Olunan Bölümle Çalışılan Alanın Uyumu	Eleman Sayısı	%
Uyumlu bulma	17	56,67
Uyumsuz bulma	13	43,33
Toplam	30	100,00

Elde edilen sonuçlara göre; yayım elemanlarının % 56,67’lik bir kısmı mezun oldukları bölümle çalıştıkları alanın uyumlu olduğunu ifade ederken % 43,33’ü uyumsuz olduğunu belirtmektedir. Yayım elemanlarının mezun oldukları bölümle çalıştıkları alanın uyumlu olmasının performans ve motivasyonlarını arttırabileceği kanaatine varılmıştır.

5.2.1.2.6. Yayım Biriminde Çalışma Süresi

Çizelge 5.72’de yayım elemanlarının yayım biriminde çalışma süresi incelenmiştir.

Çizelge 5.72. Yayım Elemanlarının Yayım Biriminde Çalışma Süresi

Yayım Biriminde Çalışma Süresi	Eleman Sayısı	%
1-10 yıl	13	43,33
11-20 yıl	9	30,00
21-35 yıl	8	26,67
Toplam	30	100,00

Çizelgede görüldüğü üzere 1-10 yıl arası çalışanların oranı % 43,33 iken, 11-20 yıl arası çalışanlar % 30,00, 21-35 yıl arası çalışanlar ise % 26,67’lik bir orana sahiptir.

5.2.1.2.7. Hizmet Öncesi Eğitim Alımı

Yayım servislerinde çalışmak üzere işe giren yayım personelinin, temel yayım görevlerini yerine getirebilmeleri için hazırlanması gerekmektedir. Buna ek olarak başarılı bir yayım organizasyonu, personelin görevlerini ilk atandıklarında profesyonel ve teknik uzmanlıklarını geliştirmeleri için hazırlanan organizasyondur (Kızılaslan, 2000).Yayım elemanlarının hizmet öncesi eğitim alıp almadıkları Çizelge 5.73’de verilmiştir.

Çizelge 5.73. Yayım Elemanlarının Hizmet Öncesi Eğitim Alımı

Hizmet Öncesi Eğitim Alımı	Eleman Sayısı	%
Eğitim alma	6	20,00
Eğitim almama	24	80,00
Toplam	30	100,00

Çizelgede yayım elemanlarının % 20,00’sinin hizmet öncesi eğitim aldığı, % 80,00’inin ise eğitim almadığı görülmektedir. Hizmet öncesi eğitim alan yayım elemanlarının oranı oldukça düşüktür. Günümüzde bu eğitimler daha düzenli ve yoğun bir şekilde yapılmaktadır. Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünde mesleğe yeni başlayan yayım elemanlarına hizmet öncesi eğitim (adaptasyon eğitimi) verilmektedir.

5.2.1.2.8. Hizmet İçi Eğitime Katılma Durumu

Hizmet içi eğitim; halihazırda bir pozisyona atanmış kişilerin performansını geliştirmek için, kişilere sunulan öğrenme amacına yönelik planlanmış bir program olarak tanımlanmaktadır. Hizmet içi eğitim aynı zamanda bir becerinin gösterilmesindeki sistematik uygulamanın planlanmış programı olarak da tanımlanmaktadır (Kızılaslan, 2000). Çizelge 5.74’ de yayım elemanlarının yurt içi hizmet içi eğitimine katılma durumları incelenmiştir.

Çizelge 5.74. Yayım Elemanlarının Yurt İçi Hizmet İçi Eğitimine Katılım Durumları

Yurt İçi Hizmet İçi Eğitimine Katılım	Eleman Sayısı	%
Eğitime katılma	25	83,33
Eğitime katılmama	5	16,67
Toplam	30	100,00

Yayım elemanlarının % 83,33’ü katılmış olduğunu bildirirken, % 16,67’si katılmadığını bildirmiştir. Hizmet içi eğitimler yayım elemanlarının bilgi ve becerilerini arttırmakta, mesleki bilgilerinin güncellenmesini sağlamaktadır. Bu tür eğitimlerin sayısı ve içeriği artırılmalıdır. Yayım elemanlarının yurtiçi hizmet içi eğitimleri yararlı bulup bulmadıkları Çizelge 5.75’ de irdelenmiştir.

Çizelge 5.75. Yurtiçi Hizmet İçi Eğitimlerin Yararlılık Derecesi

Yurtiçi Hizmet İçi Eğitim Yararlılık Derecesi	Eleman Sayısı	%
Hiç	1	3,33
Az	5	16,67
Orta	16	53,33
Çok	3	10,00
Yönlendirici	5	16,67
Toplam	30	100,00

Çizelgeye göre yayım elemanlarının % 3,33’ü eğitimlerin hiç yararlı olmadığını düşünürken, % 16,67 si az yararlı, % 53,33’ü orta derecede yararlı, % 10,00’u çok yararlı, % 16,67 si ise yönlendirici olduğunu düşünmektedir.

Alagöz (2005)' ün Aşağı Seyhan Ovası'na, Adana Tarım İl Müdürlüğü yayım elemanlarınca götürülen yayım hizmetlerinin analizi yapılmış, yayımcıların %50'00'si hizmet içi eğitimleri yararlı bulduklarını belirtirken, %50'00'si ise hizmet içi eğitimleri yararsız bulduklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 5.76'da yayım elemanlarının yurt dışı eğitimlere katılım durumları incelenmiştir

Çizelge 5.76. Yayım Elemanlarının Yurt dışı Hizmet içi Eğitimine Katılım Durumları

Yurt Dışı Hizmet içi Eğitimine Katılım	Eleman Sayısı	%
Eğitime katılma	3	10,00
Eğitime katılmama	27	90,00
Toplam	30	100,00

Yayım elemanlarının % 10,00'u yurt dışı eğitimlerine katıldığını bildirirken, % 90,00'ı ise katılmadığını ifade etmiştir. Bu tür eğitimlerin sayısı arttırılmalı, yayım elemanlarına da katılım imkanı sağlanmalıdır.

5.2.2. Yayımcıların Benimsemeye Bakış Açıları

Tarımsal yayım, insanların eğitim yoluyla gerekli bilgi ve yetenekleri kazanmalarını sağlayan etkin bir araçtır. Tarım kesimindeki üreticilerin modern teknolojileri uygulayabilmesi ve sürekli gelişen teknolojilere uyum sağlayabilmesi ancak eğitim yoluyla bilgi, beceri ve tutumlarında meydana getirilecek değişikliklerle sağlanabilir. Yayımcının görevi burada başlamakta ve bu değişimi sağlamak zorundadır. Bu değişim sosyal ve kültürel bir değişim olmalı ve üreticilerin tümüne ulaşılması temel hedef olmalıdır. Çünkü kırsal kesimdeki üretici çevresiyle bir sosyal varlıktır. Onu bu çevreden ayrı tutmak ve düşünmek yanlış olacaktır. Yayımcı bilgiyi vermekten ziyade üreticinin sosyal ve kültürel çevresini de değiştirmelidir (Kalanlar, 2005).

Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünde çalışan yayım elemanlarının tümü yöresel bilgiyi önemli bulmakta ve değerlendirilmesi gerektiğine inanmaktadır.

Yayım elemanlarına göre yeniliklerin benimsetilmesinde öncelik verilecek üreticiler Çizelge 5.77'de irdelenmiştir.

Çizelge 5.77. Yayım Elemanlarına Göre Benimsemeye Öncelik Verilecek Üreticiler

Benimsemeye Öncelik Verilecek Üreticiler	Eleman Sayısı	%
Gönüllü üreticilerle başlanmalı	16	53,33
Önder üreticilerle başlanmalı	17	56,67
Gönülsüz olanlarla başlanmalı	-	-
Ayırım yapılmamalı	-	-

*Yayım elemanları birden fazla seçenek işaretlemişlerdir.

Bu sonuçlara göre benimsemeye gönüllü üreticilerden başlanması gerektiğini düşünenlerin oranı % 53,33 iken, önder üreticilerden başlanması gerektiğini düşünenlerin oranı % 56,67'dir. Önder üreticiler yenilikleri daha kolay kabul etmekte, diğer üreticileri etkilemekte ve onları peşinden sürüklemektedirler.

Yayım elemanları benimsemeye gönülsüz olan üreticilerden başlanmaması gerektiğini düşünmekte olup, ayırım yapılması ve öncelik verilecek grubun seçilmesi gerektiğini ifade etmektedirler.

Yayım elemanlarının tamamı bir yeniliğin yayımını yaparken üreticinin bulunduğu ortamın incelenmesi, tanınması ve değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Yılmazçoban (2006)'nın "Türkiye'de Geleneksel Yayım Yaklaşımı İle Eğitim Ziyaret Yaklaşımının Karşılaştırmalı Analizi (Çorum Ve Sivas İlleri Örneği) isimli çalışmasında; Çorum ilindeki yayım elemanlarının (ziraat mühendisi) % 93,94'ünün , Sivas ilindeki yayım elemanlarının ise tamamının üreticilere yenilik benimsetilmesi sürecinde üretici ortamını değerlendirdiklerini tespit etmiştir.

Yayım elemanlarının tümü yeniliklerin benimsetilmesinde ortaya çıkan problemleri giderme yolunu tercih etmektedir.

5.2.3. Üreticilerle İletişim

5.2.3.1. Üretici Ziyaretlerinin Düzenliliği

Benor ve ark, 1984 e göre; etkili, profesyonel yayımın yani eğitim ve ziyaret sisteminin özünde üreticilerin ehliyetli yayım elemanları tarafından düzenli ve sürekli ziyareti yatar. Tarımsal yayım bir defalık çalışma değildir; üreticilerin üretim şartlarını anlayabilmek ve üreticilerin teknoloji ihtiyaçlarına cevap verebilecek tavsiyelerin geliştirebilmesine yardımcı olacak araştırmayı yönlendirmek için devamlı, uzun vadeli kontak işlemi veya sürecini kapsamına alır. Bunu başarmak için alan ziyaretleri sık ve düzenli olmalıdır (Yılmazçoban, 2006).

Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünde görev yapan yayım elemanlarının üreticilere yaptıkları ziyaretlerin belirli bir düzen içerisinde yapıp yapılmadığı Çizelge 5.78’de verilmiştir.

Çizelge 5.78. Yayım Elemanlarının Üreticilere Yaptıkları Ziyaretlerin Düzenliliği

Üretici Ziyaretlerinin Düzenliliği	Eleman Sayısı	%
Düzenli	9	30,00
Düzensiz	21	70,00
Toplam	30	100,00

Yayım elemanlarının % 30,00’u ziyaretlerin düzenli olarak yapıldığını ifade ederken % 70,00’i düzenli bir şekilde yapılmadığını belirtmiştir. Kurumun ulaşım olanakları, üretici ziyaretlerinin düzenliliğini büyük ölçüde etkilemektedir.

5.2.3.2. Üretici Ziyaretlerinin Sıklığı

Tarımsal yayım, esas olarak üreticilerin sorunlarına çözüm bulmayı amaçlar. Dolayısıyla üretici sorunları ve bu sorunların çözümüne yardımcı olmak yayımın ve yayım işlevini yerine getiren yayım elemanlarının önemli görevlerinden bir tanesidir. Yayım elemanlarının üreticilerle iletişimde başarısını ve yayım faaliyetlerinin etkinliğini gösteren kriterlerden biri yayım elemanlarının üreticilerle görüşme sıklığıdır (Ceylan ve Köksal, 2003).

Çizelge 5.79’da üreticilere yapılan ziyaretlerin ne sıklıkta gerçekleştiği irdelenmiştir.

Çizelge 5.79. Yayım Elemanlarının Üreticilere Yaptıkları Ziyaretlerin Sıklığı

Üretici Ziyaretlerinin Sıklığı	Eleman Sayısı	%
4-6 ayda bir	7	23,33
1-2 ayda bir	12	40,00
15 günde bir	2	6,67
Haftada 2-4 kez	4	13,33
Haftada 1 kez	5	16,67
Toplam	30	100,00

Yayım elemanları ile yapılan görüşmeler sonucunda 4-6 ayda bir ziyarete gidildiğini belirten yayım elemanlarının oranı % 23,33 iken, 1-2 ayda bir ziyaret % 40,00, 15 günde bir ziyaret % 6,67, haftada 2-4 kez ziyaret % 13,33, haftada 1 kez ziyaret gerçekleştiğini düşünenlerin oranı ise % 16,67’dir.

Alagöz (2005) çalışması ile; yayım elemanlarının %33,3’ünün (6 kişi) Adana Tarım İl Müdürlüğü yayım elemanlarının Aşağı Seyhan Ovası’na yeterli sıklıkta hizmet götürdüğü görüşüne kesinlikle katıldıklarını, %38,9’unun (7 kişi) kısmen katıldıklarını, %27,8’inin (5 kişi) ise kısmen katılmadıklarını tespit etmiştir.

5.2.3.3. Üreticilere Verilen Bilgiler

Yayım faaliyetleri yapılırken üzerinde durulacak olan konu, halkın bugün için ihtiyaç duyduğu sorunlara çözüm aranmasıdır. Bunu belirlerken halkın içinde bulunduğu sorunların ülkenin genel sorunlarıyla ilişkilerini ortaya koymak ve bunları birbirinden soyutlamak gerekir (Özçatalbaş ve Gürgen,1998). Yapılan programlar kapsamında verilen bilgiler halkın ihtiyaçlarına cevap verebilmelidir.

Yayım elemanları tarafından üreticilere verilen bilgiler gruplandırılmış ve Çizelge 5.80’de verilmiştir.

Çizelge 5.80. Yayım Elemanlarının Üreticilere Verdikleri Bilgiler

Üreticilere Verilen Bilgiler*	Eleman Sayısı	%
Üretim tekniği	16	53,33
Doğal kaynakların korunması	2	6,67
Tarımsal işletmecilik	5	16,67
Kadın üreticilerin bilinçlendirilmesi	7	23,33
Diğer (yeniliklerin duyurulması vs..)	4	13,33

*Yayım elemanları birden fazla seçenek işaretlemişlerdir.

Bu sonuçlara göre üretim teknikleri kapsamında verilen bilgiler % 53,33 iken, doğal kaynakların korunması % 6,67, tarımsal işletmecilik % 16,67, kadın üreticilerin bilgilendirilmesi % 23,33, diğer tarımsal konularda (yeniliklerin duyurulması vs..) verilen bilgiler ise % 13,33 lük bir orana sahiptir.

5.2.3.4. Üreticilerin Yayım Faaliyetlerini Benimsemesi

Çizelge 5.81’de yayım elemanları tarafından üreticilere yönelik yapılan yayım faaliyetlerinin benimsenme derecesi incelenmiştir.

Çizelge 5.81. Yayım Faaliyetlerinin Üreticiler Tarafından Benimsenme Durumu

Yayım Faaliyetlerinin Üreticiler Tarafından Benimsenmesi	Eleman Sayısı	%
Hiç benimsenmeme	-	-
Az benimsenme	11	36,67
Orta derecede benimsenme	17	56,67
Çok iyi benimsenme	2	6,66
Toplam	30	100,00

Yayım elemanlarına göre yayım faaliyetlerinin benimsenmeme durumu söz konusu değildir. Az benimsenme % 36,67, orta derecede benimsenme % 56,67, çok iyi benimsenme ise % 6,66’lık bir orana sahiptir.

Çizelge 5.82’de yayım elemanlarına göre benimsemeyi engelleyen faktörler incelenmiştir.

Türkiye’de veraset yoluyla arazilerin parçalanması tarım arazilerinin küçük ve parçalı olmasına yol açmaktadır. Bu ise maliyetlerin yükselmesine ve finansal nedenlerle modern teknolojilerin kullanılmaması sonucu verimliliğin düşmesine yol açmaktadır. Ayrıca üreticilerin örgütlenme eğilimlerinin düşük olması ve bu yöndeki çabaların yetersiz kalması üreticilerin üretim, finans, ve pazarlama sorunlarına yeterli çözüm üretmelerini engellemektedir

Ürünlerin pazarlanması, işletme kaynaklarının temini ve optimum kullanımı gibi konular tarımsal yayımın konu alanlarına girmekle birlikte bu sorunlar büyük ölçüde Türkiye’nin sosyal, ekonomik ve politik sorunlarından kaynaklanmakta olup, bunların çözümü konusunda yayım hizmetlerinin katkısı sınırlı kalmaktadır (Alagöz, 2005).

Tarımsal yayımın temel ilkelerinden biri, üreticilerin bu sürece gönüllü katılımlarını içeren “kendi kendine yardım” ilkesidir. Eğer üretici herhangi bir bilgiyi istemiyorsa onu zorlamak tarımsal yayımın anlamına ters düşer. Ancak isteksiz olması onun “kendi kendine yardım arzusu” taşımadığını göstermez. Bu tutumun nedenleri, sorunun farkında olmama, sorunu çözümleyebileceğine inanmama, benimsememe ya da koşullarının önerilen yeniliğe uygun olmaması gibi çok çeşitli olabilir. Katılıma isteksiz yeniliği uygulamak istemeyen üreticilerin, bilinçlendirme, inandırma, ikna etme yönünde üzerinde durulması gerekmektedir (Kızılaslan, 2009).

Çizelge 5.82. Üreticilerde Benimsemeyi Olumsuz Etkileyen Faktörler

Benimsemeyi Olumsuz Etkileyen Faktörler*	Eleman Sayısı	%
Üreticinin ilgisizliği ve önyargısı	20	66,67
Kurumun sınırlı imkanları	3	10,00
Belirsiz ürün fiyatları	10	33,33
Kısıtlı pazarlama imkanları	12	40,00
Arazi yetersizliği	2	6,67
Diğer (güven eksikliği, girdi masraflarının çok olması, tarım politikasındaki yetersizlikler)	1	3,33

*Yayım elemanları birden fazla seçenek işaretlemişlerdir.

Yayım elemanlarına göre üreticilerin yenilikleri benimsemesini olumsuz yönde etkileyen faktörlerin başında % 66,67'lik bir oranla üreticinin konuya olan ilgisizliği ve önyargısı gelmektedir.(Çizelge 5.82) Bu faktörlerden kurumun sınırlı imkanları % 10,00, belirsiz ürün fiyatları % 33,33, kısıtlı pazarlama imkanları % 40,00, arazi yetersizliği % 6,67, diğer faktörler ise (güven eksikliği, girdi masraflarının çok olması, tarım politikasındaki yetersizlikler) % 3,33 lük bir paya sahiptir.

5.2.4. Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün Yayım Olanakları

5.2.4.1. Ulaşım Olanaklarının Yeterliliği

Yayım elemanlarının kırsal alana hizmet götürmesi ve üreticilerle iletişim kurması kuşkusuz gerekli araç gereçlerin varlığıyla olasıdır. Gerektiği zaman ulaşım aracına sahip olmayan bir yayım elemanının köye gitmesi ve üreticilerle görüşmesi olanaksızdır. Aynı şekilde tarımsal konularda demonstrasyon, tarla günü, toplantı ve işletme ziyareti gibi yayım etkinliklerinde bulunulması ve bu etkinliklerde başarılı olunmasını etkileyen en önemli faktörlerden biri de yeterli araç ve gerece sahip olunmasıdır. Yayım elemanlarının iş performansı da belirli ölçüde bu araç ve gereçlerin varlığına bağlıdır (Boz ve Candemir, 2007).

Çizelge 5.83'de Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün ulaşım olanaklarının yeterliliği incelenmiştir.

Çizelge 5.83. İl Müdürlüğü'nün Ulaşım Olanaklarının Yeterliliği

İl Müdürlüğünün Ulaşım Olanakları Yeterliliği	Eleman Sayısı	%
Yeterli bulma	11	36,67
Yetersiz bulma	19	63,33
Toplam	30	100,00

Çizelge 5.83'de görüldüğü üzere Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünde çalışan yayım elemanlarının % 36,67'si kurumun ulaşım olanaklarını yeterli bulurken, % 63,33' ü yetersiz bulmaktadır. İl Müdürlüğü'nün ulaşım olanaklarını yetersiz bulan yayım elemanlarının oranı oldukça yüksektir. Yayım faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ve etkili olması için yetersizliğin giderilmesi gerekmektedir.

5.2.4.2. Yayım Araç Gereçlerinin Yeterliliği ve Etkinliği

Çalışma kapsamındaki yayım elemanlarına görev yaptıkları kurumun yayım araç ve gereçlerini yeterli bulup bulmadıkları sorulmuş ve Çizelge 5.84'de ki sonuçlar elde edilmiştir.

Çizelge 5.84. İl Müdürlüğünün Yayım Araç ve Gereçlerinin Yeterliliği

İl Müdürlüğü'nün Yayım Araç Ve Gereçlerinin Yeterliliği	Eleman Sayısı	%
Yeterli bulma	12	40,00
Yetersiz bulma	18	60,00
Toplam	30	100,00

Yayım araç ve gereçlerini yeterli bulan yayım elemanlarının oranı % 40,00 iken, yetersiz bulan yayım elemanlarının oranı % 60,00'dir. (Çizelge 5.84) Yayım araç ve gereçlerinin yeterli olması ve etkin kullanımı benimseme ve yayımın başarı derecesini olumlu yönde etkilemektedir. Bu nedenle yayım faaliyetlerinde kullanılan araç ve gereçlerde yeterlilik ve etkinliğin sağlanması gerektiği kanaatine varılmıştır.

Çizelge 5.85'de yayım elemanlarının yayım araç ve gereçlerinin etkin kullanılıp kullanılmadığı hakkındaki görüşleri irdelenmiştir.

Çizelge 5.85. İl Müdürlüğünün Yayım Araç ve Gereçlerinin Etkin Kullanımı

Yayım Araç ve Gereçlerinin Etkin Kullanımı	Eleman Sayısı	%
Etkin kullanılma	17	56,67
Etkin kullanılmama	13	43,33
Toplam	30	100,00

Çizelge 5.85'de yayım araç ve gereçlerinin etkin bir şekilde, amacına uygun olarak kullanıldığı düşünün yayım elemanları % 56,67'lik bir orana sahipken, etkin kullanılmadığını düşünenlerin oranı % 43,33 dür.

5.2.4.3. Yayım Programlarının İzlenme ve Değerlendirme Durumu

Yayım programı, yayım hizmeti ile yapılmak istenenin neler olduğu ve bu hizmetlerin niçin yapılacağı sorularına cevap arandığı ve bunların belirlendiği bir aşamayı kapsamaktadır. Bu aşamada halkın ihtiyaçları ve yayım biriminin olanakları dikkate alınarak çözümlenmesi olası sorunlara, çözüm yolları aranmakta ve bu çözüme yönelik amaçlar belirlenmektedir. Yayım programı uzman bir grubun ve üreticilerin ürünü olmalı, katılımları sağlanmalı, görüş ve düşünceleri ile önerileri dikkate alınmalıdır (Özçatalbaş ve Gürgen, 1998).

Yayım programlarının izlenmesinde yapılan çalışmaya ilişkin girdilerin kullanımı, aktivitelerin düzenliliği, çıktılarının zamanında elde edilmesi ve çalışmanın tamamlanmasına etkili olan kritik durumlar hakkında bilgiler toplanmaktadır. Değerlendirilmesinde ise çalışmanın sadece etkileri değil tüm yönleri mercek altına alınır (Değirmenci ve ark., 2008).

Çizelge 5.86'da Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün yayım programlarında izleme ve değerlendirme yapıp yapmadığı irdelenmiştir.

Çizelge 5.86. İl Müdürlüğü'nün Yayım Programlarında İzleme ve Değerlendirme

Yayım Programlarında İzleme ve Değerlendirme	Eleman Sayısı	%
Yapılma	25	83,33
Yapılmama	5	16,67
Toplam	30	100,00

Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünde yapılan yayım programlarının yeterli düzeyde izlenip, sonuçların değerlendirildiğini düşünün yayım elemanları % 83,33 lük bir paya sahipken, yeterli izleme ve değerlendirmenin yapılmadığını düşününlerin payı % 16,67'dir. Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünde yayım programı yayım biriminde görevli yayım elemanları tarafından hazırlanmakta, izlenmekte ve yıl sonunda da değerlendirilmektedir.

Yılmazçoban (2006)' nın yaptığı çalışmada yayım programlarını uygularken izleme ve değerlendirme yapıldığını belirten yayım elemanlarının oranı Çorum ilinde % 75,76 iken, Sivas ilinde % 95,83' dür.

5.2.5. Sanayi Kuruluşlarıyla İletişim

Yayım elemanlarına göre sanayi kuruluşlarıyla iletişimin yeterli olup olmadığı Çizelge 5.87'de irdelenmiştir.

Çizelge 5.87. İl Müdürlüğünün Sanayi Kuruluşlarıyla İletişim Yeterliliği

Sanayi Kuruluşlarıyla İletişim Yeterliliği	Eleman Sayısı	%
Evet	5	16,67
Hayır	25	83,33
Toplam	30	100,00

Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünde görev yapan yayım elemanlarının % 16,67'si sanayi kuruluşlarıyla iletişimin yeterli düzeyde olduğunu düşünürken, % 83'33 ü yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Sanayi kuruluşlarıyla iletişimi yetersiz bulan yayım elemanlarının oranı oldukça yüksektir. Sanayi kuruluşlarıyla yayım elemanlarını buluşturmak için teknik gezi, toplantı gibi faaliyetler yapılmalıdır. Bu faaliyetlerin iki tarafın da vizyonunu geliştireceği, fikir alışverişini ve iletişimi arttıracığı kanaatine varılmıştır.

5.2.6. Araştırma Kuruluşlarıyla İletişim

Araştırma ve yayım birbirini bütünlüycü çok önemli iki ögedir. Her iki birim de üreticilere hizmet etmek dolayısıyla ülke tarımının gelişmesine katkıda bulunmak amacıyla faaliyette bulunmaktadır (Özçatalbaş ve Gürgen, 1998).

Swanson ve Phillip, (1990)'e göre araştırmacılar yerel yayım elemanları ile (il/ilçe müdürlükleri) işbirliği yapmalıdır. Bu işbirliği araştırmacılara gerçek üretici koşullarını, üretici sorunlarını gösterecektir. Ayrıca hem yerel yayım elemanları hem de araştırmacılar için faydalı olacaktır. Birçok ülkede, araştırma enstitülerinin yerel seviyede, yayım elemanlarına ve üreticilere direkt danışmanlık sağlayan ve yeni tarım teknikleri ile bunların kullanımı hakkında bilgi veren konu uzmanları vardır (Köksal ve Ceylan 2003).

Çizelge 5.88'de Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün Araştırma Kuruluşlarıyla İletişim Yeterliliği irdelenmiştir.

Çizelge 5.88. İl Müdürlüğünün Araştırma Kuruluşlarıyla İletişim Yeterliliği

Araştırma Kuruluşlarıyla İletişim Yeterliliği	Eleman Sayısı	%
Evet	9	30,00
Hayır	21	70,00
Toplam	30	100,00

Çizelgeye göre; Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün araştırma kuruluşlarıyla iletişiminin yeterli olduğunu düşünen yayım elemanları % 30,00'lük bir orana sahipken, yetersiz olduğunu düşünenlerin payı % 70,00'dir.

Yayım elemanlarının araştırma kuruluşlarından beklentilerini şu şekilde sıralayabiliriz; adaptasyon ve deneme çalışmalarını üretici şartlarında yapmaları, güncel sorunlara beklentilere göre veri üretmeleri, araştırmaların hızlı ve etkin sonuçlandırılması ve yayım elemanlarına en kısa sürede iletilmesi, tohumla ilgili çalışmaların artırılması, ıslah çalışmalarına daha fazla yer verilmesi, bölgeye uygun daha fazla çeşitte denemeler yapıp sonuçlarının üreticilerle paylaşılması..vb.

5.2.7. Konu Uzmanlarının Görüşleri

Sanayilik sebze yetiştiriciliğinin artı ve eksilerini, problem ve çözüm önerilerini konu uzmanlarının bakış açısı ile değerlendirebilmek için Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü Bitkisel Üretim ve Bitki Sağlığı Şubesi Bağ-Bahçe Biriminde görev yapan 5 konu uzmanı yayım elemanı ile anket yapılmıştır. Sebzeçilik, organik tarım ve iyi tarım uygulamaları konularında uzman olan yayım elemanları sanayilik sebze yetiştiriciliği konusunda da 2003 yılından beri II. Ürün Tarımını-Sanayilik Sebze Üretimini Geliştirme Alt Projesi'ni yürütmekte olup, eğitim ve yayım çalışmalarına devam etmektedirler.

5.2.7.1. Sanayilik Sebze Yetiştiriciliği Bilgilendirme Faaliyetleri

Tarımsal yayımın amacı olan davranış değişikliğini gerçekleştirebilmek için, üreticilerin bilgi, beceri ve tutumlarında değişim meydana getirmek gerekir. Bunu tarımsal yayımda sağlayabilmek için birçok öğretim tekniğinden (yayım yönteminden) yararlanılır (Köksal ve Ceylan, 2003).

Çizelge 5.89’da sanayilik sebze yetiştiriciliği konusunda üreticilere verilen eğitimler incelenmiştir.

Çizelge 5.89. Konu Uzmanları Tarafından Sanayilik Sebze Yetiştiriciliği Konusunda Üreticilere Verilen Eğitimler

Sanayilik Sebze Yetiştiriciliği Konusunda	Eleman Sayısı	%
Toplantı	5	100,00
Tarla Günü	3	60,00
Demonstrasyon	3	60,00
Üretici Gezisi	1	20,00

*Yayım elemanları birden fazla seçenek işaretlemişlerdir.

Çizelgeye göre yayım elemanlarının tamamı sanayilik sebze yetiştiriciliği konusunda toplantı yapıldığını, % 60,00’i tarla günleri düzenlendiğini, % 60,00’i demonstrasyon kurulduğunu, % 20,00’si ise üretici gezileri yapıldığını belirtmişlerdir. Sanayi kuruluşlarının talep ettikleri ürünlerle ilgili üreticilerin bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi konusunda konu uzmanlarının tümü bilgilendirme ve yönlendirme yapıldığını ifade etmiştir.

5.2.7.2. Sebze Üreticileri Birliğiyle İletişim

Tarımsal Üretici Birlikleri her türlü bitkisel, hayvansal ve su ürünleri konularında kurulabilir. Birlikler; üyelerine teknik destek sağlar, eğitim ve yayım hizmeti verir, pazar bilgisi toplar ve aktarır, girdi teminine yardımcı olur, üyelerinin üretimleri hakkında toplanan bilgiler ve pazar koşulları çerçevesinde üretim planlamasını yapar, üretilen ürünlerle ilgili ulusal ve uluslararası pazarlarda üyelerinin pazarlık gücünü artırıcı faaliyetlerde bulunurlar (Koroğlu, 2003).

Konu uzmanı yayım elemanlarının % 80,00’i Sebze Üreticileri Birliği’nin faaliyetleri hakkında bilgi sahibi iken, % 20,00’si faaliyetleri hakkında bilgisinin olmadığını bildirmiştir. Konu uzmanları Sebze Üreticileri Birliği tarafından yapılan faaliyetleri yeterli bulmamaktadırlar.

Sebze Üreticileri Birliği’nin ilde aktif bir şekilde faaliyetlerini sürdürdüğünü Tokat ili sebze yetiştiriciliğine önemli katkılarının bulunduğunu düşünen yayım elemanlarının oranı % 20 iken, herhangi bir katkı sağlamadığını pasif kaldığını düşünenlerin oranı % 80’dir. Bu pasifliğin nedenleri olarak da; mevzuatlarının yeterli yaptırıma sahip olmaması, kuruluş amacına uygun davranılmaması, yöneticilerinin esas işlerinin tarım olmaması gibi olumsuzluklar gösterilmektedir.

Sebze Üreticileri Birliği’nin Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ile iletişiminin yeterli olup olmadığı konu uzmanlarına sorulmuş ve elde edilen sonuçlara göre; iletişimi yeterli bulanların oranı % 40,00 iken, yetersiz bulanlar % 60,00 oranındadır.

5.2.7.3. Sanayi Kuruluşlarıyla İletişim

Tarım ve sanayi sektörleri birbirine neden sonuç ilişkileri ile bağımlıdır. Hiçbir ülkede tarımsal faaliyetlerin sanayiden bağımsız olarak modern yöntemlerle sürdürülmesi mümkün değildir. Ekonomik gelişme sürecinde tarım ve sanayi sektörleri arasında bir paralellik sağlanamaz ise yalnız başına hiçbir sektör, en azından dünya piyasalarındaki konjonktürlerin karşısında bir anlam ifade edemez (Aydemir ve Pıçak, 2008).

Tarım ve sanayi arasındaki paralelliğin sağlanmasında konu uzmanı yayım elemanlarına da büyük rol düşmektedir. Çalışmanın bu kısmında konu uzmanlarının üreticiler ve sanayiciler arasında iletişimi ne oranda sağladıkları, üreticilerle ilgili bilgileri sanayi kuruluşlarına iletip iletmedikleri ve iletilen bilgilerin neler olduğu irdelenmiştir.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünde görev yapan konu uzmanı yayım elemanlarının tümü üretici bilgilerinin sanayi kuruluşlarına iletildiğini belirtmiştir.

Çizelge 5.90'da sanayi kuruluşlarına iletilen üretici bilgileri gruplandırılmıştır.

Çizelge 5.90. Konu Uzmanları Tarafından Sanayi Kuruluşlarına İletilen Üretici Bilgileri

Sanayi Kuruluşlarına İletilen Üretici Bilgileri*	Eleman Sayısı	%
Üreticilerin üretim haberlerini	1	20,00
Üreticilerin sanayi kuruluşlarından beklentilerini	3	60,00
Üreticilerin bu konudaki sorunlarını	1	20,00
Diğerleri (sözleşmeli üretimle ilgili mevzuata dair bilgiler, üretici durumu)	1	20,00

*Konu uzmanları birden fazla seçenek işaretlemişlerdir.

Elde edilen sonuçlara göre konu uzmanlarının % 20,00'si üreticilerin üretim haberlerinin, % 60,00'ı üreticilerin sanayi kuruluşlarından beklentilerinin, % 20,00'si üretici sorunlarının, % 20,00' si ise başka üretici bilgilerinin (sözleşmeli üretimle ilgili mevzuata dair bilgiler, üretici durumu) iletilmiş olduğunu belirtmişlerdir.

Üretici-sanayi kuruluşlarının iletişimlerinin sağlanması konusunda; konu uzmanlarından iletişimin sağlandığını düşünenlerin oranı % 80,00 iken, iletişimde kopukluk olduğunu düşünenlerin oranı % 20,00'dir.

Konu uzmanlarının sanayi kuruluşlarından beklentileri ise; yöre üreticilerine ve ürün desenine destek olmaları, fiyat politikalarını üreticiyi teşvik edecek şekilde yönlendirmeleri, sözleşmeli üretim modelini benimsemeleri ve yayım elemanlarıyla ortaklaşa çalışmalar yapmalarıdır.

5.3. Sanayi Kuruluşları

Ekonomik gelişme bir bütün olduğundan tek başına tarım, sanayi veya hizmet sektörlerinin gelişmesinden söz etmek mümkün değildir. Çünkü bir sektörün gelişmesi diğer sektörlerin de gelişmesini zorunlu kılmaktadır. Tarım kesimi sanayi sektörüne hammadde sağlarken, sanayi ürünleri için pazar oluşturur. Ancak tarımın, sanayi sektöründen sağladığı olanaklardan bağımsız olarak gelişmesi mümkün değildir. Tarım ve sanayi sektörleri, birbirini tamamlayan ve karşılıklı etkileşim içinde bulunan sektörlerdir (Aydemir ve Pıçak, 2008).

Çalışmanın bu kısmında Tokat ilinde üretilen sanayilik sebzelerin işlendiği sanayi kuruluşları incelenmiştir. Sanayilik sebzeleri işleyen 5 sanayi kuruluşu tespit edilmiş ve bu kuruluşlarla yapılan anketlerle sanayilik sebze yetiştiriciliğinin pazarlama ve işleme durumu irdelenmiştir.

5.3.1. Sanayicilerin Kişisel Özellikleri

Sanayi kuruluşlarında yapılan görüşmelerde 1 bayan 4 erkek olmak üzere toplam 5 konu uzmanı ile görüşülmüştür. Bu kişilerden 3'ü 46-65 yaş aralığında, 2'si 31-45 yaş aralığındadır. Hepsisi evli olup, 1'i lise mezunu 4'ü ise üniversite mezunudur.

Sanayi kuruluşlarında görev yapan bu uzmanlar teknik işlerden sorumlu olarak çalışmakta olup, mesleki deneyim olarak 3'ü 11-20 yıllık, 2'si ise 21-35 yıllık bir deneyeime sahiptirler.

5.3.2. Üreticilerle İletişim

Sanayi kuruluşlarında çalışan konu uzmanlarının %20,00'si sanayi kuruluşlarının üreticilerle olan iletişim düzeyini orta derecede bulurken, % 60,00'ı iyi derecede, % 20,00'si ise çok iyi derecede bulmaktadır. % 80,00'i gerek duyduğu takdirde görüşüğünü, % 20,00'si ise ara sıra görüşüğünü ifade etmiştir.

Çizelge 5.91'de sanayi kuruluşlarının üreticilerle görüşme nedenleri irdelenmiştir.

Çizelge 5.91. Sanayi Kuruluşlarının Üreticilerle Görüşme Nedenleri

Üreticilerle Görüşme Nedenleri*	Firma Sayısı	%
Hammadde alımı için	5	100,00
Kendilerini tanıtmak için	-	-
İşledikleri ürünlerle ilgili bilgi vermek için	1	20,00
Sözleşme yapmak için	3	60,00
Diğer (ziyaret vs..)	-	-

*Sanayi kuruluşlarında çalışan konu uzmanları birden fazla yanıt vermişlerdir.

Çizelgede görüldüğü üzere sanayi kuruluşlarının tamamı üreticilerle hammadde alımı için, % 20,00'si işledikleri ürünlerle ilgili bilgi vermek için, % 60,00'ı ise sözleşme yapmak için görüşmektedirler.

Sanayi kuruluşlarının % 60,00'ı işleyecekleri ürünle ilgili üreticileri üretim planlaması yapmaya sevk edip bilgi aktarırken, % 40,00'ı bilgi aktarımı yapmamaktadır.

Sanayi kuruluşlarının tamamı üreticilere yönelik eğitim ve yayım çalışmaları yapmadıklarını belirtmişlerdir.

Üreticilerin üretimlerinin sanayi kuruluşlarının hammadde ihtiyacını karşılaması konusunda kuruluşların 2'si ihtiyacı karşıladığını, 3'ü ise karşılamadığını yetersiz kaldığını ifade etmişlerdir. Sanayi kuruluşlarının tamamı hammadde ihtiyacını doğrudan üreticiye bildirdiklerini bu konuda aracı kurum kuruluş kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

Sanayi kuruluşlarına göre üreticilerden % 60,00'ı sanayilik sebze yetiştiriciliğini az derecede, % 40,00'ı ise orta derecede benimsemişlerdir. Bu kuruluşların % 40,00 ı üreticilerin sanayilik sebze yetiştiriciliği benimseme oranının artmasında sanayi kuruluşlarının payı olduğunu düşünürken, % 60,00'ı sanayi kuruluşlarının etkisi olmadığını belirtmektedir. Sanayi kuruluşlarına göre; benimseme düzeyinin artırılması için üreticilere destek verilmeli, sözleşmeli üretim bilinci kazandırılmalı, problemleriyle ilgilenilip eğitim ve yayım faaliyetlerine ağırlık verilmelidir.

Sanayi kuruluşlarının tümü üreticilerin sağlıklı ve kaliteli üretim yapmalarını, sözleşmeli üretim kriterlerine uymalarını, hammaddeyi zamanında teslim etmelerini istemektedirler.

5.3.3. Tarımsal Bilgi ve Faaliyetler

Sanayi Kuruluşlarının genel olarak tarımla ilgili bilgileri edindikleri kaynaklar Çizelge 5.92'de irdelenmiştir.

Çizelge 5.92. Sanayi Kuruluşlarının Tarımsal Bilgi Edindikleri Kaynaklar

Tarımsal Bilgi Edinme Kaynakları	Firma Sayısı	%
İl Müdürlüğü	3	60,00
Araştırma Kuruluşları	2	40,00
Yurt içi kaynaklar	1	20,00
Yurt dışı kaynaklar	1	20,00
İnternet	2	40,00
Diğer	-	-

*Sanayi kuruluşlarında çalışan konu uzmanları birden fazla yanıt vermişlerdir.

Çizelgede görüldüğü üzere sanayi kuruluşlarının en fazla bilgi edindiği kaynak % 60,00'lık bir oranla İl Müdürlüğüdür. İl Müdürlüğünden sonra gelen kaynaklar ise % 40,00'lık oranla internet kaynakları ve araştırma kuruluşlarıdır. Yurt içi ve yurtdışı kaynaklar ise % 20,00'lik orana sahiptirler.

Sanayi kuruluşlarının % 20,00'si işlenen sebzeler için deneme alanları kurduklarını ifade ederken, % 80,00'i böyle bir çalışma yapmadıklarını belirtmişlerdir. Deneme alanı kuran sanayi kuruluşu bu alanları üreticilerin ziyaretine de açtığını belirtmiştir.

Kuruluşların % 60,00'ı sözleşmeli üretim yaptığını, bu konuda yeterli bilgiye sahip olup sıcak baktıklarını, % 40,00'ı sözleşmeli üretim yapmadıklarını, yeterli bilgilerinin olduğunu ama yapmak istemediklerini ifade etmişlerdir.

Sanayi kuruluşları sözleşmeli üretimi en fazla salçalık domateste yaptıklarını ifade etmişlerdir. Sanayi kuruluşlarına göre; sözleşmeli üretim modelinin önündeki en büyük engel sözleşme yapılan üreticilerin ürün fiyatları artınca ürünü kendilerine getirmeyip tüccara vermeleridir.

5.3.4. Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ile İletişim

Sanayi kuruluşlarının % 40,00'ı Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ile iletişim düzeyinin orta derecede olduğunu düşünürken, % 20,00'si iyi, % 40,00' ı ise çok iyi derecede olduğunu belirtmiştir.

Sanayi kuruluşları İl Müdürlüğü'nün sahaya daha fazla inmesini ve üreticilerin eğitimine daha fazla ağırlık vermesini istemektedir. Bilgi alışverişinde bulunulması, teknik konularda eğitim verilmesi de beklentiler arasında yer almaktadır.

İl Müdürlüğünü ara sıra ziyaret edenlerin oranı % 80,00 iken bilgi almak için ziyaret edenlerin oranı % 20,00'dir.

Sanayi kuruluşlarından yapacakları üretim için gerekli olan ürünleri planlarken İl Müdürlüğü ile bağlantı kuranların oranı % 40,00, bağlantı kurmayanların oranı ise % 60,00'dir.

5.3.5. Araştırma Kuruluşlarıyla İletişim

Sanayi Kuruluşlarına göre araştırma kuruluşlarıyla olan iletişimlerinin düzeyi şöyledir; iletişimin az derecede gerçekleştiğini ifade edenlerin oranı % 20,00 iken, % 40,00'ı orta derecede, % 20,00' si iyi derecede, % 20,00' si ise çok iyi derecede olduğunu belirtmektedirler.

Kuruluşların tamamı araştırma kuruluşlarına bilgi almak için gerektiği zaman gittiklerini ifade etmişlerdir.

5.3.6. Sebze Üreticileri Birliği ile İletişim

Sanayi Kuruluşlarının % 20,00'si Sebze Üreticileri Birliği'nin Tokat ilinde aktif olduğunu ifade ederken % 80,00'i birliği pasif bulmaktadır.

Sanayi kuruluşlarından bazıları Birliğin sanayi kuruluşlarının varlığını görmezden geldiğini, üreticilerle sanayicileri buluşturma noktasında yetersiz kaldığını belirtmişlerdir. Sanayi kuruluşlarıyla bilgi alışverişi yapılması ve üretici-sanayici işbirliğinin sağlanması ana beklentiler arasında yer almaktadır.

5.3.7. Hammadde Temini

Tarım sektörü, sanayi sektörüne işgücü ve sermayenin yanı sıra; hammadde sağlayarak katkıda bulunur. Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki emek-yoğun sanayiler, tarım kesiminden sağlanan ürünleri hammadde olarak kullanılırlar. Bu ülkelerde sanayileşmenin ağırlık noktası tarımsal hammaddeleri işleme üzerine kuruludur. Ancak ülkeler yüksek düzeyde sanayileşmeler bile, tarımsal ürünlere ve hammaddelere olan ihtiyaçları sürekli ve artma eğilimi gösterir (Özgüven, 1977).

Sebze işleme sanayinde genellikle daldan kutuya ilkesinin uygulanması, ürünlerin özellikleri ve işleme teknolojisi açısından son derece önemli görülmektedir. Bu önemli ilkenin yerine getirilmesi fabrikanın üretim bölgesinde kurulmasını gerektirmektedir (Cemeroğlu ve Acar, 1986) .

Çalışmaya esas olan işletmeler de buna dikkat etmişlerdir. Salçalık biberi Tokat ilinde yeterli miktarda bulamayan firmalardan bazıları ürünü Bursa ve çevre illerden temin etmektedirler. Ürünlerin işlenmesini hem hammaddenin dayanıksız olması hem de masrafların azaltılması amacıyla Bursa-Karacabey'de bulunan fabrikalarında gerçekleştirmektedirler. Samsun ili Bafra ilçesi de salçalık biber temininde firmalar tarafından tercih edilmektedir. Sanayilik sebzeler grubunda yer alan havuçta yeterli üretim olmadığından il içinden temin edilememekte, Konya ilinden alınmaktadır.

Tokat ilinde sanayilik sebze işleme sanayinde hammadde il içinde daha çok Niksar ve Erbaa ilçelerinden (özellikle salçalık domates), Pazar ilçesine bağlı Tatlıcak köyünden, Turhal ilçesine bağlı

Şenyurt köyünden, merkez ilçede ise çalışmaya esas köylerden olan Kızılköy ve Çöreğibüyük köyünden temin edilmektedir.

Tokat ilinde sanayilik sebze işleyen sanayi kuruluşlarının il içi ve il dışından temin ettikleri hammadde miktarları Çizelge 5.93'de verilmiştir. Çizelgeye göre 2010 yılında ürün bazında hammadde miktarları şu şekildedir; Tokat ilinde salçalık domates işleyen 4 kuruluş olup bunların il içinden temin ettikleri ürün miktarı 17 125 ton, il dışından 6 600 ton, toplamda ise 23 725 tondur. Bu kuruluşlardan biri Bursa'dan da salçalık domates alıp orda bulunan fabrikalarında salça üretimi yapmaktadır. Bursa'dan 50 000 ton salçalık domates alınıp işlenmektedir. (Çizelge 5.93)

Tokat ilindeki sanayi kuruluşları salçalık biber işleme yapmamakta, Bursa'dan hammaddeyi temin edip orda işlemektedirler. İki kuruluş 3480 ton salçalık biber almakta ve salça üretimi yapmaktadır.

Tokat ilinde bir adet turşu fabrikası bulunmakta olup pazarlama durumu yeterli olmadığından her yıl üretim yapmamaktadır. Üretim yapıldığında yılda 0,25 ton turşuluk hıyar, 0,25 ton havuç, 0,50 ton da lahana işlenmektedir.

Sanayi kuruluşlarından biri havuç işlemekte olup hammaddeyi Konya'dan temin etmektedir. 700 ton havuç işlenmekte olup meyve suyu elde edilmektedir.

Tokat ilinde az miktarda da olsa işlenen bir başka sanayilik ürün madımadır. Madımak işleyen bir adet sanayi kuruluşu bulunmakta olup il içinden temin ettiği 25 ton madımağı konserve olarak işlemektedir.

Sebze işleme sanayinde karşılaşılan sorunların başında istenilen nitelikte ve yeterli miktarda hammadde temin edilememesi gelmektedir. İşleme sanayi için üretim yapan, ürettiği ürünün hangi çeşidini, kime, hangi fiyattan, ne miktarda satacağını bilen, kısaca organize olmuş bir üretici ve üretim yapısı ile karşılaşmak zordur. Üreticiler kredi kullanımında, girdi alımında, üretim ve ürünün pazarlama aşamasında genelde tek başına hareket etmektedirler (Demirbaş, 1994).

Tokat ilindeki sanayi kuruluşlarının % 60,00'ı hammadde bulmada sıkıntı yaşadığını ifade ederken, % 40,00'ı hammaddeye kolay ulaştığını sıkıntı çekmediklerini belirtmişlerdir.

Hammadde temininde sıkıntı çeken sanayi kuruluşlarından bazıları sözleşmeli üretimin yapılmamasını sıkıntı nedeni olarak belirtmişlerdir. Bazı kuruluşlara göre de ekim planı darlığı, makineli hasadın yapılmayışı, hammadde çeşitliliğinin az olması, coğrafi konumun yetersizliği nedenler arasında yer almaktadır. Kuruluşların tamamı hasat periyodunun kısa olmasının hammadde yetersizliğine ve dolayısıyla tam kapasite çalışamamaya neden olduğunu ifade etmişlerdir.

Tokat ilindeki üreticilerden doğrudan hammadde alımının oranı % 57,00 iken, aracılardan halkomisyoneu ve tüccarlardan alımın oranı % 14,00, Türkiye'nin değişik bölgelerinden alımın oranı % 29,00 dur.

Sanayi kuruluşlarının % 80,00' i üreticilerden alınan sebzelerin işlenmeye uygunluğunu ve kalite düzeyinin iyi olduğunu düşünmekte , % 20,00'si ise orta derecede olduğunu ifade etmektedir.

5.3.8. Elde Edilen Ürün ve Pazarlama

Tokat ilinde işlenen sanayilik sebzelerden salça (biber, domates), sebze suyu, turşu, konserve gibi ürünler elde edilmektedir. Tokat'ta 2010 yılında sanayi kuruluşlarınca işlenen sanayilik sebzelerden işleme sonucunda; 3 208 ton domates salçası, 550 ton domates suyu, 1 ton karışık turşu, 500 ton havuç suyu (karışık meyve sularında kullanılmaktadır), 22 ton madımak konservesi elde edilmektedir. Sanayi kuruluşlarından ikisi Bursa'da yaptıkları işleme sonucunda ise; 7 143 ton domates salçası, 856 ton da biber salçası elde etmektedirler.(Çizelge 5.93) Bu sonuçlardan da görülüyor ki Tokat'ta bulunan sanayi kuruluşlarının hammadde temin etme ve işleme potansiyelleri Bursa'da daha fazladır.

Ticaret mallarının (hammadde veya işlenmiş olabilir) alındıkları, satıldıkları veya hem alınıp hem satıldıkları yerlere Pazar denir. Pazarlar yerel nitelikte olabilecekleri gibi, ülke içi milli pazarlar ve milletler arası pazarlar şeklinde de olabilir (Doğanay,1998).

İşleyen sanayi kuruluşlarının hepsi ürünlerini yurt içine pazarlamakta olup bazı kuruluşlar yurt dışına da pazarlama yapmaktadır. Yurt içinde en fazla ürün gönderilen şehirler; İstanbul, Ankara, Doğu Karadeniz illeri ve bayilik verilmiş olan Türkiye'nin diğer illeridir.

Yurt dışında ise ürünlerin pazarlandığı ülkeler; başta Avrupa ülkeleri olmak üzere Amerika, Rusya, Ortadoğu ülkeleri, Afrika ülkeleri, Uzakdoğu Ülkeleridir.

5.3.9. Kapasite Kullanımı

Kapasite, bir işletmenin belirli bir zaman dilimi içerisindeki üretim gücü olarak tanımlanabilir. İşletmelerin etkili bir biçimde işletilebilmeleri için optimum büyüklükte kurulmaları gerekmektedir. Oysa, hemen her yerde gereğinden fazla büyük veya gereğinden daha küçük kapasiteli işletmelerle karşılaşmaktadır. Bu durum hem işletmeler için hem de ulusal ekonomi açısından büyük kayıplara neden olmaktadır. (Şimşek, 1996)

Tokat ilinde sanayilik sebze işleyen kuruluşların tamamı tam kapasite çalışmadıklarını, ifade etmişlerdir. Hammadde yetersizliği bütün kuruluşlarca tam kapasite çalışmama nedeni olarak gösterilmiştir. Sanayi kuruluşları tam kapasite çalışmak için il dışından malzeme almak istediklerinde sezon uyumsuzluğu ve maliyet artışları gibi olumsuzluklarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

Tokat'ta sanayilik sebze işleyen sanayi kuruluşlarının kapasite kullanım durumlarını 2010 yılı itibarıyla inceleyecek olursak; salçalık domateste sanayi kuruluşlarının toplam 93 000 ton/yıl işletme kapasitesi varken bunun 23 725 ton/yıl kadarı kullanılmaktadır. % 74,49'lük bir atıl kapasite bulunmaktadır. (Çizelge 5.93)

Turşuluk hıyarda ise 450 ton/yıl işletme kapasitesi var olup bunun 0,25 ton/yıl kadarı kullanılmaktadır. %99,94' lük bir atıl kapasite mevcuttur. Turşuluk havuçta da durum aynıdır. Turşuluk lahanada da işletmenin 450 ton/yıl kapasite mevcut olup bunun 0,50 ton/yıl kadarı kullanılmaktadır. % 99,89'lük bir atıl kapasite söz konusudur. (Çizelge 5.93) Meyve suyu eldesinde kullanılan havuçta ise toplamda 70 000 ton/yıl kapasite mevcut olup 700 ton/yıl kadarı kullanılmaktadır. Atıl Kapasite oranı % 99,00 dur.

Madımda ise bir sanayi kuruluşu işleme yapmakta olup kapasitesi 50 ton/yıldır. Bunun 25 ton/yıllık kısmı kullanılmaktadır. % 50,00'lik bir atıl kapasite söz konusudur. Bursa'da yapılan domates salçası üretiminde ise işletmenin kapasitesi 50 000 ton/yıl olup tam kapasite çalışmaktadır. Biber salçası üretiminde ise; kapasite 7 500 ton/ yıl olup bunun 3 480 ton/yıl kadarı kullanılmaktadır. (Çizelge 5.93)

Çizelge 5.93. Tokat İlinde Sanayilik Sebze İşlemesi Yapan Sanayi Kuruluşlarının Hammadde, Kapasite, Elde Edilen Ürün Miktarı Durumları (2010 yılı)

İşlenen Sebze Çeşitleri	Firma Sayısı	İl İçinden Sağlanan Hammadde (Ton)	İl Dışından Sağlanan Hammadde (Ton)	Toplam İşlenen Hammadde (Ton/Yıl)	İşletme Kapasitesi (Ton/Yıl)	Kullanılan Kapasite (Ton/Yıl)	Elde Edilen Ürün Cinsi	Elde Edilen Ürün Miktarı (Ton)
Salçalık domates	4	17 125	6 600	23 725	93 000	23 725	Salça Domates suyu	3 208 550
Bursa'da işlenen	1	-	50 000	50 000	50 000	50 000	Salça	7 143
Salçalık biber (Bursa)	2	-	3 480	3 480	7 500	3 480	Salça	856
Turşuluk hıyar	1	0,25	-	0,25	450	0,25	Turşu	0,25
Brokoli	-	-	-	-	-	-	-	-
Lahana (turşuluk)	1	0,50	-	0,50	450	0,50	Turşu	0,50
Havuç (meyve suyu)	1	-	700	700	70 000	700	Havuç suyu	500
Havuç (turşu)	1	-	0,25	0,25	450	0,25	Turşu	0,25
Diğer (madımak)	1	25	-	25	50	25	Konserve	22

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmada sanayilik sebze üretimini benimseyen ve benimsemeyen üreticiler arasında gerek kişisel, gerek ekonomik gerekse benimseme ile ilgili olarak bazı farklılıkların olduğu ortaya konulmuştur.

Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerle benimsemeyen üreticilerin sosyo-ekonomik nitelikleri bakımından aralarında farklılık olup olmadığını test etmek amacıyla Khi-Kare analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucuna göre üreticilerin; yaşı, eğitim düzeyi, mesleki deneyimi, aile genişliği, televizyon seyretme sıklığı, radyo dinleme sıklığı, dergi okuma sıklığı, şehre gitme sıklığı, tarımsal kuruluşlara gitme sıklığı, tarımsal yenilikleri öğrenme kaynakları, tarımsal bilgi kaynakları, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü ile iletişim düzeyi, bayilerle iletişim düzeyi, araştırma kuruluşlarıyla iletişim düzeyi, Sebze Üreticileri Birliği ile iletişim düzeyi gibi nitelikleri yönünden gruplar arasındaki farklılık düzeylerinin istatistiksel anlamda önemli olmadığı saptanmıştır. İncelenen diğer özellikler itibarıyla benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin; aile şekli, gazete okuma sıklığı, yenilik karşısındaki tutumları, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nün ücretsiz tohum dağıttığından haberdar olma durumu, yayım elemanlarının ilgili olma durumu, yayım elemanlarının bilgi düzeyi, sanayi kuruluşlarıyla iletişim düzeyi, sanayiye ürün pazarlama durumu ve gelir kaynağı bakımından ise gruplar arasındaki farklılık düzeyinin istatistiksel anlamda önemli olduğu görülmüştür. İki grup ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını tespit etmek amacıyla t testi yapılmıştır. Test sonucuna göre sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin toplam gelirleri, brüt üretim değerleri, tarım ürünleri satış tutarları, kiralık arazi miktarları kuru arazi miktarları bakımından grup ortalamaları arasındaki fark önemli bulunurken, toplam işletme genişliği, öz mülk arazi miktarları ve sulu arazi miktarları bakımından grup ortalamaları arasındaki fark önemli bulunmamıştır.

Araştırma sonuçları daha ayrıntılı bir şekilde üreticiler, yayım elemanları ve sanayi kuruluşlarına ilişkin bulgular bakımından aşağıda verilmiştir.

Üreticilere İlişkin Sonuçlar:

Sosyal nitelikler açısından;

- Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre genç nüfus (% 41,67) benimsemede daha isteklidir. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerde orta yaşlı nüfus (% 40,95) daha fazladır.

- Üreticilerin eğitim durumlarına ilişkin elde edilen sonuçlara göre her iki grupta da eğitim düzeyinin düşük olduğu görülmektedir. Benimsemeyenlerde eğitim düzeyinin daha yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. (Yüksekokul %10,48, Lise % 20,00)

-Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üretici gruplarının mesleki deneyimlerinin aynı düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. Her iki grupta da deneyimli üreticilerin oranının yaklaşık olarak % 50'dir.

-Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde de benimsemeyenlerde de çekirdek aile tipi oranı daha yüksek olmakla beraber bu oran benimsemeyenlerde(% 73,33) benimseyenlere nazaran (% 52,78) daha yüksektir. Benimsemeyen üretici grubunda aile iş gücünün daha az olması yetiştiriciliğe olan ilgilerinin az olması ile bağdaştırılabilmektedir.

-Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde çok bireyli aileler (6+kişi) ağırlıkta olup (% 44,44), az bireyli ailelerin oranı (% 16,67) daha azdır. Benimsemeyenlerde ise benimseyenlere nazaran az bireyli aileler daha fazla olup (% 27,62), orta bireyli aileler (4-5 kişi) daha ağırlıktadır. (% 40,95) Ailedeki birey sayısı fazlalığının tarımsal anlamda emek-yoğun bir faaliyet olan sebze yetiştiriciliğinin yapılmasında olumlu etkisinin söz konusu olduğu görülmektedir.

-Üreticiler televizyon izleme sıklığı bakımından incelendiğinde elde edilen sonuçlar; üretici grupları arasında fazla farklılık olmadığını, benimsemeyen grubun (% 77,15'i her gün) benimseyen gruba (% 75,00'i her gün) nazaran daha sık televizyon izlediğini göstermektedir.

-Üreticilerin televizyondaki programlar içerisinde tarımsal programları izlemelerine ilişkin bilgilerde ise; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde (% 55,56) benimsemeyenlere (% 33,33) nazaran tarımsal programların daha fazla izlenmesi dikkat çekicidir. Kitle iletişim araçlarından olan televizyonun tarımsal yeniliklerin benimsenmesindeki olumlu etkisi burada ortaya çıkmaktadır

-Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenler(% 10,48'i her gün) benimseyenlere (% 6,94'ü her gün) oranla daha sık radyo dinlemektedir. Benimsemeyen grubun televizyon ve radyoyu daha fazla izlemesi ve dinlemesi tarımsal nitelikli programların daha ilgi çekici olması durumunda bu grupta yararlanacağı sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

- Üreticilerin radyodaki programlar içerisinde tarımsal programları dinlemelerine ilişkin sonuçlarda ise; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerde (% 16,19) benimseyenlere (% 13,89) nazaran tarımsal programların daha fazla dinlendiği görülmektedir. Bu bulgulara göre; tarımsal yeniliklerin benimsenmesinde işitsel bir yayım materyali olan radyonun etkinliğinin görsel-işitsel bir materyal olan televizyona oranla daha az olabileceği kanaatine varılmıştır.

-Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerin (% 6,67'si her gün) benimseyenlere (% 2,78' i her gün) nazaran daha fazla gazete okuduğu tespit edilmiştir. Eğitim düzeyi ile doğru orantılı olan gazete okuma alışkanlığının benimsemeyen grupta daha fazla olması doğal bulunmuştur.

- Gazeteden bilgilenme oranlarına ilişkin sonuçlarda ise; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyen grubun(% 69,52) benimseyen gruba (% 48,61) nazaran gazeteden daha fazla yararlandığı ortaya çıkmıştır.

- Dergi okuma sıklığına ilişkin elde edilen sonuçlara göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerin benimseyenlere oranlara daha sık dergi okuduğu ortaya çıkmıştır.

-Araştırma sonuçları, sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin benimsemeyenlere oranla daha sık şehre gittiğini göstermektedir.

-Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenler büyük şehirlere daha sık gitmektedir.

-Elde edilen sonuçlara göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen grup benimsemeyen gruba göre tarımsal kuruluşlara daha sık gitmektedir. Bu bulgular üreticilerin ihtiyaç duydukları bilgi, teknik ve yöntemlere ulaşmalarında ve yenilikleri benimsemelerinde tarımsal kuruluşların etkinliğini ve aktif rolünü ortaya çıkarmaktadır

-Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde kuruluş üyeliğinin daha fazla olduğu görülmektedir. Benimsemeyenlerde üyeliği olmayan üreticilerde bulunmaktadır. Benimseyen grupta da (% 65,28) benimsemeyen grupta da (% 61,90) ziraat odası üyeliğinin daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır.

-Araştırmadan elde edilen sonuçlardan sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyen üreticilerin yenilikleri reddetme oranının daha fazla olduğu (% 13,33), benimseyen grubun da yenilikleri kabul etmeye karşı daha çekingen bir tutum sergiledikleri görülmektedir. (% 47,22)

-Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenler bilgi kaynağı olarak birinci sırada köylerindeki diğer üreticileri göstermektedir.(% 68,06) Tarım Kuruluşları ikinci sırada yer almaktadır.(% 61,11) Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerin sıralamasında Tarım Kuruluşları birinci sırayı alırken (% 55,24) köylerindeki diğer üreticiler ikinci sırayı almaktadır. (% 51,43) Tarım kuruluşlarını ilk kaynak olarak gören sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyen üreticilerin, yoğun yayım faaliyetleri yapılması durumunda ön yargılarından kurtulmalarının mümkün olacağı görülmektedir.

-Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üretici grubunda bitkisel üretim tekniklerinin daha çok benimsendiği, benimsemeyen üretici grubunda ise hayvansal üretim tekniklerinin daha fazla benimsendiği görülmektedir. Bu da üretici tercihlerini göstermekte olup benimsememe nedenini de açıkça göstermektedir.

-Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerde (% 79,17) benimsemeyen üreticilerde (% 68,57) tarımsal bilgi kaynağı olarak birinci sırada Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nü görmektedirler.

-Üreticilerin tarımda karşılaştıkları sorunlara ilişkin incelemeler sonucunda; her iki üretici grubun da tarımdaki en büyük sorununun ürününü değer fiyattan satamamak olduğu ortaya çıkmıştır. (benimseyen % 75,00, benimsemeyen % 68,57) Bu sorunu benimseyen grupta belirsizlik (% 66,67), benimsemeyen grupta ise ekeceği ürünün fiyatını önceden bilememe izlemektedir. (% 43,81)

Sanayilik Sebze Yetiştiriciliği Bilinç Düzeyi Açısından;

- Elde edilen sonuçlar; Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün sanayilik sebze tohumu dağıttığından sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üretici grubunun (% 73,61) benimsemeyenlere oranla (% 52,38) daha fazla haberdar olduğunu ve bu faaliyetin de benimseme üzerinde pozitif etki yarattığını göstermektedir. Bu faaliyetlerin daha çok yayımı yapılarak ücretsiz tohum dağıtımına devam edilmelidir.

- Elde edilen sonuçlara göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğinin ekonomik getirisinin olduğuna benimseyen grup (% 61,11) benimsemeyen gruba (% 21,90) oranla daha fazla inanmaktadır. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyenlerde bilgi yetersizliğinin daha fazla olması (% 54,29) bu gruba eğitim ve yayım çalışmaları yapılmasının gerekliliğini göstermektedir.

-Araştırma sonuçlarına göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin sözleşmeli üretim hakkında daha fazla bilgi sahibi olup, yönlendirilmeye ihtiyaç duydukları ortaya çıkmıştır. Benimsemeyenlerde ise bilgi yetersizliğinin giderilmesi için gerekli eğitim ve yayım faaliyetlerinin yapılmalıdır. (% 47,62'si konudan habersiz)

Tarımsal Yayım-Üretici bağı açısından elde edilen sonuçlar;

-Araştırma bölgesinden elde edilen bulgular; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyen üreticilerin Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ile olan iletişimi daha zayıf ve yetersiz bulduklarını göstermektedir. (% 19,05'i zayıf, % 11,43'ü çok zayıf)

-Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'ne başvurma nedenleri olarak; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde tarımsal girdi temini için başvurunun daha fazla olduğu görülmektedir. (% 15,28) Bu da benimsemeye Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün rolünü ortaya çıkarmaktadır. Her iki üretici grubunda da destekler için yapılan başvuru oranının fazla olması üreticilerin İl Müdürlüğü'ne olan bakış açılarını anlama açısından dikkat çekicidir.(Benimseyen % 80,56, benimsemeyen % 65,71)

- Elde edilen sonuçlara göre ; her iki üretici grubu da Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünden en çok zirai mücadele ve desteklemeler konusunda bilgi almaktadır. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde desteklemeler (% 77,78), benimsemeyenlerde ise zirai mücadele (% 59,05) konularında bilgi edinme oranı daha fazladır.

-Araştırma sonuçlarına göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenler (% 75) benimsemeyenlere (% 57,14) nazaran yayım elemanları tarafından daha çok ziyaret edildiğini ifade etmektedir. Bu da yayım elemanlarının benimsemeyen üretici grubunu daha sık ziyaret etmeleri gerektiği sonucunu doğurmaktadır.

- Yayım elemanları tarafından ziyaret edilme sıklığına ilişkin sonuçlar sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin benimsemeyenlere nazaran daha sık ziyaret edildiğini göstermektedir.

- Araştırma bölgesinden elde edilen sonuçlara göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen grupta (% 61,11) benimsemeyen gruba nazaran (% 46,67) yayım elemanlarının ilgi düzeyinden memnuniyet oranı daha fazladır.

-Elde edilen bulgulara göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin (% 65,28), benimsemeyenlere oranla (% 52,38) yayım elemanlarının bilgisinden daha memnun oldukları görülmektedir.

Sanayi Kuruluşları- Üretici İlişkileri Bakımından Elde Edilen Sonuçlar;

-Elde edilen sonuçlara göre sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen grubun (% 4,16 sı çok iyi, % 29,17'si iyi bulmakta) benimsemeyen gruba oranla (% 1,91'i çok iyi, % 9,52'si iyi bulmakta) sanayi kuruluşlarıyla iletişim düzeyinin daha iyi olduğu görülmektedir.

-Araştırma bölgesinden elde edilen sonuçlara göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin (% 50) benimsemeyen üreticilere nazaran (% 29,52) sanayi kuruluşlarına ürün pazarlama durumlarının daha iyi olduğu görülmektedir.

Üretici-Bayi İlişkileri Bakımından Elde Edilen Sonuçlar;

-Elde edilen bulgulara göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin(% 4,17 çok iyi, % 40,28 iyi bulmakta) benimsemeyenlere oranla (% 3,81 çok iyi, % 26,67 iyi bulmakta) bayilerle iletişimlerinin daha iyi olduğu görülmektedir.

-Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin(% 61,11) benimsemeyen üreticilere (% 21,90) kıyasla bayilerden daha fazla tohum aldıkları görülmektedir.

Üretici-Araştırma Kuruluşları İlişkileri Açısından Elde Edilen Sonuçlar;

-Elde edilen sonuçlar sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin (% 1,39 çok iyi, % 23,61 iyi) benimsemeyenlere oranla (% 1,90 çok iyi, % 9,52 iyi) araştırma kuruluşlarıyla iletişim düzeylerinin daha iyi olduğunu göstermektedir.

Üretici-Birlik İlişkileri Açısından Elde Edilen Sonuçlar;

- Elde edilen sonuçlara göre sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde (% 9,72) benimsemeyenlere oranla(% 5,71) birlik üyeliği daha fazladır. Sebze Üreticileri Birliğine üyelik oranı her iki grupta da düşük bulunmuştur.

-Sebze Üreticileri Birliği'nin faaliyetlerini bilme durumu sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde (% 22,22) benimsemeyenlere oranla (% 7,62) daha yüksek bulunmuştur.

-Araştırma bölgesinden elde edilen sonuçlara göre Sebze Üreticileri Birliği'nin üreticilerle iletişim durumu yetersiz bulunmuştur. İletişim yeterliliği oranının sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde (% 9,72) benimsemeyenlere oranla (% 6,67) daha yüksek olduğu görülmüş olup geliştirilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

Ekonomik Faktörler Açısından Elde Edilen Sonuçlar;

-Araştırma sonuçlarına göre sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üretici grubunun gelirini en çok bitkisel üretimden (% 55,56), benimsemeyen üretici grubunun ise ağırlıklı olarak hayvansal üretimden (% 40) elde ettiği ortaya çıkmıştır. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin gelir kaynakları bakımından söz konusu farklılığın istatistiksel anlamda önemli olduğu saptanmıştır.

- Elde edilen sonuçlara göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen grupta geliri belirli bir düzeyin üzerinde olan (50 001>) üreticilerin oranı (% 36,11) benimsemeyen gruba oranla (% 25,71) daha fazladır.

-Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyen üreticilerin ortalama gelirlerinin (34 980,41 TL) benimseyen üreticilere göre (44 191,87 TL) daha az olduğu görülmüştür. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin ortalama toplam gelirleri arasındaki fark önemli bulunmuştur. Yani ortalama toplam gelirler arasında istatistiksel bir fark bulunmaktadır.

- Elde edilen sonuçlara göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen grupta brüt üretim değeri belirli bir düzeyin üzerinde olan (50 001>) üreticilerin oranı (% 36,1) benimsemeyen gruba oranla (% 25,7) daha fazladır.

-Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin (40 866,69 TL)benimsemeyen üreticilere göre (31 603,19 TL) ortalama brüt üretim değerlerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Sanayilik

sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin ortalama brüt üretim değerleri arasındaki fark önemli bulunmuştur.

-Elde edilen bulgulara göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen grupta satış tutarı belirli bir düzeyin üzerinde olan (50 001>) üreticilerin oranı (% 29,17) benimsemeyen gruba oranla (% 18,10) daha fazladır.

-Araştırma sonuçlarına göre sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin (37 779,51 TL) ortalama satış tutarları benimsemeyen üreticilerden (26 398,96 TL) daha fazla bulunmuştur. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin ortalama toplam satış tutarları arasındaki fark istatistiksel anlamda önemli bulunmuştur.

- Araştırma sonuçlarına göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen her iki üretici grubunda da en çok traktör, römork, pulluk ve çapa makinesi bulunmaktadır.

- Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin ortalama işletme genişliği 12,90 da, benimsemeyenlerin ise 12,64 da'dır. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin ortalama işletme genişliğinin benimsemeyenlere göre daha büyük olduğu anlaşılmaktadır. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseme durumunun, ortalama işletme genişliği bakımından istatistiksel açıdan önemli olmadığı sonucuna varılmıştır.

- Elde edilen sonuçlara göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üretici grubunda toplam arazi varlığı içerisindeki mülk arazi varlığı oranı (% 98,61) benimsemeyen üretici grubuna göre (% 92,38) daha yüksektir. Bu durum yeniliklerin benimsenmesinde benimseme düzeyini olumlu yönde etkileyen bir durumdur.

- Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyen üreticilerin ortalama öz mülk arazi miktarı (12,16 da), benimseyen üreticilerin ortalama öz mülk arazi miktarına (11,99 da) oranla daha fazladır. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin ortalama öz mülk arazi varlığı ortalamaları arasında bir farklılık söz konusu değildir.

-Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyen üreticilerin ortalama kiralık arazi miktarı (8,90 da) benimseyenlerin ortalama kiralık arazi miktarından (8,67) daha fazla bulunmuştur. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin kiralık arazi ortalamaları arasında istatistiksel bakımdan bir farkın olduğu görülmüştür. Gruplar arasındaki fark anlamlıdır.

-Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen her iki grupta da sulu arazi miktarı daha fazla olup sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerde (% 100,00) benimsemeyenlere nazaran (% 99,05) daha fazladır.

-Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyenlerin ortalama sulu arazi miktarı (11,32 da) olup, benimsemeyen grubun ortalama sulu arazi miktarından (10,97 da) daha fazladır. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin sulu arazi ortalamaları arasında istatistiksel bakımdan bir farklılığın olmadığı görülmüştür.

-Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyen üreticilerin ortalama kuru arazi miktarı (14,30 da), benimseyenlerin ortalama kuru arazi miktarından (12,67 da) daha fazladır. Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen ve benimsemeyen üreticilerin kuru arazi varlığı ortalamaları arasında istatistiksel bakımdan bir farklılık söz konusu olmaktadır. Gruplar arasındaki fark önemli bulunmuştur.

Sanayilik Sebze Yetiştiriciliğini Benimseyenlerin Tutum ve Davranışları Açısından Elde Edilen Sonuçlar;

-Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticiler yetiştiriciliği benimseme nedenleri olarak en fazla tohumun kolay temin edilmesini, pazarlama imkanlarının iyi olmasını ve getirisinin iyi olmasını göstermişlerdir. (% 48,61'lik orana sahiptirler.)

-Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticiler yetiştiriciliği benimsemelerinde en çok Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü (% 59,72) ve komşuların (% 54,17) etkili olduğunu belirtmişlerdir.

- Elde edilen sonuçlara göre sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin % 77,78'i sonuçlardan memnunken, memnun olmayanların oranı % 22,22'dir.

-Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin % 84,72'si yetiştiriciliğe devam edeceğini, % 15,28'i ise devam etmeyeceğini bildirmiştir.

-Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin % 62,50'si bilgi sahibi olduğunu belirtirken, % 37,50'si ise yeterli bilgiye sahip olmadığını ifade etmiştir.

-Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin % 34,72'si yetiştiricilikle ilgili kurs, toplantı vs.. eğitimlere katıldığını ifade ederken, % 65,28'i herhangi bir eğitime katılmadığını belirtmiştir.

- İnceleme sonuçlarına göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticilerin % 73,61'i salçalık kırmızı biber, % 62,50'si salçalık domates, % 22,22'si turşuluk hıyar , % 12,50'si lahana, % 9,72'si brokoli, % 9,72'si havuç, % 1,39'u ise diğer sanayilik sebzeleri (madımak vs..) yetiştirdiğini belirtmiştir. Araştırma kapsamındaki köylerde daha çok salçalık kırmızı biber yetiştiriciliği yapılmaktadır.

- Elde edilen sonuçlara göre; üreticilerin % 69,44'ü ürünleri evde tüketmekte ve pazarlamakta, % 27,78'i ise sadece pazarlamaya yönelik üretim yapmakta, % 2,78'i ise ürünleri evde tüketmektedir.

-Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimseyen üreticiler ürünlerini en fazla komisyonculara (% 75,00) ve pazarlara (% 47,22) pazarladıklarını bildirmişlerdir. Sebze Üreticileri Birliği'ne verenler % 1,39'luk bir orana sahip olup oldukça düşük bulunmuştur. Üreticilerden bakkala ürün pazarlayanlar bulunmamaktadır.

Sanayilik Sebze Yetiştiriciliğini Benimsemeyenlerin Tutum ve Davranışları Açısından Elde Elden Sonuçlar;

-Araştırma sonuçlarına göre; sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyen üreticilerin % 56,19'u yetiştiricilikten haberdar olduğunu belirtirken, % 43,81'i yetiştiricilikten haberdar olmadığını ifade etmiştir. Haberdar olan üreticilerden % 50,85'i yetiştiricilikle ilgilendiğini, % 49,15'i ilgilenmediğini belirtmiştir. İlgilenen üreticilerden % 13'ü yetiştiriciliği değerlendirdiğini ifade ederken % 17'si değerlendirmedini belirtmiştir. Değerlendiren üreticilerin tamamı yetiştiriciliği denemek istemektedirler.

-Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyen üreticilerin yetiştiricilik konusunda haberdar olma kaynakları incelendiğinde; üreticilerin en fazla Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü (% 57,63) ve komşularından (% 40,68) yenilikleri öğrendiklerini ve etkilendiklerini göstermektedir.

-Sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemeyen üreticilerin benimsememe nedenlerinden yetiştiricilik hakkındaki bilgi yetersizlikleri, pazarlama imkanlarının olmaması ve yeterli araziye sahip olmamaları aynı orandadır. (% 28,57) Üreticilerin % 23,81'i alet ve ekipman yetersizliğinden, % 12,38'i ekonomik olduğunu düşünmediğinden,% 4,76'sı deneyip beğenmediğinden, % 3,81'i hastalık ve zararlılardan dolayı, % 3,81'i başka etkenler nedeniyle (zaman yetersizliği vs..), % 0,95'i ise tohuma ulaşamadığından sanayilik sebze yetiştiriciliğini benimsemediğini ifade etmiştir. Elde edilen bulgular ışığında; üreticilerin en çok bilgi eksikliği, arazi yetersizliği ve pazarlama imkanlarının olmamasından yetiştiriciliği benimsemedikleri ortaya çıkmıştır.

Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünde Görev Yapan Yayım Elemanlarına İlişkin Elde Edilen Sonuçlar;

-Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünde çalışan yayım elemanlarının yaş durumlarına ilişkin elde edilen sonuçlara göre; yayım elemanlarının % 80,00'i 31-45 yaş aralığında olup, 46-65 yaş aralığında olanların oranı % 20,00'dir. 18-30 yaş aralığında yayım elemanı bulunmamaktadır.

-Elde edilen yayım elemanlarının % 43'33'ünün kadın, % 56,67'sinin erkek olduğu görülmektedir.

-Yayım elemanlarının görev durumlarına ilişkin verilere göre; % 13,33'ünün ziraat teknisyeni, % 26,67'sinin ziraat teknikeri, % 43,33'ünün ziraat mühendisi, % 16,67' sinin ise ziraat yüksek mühendisi olduğu görülmektedir.

-Yayım elemanlarının % 83,33'ünün evli, % 16,67 sinin bekar olduğu tespit edilmiştir.

- Araştırmada yayım elemanlarının eğitim durumları incelenmiş olup, % 3,33' nün lise, % 36,67'sinin yüksekokul, % 43,33'ünün lisans, % 16,67'sinin lisansüstü eğitim mezunu olduğu saptanmıştır.

-Elde edilen bulgulara göre; yayım elemanlarından ailesinin etkisiyle mesleğini seçenlerin oranı % 43,33 iken, tesadüfen seçenlerin oranı % 20,00, kendi isteğiyle seçenlerin oranı % 36,67'dir.

-Mesleğinden memnun olup tatmin olduğunu ifade eden yayım elemanlarıyla olmadıklarını ifade eden yayım elemanlarının oranı eşittir.(% 40,00) Kısmen tatmin olanların oranı ise % 20,00 olarak tespit edilmiştir.

-Araştırma sonuçlarına göre; yayım elemanlarından 1-10 yıl arası görev yapanların % 6,67'lik, 11-20 yıl arası görev yapanların% 50,00'lik, 21-35 yıl arası görev yapanların ise % 43,33 lük bir paya sahip olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar yayım elemanlarının mesleki deneyimlerinin yeterli derecede olduğunu göstermiştir.

-Yayım elemanlarının % 43,33'ü aldıkları mesleki eğitimi yeterli bulurken, % 56,67 si yetersiz bulmaktadır.

- Yayım elemanlarının mezun oldukları bölümle çalıştıkları alanın uyumuna ilişkin yapılan incelemeler sonucunda; yayım elemanlarının % 56,67 sinin mezun olduğu bölümle uyumlu bir alanda görev yaptığı, % 43,33'ünün ise uyumsuz bir alanda görev yaptığı tespit edilmiştir.

- Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; yayım elemanlarından yayım biriminde 1-10 yıl arası çalışanların oranının % 43,33, 11-20 yıl arası çalışanların oranının % 30, 21-35 yıl arası çalışanların oranının ise % 26,67 olduğu görülmüştür.

-Yayım elemanlarının % 20,00 sinin hizmet öncesi eğitim aldığı, % 80,00 inin ise hizmet öncesi eğitim almadığı tespit edilmiştir.

- Yayım elemanlarından % 83,33'ü yurt içi hizmet içi eğitime katılmış olduğunu bildirirken, % 16,67 si katılmadığını bildirmiştir.

-Yayım elemanlarının % 3,33'ü yurt içi hizmet içi eğitimlerin hiç yararlı olmadığını düşünürken, % 16,67 si az yararlı, % 53,33'ü orta derecede yararlı, % 10,00'u çok yararlı, % 16,67 si ise yönlendirici olduğunu düşünmektedir.

-Yayım elemanlarının % 10,00'unun yurt dışı eğitimlerine katıldığı, % 90,00'ının ise katılmadığı saptanmıştır.

Yayım Elemanlarının Benimsemeye Bakış Açılarına İlişkin Sonuçlar;

-Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünde çalışan yayım elemanlarının tümünün (% 100) yöresel bilgiyi önemli bulduğu ve değerlendirilmesi gerektiğine inandığı saptanmıştır.

-Benimsemeye gönüllü üreticilerden başlanması gerektiğini düşünen yayım elemanlarının oranının % 53,33, önder üreticilerden başlanması gerektiğini düşünenlerin oranının ise % 56,67 olduğu tespit edilmiştir.

-Araştırma sonuçlarına göre; yayım elemanlarının % 30,00'u üretici ziyaretlerinin düzenli olarak yapıldığını ifade ederken % 70,00'i düzenli bir şekilde yapılmadığını belirtmiştir.

-Elde edilen bulgulara göre; üreticilere 4-6 ayda bir ziyarete gidildiğini belirten yayım elemanlarının oranı % 23,33 iken, 1-2 ayda bir ziyaret % 40,00, 15 günde bir ziyaret % 6,67, haftada 2-4 kez ziyaret % 13,33 haftada 1 kez ziyaret gerçekleştiğini düşünenlerin oranı ise % 16,67 olarak saptanmıştır.

-Elde edilen sonuçlara göre üreticilere üretim teknikleri kapsamında verilen bilgiler % 53,33 oranında iken, doğal kaynakların korunmasının % 6,67, tarımsal işletmecilik konularının % 16,67, kadın

üreticilerin bilgilendirilmesinin % 23,33, diğer tarımsal konularda verilen bilgilerin ise % 13,33 lük bir orana sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

-Yayım elemanları yayım faaliyetlerinin benimsenmeme durumunun söz konusu olmadığını, üreticilerde benimsemenin daha çok orta derecede gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. (% 56,67)

-Elde edilen bulgulara göre; yayım elemanları üreticilerde benimsemeyi olumsuz yönde etkileyen faktörlerin başında üreticinin konuya olan ilgisizliğinin ve önyargısının geldiğini ifade etmişlerdir. (% 66,67)

Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün Yayım Olanakları Açısından Elde Edilen Sonuçlar;

- Elde edilen sonuçlara göre; yayım elemanlarının % 36,67 si kurumun ulaşım olanaklarını yeterli bulurken, % 63,33' ü yetersiz bulmaktadır.

- Yayım araç ve gereçlerini yeterli bulan yayım elemanlarının oranı % 40,00 iken, yetersiz bulan yayım elemanlarının oranı % 60,00'dir.

-Yayım araç ve gereçlerinin etkin bir şekilde, amacına uygun olarak kullanıldığını düşünen yayım elemanları % 56,67'lik bir orana sahipken, etkin kullanılmadığını düşünenlerin oranı ise % 43,33 olarak saptanmıştır.

- Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünde yapılan yayım programlarının yeterli düzeyde izlenip, sonuçların değerlendirildiğini düşünen yayım elemanları % 83,33'lük bir paya sahipken, yeterli izleme ve değerlendirmenin yapılmadığını düşünenlerin payı % 16,67'dir.

Sanayi Kuruluşları ve Araştırma Kuruluşları ile İletişime İlişkin Elde Edilen Sonuçlar;

-Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünde görev yapan yayım elemanlarının % 16,67' si sanayi kuruluşlarıyla iletişimin yeterli düzeyde olduğunu düşünürken, % 83,33'ü yetersiz olduğunu ifade etmiştir.

-Araştırma kuruluşlarıyla iletişiminin yeterli olduğunu düşünen yayım elemanları % 30,00'lük bir orana sahipken, yetersiz olduğunu düşünenlerin payı % 70,00'dir.

Konu Uzmanlarının Görüşlerine İlişkin Elde Edilen Sonuçlar;

-Yayım elemanlarının tamamı sanayilik sebze yetiştiriciliği konusunda toplantı yapıldığını, % 60,00'ı tarla günleri düzenlendiğini, % 60,00'ı demonstrasyon kurulduğunu, % 20,00'si ise üretici gezileri yapıldığını belirtmişlerdir.

-Sanayi kuruluşlarının talep ettikleri ürünlerle ilgili üreticilerin bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi konusunda konu uzmanlarının tümü (% 100,00) bilgilendirme ve yönlendirme yapıldığını ifade etmiştir.

-Konu uzmanı yayım elemanlarının % 80,00'i Sebze Üreticileri Birliği'nin faaliyetleri hakkında bilgi sahibi iken, % 20,00 si faaliyetleri hakkında bilgisinin olmadığını bildirmiştir.

-Sebze Üreticileri Birliği'nin ilde aktif bir şekilde faaliyetlerini sürdürdüğünü Tokat ili sebze yetiştiriciliğine önemli katkılarının bulunduğunu düşünen yayım elemanlarının oranı % 20,00 iken, herhangi bir katkı sağlamadığını pasif kaldığını düşünenlerin oranı % 80,00'dir.

-Sebze Üreticileri Birliği'nin Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ile iletişiminin yeterli olup olmadığı konu uzmanlarına sorulmuş ve elde edilen sonuçlara göre; iletişimi yeterli bulanların oranı % 40,00 iken, yetersiz bulanlar % 60,00 oranındadır.

-Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünde görev yapan konu uzmanı yayım elemanlarının tümü (%100,00) üretici bilgilerinin sanayi kuruluşlarına iletildiğini belirtmiştir.

-Elde edilen sonuçlara göre konu uzmanlarının % 20,00' si üreticilerin üretim haberlerinin, % 60,00'ı üreticilerin sanayi kuruluşlarından beklentilerinin, % 20,00'si üretici sorunlarının, % 20,00' si ise başka üretici bilgilerinin sanayi kuruluşlarına iletildiğini belirtmişlerdir.

-Üretici-sanayi kuruluşlarının iletişimlerinin sağlanması konusunda; konu uzmanlarından iletişimin sağlandığını düşünenlerin oranı % 80,00 iken, iletişimde kopukluk olduğunu düşünenlerin oranı % 20,00'dir.

Sanayi Kuruluşlarına İlişkin Sonuçlar

Sanayicilerin Kişisel Özellikleri Açısından;

-Sanayi kuruluşlarında yapılan görüşmelerde 1 bayan 4 erkek olmak üzere toplam 5 konu uzmanı ile görüşülmüştür. Bu kişilerden 3'ü 46-65 yaş aralığında, 2 si 31-45 yaş aralığındadır.

-Hepsi evli olup, 1'i lise mezunu 4'ü ise üniversite mezunudur.

-Sanayi kuruluşlarında görev yapan bu uzmanlar teknik işlerden sorumlu olarak çalışmakta olup, mesleki deneyim olarak 3 ü 11-20 yıllık, 2 si ise 21-35 yıllık bir deneyime sahiptirler.

Üreticilerle İletişim Açısından;

-Sanayi kuruluşlarında görev yapan konu uzmanlarının %20,00' si sanayi kuruluşlarının üreticilerle olan iletişim düzeyini orta derecede bulurken, % 60,00' ı iyi derecede, % 20,00' si ise çok iyi derecede bulmaktadır.

- Üreticilerin % 80 i gerek duyduğu takdirde görüştüğünü, % 20,00' si ise ara sıra görüştüğünü ifade etmiştir.

-Sanayi kuruluşlarının hepsi (% 100) üreticilerle hammadde alımı için, % 20,00'si işledikleri ürünlerle ilgili bilgi vermek için, % 60,00'ı ise sözleşme yapmak için görüşmektedirler.

-Sanayi kuruluşlarının % 60,00'ı işleyecekleri ürünle ilgili üreticileri üretim planlaması yapmaya sevk edip bilgi aktarırken, % 40,00' ı bilgi aktarımı yapmamaktadır.

-Sanayi kuruluşlarının tamamı üreticilere yönelik eğitim ve yayım çalışmaları yapmadıklarını belirtmişlerdir.

-Üreticilerin üretimlerinin sanayi kuruluşlarının hammadde ihtiyacını karşılaması konusunda kuruluşların 2 si ihtiyacı karşıladığını, 3'ü ise karşılamadığını yetersiz kaldığını ifade etmişlerdir.

-Sanayi kuruluşlarının tamamı hammadde ihtiyacını doğrudan üreticiye bildirdiklerini bu konuda aracı kurum kuruluş kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

-Sanayi kuruluşlarına göre üreticilerden % 60,00'ı sanayilik sebze yetiştiriciliğini az derecede, % 40,00'ı ise orta derecede benimsemişlerdir.

- Bu kuruluşların % 40,00'ı üreticilerin sanayilik sebze yetiştiriciliği benimseme oranının artmasında sanayi kuruluşlarının payı olduğunu düşünürken, % 60,00'ı sanayi kuruluşlarının etkisi olmadığını belirtmektedir.

-Sanayi kuruluşlarının tümü üreticilerin sağlıklı ve kaliteli üretim yapmalarını, sözleşmeli üretim kriterlerine uymalarını, hammaddeyi zamanında teslim etmelerini istemektedirler.

Tarımsal Bilgi ve Faaliyetler Açısından;

-Elde edilen sonuçlardan sanayi kuruluşlarının tarımsal bilgileri en çok Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünden edindiği ortaya çıkmıştır. (% 60,00) İl Müdürlüğünden sonra bilgi edinme kaynağı olarak internet (% 40,00) ve araştırma kuruluşları gösterilmiştir. (% 40,00)

-Sanayi kuruluşlarının % 20,00'si işlenen sebzeler için deneme alanları kurduklarını ifade ederken, % 80,00'i böyle bir çalışma yapmadıklarını belirtmişlerdir.

- Kuruluşların % 60,00'ı sözleşmeli üretim yaptığını, bu konuda yeterli bilgiye sahip olup sıcak baktıklarını, % 40,00'ı sözleşmeli üretim yapmadıklarını, yeterli bilgilerinin olduğunu ama yapmak istemediklerini ifade etmişlerdir.

Kurum ve Kuruluşlarla İlişkiler Açısından;

Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ile İletişim;

-Sanayi kuruluşlarının % 40,00'ı Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ile iletişim düzeyinin orta derecede olduğunu düşünürken, % 20,00'si iyi, % 40,00'ı ise çok iyi derecede olduğunu belirtmiştir.

-Sanayi kuruluşları İl Müdürlüğü'nün sahaya daha fazla inmesini ve üreticilerin eğitimine daha fazla ağırlık vermesini istemektedir. Bilgi alışverişinde bulunulması, teknik konularda eğitim verilmesi de beklentiler arasında yer almaktadır.

- İl Müdürlüğünü ara sıra ziyaret edenlerin oranı % 80,00 iken bilgi almak için ziyaret edenlerin oranı % 20,00'dir.

-Sanayi kuruluşlarından yapacakları üretim için gerekli olan ürünleri planlarken İl Müdürlüğü ile bağlantı kuranların oranı % 40,00, bağlantı kurmayanların oranı ise % 60,00'dir.

Araştırma Kuruluşlarıyla İletişim;

-Sanayi Kuruluşlarına göre araştırma kuruluşlarıyla olan iletişimlerinin düzeyi şöyledir; iletişimin az derecede gerçekleştiğini ifade edenlerin oranı % 20,00 iken, % 40,00'ı orta derecede, % 20,00'si iyi derecede, % 20,00'si ise çok iyi derecede olduğunu belirtmektedirler.

-Kuruluşların tamamı araştırma kuruluşlarına bilgi almak için gerektiği zaman gittiklerini ifade etmişlerdir.

Sebze Üreticileri Birliği ile İletişim;

- Sanayi Kuruluşlarının % 20,00'si Sebze Üreticileri Birliğinin Tokat ilinde aktif olduğunu ifade ederken % 80,00' i birliği pasif bulmaktadır.

Hammadde Temini Açısından;

-Tokat ilinde sanayilik sebze işleme sanayinde hammadde il içinde daha çok Niksar ve Erbaa ilçelerinden (özellikle salçalık domates), Pazar ilçesine bağlı Tatlıcak köyünden, Turhal ilçesine bağlı Şenyurt köyünden, merkez ilçede ise çalışmaya esas köylerden olan Kızılköy ve Çöreğibüyük köyünden temin edilmektedir.

-Tokat ilinde salçalık domates işleyen 4 kuruluş olup bunların il içinden temin ettikleri ürün miktarı 17125 ton, il dışından 6600 ton, toplamda ise 23725 tondur. Bu kuruluşlardan biri Bursa'dan da salçalık domates alıp orda bulunan fabrikalarında salça üretimi yapmaktadır. Bursa'dan 50000 ton salçalık domates alınıp işlenmektedir.

-Tokat ilindeki sanayi kuruluşları salçalık biber işleme yapmamakta, Bursa'dan hammaddeyi temin edip orda işlemektedirler. İki kuruluş 3480 ton salçalık biber almakta ve salça üretimi yapmaktadır.

-Tokat ilinde bir adet turşu fabrikası bulunmakta olup pazarlama durumu yeterli olmadığından her yıl üretim yapmamaktadır. Üretim yapıldığında yılda 0,25 ton turşuluk hıyar, 0,25 ton havuç, 0,50 ton da lahanaya işlenmektedir.

-Sanayi kuruluşlarından biri havuç işlemekte olup hammaddeyi Konya'dan temin etmektedir. 700 ton havuç işlenmekte olup meyve suyu elde edilmektedir.

-Tokat ilinde az miktarda da olsa işlenen bir başka sanayilik ürün madımadır. Madımak işleyen bir adet sanayi kuruluşu bulunmakta olup il içinden temin ettiği 25 ton madımağı konserve olarak işlemektedir.

-Tokat ilindeki sanayi kuruluşlarının % 60,00'ı hammadde bulmada sıkıntı yaşadığını ifade ederken, % 40,00'ı hammaddeye kolay ulaştığını sıkıntı çekmediklerini belirtmişlerdir.

-Tokat ilindeki üreticilerden doğrudan hammadde alımının oranı % 57,00 iken, aracılardan halkomisyoncu ve tüccarlardan alımın oranı % 14,00, Türkiye'nin değişik bölgelerinden alımın oranı % 29,00 dur.

-Sanayi kuruluşlarının % 80,00'i üreticilerden alınan sebzelerin işlenmeye uygunluğunu ve kalite düzeyinin iyi olduğunu düşünmekte , % 20,00'si ise orta derecede olduğunu ifade etmektedir.

Elde Edilen Ürün ve Pazarlama Açısından;

-Tokat ilinde işlenen sanayilik sebzelerden salça (biber, domates), sebze suyu, turşu, konserve gibi ürünler elde edilmektedir.

-Tokat'ta sanayi kuruluşlarınca işlenen sanayilik sebzelerden işleme sonucunda; 3208 ton domates salçası, 550 ton domates suyu, 1 ton karışık turşu, 500 ton havuç suyu (karışık meyve sularında kullanılmaktadır.), 22 ton madımak konservesi elde edilmektedir. Sanayi kuruluşlarından ikisi Bursa'da yaptıkları işleme sonucunda ise; 7143 ton domates salçası, 856 ton da biber salçası elde etmektedirler.

-Sanayi kuruluşlarının hepsi ürünlerini yurt içine pazarlamakta olup bazı kuruluşlar yurt dışına da pazarlama yapmaktadır. Yurt içinde en fazla ürün gönderilen şehirler; İstanbul, Ankara, Doğu Karadeniz illeri ve bayilik verilmiş olan Türkiye'nin diğer illeridir.

-Yurt dışında ise ürünlerin pazarlandığı ülkeler; başta Avrupa ülkeleri olmak üzere Amerika, Rusya, Ortadoğu ülkeleri, Afrika ülkeleri, Uzakdoğu Ülkeleridir.

Kapasite Kullanımı Açısından;

-Tokat ilinde sanayilik sebze işleyen kuruluşların tamamı tam kapasite çalışmadıklarını ifade etmişlerdir. Hammadde yetersizliği bütün kuruluşlarca tam kapasite çalışmama nedeni olarak gösterilmiştir.

-Salçalık domateste sanayi kuruluşlarının toplam 93 000 ton/yıl işletme kapasitesi varken bunun 23725 ton/yıl kadarı kullanılmaktadır. % 74,49'lük bir atıl kapasite bulunmaktadır.

-Turşuluk hıyarda 450 ton/yıl işletme kapasitesi var olup bunun 0,25 ton/yıl kadarı kullanılmaktadır. % 99,94 lük bir atıl kapasite mevcuttur. Turşuluk havuçta da durum aynıdır. Turşuluk lahanada da işletmenin 450 ton/yıl kapasite mevcut olup bunun 0,50 ton/yıl kadarı kullanılmaktadır. % 99,89'lük bir atıl kapasite söz konusudur.

-Meyve suyu eldesinde kullanılan havuçta ise toplamda 70 000 ton/yıl kapasite mevcut olup 700 ton/yıl kadarı kullanılmaktadır. Atıl Kapasite oranı % 99,00 dur.

-Madımakta bir sanayi kuruluşu işleme yapmakta olup kapasitesi 50 ton/yıldır. Bunun 25 ton/yıllık kısmı kullanılmaktadır. % 50,00'lik bir atıl kapasite söz konusudur.

-Bursa'da yapılan domates salçası üretiminde ise işletmenin kapasitesi 50000 ton/yıl olup tam kapasite çalışmaktadır. Biber salçası üretiminde ise; kapasite 7500 ton/ yıl olup bunun 3480 ton/yıl kadarı kullanılmaktadır.

Elde edilen bulgulardan görüldüğü üzere Tokat ilinde sanayilik sebze yetiştiriciliğinin benimsenmesi istenen düzeyde değildir. Sanayilik sebze işleyen sanayi kuruluşları kapasitelerinin altında çalışmakta olup dışa bağımlıdır. Sözleşmeli üretim modeli yeterince uygulanmamakta dolayısıyla sanayiye yönelik üretim gerçekleşmemektedir. Üreticiler alıcılar karşısında güçsüzdür ve üretimin tüm aşamalarında yönlendirilmeye ve bilgilenelemeye ihtiyaçları vardır. Üretici örgütleri yetersiz, faaliyet gösterenler ise pasiftir. Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün bu alandaki proje, eğitim ve yayım çalışmaları önemli gelişmeler sağlamıştır fakat bu gelişme tek başına yeterli değildir. Tokat ilinde üretici-yayımcı-araştırmacı-sanayici arasındaki ilişkide kopukluk ve koordinasyon eksikliği bulunmaktadır.

Öneriler:

Tokat ilinde sanayi işletmelerinin hammadde temininde güçlük yaşamaktadır. Bu sorunun temelinde tarım işletmelerinin küçük ve parçalı olması yatmaktadır. Tarım arazileri veraset yoluyla parçalanarak küçülmektedir. Tarım arazilerinin kullanılması ve korunması konularında miras hukukunda gerekli düzenlemeler yapılmalı, arazi toplulaştırması çalışmalarına ağırlık verilmelidir. Büyük işletmelerde üretimde mekanizasyonun geliştirilmesi ve daha yeni teknolojilerin kullanılması ile sanayiye yönelik sebze yetiştiriciliğinin benimsenmesi mümkün olacaktır. Tokat ilindeki hammadde yetersizliğinin en önemli nedenlerinden olan kısa hasat periyodu sorununun çözümü için vejetasyon sürecini arttırmaya yönelik çalışmalar yapılmalı, örtü altı üretimi geliştirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Bu alanda eğitim ve yayım çalışmaları yapılmalı, üreticiler desteklenmelidir.

Tokat ilinden büyük şehirlere göç oranı fazladır. Tarımla uğraşan nüfus yaşlıdır. Tarımla uğraşan nüfus yaşlı olduğundan yeniliklerin benimsenmesi de daha çok zaman almaktadır. Eğitim ve yayım çalışmalarının etkileri de bundan olumsuz etkilenmektedir. İlde tarımsal yatırımlar özendirilmeli, çeşitlendirilmeli, kırsalda yaşam koşulları iyileştirilmeli, gençler tarafından çiftçiliğin bir meslek olarak görülmesi sağlanmalıdır.

Üretim planlamasının yapılmaması Tokat'ta sanayiye yönelik üretimin gelişmesini engellemektedir. Bazı yıllar üretim fazlalığı oluşurken bazı yıllar da üretim yetersiz kalmaktadır. Bölgeye ve iklime uygun, kolayca pazarlanabilecek, rekabet gücü yüksek ürünler seçilmeli ve bir üretim deseni oluşturulmalıdır. Sanayi kuruluşları bu konuda etkin olmalıdır. Üretim planlamasının etkin bir şekilde uygulanması için sözleşmeli üretim modeli geliştirilmelidir.

Sözleşmeli üretim modelinde üreticilerin, alıcıların ve devletin rolleri iyi bir şekilde saptanmalıdır. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca sözleşmeli üretimle ilgili teknik ve hukuki çerçevede düzenlemeler yapılmalıdır, modeli uygulamayanlara yaptırımlar ve denetimler olmalıdır. Devlet bu alanda politika oluşturmalı, taraf olmamalıdır.

Girdi fiyatlarındaki yükseklik ve dışa bağımlılıkta bir başka önemli sorundur. Girdi fiyatları yüksek olduğundan üreticiler kısıtlı girdi kullanmakta bu da kaliteli ve standartlara uygun üretim yapılmasını engellemektedir. Girdilerin tek elden temin edilmesi için üreticilerin örgütlenmesi sağlanmalı, girdi kullanımında bilinç düzeyi artırılmalı, girdilere yönelik destekleme uygulamaları artırılmalıdır.

Tokat'ta üreticiler alıcılar ve satıcılar karşısında güçsüz, ekonomik ve mesleki çıkarlarını korumaktan yoksun kalmış ve etkin olarak örgütlenememiştir. Sanayilik sebze üretimi ile ilgili olarak Tokat'ta bulunan Sebze Üreticileri Birliği (Merkez, Niksar, Pazar ve Turhal) üretim ve pazarlama aşamalarında pasiftir. Birlik eğitim ve yayım çalışmalarında da yetersizdir. Üreticilerin daha güçlü olabilmeleri, ortak problemlerini çözebilmeleri, ürünlerini daha iyi değerlendirip pazarlama güçlerini arttırabilmeleri, daha ucuza girdi temin edebilmeleri için örgütlenmeleri desteklenmelidir. Üretici birliklerinin hukuksal altyapısı incelenmeli işlerlik kazandırılmalıdır. Örgütlenme konusunda eğitim ve yayım çalışmaları yapılmalıdır. Örgütlenmiş üreticilere gerek girdi temininde gerek pazarlama konusunda teşvikler/desteklemeler uygulanmalıdır.

Tokat ilinde üretici-yayımcı-araştırmacı-sanayici arasındaki bağın istenen düzeyde olmaması da sanayilik sebze yetiştiriciliğinin gelişmesinin önünde büyük bir engeldir. Sebze üreticileri yetiştiricilik konusunda gerek yayımcılarca gerek sanayi kuruluşlarındaki teknik elemanlarca eğitilmeli, araştırma sonuçları üreticilere iletilmelidir. Modern tarımsal tekniklerle üreticiler tanıştırılmalı ve özendirilmelidir. Üretici örgütleri de üretici eğitiminde etkin rol almalıdır.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün İl Özel İdare Müdürlüğü kaynaklı yürüttüğü "II. Ürün Tarımını-Sanayilik Sebze Üretimini Geliştirme Alt Projesi" sanayilik sebze yetiştiriciliğinin benimsenmesi anlamında çok önemli bir adım olmuştur. Bu tür projelerin sayısı arttırılmalı, kapsamı genişletilmeli ve üreticiler desteklenmelidir. İl Müdürlüğü üreticilere vereceği eğitim ve yayım hizmetlerinin sayısını ve etkinliğini arttırmalı, benimsemeyen üreticilerin üzerine daha fazla eğilmeli, sanayi kuruluşlarının, üretici örgütlerinin de eğitimlere katılımını sağlamalıdır. Böylece üretici ve

sanayici arasında bir köprü kurulup, sözleşmeli üretim modelinin benimsenmesi yolunda da bir adım atılmış olunacaktır. Benimseme oranını arttırmak için eğitim ve yayım çalışmalarında kitle iletişim araçlarını aktif olarak kullanmalıdır.

Ekolojisi itibariyle sebze yetiştiriciliğinde oldukça fazla avantajı olan Tokat'ta farklı tarıma dayalı sanayi dallarının (kurutularak, dondurularak, konserve edilerek işleme) gelişmesi için yatırımcılar tarım sektörüne yönlendirilmeli ve teşvikler artırılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Abak, K., Düzyaman, E. , Şeniz V., Gülen H., Peşken A., Kaymak H. Ç, 2010. Sebze Üretimini Geliştirme Yöntem ve Hedefleri. Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi (11-15 Ocak 2010), 477-492, Ankara.
- Açıl, A. F.,1980. Tarım Ekonomisi. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Yayın No:721. Ankara
- Adıgüzel, Ö., 2006. Tokat İli Turhal İlçesi Tarım İşletmelerinin Tarımsal Kredi Kullanım Durumları, Üreticiler Üzerine Etkileri, Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tokat.
- Akbay, C., Candemir, S., Orhan E., 2005. Türkiye’de Yaş Meyve ve Sebze Ürünleri Üretim ve Pazarlaması. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen ve Mühendislik Dergisi, 8(2) , Kahramanmaraş.
- Akçaöz, H., Özkan, B., Karadeniz, C. F., Fert,C.,2006. Tarımsal Üretimde Risk Kaynakları ve Risk Stratejileri: Antalya İli Örneği. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 2006, 19(1), 89-97.
- Akın, A., 1983. “Nüfus Ve Eğitim” Türkiye’nin Gelişmesinde Nüfus Olgusu. Sağlık Ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Aile Planlaması, Ana-Çocuk Sağlığını Koruma Genel Müdürlüğü Batelle Enstitüsü Yayını, Ankara.
- Akın, A., 2008. Akşehir İlçesinde Organik Çilek Yetiştiriciliğinin Benimsenmesi Ve Yayılması Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Ankara.
- Aksoy, S., 1984. Tarım Hukuku. A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları, Ders Kitabı: 254, Ankara.
- Alagöz, E., 2005. Aşağı Seyhan Ovası’na, Adana Tarım İl Müdürlüğü Yayın Elemanlarınca Götürülen Yayım Hizmetlerinin Analizi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Adana.
- Almus, S., 1999. Tokat Zile-Güzelbeyli Kasabasında Uygulanan Arazi Toplulaştırmasında Benimsemeyi Etkileyen Faktörlerin Ve Çiftçi Eğilimlerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tokat.
- Anonim, 1989. Türk Aile Yapısı. T.C. Başbakanlık D.P.T, Yayın No:2165-Öik:338, Ankara
- Anonim, 2004. Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı İnternet Sitesi. www.tarim.gov.tr/.../tarimsalureticibirliklerikanunu Erişim Tarihi: 12.12.2010
- Anonim, 2007 a. Dokuzuncu Kalkınma Planı. (2007-2013) Gıda Sanayi, Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Kalkınma Bakanlığı. <http://ekutup.dpt.gov.tr/gida/oik673.pdf>
- Anonim, 2007b. MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi). Gıda Teknolojisi, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara. hbogm.meb.gov.tr/.../gida/.../sebzevemeyvelerin_isletmeye_kabulu. Erişim Tarihi: 01 03.2012
- Anonim, 2007c. Tr8 Batı Karadeniz Bölgesi Tarım Master Planı. Tarım ve Köy işleri Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Syf: 267, Kastamonu.
- Anonim, 2008a. Tokat Ekonomisi. Tokat Ticaret Odası, Tokat. www.tokattso.org.tr
- Anonim, 2008b. Tokat Tarımında Sanayilik Sebze Üretimi Üreticinin Yüzünü Güldürdü. Tokat Tarım İl Müdürlüğü İnternet Sitesi, Tokat. www.tokattarim.gov.tr
- Anonim, 2010 a. Sanayi Sektöründe Üretilen Ürünlerin Üretim Miktarı, Üretim Değeri, Satış Miktarı ve Satış Değeri. TÜİK İnternet Sitesi. http://www.tuik.gov.tr/preistatistiktablo.do?istab_id=773
- Anonim, 2010 b. Tokat İl Özel İdaresi Stratejik Planı (2011-2015). Tokat İl Özel İdaresi İnternet Sitesi. Erişim Tarihi: 05.03.2012. www.tokatozelidaresi.gov.tr/eklentiler/dosya/2011_stratejik_plan.pdf
- Anonim,2011a. Tüik Bitkisel Üretim İstatistikleri. http://www.tuik.gov.tr/veribilgi.do?tb_id=45&ust_id=13
- Anonim, 2011 b. Tokat Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü İstatistik Kayıtları.
- Anonim, 2011c. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. Resmi Gazete İnternet Sitesi. <http://www.resmigazete.gov.tr/> erişim tarihi: 22.02.2012.
- Anonim, 2012a. Tokat’ta Yatırım. Oka (Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı) www.oka.org.tr/bolgede-yatirim-olanaklari erişim tarihi: 20.03.2012
- Anonim, 2012 b. Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Bitkisel Üretim ve Bitki Sağlığı Şubesi.Bahçe Bitkileri Birimi Kayıtları. Tokat.
- Anonim, 2012 c. Olca Gıda ve Plastik Ambalaj San. ve Tic. Ltd. Şti. İnternet Sitesi. www.olca.com.tr/ Erişim Tarihi: 24.03.2012
- Anonim, 2012 d. Özkaleli Gıda Üretim ve Petrol Ürünleri Pazarlama Sanayi Ticaret A.Ş. İnternet Sitesi. www.ozkaleli.com.tr/ Erişim Tarihi: 24.03.2012
- Anonim, 2012 e. MUFİ Gıda Üretim San. ve Tic. A.Ş. İnternet Sitesi. www.mufi.com.tr/ Erişim Tarihi: 25.03.2012

- Anonim, 2012 f. ESPA Gıda Maddeleri Üretim-Pazarlama ve Tarım İşletmeleri San. Tic. Ltd. Şti. İnternet Sitesi. www.espagida.com.tr/ Erişim Tarihi: 25.03.2012
- Anonim, 2012 g. DİMES Gıda San. ve Ticaret A. Ş. İnternet Sitesi. www.dimes.com.tr/ Erişim Tarihi: 26.03.2012
- Anonim, 2012 h. Dergi nedir?. <https://www.veribaz.com>. Erişim Tarihi: 24.03.2012
- Armağan, G., 1993. İzmir İli Pamuk Üretiminde Yeniliklerin Üreticiler Arasında Yayılması ve Benimsenmesi Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Bölümü, İzmir.
- Aydemir, C., Pıçak, M.,2008. Ekonomik Gelişme Sürecinde Tarım-Sanayi İlişkilerinin Sektörler Arası Bütünleşmeye Etkileri. Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi,129-147, Diyarbakır.
- Aydın, İ.S.,2011. Dondurulmuş Meyve Sebze Sektör Raporu. Ekonomi Bakanlığı, İhracat Bilgi Platformu. [Http://Www.İbp.Gov.Tr/](http://www.İbp.Gov.Tr/) Erişim Tarihi: 15.01.2012
- Aydın, B., 2006. Trakya Bölgesinde Sulama Yatırımlarına Çiftçi Katılımı Ve Bunu Etkileyen Bazı Sosyo Ekonomik Faktörler. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tekirdağ.
- Ayhan, S., 1991. İletişim ,Öğrenme ve Halk Eğitimi Üzerine.(Yıllık 1989-1990) Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, Basın Yayın Yüksekokulu, Syf: 133-147, Ankara.
- Aziz, A. 1982. Radyo Ve Televizyonla Eğitim. A. Ü. Eğitim Fakültesi, Eğitim Araştırmaları Merkezi Yayınları, Yayın No: 2, Ankara.
- Baş, K., İdi, M., Aydın, D., Sırma H., 2003. Bir Köy Bir Ürün Projesi. (Iı. Ürün Tarımını- Sanayilik Sebze Üretimini Geliştirme Alt Projesi).Tarım İl Müdürlüğü, Tokat.
- Bayav, A., 2007. Isparta İlinde Elma İşletmelerinde Yeniliklerin ve Araştırma Sonuçlarının Benimsenme Düzeyleri ve Etki Değerlendirmeleri. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Aydın.
- Baysal, A. C.,2008. Bayi Değerlendirmesi İçin Veri Madenciliği Uygulaması. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, İşletme Mühendisliği Anabilim Dalı, İstanbul.
- Benor, D., Harrison, J. Q.,Baxter, M.,1984. Agricultural Extension: The Training And Visit System, World Bank, Washington D.C.-Usa. Çeviren M. Küçükkurt, Ege Üniversitesi Yayınları, No:492, İzmir.
- Boyacı, M., Karaturhan, B., 2003. Ekolojik Üretimde Tarımsal Yayım Faaliyetleri Üzerine Bir Araştırma. Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi, 40 (3):113-120 Issn 1018-8851.
- Boz, İ., Candemir, S., 2007. Yayım Elemanları Gözüyle Kahramanmaraş'ta Tarımsal, Kurumsal Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen Ve Mühendislik Dergisi, 10(1), Kahramanmaraş.
- Cemeroğlu, B., Acar, J.,1986. Meyve-Sebze İşleme Teknolojisi. Gıda Teknolojisi Derneği, Yayın No: 6, Ankara.
- Ceylan, İ.C., 2001. Çiftçi Örgütlerinde Yayım Eğitimi. Tarım ve Köy Dergisi, 137:28-31, Ankara.
- Ceylan,İ.C.,Kutlar,İ.,2008. Antalya İli Merkez İlçesinde Entegre Mücadele Yönteminin Yayılması ve Benimsenmesi. Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Ankara
- Çağlayan, L., 1983. Manisa Merkez İlçe Ova Köylerinde Kimyasal Gübrelemenin Tedarik ve Kullanımı Üzerine Bir Araştırma. Karınca Matbaacılık Ve Ticaret Kollektif Şirketi, İzmir.
- Çavdar, G., 2006. Radyo ve Televizyonda Yayınlanan Tarım Programlarının Kırsal Alanda İzlenmesi ve Etkileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Ankara.
- Değirmenci, Y., Manyaz, İ.,Güzelaydın,İ.,Erkuş, E., Koçak, F., Arı, B.,2008. Tarımsal Yayım ve Danışmanlık. Tarım ve Köy işleri Bakanlığı. Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Demirbaş, N., 1994. Türkiye'de ve Özellikle Ege Bölgesinde Meyve-Sebze İşleme Sanayinin Mevcut Üretim ve Pazarlama Yapısının Analizi ve Sektörün Geliştirilmesi Olanakları Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi. Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, İzmir.
- Dinler, T., Yaltrık,A.,Çetin,B., Özkan,B., Gülçubuk, B, Sürmeli,E., Ekmen, E.,Saner, G., Akçaöz, H.,Uysal, Ö. K.,Karaaslan, S.,Kıymaz,T.,2005. Tarımda Risk Yönetimi ve Tarım Sigortaları. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Ziraat Mühendisleri Odası, Şubat, Ankara.
- Doğanay, H.,1998. Türkiye Ekonomik Coğrafyası. Çizgi Kitabevi Yayınları, Erzurum.
- Doğanca, M. Y.,1975. Ege Bölgesinde Seçilmiş Bir Kırsal Toplumda Modernleşme Açısından Tarımsal Yeniliklerin Yayılması ve Benimsenip Uygulanmasını Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörler Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi. Ziraat Fakültesi, Bornova.
- Doğanca, M.,Y., 1983. Batı Anadolu'nun İki Orman Köyünde Yayım Açısından Kooperatifleşme Olayı ve Kooperatiflere Katılımı Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Yayın No:469, İzmir.
- Düzgüneş,O.,1975. İstatistik Metotları. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Yayın No:578, Ankara.
- Elmalı, Ö., 2008. Tokat İli Merkez İlçede Bağcılıkla Uğraşan İşletmelerin Üretim Ve Pazarlama Sorunları. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi

Anabilim Dalı, Tokat.

- Erel, S., 1989. Türk Ailesinin Durumu ve Ev Ekonomisi, Ankara.
- Erkuş, A. , Bülbül, M. , Kiral, T. , Açıl, F. , Demirci, R. 1995. Tarım Ekonomisi. Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Eğitim Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları, No; 5, Ankara.
- Ertekin, Y., 1986. Halkla İlişkiler. Todaie, 2.Baskı, Ankara.
- Geboluğlu, N., Cangı, R., Edizer, Y., Sayılı, M., Yağcı, A., 2011. Tokat İli Yaş Meyve ve Sebze Sektörü Rekabet Analizi. Tokat Merkez Sebze Ürünleri Tarımsal Üreticiler Birliği Yayın No: 1, Tokat.
- Glover, D., 1984. Contract Farming And Smallholder Outgrower Schemes İn Less-Developed Countries, World Development, Vol 12, No: 11/12, Pp. 1143-1157.
- Gökçek, E., 2008. Türkiye' Tarıma Dayalı Sanayinin Yarattığı İstihdam. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Ankara.
- Gül, U., Köksal, Ö., 2004. Çiftçi Örgütlerinde Yayım Eğitimi. T.E.A.E- Bakış, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Sayı:5 , Ankara.
- Gün S. 2003. Türkiye'de Toprak Reformu. Ekin Dergisi, Sayı 25, Temmuz-Eylül, S:6-11.
- Gün, S., 2006. Tarımda Toprak Mülkiyet Yapısı ve İşletmelerin İyileştirilmesi. Türk Tarım Dergisi, Sayı:171, S.34-37.
- Hekimoğlu B., Altındağ M., 2007. Türkiye'de ve Samsun'da Sebzeçilik Sektörü; Problemleri ve Çözüm Önerileri. Tarım İl Müdürlüğü, Samsun. www.yms.gov.tr/.../samsun-tr83--bölgesinde-sebzeçilik-sektörü--proble.aspx erişim tarihi: 09.10.2011
- Kabaş, 2011. Tarımsal Mekanizasyonun Dünyada ve Türkiye'deki Yeri. BATEM Yayınları. <http://www.batem.gov.tr/yayinlar/kitapciklar/mekanizasyon/mekanizasyon.pdf>
- Kalanlar, Ş., 2005. Ankara İli Ayaş İlçesi Sebze İşletmelerinde Damla Sulamanın Benimsenmesi ve Yayılması Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi. Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Ankara.
- Karamürsel, D., Öztürk, F. P., Öztürk, G., Kaymak, S., Eren, Akgül, H., 2003. Eğirdir Yöresi Elma Yetiştiriciliğinin Durumu ve Sorunlarının Belirlenmesi İle Ekonomik Yönden Değerlendirilmesi. Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Yayınları, Eğirdir.
- Kardik, D., 1999. Kırsal Alana Bilgi ve Teknoloji Aktarımında Çiftçi Örgütlerinin Rolü: Tariş Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Karlı, B., Çelik, Y. 2003. GAP Alanındaki Tarım Kooperatifleri Ve Diğer Çiftçi Örgütlerinin Bölge Kalkınmasındaki Etkinliği. Tarım ve Köy işleri Bakanlığı, Tarım Ekonomisi Araştırma Enstitüsü Yayınları, No:97, Ankara.
- Kızılaslan, N., 2000. Tokat İlinde İl ve İlçe Müdürlüklerinde Görev Alan Yayım Elemanlarının Niteliklerini Belirleme Üzerine Bir Araştırma. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, No:53, Tokat.
- Kızılaslan, N., 2006. Kente Uzaklığın Kırsal Aile Yapısına Etkileri. ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 3, S. 141-162.
- Kızılaslan, N., 2009. Çiftçilerin Tarımsal Yayım Konusundaki Tutum Ve Davranışları (Tokat İli Yeşilyurt İlçesi Araştırması). TÜBAV Dergisi, Cilt:2, Sayı:4, Syf:439-445.
- Köksal Ö., Ceylan, İ. C., 2003. Tarımsal Araştırma ve Yayım İlişkisi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Bilimleri Dergisi (J. Agric. Sci.), 13(2): 133-143.
- Köroğlu, S., 2003. Avrupa Birliğinde ve Türkiye'de Tarımsal Örgütlenme. At Uzmanlık Tezi, T.K.B. Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Kumuk, T., 1996. Ege Bölgesinde Seçilmiş Bazı Yörelere Kırsal Kalkınmada Kullanılan Yayım Yaklaşımlarının Karşılaştırılması Üzerine Bir Araştırma. Ege Üniversitesi Basım Evi, Bornova, İzmir.
- Özçatalbaş, O., 1994. GAP Bölgesinde (Şanlıurfa'da) Tarımsal Yayımın Analizi Ve Etkin Bir Yayım Çalışması İçin Gerekli Koşulların Saptanması Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Özçatalbaş, O., Gürgen, Y. 1998. Tarımsal Yayım Ve Haberleşme. Baki Kitapevi, 385 S, Adana.
- Özçelik, A., Turan, A., Tanrıvermiş H., 1999. Türkiye'de Tarımın Pazara Entegrasyonunda Sözleşmeli Tarım Ve Bu Modelin Sürdürülebilir Kaynak Kullanımı İle Üretici Geliri Üzerine Etkileri. TEAE Yayınları, Proje Raporu 1999-2, Yayın No: 14, Şubat, Ankara
- Özgül, A. , 1977. Tarım Ekonomisi ve Politikası. Uludağ Üniversitesi. Ziraat Fakültesi, Yayın Nu. 3-001-005.
- Özkar, H., 2006. Ab Gıda Mevzuatına Uyumun Türkiye Gıda İmalat Sanayi Üzerine Olası Etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Antalya.
- Rogers, E. M. 1995. Diffusion of innovations. Fourth edition. Free Press. New York.
- Sarısaçlı İ.E., 2010. Domates Salçası Sektör Raporu. Ekonomi Bakanlığı, İhracat Bilgi Platformu. [Http://www.İbp.Gov.Tr/](http://www.İbp.Gov.Tr/) Erişim Tarihi: 13.01.2012
- Sezgin, A., Kaya, T.E., Külekçi, M., Kumbasaroğlu H., 2010. Tarımsal Yeniliklerin Benimsenmesinde Etkili Olan Faktörlerin Analizi: Erzurum İli Örneği. Türkiye İx. Tarım Ekonomisi Kongresi.

- Ziraat.Harran.Edu.Tr/Tarım_K_9/Te9_Kongre/Cilt_1.Pdf Erişim Tarihi: 02.02.2012
- Soysal, M., Yıldız, N., Karlı, B., 1992. Şanlıurfa Tarım Reformu Uygulama Bölgesindeki Köylerin Sosyal ve Ekonomik Yapısı Üzerine Bir Araştırma. Şanlıurfa Tarım Reformu Uygulama Bölgesinde Tarımsal Yapı Analizleri Ve İşletme Avlusu Modeli Geliştirilmesi, Proje No: 91 K 070350, T.C. Tarım Ve Köy İşleri Bakanlığı Tarım Reformu Genel Müdürlüğü Ve Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 42 S., Şanlıurfa.
- Somuncuoğlu, T., 2010. Konserve Sebze ve Meyve Sektör Raporu. Ekonomi Bakanlığı, İhracat Bilgi Platformu. [Http://Www.İbp.Gov.Tr/](http://www.İbp.Gov.Tr/) Erişim Tarihi: 11.01.2012
- Swanson, W.W., Phillip, P.F., 1990. The Current Status Of Agricultural Extension Worldwide. Global Consultation On Agricultural Extension, 4-8 Decembre, Page:43-76, Roma, Italy.
- Şimşek, M. Ş.,1996. İş Örgütlerinde Kapasite Kullanımı Maliyet-Verimlilik İlişkileri. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Konya.
- Taluğ, C., 1982. MEYSEB Tarımsal Yayım Çalışmalarının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. Doçentlik Tezi, Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi. Tarım Ekonomisi Bölümü, Ankara.
- Taluğ, C., 1990. Tarımsal Araştırma-Geliştirme-Yayım Hizmetlerinin Tarımsal Verimlilik Açısından İrdelenmesi. Akdeniz Bölgesinde Tarımın Verimlilik Sorunları Sempozyumu, 7-9 Kasım, MPM Yayın No: 433, S: 57-66, Antalya.
- Taluğ, C., Torun, E.,2005. Çay Budama Projesi Kapsamında Üreticilerin Kullandıkları Bilgi Kaynakları. Tarım Ekonomisi Dergisi, 11(1) 41-49 Sayfa. [Journal.Tarekod.org/Archive/Volume11%20.../2005_1_05.Pdf](http://www.tarekod.org/Archive/Volume11%20.../2005_1_05.Pdf) Erişim Tarihi:11.01.2012
- Tatlıdil, H., 1978. Konya-Ereğli İlçesinde Köy Kalkınma Kooperatiflerinin Yayılması Ve Benimsenmesi Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi. Ziraat Fakültesi, Ziraat Politikası ve Yayım Kürsüsü, Ankara.
- Tatlıdil, H., 1997. Tarımsal Yayım ve Haberleşme Semineri Kurs Notları (Yayınlanmamış), Ankara.
- Tolan, B.,1990. "Geleneksel Aile Yapısından Çağdaş Aile Yapısına Doğru Dünyada Ve Türkiye'de Aile Yapısının Evrimi". T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Aile Yazıları 2, Kültürel Değerler ve Sosyal Değişme, Bilim Serisi, 5/2, Ankara.
- Torun, E., 2007. ÇAYKUR Bünyesinde Çalışan Teknik (Yayım) Elemanlarının Mesleklerine Bakış Açısı ve Yararlandıkları Bilgi Kaynakları, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 22(1):26-33.
- Tüfekçi, Ö.K., 2006. Buldan ve Çevresindeki Üzüm Üreticisinin Pazarlama Sorunları ve Çözüm Önerileri. <http://www.buldansempozyumu.com/kitap/21.oturum/3.pdf>; Erişim Tarihi: 09.04.2008.
- Vural, H., 2008. Lahana Yetiştiriciliği. Genç Ziraat İnternet Sitesi. www.genecziraat.com/Bahce-Bitkileri/Lahana-Yetistiriciligi-12.html.
- Yaltırık, A., Dinler, T., 2003. Tarımda Makine Kullanımı, Risk Yönetimi Ve Sigorta.
- Yamane, T., 1967. Elementary Sampling Theory Prestica Hall. Inc. Englewood Cliff, Ny, Usa.
- Yaşar, O., 2003. Sanayi Coğrafyası Açısından Bir Araştırma: Türkiye'de Tarıma Dayalı Sanayiler. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Yavuz, O., Gürbüz, .B., 2001. Bursa İli Karacabey İlçesinde Arazi Toplulaştırması Yapılan Köylerde Sosyo-Ekonomik Yapı ve Yeniliklerin Benimsenmesi. Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Bilimsel Araştırmalar Ve İncelemeler, Seri No:24, 63-68 S., Bursa.
- Yazgan, H., 1999.Avrupa Birliği ve Türkiye'de Üretici Birlikleri, A.Ü. Ataum 24. Dönem Temel Eğitim Ödevi (Yayınlanmamış), Ankara.
- Yılmaz, E., 1996. Kütüphanecilikte Halkla İlişkiler ve Kitle İletişim Araçları. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, S., Pıçak M.,2008.Ekonomik Gelişme Sürecinde Tarım-Sanayi İlişkilerinin Sektörler Arası Bütünleşmeye Etkileri. Mevzuat Dergisi, Issn 1306-0767,Sayı:129, Eylül.
- Yılmaz, F., 2008.Osmaniye İli Düziçi İlçesinde Hayvancılık Yapan Tarım İşletmelerinde Yeniliklerin Benimsenmesi ve Yayılmasında Kooperatiflerin Rolü. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Adana.
- Yılmaz, H., Demircan ,V., Gül, M., 2009.Üreticilerin Kimyasal Gübre Kullanımında Bilgi Kaynaklarının Belirlenmesi ve Tarımsal Yayım Açısından Değerlendirilmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi 4 (1):31-44, Issn 1304-9984 Isparta.
- Yılmaz, T., 2008. Ülkemizde Tarımsal Pazarlama. Türkiye Ziraat Yüksek Mühendisleri Birliği İnternet Sitesi. <http://www.tzyymb.org.tr/koseyazilari.asp?yazar=6&yazi=48> Erişim Tarihi: 02. 01. 2012
- Yılmazçoban, M., 2006. Türkiye'de Geleneksel Yayım Yaklaşımı İle Eğitim Ziyaret Yaklaşımının Karşılaştırmalı Analizi (Çorum ve Sivas İlleri Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tokat.